

DÎVÂN BY FETVÂEMÎNİZÂDE GÂLİB ZÜHDÎ
STRUCTURAL AND CONTEXTUAL ANALYSIS

ESRA DEMİRKOPARAN

BOĞAZİÇİ UNIVERSITY

2014

DÎVÂN BY FETVÂEMÎNİZÂDE GÂLİB ZÜHDÎ
STRUCTURAL AND CONTEXTUAL ANALYSIS

ESRA DEMİRKOPARAN

BOĞAZİÇİ UNIVERSITY

2014

FETVÂEMÎNİZÂDE GÂLİB ZÜHDÎ DÎVÂNI: İNCELEME - METİN

ESRA DEMİRKOPARAN

BOĞAZİÇİ ÜNİVERSİTESİ

2014

DÎVÂN BY FETVÂEMÎNİZÂDE GÂLİB ZÜHDÎ
STRUCTURAL AND CONTEXTUAL ANALYSIS

Thesis submitted to the
Institute for Graduate Studies in the Social Sciences
in partial fulfillment of the requirements for the degree of

Master of Arts
in
Turkish Language and Literature

By
Esra Demirkoparan

Boğaziçi University

2014

Thesis Abstract

Esra Demirkoparan, “Dîvân by Fetvâemî nizâde Gâlib Zühdi: Structural and Contextual Analysis”

This thesis provides structural and contextual analysis of the manuscript “Dîvân”, written by Fetvâemî nizâde Gâlib Zühdi, one of the divan poets of the 19th century, and gives information about the biography and literary approach of the poet, Gâlib Zühdi, as a Mevlevî poet.

Within this perspective; firstly, the transcribed text of “Dîvân”, which is available in the autograph version, and life, pen name, language use and style of the poet are explored. Following this analysis, the “Dîvân” is structurally examined, and verse forms in the poem are determined and presented. In the part on the content of the poem, the reflections of the religious and sufistic elements, social life and mythological elements on the “Dîvân” are touched upon. In addition, the use of the elements referring to the lover and the beloved are provided. Based on the “nazire” found in the “Dîvân”, the poets, preliminarily Şeyh Gâlib, having an impact on Gâlib Zühdi, and the extent of their impact are determined. Within this context, the “nazire” found in the text and the approach of the poet towards “nazire writing” are evaluated.

In the final part, with the description of the manuscript, orthographic characteristics of the poet are demonstrated. Furthermore, based on the autograph of the “Dîvân”, determinations on the writing process of the poet are mentioned.

Tez Özeti

Esra Demirkoparan, “Fetvâemînizâde Gâlib Zühdi Divânı: İnceleme – Metin”

Bu tezin amacı XIX. yüzyıl divan şairlerinden Fetvâemînizâde Gâlib Zühdi'nin *Dîvân* metnini tespit ederek metnin şekil ve muhteva bakımından incelemesini sunmak ve Mevlevî bir şair olan Gâlib Zühdi'nin hayatı ve edebî anlayışı hakkında bilgi vermektir.

Bu amaç doğrultusunda öncelikle, müellif hattı ile yazılmış olan *Dîvân*'ın metni ortaya çıkarılmaya çalışıldı, şairin hayatı, mahlası, dil ve üslûb özellikleri ele alındı. Bunu izleyen inceleme aşamasında, *Dîvân* önce şekil özellikleri bakımından incelendi ve nazım türleri tespit edilerek tanıtıldı. Ardından muhteva özelliklerine geçildi, bu kısımda dinî-tasavvufî unsurların, sosyal hayatın ve mitolojik unsurların *Dîvân*'daki akislerine değinildi, sevgili ve aşığa ait unsurların işlenişine yer verildi. Daha sonra *Dîvân*'daki nazireler üzerinden Gâlib Zühdi'nin başta Şeyh Gâlib olmak üzere hangi şairlerden ve ne surette etkilendiği tespit edilmeye çalışıldı ve bu bağlamda nazireleri ve nazire anlayışı değerlendirildi.

Son bölümde ise nüsha tavsifi yapılarak müellifin yazmadaki imla özellikleri aktarıldı. Ayrıca, müellif elinden çıkmış olan *Dîvân*'da rastlanılan şairin şiir yazım sürecine dair bazı tespitlere değinildi.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	1
I. BÖLÜM: GİRİŞ	3
II. BÖLÜM: GÂLİB ZÜHDÎ’NİN HAYATI, MAHLASI VE EDEBÎ KİŞİLİĞİ.....	6
Hayatı.....	6
Mahlası.....	8
Edebî Kişiliği.....	10
III. BÖLÜM: GÂLİB ZÜHDÎ’NİN NAZİRE ANLAYIŞI VE DİVANDAKİ ŞEYH	
GÂLİB ETKİSİ.....	16
Divandaki Nazireleri Üzerinden Nazire Anlayışı	16
Şeyh Gâlib’e Nazireleri ve Şiirlerindeki Şeyh Gâlib Etkisi.....	23
IV. BÖLÜM: GÂLİB ZÜHDÎ DÎVÂNI’NİN İNCELENMESİ.....	34
Şekil Özellikleri.....	34
Nazım Şekilleri.....	34
Vezin.....	37
Kafiye ve Redif.....	40
Dil ve Üslup Özellikleri.....	43
Dil ve Anlatım.....	43
Deyimler.....	47
Edebî Sanatlar.....	50

İçerik Özellikleri.....	56
Dînî-Tasavvufî Unsurlar.....	56
Sosyal Hayat.....	64
Mitolojik Unsurlar.....	66
Sevgili ve Âşık.....	71
Sevgili ve Ona Ait Unsurlar.....	71
Âşık ve Ona Ait Unsurlar.....	79
Gâlib Zühdi'nin 19. Yüzyıl Şairleri Arasındaki Yeri.....	89
V. BÖLÜM: NÜSHANIN TANITIMI VE ÖZELLİKLERİ.....	92
Nüshanın Tanıtımı.....	92
Nüshanın İmla Özellikleri.....	93
Müellif Hattında Gözlenen Şiir Yazım Sürecine Dair İzler.....	98
Metin Tespitinde İzlenen Yol.....	101
VI. BÖLÜM: SONUÇ.....	105

KISALTMALAR DİZİNİ

A.g.e.	Adı geçen eser	Tb.	Terkib-Bend
A.g.t.	Adı geçen tez	Tc.	Terci-Bend
B.	Beyitler	TM.	Tamamlanmamış
Bkz.	Bakınız		Manzumeler
G.	Gazel	Ts.	Tahmis
H.	Hicrî	Vd.	Ve diğerleri
Haz.	Hazırlayan		
İKTYDK	İstanbul Kütüphaneleri Türkçe Yazma Divanlar Kataloğu		
K.	Kaside		
Kt.	Kıt'a		
M.	Miladî		
Mf.	Müfred		
Mh.	Muhammes		
MI.	Matla		
Mn.	Münacat		
Mr.	Mısra		
Msm.	Musammat		
T.	Tarih Manzumesi		

ÖNSÖZ

Bu çalışmada müellif hattıyla yazılmış, Millet Yazma Eser Kütüphanesi Ali Emiri Manzum AEMNZ313 numarada kayıtlı olan *Fetvâemînizâde Gâlib Zühdf Dîvânı* incelenmiştir.

İlk olarak *Dîvân* metni doğru bir şekilde ortaya çıkarılmaya çalışılmış, metin tesbitinin hemen ardından, gazel dışındaki bölümleri karışık bir şekilde sıralanmış olan *Dîvân*'daki şiirler klasik divan tertibine göre yeniden sıralanmıştır.

Metin ortaya konduktan sonra, şairin hayatı, iki mahlas kullanması, dil ve üslup özellikleri ele alınmış, şiirlerindeki *Sebk-i Hindf* etkisi örnekler üzerinden aktarılmıştır. Bunun ardından eser önce nazım şekilleri açısından incelenmiş; nazım türleri belirlenerek tanıtılmış, daha sonra ise muhteva özelliklerine geçilmiştir. Bu kısımda eserde yer alan mitolojik, dînî-tasavvufî ve sosyal hayata dair unsurların metinde nasıl anlatıldığı örneklerle gösterilmiştir. Daha sonra sevgili ve onun güzellik unsurları ile âşık ve ona ait öğelerin metindeki işleniş anlatılmıştır.

Dîvân'ın şekil ve içerik özellikleri belirlendikten sonra, şairin dil ve üslubu üzerinden, yaşadığı asırdaki diğer şairler arasındaki ve divan edebiyatı geleneğindeki konumu belirlenmeye çalışılmıştır. Metinde yer alan nazirelerin bir kısmı incelenmiş, zemin şiir ve nazire şiir karşılaştırılarak şairin nazire anlayışı ve nazirelerinin niteliği belirlenmeye çalışılmıştır. Bu kısımda, şairin özellikle Şeyh Gâlib'in pek çok şiirine nazire yazmış olması ve aynı tarikate mensup olmaları nedeniyle şiirlerinde Şeyh Gâlib'e bir öykünme yolunda olduğu tespit edilmiştir.

Son bölümde ise önce nüsha tanıtımı yapılarak yazmanın imla özelliklerine değinilmiş, ardından Gâlib Zühdi'nin kendi el yazısıyla yazdığı *Dîvân*'ında şairin şiir yazma sürecine dair tespit edilen izler aktarılmıştır. Ardından metin tespitinde izlenen yola da değinilerek çalışma tamamlanmıştır.

Çalışma sırasında benim için çok büyük zaman harcayan, benden yardımlarını esirgemeyen sevgili danışmanım Doç. Dr. Fatma Büyükkarcı Yılmaz'a, okunamayan kısımlar ve her türlü sorularla ilgili kapısını her çaldığımda güler yüzüyle her daim bana yardımcı olan çok değerli hocam Prof. Dr. Günay Kut'a, çalışmamdaki anlaşılmayan bazı kısımlar için bana saatlerini harcayan sevgili hocam Prof. Dr. Zehra Toska'ya, tez süresince güler yüzü, samimiyeti ile birlikte bana gani gani yardımı dokunan sevgili dostum Ayşegül Pomakoğlu'na, ayrıca Handan Konar ile Fatma Akman'a, Zehra Öztürk'e, Hatice Tûba'ya, her daim desteğiyle beni ayakta tutan dostum Şeyma Tozlu'ya, sevgili Melek Çetin'e ve beni her daim destekleyen aileme, özellikle babama teşekkürlerimi sunarım.

Esra Demirkoparan

İstanbul, 2014

I. BÖLÜM: GİRİŞ¹

19. yüzyılda Osmanlı Devleti'nde sırasıyla III. Selim, IV. Mustafa, II. Mahmud, Abdülmecid, Abdülaziz, V. Murad ve II. Abdülhamid hüküm sürmüştür. Kaynaklar, Osmanlı İmparatorluğu'nu bu yüzyılda özellikle batılı devletler karşısında mağlup bir konumda gösterir. Ekonomik bakımdan ve devlet yönetiminde de yeniçerilerin ayaklanması gibi çeşitli unsurlar yüzünden bozulma ve aksaklıkların yaşanmaktadır.

1808'de tahta geçen II. Mahmud yenilikler karşısındaki en büyük engel olarak gösterilen Yeniçeri Ocağı'nı 1826'da kaldırmış, böylece yeni bir süreç başlamış ve devleti içinde bulunduğu bu durumdan kurtarmak için çeşitli ıslahat hareketlerine girişilmiştir. II. Mahmud'la beraber eski müesseselerin kaldırılması ve çeşitli kurumların kurulması ile devletin ilerlemesi yönünde önemli adımlar atılmaya başlanmış, tüm bu adımları gerçekleştirebilmek için ise imparatorluğun odağı batıya çevrilmiştir.

İmparatorluğun bu yapılanma sürecinde gerçekleşen sosyal ve kültürel alandaki değişimler doğal olarak zamanla edebiyata da yansımıştır. Klasik edebiyatın içerisinde, artık eskisinden farklı olan şiirler söylenmeye başlamıştır. Bu şiirlerde klasik üslup devam ettirilmekle birlikte, artık soyut dünyadan sıyrılarak realist dünyanın sınırlarına girilmeye başlanmış, gerçek insanların gerçek duyguları işlenmiştir. Hem devrin bunalımlı hali hem de sosyal hayattaki aksaklıklar şairleri

¹ Çalışmanın bu bölümü şu kaynaklardan yararlanılarak hazırlanmıştır: *Büyük Türk Klasikleri*, VIII. Cilt (İstanbul: Ötüken-Söğüt Yayınları,1988), 99-105, Mustafa İsen vd., *Eski Türk Edebiyatı El Kitabı* (Ankara: Grafiker Yayınları, 2003), 155-165, M. Kayahan Özgül, *Divan Yolu'ndan Pera'ya Selâmetle: Modern Türk Şiirine Doğru* (Ankara: Hece Yayınları, 2006).

hiciv yazmaya sevk etmiş, pek çok şair hiciv türüne yönelmiştir. Dönem şairleri, hece vezniyle de şiirler de yazmış, bir yandan da divanlarda klasik üslupla yazılan gazellerin yanında, “nev-zemin”, “nev-ayin” gibi başlıklarla yeni mazmunların ve kelimelerin kullanıldığı, “yeni” bir anlayışa hizmet eden şiirler boy göstermeye başlamıştır.

Bu dönemde sayısı oldukça fazla olan şairler guruhi, eserlerindeki sanat anlayışları bakımından çeşitli gruplara ayrılabilir. İlk grup, Nedim’in çizgisinden devam eden, “mahallileşme” etkisiyle eserler vermiş şairlerdir. Bu grubun şiirlerinde, mecazî aşkla birlikte artık cinsellik de görülmeye başlanmış, şairler şiirlerinde konuşma ve halk diline ait söyleyişlere yer vermişlerdir.

Bir yandan da klasik estetiği takip etmeye çalışan, anlamdan ziyade sese önem veren şairler de eserler vermiştir. Kudema üslubunu devam ettirmeyi çabalayan bu anlayışla, asrın ikinci yarısında, eski şiire dönüş amacıyla Encümen-i Şuara kurularak klasiğin izinden gidilmeye çalışılmıştır. Ayrıca çeşitli tarikatlere mensup şairler, dini-tasavvufi bir üslupla şiirler söylemeyi bu asırda da devam ettirmiştir. Bu grup içerisinde, özellikle Mevlevî şairlerin sayısı oldukça fazladır. Bir grup şair ise, sestem ziyade fikre önem verip *hikemî üslupla* şiirler söylemiştir. Bunların yanı sıra, az da olsa, *Sebk-i Hindî* üslubuyla şiirler söylemiş şairler de mevcuttur. Dönemin önemli şairleri arasında Enderunî Vâsîf, Keçecizade İzzet Molla, Şeref Hanım, Yenişehirli Avni, Ref’î-Kâlâyî, Fehîm, Lebîb Efendi, Şeyh Nazîf, Hâlet Bey, Celâl Bey ve Leskofçalı Gâlib yer alır.

Bu dönemdeki divanlar nazım şekilleri açısından incelendiğinde, mesnevi yazımında büyük bir düşüş olduğu göze çarpmaktadır. Bunun karşısında ise terci-bend, terhib-bend, şarkı ve tarih kıtalarının yazımı büyük artış olmuş ve önem kazanmıştır.

II. BÖLÜM:

GÂLIB ZÜHDÎ'NİN HAYATI, MAHLASI VE EDEBÎ KİŞİLİĞİ

Hayatı

19. yüzyılda yaşayan Gâlib Zühdî'nin hayatına ait teferruatlı bilgi yoktur. Divanın bitiminde, 44b sayfasında yer alan:

“İstaşhabehu'l- 'abdi'l-fakîr es-Seyyid Mehmed Gâlib Zühdî eş-şehîr
beyne'l-akrân müfettişi'l-ḥaremeyn-zâde ğafera lehumâ”

bilgisine göre şairin adı Mehmed Gâlib Zühdî'dir. Kaynaklarda ismi daha çok Fetvâemînizâde Mehmed Zühdî olarak karşımıza çıkar. Doğum tarihi belli olmayan şair, *Tuhfe-i Nâilî*'de ve *Hâtimetü'l-Eş'âr*'da yer alan bilgilere göre İstanbulludur.² Divanında ise kendisiyle ve hayatıyla ilgili pek bilgi yoktur.

Babası İbrahim Efendi'dir. Şeyhülislam Arif Hikmet, babasının fetvâemîni olmadan evvel “haremeyn müfettişi” olduğunu bildirir.³

Kendisi hakkında en kapsamlı bilgiyi veren *Hâtimetü'l-Eş'âr*'da yer alan bilgilere göre, Gâlib Zühdî önce “tarîk-i tedrîse dühûl olmuş”, daha sonra “tebdîl-i tarîk” eyleyerek “sınıf-ı hâcegâniye” katılmış ve bir süre de “beytü'l-mâl” müdürlüğü yapmıştır.⁴ Şeyhülislam Arif Hikmet onun Mahmud Paşa mahkemesinde katiplik

² Nail Tuman, *Tuhfe-i Nâilî*, haz., Cemâl Kurnaz ve Mustafa Tatçı, C.I (Ankara: Bizim Büro Yayınları, 2001), 295 ; Fatin Davud, *Hâtimetü'l-Eş'âr*, haz., Ömer Çiftçi <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/10736,metinpdf.pdf?0>, 197. (Erişim, 9 Nisan 2013).

³ M. Nuri Çınarcı, “Şeyhülislâm Ârif Hikmet Beyin Tezkiretü's Şu'arâsı ve Transkripsiyonlu Metni”, (Yüksek lisans tezi, Gaziantep Üniversitesi, 2007), 93.

⁴ Fatin Davud, a.g.e., 197.

yaptığını da söyler.⁵ Şair, H.1259/ M.1843 tarihinde Bilecik'te kaymakam iken vefat etmiştir.⁶

Tezkirelerde konuyla ilgili bilgi yer almasa da, şiiirlerinden şairin Mevlevî olduğu anlaşılmaktadır. Divanında Mevlana'ya bir na't, Şeyh Gâlib'e de tahmis ve nazireler yazmış, ayrıca şiiirlerinde Şems'ten de bahsetmiştir:

Gâlib Cenâb-ı Hâzret-i Şems'in kulu olup

Fâriğ-nişin-i her dü-serâ Mevlevîleriz [G.50-8]

Tuhfe, Gâlib Zühdi'nin ölüm tarihini H.1259/ M.1843 olarak gösterirken, harem-i şerif müdürü olması dışında bir bilgi vermez.⁷ *Sicill-i Osmanî* ise vefat tarihini H.1292 olarak gösterir.⁸ Şairin ismi, *Sicill-i Osmanî*'de Zühdi Mahmud Efendi (Fetva Eminizade) olarak geçmektedir. Burada da, Gâlib Zühdi'nin üç kez "beytü'l-mal" müdürlüğü yaptığı, H.1259'da Bilecik kaymakamı olduktan sonra bir müddet taşralarda gezdiği ve harem-i şerif müdürü iken H.1292/ M.1875 tarihinde vefat ettiği aktarılır.⁹ *Sicill-i Osmanî*'de bahsedilen bu kişi, diğer kaynaklardaki bilgilerle örtüştüğüne göre elimizde divanı bulunan Fetvaemînîzâde Gâlib Zühdi'dir.

⁵ M. Nuri Çınarcı, a.g.t., 93.

⁶ Fatim Davud, a.g.e., 197-198.

⁷ Nail Tuman, a.g.e., 295.

⁸ Mehmed Süreyyâ, *Sicill-i Osmânî*, Cilt II (İstanbul: Sebil Yayinevi,1996), 476.

⁹ Mehmed Süreyyâ, a.g.e., 476.

Şu halde, Mahmud ismi ve ölüm yılını teyit edecek başka bir kaynak da olmadığından *Sicill-i Osmanî*'deki bilgilerin yanlış olduğunu söylemek mümkündür. Nitekim, *İstanbul Kütüphaneleri Türkçe Yazma Divanlar Kataloğu*'nda divanın tavsifi esnasında Gâlib Zühdî tanıtılırken de bu kanıya varılmıştır.¹⁰

Mahlası

Fetvâemînizâde Mehmed Zühdî'nin Gâlib mahlasının sadece bir kaynakta yer alması, asıl adının Zühdî olması, Mevlevî tarikatine mensubiyeti gibi özellikler onun, mahlasını Şeyh Gâlib'e istinaden, muhtemelen daha sonra kullanmaya başladığını düşündürmektedir.

Divan şairlerinin mahlaslarını çeşitli nedenlerle değiştirebildikleri gibi aynı anda birden fazla mahlas kullandıkları bilinmektedir.¹¹ Elimizdeki müellif hattıyla yazılmış divanda şairin hem Gâlib hem de Zühdî mahlaslarını bir arada kullandığı görülmektedir. Şiirlerinde sayıca üstünlük Gâlib mahlasına ait olsa da, Zühdî mahlaslı şiir sayısı da oldukça fazladır. Şairin, hangi mahlası seçeceğini şiirin muhtevasına göre belirlemiş olabileceği ihtimali düşünülebilir, fakat bu ihtimali kuvvetlendirebilecek sayıda örneklere de rastlanmamıştır. Kaynaklar da bu konuya ışık tutacak herhangi bir bilgi vermemektedir. *Hâtimetü'l-Eş'âr*, *Tuhfe-i Nâilî* ve

¹⁰ *İstanbul Kütüphaneleri Türkçe Yazma Divanlar Kataloğu*, Milli Eğitim Bakanlığı Kütüphaneler Genel Müdürlüğü Tasnif Komisyonu (İstanbul: Milli Eğitim Basımevi:1969), "Gâlib Zühdî", 388.

¹¹ Ayrıntılı bilgi için bkz: Orhan Kurtoğlu, "Divan Şiirinde Mahlas Değiştiren ve Birden Fazla Mahlas Kullanan Şairler," *Bilgi*, 38 (2006 Yaz), 71-91.

Sicill-i Osmanî de şair Mehmed Zühdî olarak anılırken “Gâlib” mahlasından hiç bahsedilmemesi dikkat çekicidir. Bununla birlikte, Arif Hikmet’in tezkiresinde şair Gâlib adıyla anılmış, bu sefer de Zühdî adı hiç kullanılmamıştır.

Öte yandan, *Hâtîmetü’l-Eş’âr* ve *Tuhfe*’de yer alan “gül-reng” redifli gazelde mahlas “Zühdî” iken divandaki aynı şiirde mahlasın “Gâlib” olduğunu görmekteyiz. Bu, şairin Gâlib mahlasını daha sonra kullanmaya başladığını düşündürebilir. Bu duruma,

Hum-ı şarāba düşünce o sākī-i gül-ruḡ

İḡāta etdi demiş māhı hāle-i gül-reng [G.58-2]

beyti de örnek olarak gösterilebilir. Divanın metninde ilk mısraın üzeri çizilmiş ve yerine mısraın yan tarafına “Hum-ı şarābda ‘ aksin görünce ol sākī” yazılmıştır.

Hâtîmetü’l-Eş’âr ve *Tuhfe*’de de, mısraın bu değişimden önceki hali yer almaktadır.

Gâlib daha sonra hem şiirin mısralarında, hem de mahlasta değiştirme yolunda gitmiş olmalıdır. Bu bilgiler bize, şairin Gâlib mahlasını bu tezkirelerdeki bilgiler yazıldıktan sonra kullanmaya başladığı konusunda küçük bir ipucu verebilecek olsa da, kesin bir şey söylemek için oldukça yetersiz görünmektedir. Divanda her iki mahlası da bir arada gördüğümüz için biz de bu çalışma boyunca şairi Gâlib Zühdî olarak anmayı uygun gördük.

Edebî Kişiliği

Sicill-i Osmanî Gâlib Zühdi'nin şair ve Farsça'ya aşina olduğu söyler.¹² *Hâtimetü'l-*

Eş'âr ise “Fünûn-ı Fârisiyye’de ma'lûmât-ı tammesi”¹³ olduğunu aktarır.

Divanındaki 6 Farsça manzumesi ve özellikle tarih manzumeleri ile kasidelerindeki

üslup ve dil özellikleri de bu bilgilerin doğruluğuna işaret etmektedir. *Hâtimetü'l-*

Eş'âr'da ayrıca Şevket'in gazellerinden bazılarını şerh ettiği bilgisi de yer

almaktadır.¹⁴

Gâlib Zühdi, kendi şiirlerinden bahsederken şiirinin yakıcılığından, sihirli oluşundan ve insanlar üzerindeki tesirlerinden bahseder. Şaire göre, âşıkane olarak nitelediği şiirini okuyanlar, bu aşk gibi olan şiirin yakıcılığından nasiplerini almış olacaklardır. Nitekim o, dünyanın “ateş-zeban”lı şairidir, dolayısıyla şiirinde aşkı anlatacaktır ve bunları okuyanlar da şiirin yakıcılığından etkileneceklerdir:

Nola yanarsa gören nazm-ı ‘âşıkânelerim

Benem o şâ‘ir-i âteş-zebân-ı bezm-i cihân [K.3-49]

Gâlib Zühdi, şiirlerinde aşkı anlattığının altını çizer, işi aşkı anlatarak onu efsane kılmaktır. “Tarz-ı eş’ar”ın ne olduğu ile de ilgilenmemektedir:

¹² Mehmed Süreyya, a.g.e., 476.

¹³ Fatın Davud, a.g.e., 198.

¹⁴ Fatın Davud, a.g.e., 198.

‘ Aşkı efsâne eylerem Ğâlib

Ṭarz-ı eş‘âr nidügin bilmem [G.70-5]

Şair, şiirlerini sihirli olarak tasvir edip bu yönüne de vurgu yapar. Sevgiliye düşen görev Ğâlib’e cefa ederek ona olan ilgisini göstermektir. Bu teşvike karşılık Ğâlib de ona sihir beyanı olan şiirlerini söyleyecektir:

Sen tek cefâyı Ğâlib’e kııl da müşevviķ ol

Ben şi‘r ü nazmı sihr ü beyân söylerim saña [G.6-7]

Onun şiirleri sihir gibi tesir edicidir, öyle ki çocuklar bile şiirlerini “hayale almışlardır”:

Benem o şâ‘ir-i sihrü’l-beyân ki sâyeñde

Ḥayâle aldılar eş‘ârımı daḥi şıbyân [K.3-48]

Bir beytinde de şiirini, “bahar” gibi tasvir etmiştir. Bu vasıftaki bir şiir ile de memduhunun intisabına layık olduğunu vurgular:

Bahâr-güne bu nazmımla maķşadım ancak

Murâd-ı dergehiñe intisâbdır bir ân [K.3-54]

Selaset, belagatte ifadenin pürüzsüz ve akıcı olmasını ifade eden bir terimdir.¹⁵ Gâlib de nazmının bu yönünü vurgulamıştır, şiirinde kelimeler öyle sıralanmıştır ki okunurken adeta su gibi akarlar:

Şu gibi nazm-ı selîsim aķar ķırâ'atde

Olur ķalemde de āb-ı güher gibi cūyān [K.3-51]

Şiirlerindeki *Sebk-i Hindî* Etkisi

Gâlib Zühdi'nin şiirlerindeki *Sebk-i Hindî* üslubu, şiirlerinde Şeyh Gâlib'in hissedilir bir tesiri olması ve *Sebk-i Hindî* şairi Şevket'in şiirlerini şerh etmesiyle bağdaştırılabilir.

Hind üslubunun özelliklerinden biri, soyut ve somut unsurların aynı tamlama içinde kullanılması ve bu vesileyle soyut unsurlara somut vasıfların kazandırılarak onların somutlaştırılmasıdır.¹⁶ Aşağıdaki beyitte soyut bir özellik olan “naz”, somut bir kelime olan “at”la aynı tamlama içinde kullanılmış; “naz” bir çeşit “at”a benzetilerek tenasüp içerisinde kullanılmıştır:

‘ Āşıkñ gördükde yolda böyle at sürmek nedir uvām

¹⁵ M. Orhan Okay, “Selâset”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, c.36 (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 1988), s. 359.

¹⁶ İsrail Babacan, *Klâsik Türk Şiirinin Son Baharı Sebk-i Hindî* (Ankara: Akçağ Yayınları, 2010), 182.

Çek licâmın tevsen-i nâzîñ biraz şâhâne tüt [G.14-4]

Bir başka beyitte, klasik şiirin temel mazmunlarından şem-pervane ilişkisi, bu sefer *Sebk-i Hindî* üslubunun etkisiyle hayal ortamına taşınmış, klasikte bilinen bir mazmun yeni bir hayal düzlemine taşınarak anlam çerçevesi genişletilmiştir:

Muḥîṭ olmuş o şem^c -i rūyu fânūs-ı ḥayâlim baḳ

Ne ma^c nîdir ki yanmağa yine pervâne çeşmimdir [G.35-2]

Beyitte âşık pervane ile bağdaştırılmış, sevgilinin yanağı ise mum olarak tasvir edilmiştir. Buna göre, aşğın hayali yani hayal dünyası, sevgilinin mum gibi ışık veren yanağına fanus olmuştur. Fanus, mum etrafına kapanan bir camdır. Aşğın sürekli bu yanağı hayal etmesi, bir mumu çevreleyen fanusla özdeşleştirilmiştir. Fakat bu öyle garip bir manadır ki, bu fanus hayali içinde bile yanan yine aşğın gözü olmaktadır.

Başka bir beyitte, sık karşılaşılan Leyla, Mecnûn, saç ve delilik unsurlarının bir araya gelmesiyle oluşan bir hayal işlenmiştir. Burada da hayali tamamlamak için yine *Sebk-i Hindî* etkisiyle soyut unsurlardan yararlanılmıştır. Leyla-Mecnûn hikâyesindeki delilik mefhumu, burada Cafer Mum'un "çoklu duyulama" olarak adlandırdığı¹⁷ bir yöntemle anlatılmıştır. "Bûy-ı cünûn" yani delilik kokusu, "cünûn"

¹⁷ Cafer Mum, "Sebk-i Hindî'de Beyit Yapısı, Paradoksal İmajlar ve Çoklu Duyulama," *Sözde ve Anlamda Farklılaşma Sebk-i Hindî*, haz. Hatice Aynur, Müjgân Çakır ve Hanife Koncu (İstanbul: Turkuaz Yayınları, 2006), 135.

gibi soyut özellik taşıyan zihnî bir durum, koklamaya yani burna ait bir unsurla beraber kullanılmıştır:

Geldigi demde dimāğ-ı ‘ aklıma bŷy-ı cŷnŷn

Eyledim zenciri tār-ı gīsŷ-yı Leylī’den aḥz [G.22-2]

Beyte gŷre âşık, aklına delilik kokusu geldiğinde, deli olanları tedavi etmek için kullanılacak zinciri, sevgilinin siyah saçının tellerinden temin etmektedir.

Soyut kavramların somut kavramlar ŷzerinden anlatılmasına aşığıdaki iki beyit de örnek olarak verilebilir. Bunlardan birisi muhabbeti, bir şarap eviyle *izafet-i itibari* içinde kullanarak; ikincisi ise aklı, bir şişeye benzeterek somutlaştıracaktır:

Ḥum-ḥāne-i muḥabbeti şanma tehī gŷnŷl

Ehl-i dŷ-‘ ālem içse dŷkenmez şarābı var [Mf.18]

Hezār-fenn ile çarpar bu şişe-i ‘ aklı

O şekl-i mŷrdde bŷyle perī temeşşŷller [G.33-2]

Sebk-i Hindī nin bir diğer özelliği de aralarında karşıtlık olan farklı kavramları aynı tamlamada bir araya getirerek, yeni ve elişkilili bir kavrama ulaşmak

şeklinde paradoksal imajlar¹⁸ kurmaktır. Aşağıdaki beyitte, “baħr-ı nār” terkihiyle, ateşe ve suya ait unsurlar aynı tamlama içinde kullanılarak aralarındaki karşıtlığa rağmen bir birliktelik kurulmuştur:

Muħabbetiñle gider baħr-ı nāra dek yanarak

Fezā-yı dilde olan kārban āteşdir [G.38-5]

¹⁸ Cafer Mum, a.g.m., 130.

III. BÖLÜM:

GÂLİB ZÜHDÎ’NİN NAZİRE ANLAYIŞI VE DİVANDAKİ ŞEYH GALİB ETKİSİ

Divandaki Nazireleri Üzerinden Nazire Anlayışı

19. yüzyılda yetişen şairlerin büyük kısmı, üstatların izinden giden fakat onları taklit seviyesini aşamayan nazire şairleri olarak nitelendirilmektedir.¹⁹ Aynı asırda yaşayan Gâlib Zühdî’nin nazire anlayışını belirlemek için onun şiirlerini zemin şiirle karşılaştırmak ve bu bağlam üzerinden bir değerlendirme yapmak gerekli olacaktır.

Şair, Rezmî, Sürûrî, Nâzım Efendi, Fıtnat Hanım, Enderunlu Vâsıf, Nebil Efendi ve Fâik’in gazellerine nazire yazmıştır. Bu isimlere bakıldığında, Gâlib Zühdî’nin genel olarak çağındakilere ya da kendi çağına yakın şairlere nazire yazdığı gözlemlenmektedir. Ayrıca yazdığı nazireler, “Tanẗır-i Ğazel-i Fâ’ik Efendi Ğazretleri”(G.34) gibi başlıklardan, makta veya mahlas beytinde nazire yazdığı şairi anmasından, yani nazire yazdığını doğrudan ya da dolaylı olarak söylemesiyle anlaşılmaktadır.

Gâlib Zühdî’nin Nebil Bey’in “aña mı acıyayım” redifli gazeline yazdığı nazire, zemin şiirde olduğu gibi hüznün ve acıma duygusunu işlemektedir. Fakat şair naziresinde bu içeriği farklı hayallerle işlemiştir:

¹⁹ Mustafa İsen vd., a.g.e., 158.

Nebîl Efendi,

Câm-ı billûrdaki bâde-i gül-gûne Nebîl

‘ Aks ider reng-i hûmârım aña mı acıyayım²⁰

Gâlib Zühdi:

Neş’ e buldum leb-i mey-gûnunu bûs etdim lîk

Gitmedi hiç hûmârım aña mı acıyayım

[G.69-8]

Her iki beyitte de humarlık derecesinden bahsedilmiş fakat beyitler birbirlerinden farklı temeller üzerine oturtulmuştur. Zemin beyitte işlenen konu, Gâlib Zühdi’nin şiirinde yeni bir hayale kavuşmuştur.

Nebîl Efendi:

Huşm-ı meh-tâb şebim düşmen-i hürşid günüm

Tîredir neyl ü nehârım aña mı acıyayım²¹

Gâlib Zühdi:

[Z]ülf-i şeb-gûnu gecem hatt-ı siyeh-fâmı günüm

Böyledir leyl ü nehârım aña mı acıyayım

[G.69-6]

²⁰ Yasemin Aktaş, “Mehmed Nebil ve Divanı” (Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, 2010), 303.

²¹ Yasemin Aktaş, a.g.t., 302.

Zemin şiiirde aşğın gece ve gündüzünün nasıl geçtiği anlatılmış, nazirede de aynı söyleyiş tercih edilmiş fakat yine farklı hayallerle bağdaştırılmıştır. Nebil’de ayın düşmanları aşğın gecesi, güneşin düşmanları gündüzü iken; Gâlib, sevgilinin saçını gecesiyle, siyah renkli hattını da gündüzüyle bağdaştırmıştır. Sonuç olarak her iki şair karanlıktan kurtulamadıklarını farklı şekilde söylemiştir.

Fıtnat Hanım:

Yok naz̄iri mülk-i hüsn içre cemâl-i yâr bir

Kim olur ‘ âlemde zirâ mihr-i pür-envâr bir ²²

Gâlib Zühdi:

Şimdi meydân-ı muhabbetde dil-i nâ-çâr bir

Mülk-i hüsn içre seniñ gibi dañi dildâr bir

[G.34-1]

Yukarıdaki iki beyitte de “Mülk-i hüsn içre” söyleyişleriyle sevgilinin güzellik ülkesinin padişahı olduğuna işaret edilmiştir. Zemin şiiirde sevgilinin bu biricik olma durumu, onun yüzünün güneşle olan benzerliğinden yola çıkılarak anlatılmış, gökyüzü ve güzellik ülkesi içinde tek olan unsurlar arasındaki paralelliğe işaret

²² Fıtnat Hanım, *Divân-ı Fıtnat* (İstanbul:Tasvir-i Efkâr Matbaası, 1869), 5.

edilmiştir. Bu âlemde bir tane güneş olması, güzellik mülkünde de tek bir yar olduğunun kanıtı olarak gösterilmiştir.

Gâlib Zühdî de beytini iki farklı düzlemdeki bu ikircikli yapı üzerine kurmuştur. Bunlardan birisi sevgilinin ait olduğu “mülk-i hüsn”, diğeri ise aşığın ait olduğu “meydân-ı muhabbet”tir. Fıtnat Hanım, iki düzlem arasındaki paralelliği sevgiliyle güneş arasında işlerken, Gâlib ise sevgili ve âşık üzerinden işlemiştir. Sevgilinin bulunduğu âlemde bir dildâr olduğuna göre, aşığın bulunduğu âlemde de yalnız bir tane âşık olacaktır.

Fıtnat Hanım:

Tek ferâmûş etme hâtırdan hemân eyle cefâ

‘ Âşık-ı küstâha cânâ luḡf ile âzâr bir ²³

Gâlib Zühdî:

Hey mürüvvetsiz yeter etdikleriñ şerm ur olur

Etdigiñ üftâdeñe luḡfuñ ile âzâr bir

[G.34-2]

Yukarıdaki beyitlerde sevgilinin lütuf ve azarının aynı olduğundan bahsedilmiştir. Fıtnat, sevgilinin cevri ister ve bunu bir lütuf addeder çünkü onun kendisine cevretmesi aşığı aklından çıkarmadığının göstergesidir, bu yüzden Fıtnat’a sevgilinin

²³ Fıtnat Hanım, a.g.e., 5.

cevri ve lütfu birdir. Gâlib Zühdi ise bu durumdan şikâyetçi gözükmektedir, sevgilinin lütuf ve azarının eşit olmasından yakınmaktadır. Gördüldüğü gibi Gâlib Zühdi'nin Fıtnat Hanım'ın gazeline yazdığı nazire, zemin şiirdeki beyitten esinlenerek yeni anlamlar yaratma yöntemini izlemiş, nazirenin başarısız bir taklit sayılamayacağı gözlemlenmiştir.

Sürûri'ye yazdığı nazirede ise zemin şiirdeki söyleyiş edasının Gâlib Zühdi'nin üslubuna yansıdığı görülmüştür. Divanındaki diğer şiirlerinde şairin müstehcen içerikli, rindâne şiirlerine rastlanmamaktadır. Fakat zemin şiirdeki müstehcen hava onun naziresine de sirayet etmiştir:

Sürûri:

Etmesin îkâz fitne gûş edip mel'ün raķib

Ol mehi ķoynumda zib-i cāme-ķ~āb etdim bu şeb²⁴

Gâlib Zühdi:

Geldi bezme yār terk-i piç-tāb etdim bu şeb

Ħamd ola ol māhı zib-i cāme-h~āb etdim bu şeb [G.9-1]

Yukarıdaki beyitlerde, sevgilinin yatağa teşrifıyla onun yatağın süsü yapılması anlatılmış, Sürûri, beyti bu durumun duyulmasından korktuğunu belirten bir hayalle

²⁴ Sürûri, *Divân-ı Sürûri* (Mısır: Bulak Matbaası, 1255), 4.

tamamlamıştır. Gâlib Zühdi ise sevgilinin gelmesiyle sıkıntısının gittiğine
değınmiştir. Sürûri vasıtasıyla Gâlib Zühdi'nin şiirlerine akseden bu rindane üslup
ilerleyen beyitlerde devam etmektedir:

Sürûri:

Dest-i cevrenden o tıfl-ı mehveşin gehvârevâr

Geh yemin ü geh yesâra inqılâb etdim bu şeb ²⁵

Gâlib Zühdi:

Ben o tıfl-ı nâz ile tâ-be-seher gehvâreveş

Geh yemin ü geh yesâra inqılâb etdim bu şeb [G.9-5]

Beyitlerde çocuk-beşik ve beşğin sallanması üzerinden bir anlatım yer almaktadır.

Bu anlatım, zemin şiirde aşğın sevgilinin cevri yüzünden sabaha kadar sağa sola
dönmesi yönüyle ele alınmıştır. Oysa Gâlib Zühdi'nin beytinde, sevgili ile olan
vuslatın sabaha kadar beşik gibi sağa ve sola dönerek gerçekleşmesi gibi müstehcen
detaylarla anlatılmıştır.

Aşağıdaki örnekte şair naziresinde aynı kelime kadrosunu kullanarak
beyitteki hayalden beslenmiş, fakat şiirini yeni bir hayal zeminine oturtmaktadır:

²⁵ Sürûri, a.g.e., 4.

Sürûrî:

Münhasif olsun meh isterse şabâh-ı haşre dek

Çünkü rûy-ı yârdan ref^c -i niķâb etdim bu şeb²⁶

Gâlib Zühdi:

Rûşen oldu aķter-i baķt-ı siyâh-ı ehl-i aşķ

Çün yüzünden ol-mehiñ ref^c -i niķâb etdim bu şeb [G.9-3]

İkinci mısralarda, ay gibi olan sevgilinin yüzündeki örtünün kaldırılması hayali işlenmiştir. Zemin şiirde böylece aya artık gerek kalmayacağı, isterse mahşer gününe kadar tutulmaya uğrayabileceği söylenmiştir. Gâlib Zühdi ise, bu mısramı temellendirdiği hayali başka bir zemine taşımıştır. Ayın yüzü açılınca meydana çıkacak olan aydınlık, ona göre bahtı kara ve kapalı olan âşıkların baht yıldızlarını açacaktır.

Şairin nazirelerinin bir kısmı incelendiğinde, zemin şiirin kafiye ve redifi üzerinden yeni anlam ve manalar üretme yolundan gittiğini görmekteyiz. Bazı durumlarda ise, beyitte yer alan bir hayali onu anlatan kelime grubuyla beraber almış, fakat anlamı zemin şiirden daha farklı bir hayale oturtarak başarılı beyitler yazmıştır. Ayrıca, zemin şiirdeki üslup özelliklerini nazirelerine yansıttığı da gözlemlenmiştir. Tüm bu özellikler incelendiğinde, şairin nazire yazmayı bir taklit ya

²⁶ Sürûri, a.g.e., 4.

da kolayca kaçma olarak görmediği sonucuna ulaşabilir, nazirelerinin zemin şiirlere yazılan kötü ve kuru bir taklitten ibaret olmadığını söyleyebiliriz.

Şeyh Gâlib'e Nazireleri ve Şiirlerindeki Şeyh Gâlib Etkisi

Önceki bölümde, Gâlib Zühdi'nin pek çoğu asırdaşı olan şairlere nazireler yazdığından bahsedilmişti. Şair, bu şiirlerin nazire olduğunu bildirmek için ya gazellerin mahlas/makta beyitlerinde şairleri ismen anmış ve “nazîre, nazm, tanzîr” gibi kelimeler kullanmış yahut da nazire olduğunu bildiren başlıkları seçmiştir. Şeyh Gâlib'in matlana tahmis yazdığını “Taḥmîs-i Maṭla' -ı Şeyḥ Ğâlib Efendi el-Mevlevî” (6a) ve şarkısına yazdığı nazireyi de “Şarkı Tanzîr-i Şarkı-yı Şeyḥ Ğâlib” (15b) başlıklarında açıkça belirtir. Divanındaki bazı gazeller de, dikkatle incelendiğinde Şeyh Gâlib'inkilere nazire olduğu anlaşılmaktadır. Fakat şairin Şeyh Gâlib'in gazellerine yazdığı nazireleri bildirmemesi oldukça dikkat çekicidir.

Hangi şiirlerin nazire sayılıp hangilerinin sayılamayacağı tartışmalı bir husus olsa da, bir şiirin nazire sayılabilmesi için üç temel öge –istisnalarla beraber- gereklidir:

- a. Örnek alınan şiirle, yani zemin şiirle veya model şiirle vezin birliği,
- b. Zemin/ model şiirle kafiye, varsa redif birliği,
- c. Zemin/ model şiirle söyleyiş (edâ), anlam ve hayal benzerliği.”²⁷

²⁷ Fatih Köksal, *Sana Benzer Güzel Olmaz Divan Şiirinde Nazire* (Ankara: Akçağ Yayınları, 2006), 31.

Gâlib Zühdi'nin, şiir başlıklarında yahut mahlas/makta beyitlerinde nazire olduğunu belirttiği şiirlerinin bu üç kurala uyduğu görünmektedir. Bu noktada divanda yer alan yukarıda anılan nazire gazelleri zikretmek gerekir çünkü bu gazellerin nazire olduğu belirtilmemiş olsa da yukarıdaki üç kurala da uymaları bakımından birer nazire olarak değerlendirilebilirler. Kaldı ki, bir şiirin nazire kabul edilmesi için nazire yazarının, zemin şiir sahibinin adını anması gibi bir mecburiyeti yoktur.²⁸ Fakat nazire yazdığı gazellerde her şaire bir şekilde işaret ederken, Şeyh Gâlib'in gazellerine nazire olan şiirlerinde ona herhangi bir göndermede bulunmaması dikkate şayandır. Bu durum, Şeyh Gâlib'in *Hüsn ü Aşk*'ı kaleme alırken *Mesnevî*'den etkilendiği iddiaları ile ilgili olarak "Çaldım velî mîrî malı çaldım" deyişi hatırlara getirebilir. O da, aynı tarîkate mensup olduğu, büyük bir şair olarak kabul edilen Şeyh Gâlib'in şiirlerini "mîrî malı" olarak görüyor olabilir.

Divan incelendiğinde, "yâkût", "dûzah", "uyumaz", "âteş", "mahsûs", "cılve-i aşk", "nidügin bilmem", "pervâne" redifli gazellerin ve bir müstezadın hem vezin, hem kafiye hem de muhtevada birlik göstermeleri bakımından Şeyh Gâlib'e yazılmış nazireler olarak değerlendirilebileceği görülmektedir. Gâlib Zühdi'nin şiirlerindeki Şeyh Gâlib etkisini ve bu etkinin niteliği bu nazireler üzerinden değerlendirmek mümkün olacaktır:

Şeyh Gâlib:

Dilde ger aşk ola akl eyleyemez anda karâr

²⁸ Fatih Köksal, a.g.e., 43.

Düzde zindân olur ol dâr ki mihmân uyumaz²⁹

Gâlib Zühdi:

Çeşm-i şūhunda anî eyleyemez fitne qarâr

Şâhib-i hâne ki cellâd ola mihmân uyumaz [G.47-3]

Şeyh Gâlib, akıl ve aşkın aynı yerde bulunamayacağını açıklamak için, somut bir gerçeklik örneğinden yararlanmıştır. Buna göre, nasıl evde uyumayan bir misafir olduğunda hırsız o eve giremez ve o ev hırsıza zindan gibi olursa, aşkın ikamet ettiği gönüle de akıl ulaşamayacak ve bu yüzden de gönül ona zindan gibi gözükecektir. Gâlib Zühdi de beytini kurarken gerçek hayattan somut örnek verme yolundan gitmiş, fakat şiirini başka bir hayal üzerine kurmuştur. Bu sefer karşımıza fitne ve göz ikilisi çıkmaktadır. Gâlib Zühdi'nin beytinde, fitne ve göz ilişkisi, kurulan sosyal bir gerçeklik üzerinden ele alınmıştır. Sevgilinin cellat gibi gözünde fitnenin karar eyleyememesinin sebebi, ev sahibinin cellat olduğu bir evde misafirin rahat uyuyamayacağı gerçeğine dayandırılmıştır. Şeyh Gâlib'in beytindeki ev sahibi-misafir ilişkisi farklı bir bağlamda kurulan bir gerçeklik üzerinden başka bir hayale konu olmuş, Gâlib Zühdi başarılı ve renkli bir söyleyiş yakalamıştır.

²⁹ Şeyh Gâlib, *Şeyh Gâlib Dîvânı*, haz., Muhsin Kalkışım (Ankara: Akçağ Yayınları, 1994), 315.

Zemin şiirde kullanılan belirli söz kalıplarının nazirelerin önemli bir kısmında da yer aldığı³⁰ bilinmektedir. Aşağıdaki örnekte de “Su uyur düşman uyumaz” atasözüne bir gönderme yapılmış, bu hatırlatmaya nazire şiirde de yer verilmiştir:

Şeyh Gâlib:

Dîdesi havf-ı rakîb ile olup eşk-efşân

Su uyur düşman uyur haste-i hicrân uyumaz³¹

Gâlib Zühdi:

Çeşm-i pür-fitne uyur şular uyur düşmen uyur

Pister-i aşkda bu haste-i hicrân uyumaz [G.47-5]

Gâlib Zühdi de, Şeyh Gâlib’de olduğu gibi, suyun, düşmanın dahi uyduğunu fakat hicran hastası olarak betimlediği âşık kimliğiyle kendisinin uyuyamadığını dile getirmiştir. O da kendisini Şeyh Gâlib gibi “haste-i hicrân” olarak nitelendirmiştir. Fakat o, Şeyh Gâlib’ten farklı olarak sevgilinin fitne dolu gözlerini de uyutmuştur. Ayrıca, Şeyh Gâlib’in uyuyamama sebebi rakip korkusu iken, Gâlib Zühdi’nin uykusuzluğunun nedeni aşk yatağında yani aşk içinde olmasıdır.

³⁰ Fatih Köksal, a.g.e., 42.

³¹ Şeyh Gâlib, a.g.e., 316.

Şeyh Gâlib:

Seyr eden vaz'-ı şütür-gürbesini bu feleğin

Açılır dîdesi çün encüm-i rahşân uyumaz ³²

Gâlib Zühdi:

Ey siyeh dil ne-kaçar h'âb bu zulmetde uyan

Bağsaña encüm-i rahşân bile bir ân uyumaz

[G.47-2]

Yukarıdaki beyitlerde de, yıldızların gece uyumadığından bahsedilmiştir. Gâlib Zühdi diğer örneklerde olduğu gibi onların uyumama nedenini zemin şiirden farklı bir nedene bağlanmıştır.

Gâlib Zühdi “âteş” redifli gazelinde Şeyh Gâlib’de olduğu gibi baştan sona ateşi anlatan “âteş, niyâr, âh, nişâr, semender, âteşin, ‘izâr, âteş-ţab’, âteş-meşreb” gibi kelimeler kullanmış, şiirini bu kelimeler üzerine oturtmuştur.

Aşağıdaki beyitlerde, âşıkların ah etmesi dolayısıyla ateş saçması hayali işlenmiştir. Şeyh Gâlib bunu âşıklar üzerinden anlatmış ve ayrılık gecesinde yıldızların ateş saçmasının sebebini âşıkların ahlarına bağlamıştır. Gâlib Zühdi’de ise yanağın ateş gibi parlak ve kırmızı olma özelliği sezdirilmiş, buna duyulan şevk yüzünden aşığın ahının ateşler saçtığı söylenmiştir:

³² Şeyh Gâlib, a.g.e., 315.

Şeyh Gâlib:

Hayâl-i hasret-i hâlinle âh etdikçe uşşâkım

Şeb-i fûrkatde her dem ahterân eyler nisâr âteş³³

Gâlib Zühdf:

Ruḥuñ şevkıyle gönüm oldu cânâ bir niyâr âteş

Anıñ-çün eylerim âh eyledikçe ben nişâr âteş [G.52-1]

Yine başka bir beyitte, Şeyh Gâlib, “Semender-tıynetân-ı ‘aşka besdir lâlezâr âteş”³⁴ diyerek kendisiyle beraber diğr âşıkların da semendere benzeyen vasıflarını dile getirmiştir. Gâlib Zühdf ise, “Semender gibi cāyımdır benim leyl ü nehâr âteş” (G.53-2) mısraıyla Şeyh Gâlib’deki bu hayali kendi üzerinden anlatma yoluna gitmiştir.

Şeyh Gâlib’in “nidügin bilmem” redifli gazeli de divanda nazire yazılan bir başka şiir olarak karşımıza çıkmaktadır:

Şeyh Gâlib:

Aşkım hâb n’idiğın bilmem

³³ Şeyh Gâlib, a.g.e., 327.

³⁴ Şeyh Gâlib, a.g.e., 327.

Âteşim âb n'idiğın bilmem ³⁵

Gâlib Zühdi:

‘ Āşıkım yâr nidügin bilmem

Yanarım nâr nidügin bilmem [G.70-1]

Beyitlerde söyleyiş benzerliği ve âşıklık halleri anlatımındaki benzerlik dikkat çekmektedir. Fakat, Şeyh Gâlib âşıklık hallerinden uykusuzluğu ele alırken, Gâlib Zühdi ise kendisinin yardan bihaber olacak denli divane olduğuna işaret etmektedir. İki beyitte de, âşıklık ve aşkla ilgili olarak onun ateş gibi yakıcı olma özelliği işlenmiş, zemin şiirde bu, aşğın kendisini “âteş” olarak nitelendirmesiyle vuku bulurken, Gâlib Zühdi’ninkinde ise “yanma” eylemi üzerinden anlatılmıştır.

Aynı şiirin son beyitleri de, muhteva bakımından paralellik göstermektedir. Buna göre, zemin şiirde şair kendisini “nükte-senc” yani nükteyi anlayabilecek kabiliyette, nükteyi tartan biri göstererek övmüştür. Gâlib Zühdi de son beytinde şiirinden bahsetmiş fakat o zemin şiirin aksine mütevâzı bir söyleyiş tercih etmiştir, “eş’ar tarzını” bilmemektedir, o sadece aşkı anlatma ve onu efsane etme derdindedir:

Şeyh Gâlib:

Gâlibim nükte-senc-i eş’arım

³⁵ Şeyh Gâlib, a.g.e., 375.

Dürr-i şâdâb n'idiğın bilmem ³⁶

Gâlib Zühdi:

‘ Aşk ı efsâne eylerem Ğâlib

‘ Tarz-ı eş‘âr nidügin bilmem [G.70-5]

Aşağıdaki iki beyitte de, “aşk”, “pervâne” ve “yanmak” unsurları işlenmiştir.

Paralellik ise “bilmek” kelimesi üzerinden yaratılmıştır. Şeyh Gâlib’e göre, aşk ateşinin akıbetinin neler olduğunu bilenler ondan uzakta dolaşırlar, yani pervane gibi o ateşe doğru yönelmezler. Ama ne fayda ki Şeyh Gâlib kendisini pervane etmiştir, artık ateşten uzak durabilmesi mümkün değildir. Gâlib Zühdi ise, bu duruma başka bir açıdan yaklaşmıştır. Ona göre, pervane aşk ateşini kimseye duyurmaz, çünkü ondan aldığı zevk bilirse diğerleri de yanmak isteyecektir:

Şeyh Gâlib:

Bilen uzak tolaşır âteş-i mahabbetden

Kim etdi kendüyü Gâlib çi sûd pervâne ³⁷

Gâlib Zühdi:

³⁶ Şeyh Gâlib, a.g.e., 376.

³⁷ Şeyh Gâlib, a.g.e., 406.

Bilince zevkini herkes yanar diyü Gâlib

Ṭuyurmaz âteş-i ‘aşkın cihāna pervāne [G.82-5]

Şairin Şeyh Gâlib’in “yâkut” redifli gazeline yazdığı nazire kelime kadrosu bakımından zemin şiirden oldukça etkilenmiş görünmektedir. Her iki şiirde de “ocağ-ı yâkût”, “ayâğ-ı yâkût”, “bâğ-ı yâkût” tamlamaları yer almakta ve sevgilinin çeşitli özellikleri yakut ile kıyaslanmaktadır. Fakat muhtevada bu kelimelerle farklı anlamlar kurulmuştur:

Şeyh Gâlib:

Revgan-ı gülle değil çerâğ-ı yâkût

Bâde-i reng-i hınâ tutmaz ayağ-ı yâkût³⁸

Gâlib Zühdi:

Tâb-ı hâliñle yanıp nûr-ı çerâğ-ı yâkût

Reşk-i la‘liñle harâb oldu ocağ-ı yâkût [G.16-1]

Beyitlerde, Şeyh Gâlib yakutun çerağının yanma sebebinin gül yağı olmadığını söyleyip, sevgiliden dolayı yandığını sezdirmiştir. Gâlib Zühdi de aynısını başka bir öge üzerinden söyler. Yakut çerağının nuru, sevgilinin beninin ışığıyla yanmaktadır.

³⁸ Şeyh Gâlib, a.g.e., 261.

Divanda yer alan müstezad da Şeyh Gâlib'in aynı redifli müstezadından bir hayli esinlenmiş gözükmetedir. Aşağıdaki beyit Şeyh Gâlib'in beytinin başarısız bir taklidi olarak değerlendirilebilir:

Şeyh Gâlib:

Ol dem ki benim hûn-ı sirişkim boşanupdur

Deryâ bulanupdur ³⁹

Gâlib Zühdi:

Çeşmim ki bükâ eylese kanlar boşanupdur

Cûlar bulanupdur [Ms.1-2]

Her iki beyitte de, “boşalmakta” olan kanlı bir göz hayali vardır ve bu akan gözyaşları öyle fazladır ki Şeyh Gâlib'e göre denizleri, Gâlib Zühdi'ye göre ise nehirleri bulandıracaktır.

Tüm bu örnekleri göz önüne aldığımızda, *Gâlib Zühdi Divânı*'nda Şeyh Gâlib'in büyük bir tesiri olduğunu söyleyebiliriz. Yazdığı nazireleri yakından incelediğimizde ise, onun hayranlık duyduğu Şeyh Gâlib'in şiirlerinden etkilendiğini, fakat bu nazirelerin çoğunun kuru ve basit birer taklit olarak değerlendirilemeyeceği, aksine başarılı birer nazire olduğunu söyleyebilmekteyiz. Bu bölümde incelenen

³⁹ Şeyh Gâlib, a.g.e., 203.

örnekler, Gâlib Zühdi'nin nazirelerinde zemin şiirlerin, onun şiir dünyasında yeni söyleyişlere ve farklı hayallere bir başlangıç noktası olduğunu göstermektedir.

IV. BÖLÜM:

GÂLİB ZÜHDÎ DİVANI NİN İNCELENMESİ

Şekil Özellikleri

Nazım Şekilleri

Elimizdeki divanda 1 münacat, 1 tanesi Farsça olmak üzere 4 na't ile birlikte toplam 8 kaside, 62 tarih manzumesi, 4 tahmis, 1 muhammes, 1 müseddes, 2 terki-bend, 1 terci-bend, 10 şarkı, 2'si Farsça 87 gazel, 1 mülemma gazel, 1 müstezad, 6 kıt'a, 3'ü Farsça 19 müfred, 1'i Farsça 14 matla, 1 mısra ve tamamlanamamış 11 gazel ile 1 hamdiye yer almaktadır.

Divanda dini içerikli şiir olarak 1 münacat ve 4 na't bulunmaktadır. Allah'a yalvarmak, yakarmak, niyaz ve dua etmek gayesiyle⁴⁰ söylenen münacat, divanda "Yâ Resûla'llâh" [Mn.1] redifiyle karşımıza çıkmaktadır. Münacatin Hz. Muhammed'e yazılmış olması ilginç bir örnek teşkil etmektedir. Bu münacatte şair günahlarının çokluğunu dile getirmiş ve peygamberden kendisine şefaet kılmasını isteyerek Hz. Muhammed'e yakarıştta bulunmuştur. Divandaki na'tlerin 3 tanesi yine Hz. Muhammed'e, "Yâ Hâzret-i Mollâ-yı Rûm" (N.3) redifli musammat na't de Mevlana'ya yazılmıştır. Divanda yer alan 3 kasideden 1 tanesi bahariyye, 1 tanesi ramazaniyye ve diğeri de kaside-i beççedir. Bahariyye ve ramazaniyye Halet Efendi'ye sunulmuştur. Kaside-i beççe'nin kime sunulduğu söylenmemiştir. Her iki kaside de, klasik kaside yazım geleneğine uygun bir şekilde yazılmıştır.

⁴⁰ Mustafa İsen vd., a.g.e., s. 251.

Gâlib Zühdi Dîvânı'nda çağdaşı çoğu diğer divanda da olduğu gibi tarih manzumeleri geniş yer tutar. Bu şiirler genel olarak kıt'a-i kebire şeklinde yazılmakla birlikte gazel, nazım, kıt'a ve mısra şeklindeki manzumeler de mevcuttur. 14 ve 30 no'lu tarihler musammat şeklinde yazılmıştır. Gâlib Zühdi'nin dilinin tarih manzumelerini yazarken oldukça ağırlaştığı görülür. Bu kısımlarda Arapça ve Farsça kelime kullanımı, kelime oyunları, söz ve anlam sanatları oldukça fazlalaşır; kullanılan terkipler ise zaman zaman dörtlü ve beşlilere kadar çıkabilir. Bu şiirler vefat, sakal kesimi, ev, çeşme yapımı, doğum gibi çeşitli konularda yazılmakla beraber, ekserisi makam değişikliği gibi durumlar için yazılmıştır.

Gâlib Zühdi'nin gazelleri genellikle âşıkane ve sufîyane bir edayla yazılmıştır. Divandaki gazeller genellikle 5-6 beyitten oluşmakla birlikte beyit sayısı 10 ve üzerine kadar çıkan gazeller de mevcuttur. 24 nolu gazel musammat şeklinde yazılmıştır. Aşağıdaki tablo divandaki gazeller ve beyit sayılarını göstermektedir:

Beyit Sayısı	4	5	6	7	8	10	11	13	16
Gazel Sayısı	2	40	24	12	5	1	1	1	1

Divandaki tahmisler İlhamî mahlasıyla şiir yazar III. Selim'e, Mîr Nebil Efendi'ye, Şeyh Gâlib'in bir matlâna ve Tevfik Efendi'ye yazılmıştır. Muhammesin ise, şair tarafından belirtilmemesine rağmen Fuzûlî'nin bir şiirine tazmin türünde yazıldığı tespit edilmiştir. Divandaki 1 müseddes "Âh mine'l-^ç aşkı vü hâlâtihî

/Aḥraḳa ḳalbi bi ḥarārātihi” beytine yine tazmin yoluyla eklenerek yazılmıştır.

Divanda 2 terhib-bend ve Halim Giray’ın “Çeşm-i ‘alili ḥasret ile pür-nem eyledim /El ‘id-i ekber eyledi ben mâtem eyledim” matlâna yazılmış terci-i bend âşıkane bir üslupta yazılmıştır. Tarih kıtası dışındaki 6 kıt’a, aşk ve dinî tasavvufî konuları işlemiştir. Müfred ve matla şeklindeki toplam 33 beyit ise, hikemi, sufiyane, âşıkane bir özellik taşımaktadır. Bunlardan 4 tanesi ise Farsça’dır.

Yine 19. yüzyılda çok kullanılan bir nazım şekli olan şarkının divanda 10 örneğine rastlamaktayız. Bir tanesinin Şeyh Gâlib’in “ah ah ah” redifli şarkısına nazire olduğu şarkı başlığında da belirtilmiştir. Gâlib Zühdfî, nazım türünün de etkisiyle şarkılarında âşıkane üslubu yanında rindane bir söyleyişi de benimsemiştir. Ayrıca, gazellerinde görülen sevgilinin ceviri ve cefalarına razı klasik âşık tipinin yanı sıra daha realist bir âşık tipiyle de karşılaşırız.

Divanın son kısmına aldığımız tamamlanmamış manzumeler 11 yarım gazel ve 1 yarım kalmış hamdiyeden oluşmaktadır. Divanın gazeliyat bölümünde kafiyeleri sıralamasına dâhil olan, yazılmaya başlanmış fakat tamamlanamamış gazelleri bu bölüme almayı uygun gördük. Bu gazeller 2 ya da 3 beyit kadar yazılmış fakat tamamlanamamış bir haldedir. Ayrıca 18a’da yer alan “Ḥamdiyye-i Nâ-tamâm” isimli 4 beyitlik hamdiyeyi ve 18b’de yer alan “Ġazel-i Nâ-tamâm” başlıklı 3 beyitlik gazeli de bu kısma dâhil etmeyi uygun gördük.

Vezin

Gâlib Zühdi şairlerinde 16 aruz kalıbı kullanmıştır, aşağıdaki tablo şairin hangi nazım türlerinde hangi aruz kalıbını hangi sayıda kullandığını göstermektedir:

	VEZİNLER	K	T	Ms m	G	K t	B	Mr	TM
BAHR-İ HEZEC	Mefâ'îlün / Mefâ'îlün / Mefâ'îlün / Mefâ'îlün ._._./._._./._._./._._.	2	30	1	7	1	2		
	Mefâ'îlün / Mefâ'îlün / Fe'ülün ._._./._._./._.								1
	Mef'ülü / Mefâ'îlü / Mefâ'îlü / Fe'ülün ._._./._._./._._./._.			1	8		4		1
	Mef'ülü / Mefâ'îlün / Fe'ülün ._._./._._./._.				1				
	Mef'ülü / Mefâ'îlün ._._./._.				1				
BAHR-İ REZEC	Müstef' ilün / Müstef' ilün / Müstef' ilün /Müstef' ilün ._._./._._./._._./._._.	1	7						
	Müstef' ilün / Müstef' ilün ._._./._._.			4					
BAHR-İ REMEL	Fâ'îlâtün / Fâ'îlâtün / Fâ'îlâtün / Fâ'îlün ._._./._._./._._./._.	1	16	5	17	1	5		4
	Fâ'îlâtün / Fâ'îlâtün / Fâ'îlün ._._./._._./._.	1	1		1	1	1		2

	Fe' ilātün / Fe' ilātün / Fe' ilātün / Fe' ilün .. _ _ / .. _ _ / .. _ _ / .. _ _	1	2	3	25	2	4	1	2
	Fe' ilātün / Fe' ilātün / Fe' ilün .. _ _ / .. _ _ / .. _ _			1	1	1			
BAHR-İ MUZARİ'	Mef' ūlü / Fā' ilātü / Mefā' ilü / Fā' ilün _ _ _ / _ _ _ / _ _ _ / _ _ _			2	14		7		2
	Müstef' ilün / Fe' ūlün / Müstef' ilün / Fe' ūlün _ _ _ / _ _ _ / _ _ _ / _ _ _				1				
BAHR-İ MÜCTES	Mefa' ilün / Fe' ilātün / Mefa' ilün / Fe' ilün .. _ _ / .. _ _ / .. _ _ / .. _ _	1	2		10		3		1
BAHR-İ SERİ'	Müfte' ilün / Müfte' ilün / Fā' ilün _ _ _ / _ _ _ / _ _ _			2					
BAHR-İ CEDİD	Fe' ilātün / Mefa' ilün / Fe' ilün .. _ _ / .. _ _ / .. _ _				1		3		

Divanda bazı Arapça ve Farsça kelimeler vezin gereği “bezim”, “fazıl” olarak okunmuştur:

Bezimde şerm-ile çün derledikçe cānānım

Gül-i ruḥunda olur hep çü jāle-i gül-reng

[G.58-5]

Sa‘y u gūŝiŝle bunu taḥŝil hīç mūmkin mūdūr

‘İlm ü ‘irfān u *fazl* hep anda etmişdir mekân [T.3-3]

Gâlib Zühdi’nin şiirlerinde yirmiden fazla vezin bozukluğuna rastlanmaktadır:

Sābıkā Kocaili Sancağı *mütesellimi*

Şimdi muhtâr-ı Yalağ-âbād zāt-ı nâdiri [T.32-1]

Şâ‘irān aña *ramazāniyye* taqđim eyleyip

Mazhar olsunlar ilā yevmi’l-kıyām i‘tāsına [K.1-14]

Şair, genel kullanımdan farklı olarak bazı Türkçe kelimelerin hecesini, vezin gereği 1.5 okutacak şekilde kullanmıştır:

Oldu her bir müjesi çengel-i ŝebbāz baña

Pāre pāre eder ise tenimi *az* baña [G.1-1]

Dem-ā-dem etdigim āh u figān āteşdir

Derūn-ı dilde efendim *yanan* āteşdir [G.38-1]

Ḥazer kı̄l alma sözǖm diñle āhımı ey şūḥ

Bütün cihānı yaqar ol *yaman* āteşdir

[G.38-4]

Şairin şiirlerinde büyük bir kusur sayılan zihafa az da olsa rastlanmaktadır.

Çalışmamızda, zihaf yapılması gereken kelimeler vezne göre zihafı okunmuş, bu durumun dipnotta gösterilmesine gerek duyulmamıştır. Aşağıda, kasideden alınan bir beyitte “yāḥūd” kelimesi vezin gereği zihafı okunmuştur:

Ka^ʿ be-i cevde *yahūd* altun oluḡdur ki eder

Mā^ʿ-i raḡmetle şusuz dilleri reyyān u uvām

[K.2-11]

Kafiye ve Redif

Şiirler genel olarak incelendiğinde şairin en çok tam kafiye kullandığı dikkat çekmektedir:

Ey mest-i nāz u naḡvet ^ʿuşşāḡıñ eyle mesrūr

Şimdi o ḡadd ü ḡāmet oldu ḡayālden dūr

[G.24-1]

Zengin ve yarım kafiyeli örneklerin sayısı ise daha azdır:

Ey şūḥ eyle cevr ü sitem dā'imā baña

Etmiş muḳadder anı ezelde Ḥudā baña [G.4-1]

Ruḥuñ şem'ine cānā şimdi bir pervāne ḳıl peydā

Der-āteş eyleyen kendini bir dīvāne ḳıl peydā [G.3-1]

Yine şad āh-kim naḥl-i gül-i dünyādaki ḥāra

Taḥammül ḳılmadı bir ḡonce oldu şevbden sāde

Şafāsın sürmedi gitdi o eyyām-ı civāniniñ

Nihāyet oldu zīr-i ḥāke girmeklige āmāde [T.7-1-2]

Şairin, gazel ve musammatlarında redif kullanımına çokça rastlanırken, tarih manzumelerinde bu durum görülmemektedir. Özellikle gazeller yakından incelendiğinde şairin kafiye harfî imkan verdiği sürece redifleri Türkçe kelimelerden seçme temayülünde olduğu gözlemlenir: “yoḳdur”, “gerekdir”, “şor”, “bulunur”, “gelmez”, “sensiz”, “görünür”, “eglencemiz”, “olup gelir” “düşmüşdür”, “var”, “geçdim”, “ḳuluñ” redifleri bu örneklerin sadece küçük bir kısmıdır.

Bu rediflerden bazıları kelime biçiminde:

Göñül göñül saña elbette bir civân *bulunur*

Yolunda cân verecek yâr-ı mihribân *bulunur* [G.37-1]

Bazıları kelime grubu şeklinde:

O şūh-ı zālîmi gördükde bu cân *gösterir kendin*

O göstermezse tîğ-i ğamzeden kıan *gösterir kendin* [G.73-1]

Bazıları ise ek ve kelime halindedir:

Fünûn-ı şîve vü nâzı o yâr-ı bî-vefâdan *şor*

Şorarsañ ol perî-rûya hemân resm-i cefâdan *şor* [G.36-1]

Şair, Arapça ve Farsça kelimeleri redif olarak daha az kullanmıştır. Bu rediflerin pek çoğu da Türkçe’de olmayan seslerden dolayı kafiye harfi gereği seçilmişlerdir:

Ey dil o şūha eyleme sen âh u zâr ‘*abeş*

Yanmış bir âfete anı etmek nizâr ‘*abeş* [G.17-1]

Sen olma ey gül-i ter baña nâzdan fâriğ

Tek olmayam saña ben de niyâzdan fâriğ [G.54-1]

Emdir beyâz gerdeniñ ağıyara ver ferağ

Tesmîm kılsın ‘âşıkı tek mâra ver ferağ [G.19-1]

Dil ve Üslup Özellikleri

Dil ve Anlatım

Gâlib Zühdi gazellerde ve musammatlarda sade ve anlaşılır bir dil kullanmaktadır:

Şûhlar ‘âşıkına gâhice cevri eyleler

Var mı hiç böyle sitem eyleye her bâr baña [G.2-3]

Der-be-der gezdim kirâm-ı nâsdan yok fâ’ide

Sâ’il-i feyzim mekân bâb-ı tevekküldür baña [G.5-4]

Eger müjgânlarıñ peykân ederse ol kemân ebrû

Dil ü sinem degildir lâyıq ol ihsâna çeşmimdir [G.35-3]

Gazellerinde Arapça ve Farsça kelime kullanımını bazen 5'li tamlamalara kadar çıksa da, bu kullanımlar beytin anlamını giriftleştirme gayesinden uzak görünmektedir:

Rūşen oldu *aḥter-i baḥt-ı siyāh-ı ehl-i 'aşk*

Çün yüzünden ol-mehiñ ref' -i niḳāb etdim bu şeb [G.9-3]

Gördü *peymāne-i teb-ḥāl-i leb-i mey-gūnuñ*

Reşkden pāy-ı ḥuma düşdü ayağ-ı yāḳūt [G.16-4]

Şem' -i bezm-i ruḥ-ı cānānede yandım bu gece

Göriccek eyledi emşāline pervāne kıyās [G.51-2]

Dil-i vīrāneye *ḥayl-i sipāh-ı derd ü ğam* geldi

Meded sākī baña sen bāde-i pür-zūru imdād et [G.12-4]

Gâlib Zühdi'nin tarih manzumelerinde ve kasidelerde daha tasannulu bir söyleyiş çabası içinde olduğu görülmektedir. Farsça ve Arapça kelimeler uzun tamlamalar içinde kullanılmakta ve külfetli bir dil yaratmaktadır:

Öyle destūr-ı mu‘ azzamdır ki tīg-i saṭveti

Dehşet-endāz-ı dil-i a‘ dā-yı dīn ü pür-cefā [T.19-9]

Kerem-güster fezā’ il-perver ü ehl-i hünerdir kim

Ben etmem ‘ālem eyler kendi ḥaḫḫında bu da‘ vātı [T.35-9]

Sipehsālār-ı iḳlīm-i hüner şeh-bender-i ‘ irfān

Revāc-efzā-yı kālā-yı ma‘ ārif zāt-ı bī-hemtā [T.37-7]

‘ İlm ü fażl ü mekrümet cūd u seḫā vü ma‘ delet

Ya‘ ni envā‘ -ı hüner ol fāzıl-ı dānādadır [T.47-5]

Gâlib Zühdi şiiirlerinde galat tamlamalara da yer verir, Türkçe-Arapça ve Türkçe-Farsça kelimeleri aynı tamlama içinde kullanmıştır:

O rütbe girye-künānam ki la‘ l-i dil-ber için

Leyāl ü rüz döner *ḫās-ı ala* dīdelerim [G.68-4]

Ṭoḡdu bu *ḫalb-i ḫaraya* envār-ı şems-i dīn

Medḫ eylesem ne rütbe yalān söylerim saña [G.6-8]

Hecr-i hâl-i leb-i la'liñ ile kan tamlamadan

Oldu bu didelerim 'ayn-ı *çanağ-ı yâķūt*

[G.16-2]

19. yüzyıla ait divanda, Eski Anadolu Türkçesi dönemine ait kelime ve eklere az da olsa rastlanmaktadır:

Eşk-i çeşmim *göricek* hânde eder yâr baña

Ben niyâz eyler isem ol eder âzâr baña

[G.2-1]

Felekde gûş *edicek* Zühre nâle-i 'aşķım

'Aceb mi destini eylerse sâzdan fâriğ

[G.54-3]

Mül-i ğam nûş eder gönlüm aña mey-hâne çeşmimdir

Bilürin câmveş pür-hûn yine peymâne çeşmimdir

[G.35-1]

Hey mürüvvetsiz yeter etdikleriñ *şerm ur* olur

Etdiğñ üftâdeñe luţfuñ ile âzâr bir

[G.34-2]

Deyimler

Şair, deyimleri kullanarak anlamı zarifletirmiş ve daha güzel bir söyleyiş yakalamıştır. Bu deyimlere bazı örnekler şunlardır:

Başa çıkmak:

Başa çıkmaz ey gönül olma şakın dil-dâde gel

Gördüğün her yâre bağlanma yeter dildâr bir [G.34-4]

Sineye çekmek:

Bir enîsim yok idi bu gece *çekdim sineye*

Çalb-i derd-âlûd u bîmârımla hem-demdir şarâb [G.10-5]

Bulunmaz Hint kumaşı:

Bulunmaz kâle-i Hindû mudur ol-şûh ey dil sen

Cefâsın çekme enseb hâline bir dâne kıl peydâ [G.3-2]

Serden geçmek:

Yâre kâr eylemedi âh-ı seherden geçdim

Başım ortaya koyup ben de bu *serden geçdim* [G.63-1]

Uzun boylu olmak:

Oldu firâkı şimdi uzun boylu Ğalibâ

Ol yâr-ı nev-nihâl ne sende ne bende var [G.32-6]

Duvar gibi kalmak:

Zühdiyâ şûret-i divâr gibi kaldı meded

Deyr-i ‘ aşkıında gönül ol büte hayrân olarak [G.55-5]

Kanlı bıçaklı olmak:

Yâri ağıyâr ile gördükde içerse ‘ aşığı

Ķanlı bıçaķlılıđı imlâ edermiş câm-ı mey [G.84-3]

Pusulayı şaşırmaq:

Şaşırđı pusulayı baır-i ‘ aşķda keşti-i dil

Ya çok mu aķa aķa eşkim eylese tûfân [K.3-42]

Yanıp yakılmak:

Dil ki *yanıp yakılır* âteş-i ruhsârından

Âb-ı vaşl-içün eder sûzişin izhâr gibi [G.85-4]

Hatırı kalmak:

Āh etmiş diyü *hâtır kalacak* şey mi bu yā

Söyle ey yār ne var eylemeyem ba' de'l-yevm [G.71-3]

Dünya başına dar olmak:

Oldu cihān başıma zindān u teng [Md.1-5]

Kan ağlamak:

Ā'İd geldi niçün *ağlar dil kan*

Tiğ-i ebrūlara qurbān mıdır [G. 23- 4]

Can vermek:

Ben *verdim* ise *cānı* nola rāh-ı vaşlıña

Qadri o hüsn ü ānıñ al işte bendedir [G.28-4]

El çekmek:

Ġālīb *el çeksek* nola biz halkdan Ferhādveş

Şā' iriz şirini-i güftārdır eglencemiz [G.49-5]

Ateş saçmak:

Nola *āteş saçarsa* böyle şir-i āteşin-ile

Bu âteş-ıtab^c -ile Gâlib yine bir şūh arar âteş

[G.52-5]

Edebî Sanatlar

Teşbih

Divan şiirinin belkemiği gibi olan teşbih, Gâlib Zühdi'nin şiirlerinde de çokça karşımıza çıkar. Sevgilinin yüzü, parlaklığı dolayısıyla ateşe benzetilir, sevgilinin yüzüne bakma isteğiyle dolu âşık da bu yüze bakacak ve bu ateş gibi yüze baktığı için yanıp kebab olacaktır:

Gördüm ol zülf-i perişânı ħarâb oldum meded

Bağdım ol âteş gibi rûya kebâb oldum meded

[G.21-1]

Aşağıdaki beyitte de şair, “Şeb-dîz-i hâmem” diyerek teşbih sanatı yapmıştır.

Bu kalem, Şirin'in meşhur atı Şeb-dîz'e benzeyen, “hem-rehlerini söz çölünde geçen”, durdurulması güç yani “yularının çekilmesi zor” olan bir kalemdir:

Hem-rehlerini deşt-i sūhanda geçip gider

Şeb-dîz-i ħāmemiñ ki çekilmez ^c inânı saht

[G.15-7]

İstiare

Aşağıdaki beyitte yüzü parlak ve beyaz olmasından dolayı aya teşbih edilmiş sevgiliden söz ederken sadece “bir meh” denilmiş ve bunun sevgili olduğuna işaret edilerek *istiare* yapılmıştır:

Neyleriz şimden-gerü derd ü ğam-ı dünyāyı biz

Bir mehiñ ‘ aşkıyla ‘ ayş u nūşa mecbūrlardanız [G.45-4]

Tenasüp

Bir kavram hakkında birbiri ile ilişkili kelimeleri bir arada kullanma sanatı olan tenasüp, divanda bolca karşılaşılan ve şairin ustaca kullandığı bir sanat olarak karşımıza çıkar. Aşağıdaki beyitte, denizle ilgili “mevc, bahr, yelken, zevrak” gibi kelimeler bir arada kullanılarak tenasüp sanatından yararlanılmıştır:

Mevc-ḥīz olmağa bed’ etdi dilā baḥr-i firāk

‘ Aqlına yelken edip zevraḫ-ı şahbā-y-ile geç [G.18-2]

Bu beyitte ise yine ticaretle ilgili “kālâ, revâc, kâr, sūk-ı kesâd” kelimelerin bir araya getirilmesiyle yapılan bir tenasüp sanatı söz konusudur:

Buldu kâlâ-yı hüner yine revâc u ḳadrini

Cāhilānīñ oldu kārī zīver-i sūq-ı kesād

[T.41-2]

Tezat

Tezat, divanda çok yaygın olarak kullanılmayan bir sanat olarak karşımıza çıkar.

Aşağıda gönlün, sevgilinin aşkı yüzünden bazen deli bazen akıllı olduğunu anlatmak

için bu sanattan yararlanılmıştır:

Gāh mecnūn gāh ‘ākıldir bu dil

Ben de bilmem sen ne hāl etdiñ baña

[G.7-3]

Bu beyitte ise, iki farklı kavram arasında yapılan tezat sanatı söz konusudur.

“Zāhir-bâtın”, “mükedder-mesrūr” kelimeleri arasındaki karşıtlıktan yararlanılmış,

dışarıdan bakıldığında feleğin cevri yüzünden kederli görünen aşğın, kendi içinde

aslında muhabbetin mutluluğuna vasıl olduğu anlatılmak istenmiştir:

Zāhirde mükeddersem eger cevri-i felekden

Bâtında benem hāmd ola mesrūr-ı muḥabbet

[G.11-3]

Tevriye

Aşağıdaki beyitte “ayak” kelimesinin hem en bilinen anlamıyla vücudun bir uzvu

hem de kadeh anlamından yararlanmak suretiyle tevriye yapılmıştır. Şair “kaldım

ayakta” derken, akla ilk gelen “ayakta kalmak” eylemi iken, beytin tamamı okunduğunda, gözlerin peymânede olduğu, sakiye seslenildiği ve ondan elini ağzına kadar dolu olan kadehi sunmasını istendiği görülmektedir. Böylece “ayak” kelimesinin kullanımındaki kasdın onun kadeh anlamı dolayısıyla olduğu anlaşılmaktadır:

Sâkıyâ kıaldım ayağda gözlerim peymânede

Destîni şun sâğar-ı ser-şâra Allâh ‘aşkına [G.77-6]

Hüsn-i Talil

Doğal bir olayın olmasını güzel bir sebebe bağlama olarak tanımlanabilecek bu sanata dair divanda başarılı örnekler mevcuttur. Aşağıdaki beyitte minarelerin ayakta durduğuna şaşılmanması gerektiği söylenmektedir. Çünkü nasıl önemli kimse bir yere girdiğinde diğerleri ayağa kalkarak ona saygı gösteriyorsa, orucun yani ramazan ayının gelişi dolayısıyla da minareler ayağa kalkmışlardır:

Sen ‘aceb kıılma minârâta ki pâ-ber-câdır

Mağdem-i rûze için eylediler cümle kıyâm [K.2-12]

Bir başka beyitte ise değirmendeki su ile gözyaşı arasında kurulan bir hüsn-i talil söz konusudur. Buna göre, değirmenin taşlarını döndürmek için akan su, aslında aşğın haline merhamet edip ağlamasından başka bir şey değildir:

Raḥm edip dīde-i giryānıma dolāb ağlar

Zāhidiñ taş gibi gönülüne riḳḳat gelmez

[G.46-3]

Teşhis ve İntak

İnsana özgü nitelikleri diğer varlıklara aktarma sanatına teşhis, bu varlıkları konuşturmaya ise intak denir. Örnek verilen beyitte, kırmızılığıyla ünlü “lal-i Bedaḥşan”a hem insana özgü ağlama ve hased etme gibi özellikler yüklenmiş, hem de “lal” konuşturulmuştur. Sevgilinin lal gibi kırmızı dudaklarını kıskanan lal-i Bedaḥşan hasedinden kan ağlamaktadır ve “Eşim çıkdı” diyerek, artık bir benzeri olduğunu söylemekte ve kıskançlığından uyuyamamaktadır:

Ḥased-i la‘ l-i leb-i yārim ile ḳan ağlar

Der eşim çıkdı kızıl la‘ l-i Bedaḥşān uyumaz

[G.47-4]

Leff ü Neşr

Aşağıdaki beyitte sevgilinin dudağı ve yanağının meclisteki güle ve şaraba benzetilmesi leff ü neşr sanatı üzerinden anlatılmıştır:

Olmayınca leb ü ruḥsārīñ olur mu mey nūṣ

Meclis-i ‘ayşımıza gül de gerek mül de gerek [G.61-2]

Telmih

Aşağıdaki beyit, Süleyman peygamberle karınca kıssasını hatırlatmaktadır. Ay gibi olan sevgili, güzellik tahtında kendini Süleyman gibi gösterir. Âşık da onun hattının sevdası yüzünden, tıpkı hat gibi olacak, yani karıncaya benzeyecektir.

Bu cismim mürveş ḳaldı anıñ sevdā-yı ḥaṭṭıyla

Çün ol meh taḥt-ı ḥübīye Süleymān gösterir kendin [G.73-3]

Bu beyitte de, Bîsütûn dağını harap etmesi gerektiğini söyleyen şair Ferhad ve Şirin hikayesine telmihte bulunmaktadır:

Ben Bîsütûn’u şimdi ḥarāb eylesem gerek

Ferhādlığı verdi o Şirīn-edā baña [G.4-3]

Cinas

Şair tarafından pek tercih edilmeyen cinas, aşağıdaki beyitte “perişan” ve “peri” ile “şâne” kelimeleriyle yapılan renkli ve başarılı bir örnek ile karşımıza çıkmaktadır.

Aşığın kirpikleri bir tarak gibidir ve âşık buna rağmen sevgilinin saçının neden perişan olduğunu merak etmektedir:

Benim ser-pençe-i müjgānım oldu ey perī şāne

Niçün gīsūlarıñ böyle perīşān gösterir kendin [G.73-2]

Bu beyitte ise al kelimesi Türkçe “kırmızı” ve Arapça “hile” anlamları kastedilerek kullanılmıştır:

Al-ı ruhsārīñla āl etdiñ baña

Gūyiyā ‘arz-ı cemāl etdiñ baña [G.7-1]

Mübalāğa

Özellikle aşığın çektiği ızdırabı dile getirmede bolca kullanılan mübalāğa sanatı, aşağıdaki beyitte aşığın ahının cehennemini sermâyesi olarak gösterilmesiyle karşımıza çıkmaktadır:

Beyhūde midir āhımız ol şu‘ le-i ruḥdan

Āhımdır olan yanmağa sermāye-i düzaḥ [G.20-3]

İçerik Özellikleri

Dinî - Tasavvufî Unsurlar

Tasavvuf

Biyografilerde şairin Mevlevîliğine dair bilgi bulunmazken, divanındaki şiirler bu konuya ışık tutar. “Mevlevîleriz” ve “külâh-ı Mevlevî” redifli iki manzumesi, Mevlana’ya yazılan 1 na’t, bazı beyitlerde Şems’in anılması gibi unsurlar bize şairin Mevlevî olduğunu göstermektedir. Aşağıdaki beyitte şair, “fena denizine” gark olmuştur ve bu denizin vuracağı “visal sahiline” layık olanların Mevlevîlerden olduğunu söyler:

Biz kim ğarîk-i baħr-i fenâ Mevlevîleriz

Hem sâhil-i vişâle sezâ Mevlevîleriz [G.50-1]

Şairin mutasavvıf ve Mevlevî kişiliği şiirinde tasannulu ve girift söyleyişlere yol açmaz, bu şiirler klasik tasavvuf söylemi içerisinde yer alır. Aşağıdaki beyitte, yine bu durum ile bağlantılı olarak dünyadaki makam ve mertebenin dervişler için önem arz etmediği, asıl devletin “külâh-ı Mevlevî” olduğu anlatılır:

Şanma devlet dünyede câh u menâşıbdır hemân

Re’s-i dervîşâna devletdir külâh-ı Mevlevî [G.87-2]

Tasavvufî telakki, dünya işlerinden, kulla Allah arasına giren her şeyden uzaklaşmayı gerektirir, ancak bu şekilde Allah'a vasıl olunabilecektir. Gâlib Zühdi de aşağıdaki beyitte bu telakkinin bir getirisi olarak Allah'tan başka hiçbir şeye rağbeti olmadığını anlatır:

Ben ol âzâdeyim kim mâsivâyâ rağbetim yokdur

Men ol şeyhim ki zâhid zâhidâna himmetim yokdur [G.29-1]

Şairin şiirlerinde, tasavvuftaki kesretin ardındaki vahdet düşüncesi yer alır. Fakat bu birliğe, nazar ehli, yani varlığın özüne gördükleriyle ulaşabileceğini sananlar elbette ki vakıf olamayacaktır. Dünyadaki hayat gailisi içinde ve aşktan bihaber olan nazar ehli, gönlü “nûr-ı muhabbet”le dolu olan kişiyi elbette anlayacak, bilakis onu ayıplayacaktır. Bir gazelde peşi sıra yer alan aşağıdaki beyitler de bu durumu açıklamaktadır:

Qâl ehli görüp hâlîme ta‘n eylediler hep

Bilmez ki leb-â-leb bu gönül nûr-ı muhabbet

Zühdi qanı ol ehl-i nazar hâliñi bilsin

Dünyâda hemân cümlesi mehcûr-ı muhabbet [G.11-4-5]

Zahid, dinî konularda anlayışı kıt, her işin ancak dış kabuğunda kalan, derinlere inmesini beceremeyen, ilim ve imanı dış görünüşüyle anlayan⁴¹ bir tip olarak karşımıza çıkmaktadır. Aşağıdaki beyitte zahidlerin tek eğlencesinin tesbih çekmek olduğu anlatılır ve onların kuru ibadetle Allah aşkına ulaşmaya çalıştıklarına işaret edilir. Oysa Hak âşıklarının eğlencesi Allah'ın hayalidir, Allah'a âşıktırlar ve sadece onu düşünürler:

Sübha-gerdân olmadır zâhidleriñ eğlencesi

‘Āşıkız biz de hayâl-i yârdır eğlencemiz [G.49-4]

Zahid, gerçek Allah aşkına vasıl olmayı bilmeyip cenneti istediği, dünyadaki güzellikler arkasındaki Allah mevcudiyetini anlayamadığı için samimi bulunmayıp ikiyüzlü sayılır. Şaire göre onlar, içlerindeki bu riyaya rağmen Allah'ın ibadetlerini yerine getirerek gönüllerinin safâ bulacağını sanırlar. Oysa ilâhi aşkın neşesini ancak “bâde-i safâ” yani Allah aşkından alabilirler:

Bu riyâ-âlûde tã‘atle diliñ bulmaz şafâ

Zâhidâ gel neş’eyi et bâde-i şahbâdan aḥz [G.22-4]

⁴¹ İskender Pala, *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü* (İstanbul: Kapı Yayınları, 2004), 488.

Aşağıdaki beyitte zahid-şarap, iksir-altın konuları tasavvufi bağlam üzerinden işlenmiştir. İksir, çok tesirli etkileri olan ve maddeleri altına dahi çevirdiğine inanılan bir maddedir. Geçmişte insanlar, simya ile uğraşırken bazı maddeleri iksir vesilesiyle altına dönüştüreceklerine inanmışlardır. Tasavvufta kalp temizliği önemlidir, nasıl bir ayna karşısındakini göstermek için üzerindeki tozdan arınmalı ise, insanın gönlünde Allah'ın tecelli etmesi için de onun manevi kirlere kurtulması gerekir. Şaire göre zahid kalbinin cilası için boş yere çabalamamalıdır, çünkü kalbi altın yapmak için en büyük iksir şarap, yani Allah aşkıdır:

Zāhidā beyhūde sa' y etme cilā-yı kalb için

Ḳalbi altun etmege iks̄ir-i a' zamdır şarāb [G.10-2]

Aşağıdaki beyitlerde de yine tasavvufi telakkinin etkisi görülür. Şair, gönüle tecerrüdü nasihat edip “mescid rāh” yerine “vādi-i rindāne” ve “reh-i meyhāne” tutmasını salık verirken tasavvufu tarîki ve tekkeyi kasd etmektedir:

Ey gönül terk et cihānı vādi-i rindāne tut

Tutma mescid rāhını dā'im reh-i meyhāne tut [G.14-1]

Allah:

Şair, hem kadim geleneğin hem de Mevlevî tarîkine mensubiyetin bir getirisi olarak şiiirlerinde Allah'ı bolca anmaktadır. Aşağıdaki beyte göre, gönül asrın büyük rütbelilerine ihtiyacını duyurmaz çünkü onun her iki âlemde de Allah'ı vardır:

Dil kibâr-ı 'aşra kaç'â etmez 'arz-ı ihtiyâc

İki 'âlemde anîñ ancağ ulu Allâh'ı var [G.43-4]

Şair, özellikle kaside ve tarih manzumelerinde memdûhunu överken Allah'a dua eder ve ona çeşitli isimleriyle seslenir: Aşağıdaki beyitte şehzadenin haset eden gözlerden korunması için Allah'ın Hayy, Vedud ve Rahmân isimlerine çağrıda bulunmuştur:

Eyle şeh-zâde-i 'âlî-güher anîñla maşûn

Çeşm-i hüssâddan ol Hayy-ı Vedûd u Raḥmân [T.13-15]

Peygamberler

Hz. Muhammed:

Gâlib Zühdfî Dîvanı'nda, Hz. Muhammed'e yazılmış 1'i Farsça olmak üzere 3 na't ve 1 münacat yer almaktadır. Aşağıda bir beytini aldığımız münacatte şair kendisini

günahkar bir kul olarak tasvir eder ve Hz. Muhammed'den şefa'at ister. Zira o şefa'at etmezse, cehennem ateşinde “feryâd u figân” edecektir:

Cehennem nârına feryâd u efgân ederek elbet

Şefâ'at kılmaz iseñ ben yanarım yâ Resûla'llâh [Mn.1-5]

Hz. Süleyman:

Divanda üç kez geçen Süleyman peygamber, bunlardan ikisinde karınca kıssasını hatırlatacak şekilde anılır. Sevgilinin yanağı üzerindeki ayva tüyleri aşığa Hz.

Süleyman'ın karınca kıssasını hatırlatmaktadır:

Ma' nâ-yı haţţıñı söyle cānâ

Ƙışşa-i mûr-ı Süleymân mıdır [G.23-2]

Hz. Yusuf:

Divanda Yusuf peygamber hikayesine bir beyitte telmihte bulunulmuştur. Beyitte, âşık kendini, oğlunun ayrılışıyla evi “külbe-i ahzân” olan Yakup peygamberin yerine koyar. “Ey Yusuf'um” diye seslendiği sevgili, bir bakışıyla bu hüznün evinin viraneliğini onaracaktır:

Bir nigâhıñla dil-i virânemi âbâd kııl

Külbe-i aḥzānımı ey Yūsuf’um sen şād kııl [Ş.2-4]

Hz. İsa:

İsa peygamber bir beyitte Hz. Meryem’le beraber ele alınmıştır. Burada sevgiliye hitap olan “büt”, kilise duvarlarındaki tasvirler kasdıyla ele alınır ve böylece Hz. İsa ve Meryem de şiirin anlamına dâhil olur. Âşık, sevgiliden “Meryem Ana’nın başı için” konuşmasını istemektedir, çünkü sevgilinin can bağışlayıcı dudakları Hz. İsa’nın nefesi gibi ihya edici bir özellik taşımaktadır:

Meryem Ana’nın başı için söyle ki ey büt

İhyâ-yı gönül ‘İsî-i güftârîna maḥşûş [TM.9-2]

Melekler

Melekler divanda kaside ve tarih manzumelerinde karşımıza çıkmış ve şairin memduhuna ettiği duaya iştirak etmeleriyle ele alınmıştır. Şair memduhu için öyle yerinde dualar etmiştir ki, melekler bu duaların kabul edilmesi için el açmışlardır, kaldı ki böyle duaları da Allah reddetmez:

Hele Cenâb-ı Hudâ anı eylemez merdūd

Melekler açdı ḳabül-i du‘âya el el ân [K.2-56]

Bu beyitte de, Gâlib Zühdi yine melek tairesinin “âmin” demek için ellerini açtığını söyleyerek sözlerinin tesirini vurgulamak istemiştir:

Gel-imdi ‘ arz-ı du‘ â kı l Hudâ’ya ey Gâlib

Ki açdı ellerin âmîne kudsiyân bisyâr [T.53-22]

Sosyal Hayat

Gâlib Zühdi Dîvânı nda, şairin yaşadığı asrın sosyal ve tarihi olaylarına dair bir yansıma görülmemekte, şairleri dış gerçeklikten bağımsız bir duruş sergilemektedir. Bu bölümde yer verdiğimiz örnekler ise, daha ziyade sosyal hayattaki gelenek ve görenekleri içermektedir.

Halk içinde emniyeti sağlamak, çeşitli yasaklara uyulup uyulmadığını kontrol etmek gibi görevleri olan şahnenin sosyal hayattaki yeri, orucun getirdiği yeme yasağı ile bağdaştırılarak aşağıdaki beyitte işlenmiştir:

‘ Ayş u ‘ ışretde iken ehl-i şafâ gülşende

Şahne-i şavm gelip başdı meded bî-hengâm [Mf.17]

Aşağıdaki beyitte yine bir yasak üzerinden sosyal hayattan bir sahne sunulmuş, Müslümanlara yönelik içki yasağı dolayısıyla basılan meyhanelere bir örnek verilmiştir:

Ġalibā Aşmalı Mey-hāne’de biz başıldık

Duġter-i reze söz etmiş idi vāfir ġamze [G.76-5]

Ramazan ayında kandillerin yakılması geleneği aşağıdaki beyitte işlenmiştir:

Her şeb ĩķād-ı ġanādīl olunup her yerde

‘Ālem-i nūra mişāl oldu bilād-ı İslām [K.2-13]

Osmanlı zamanında, ramazan ayında genellikle yoksullara evlerde iftar verilir ve ev sahipleri de bu iftarlar sayesinde kazanacakları sevaba karşılık konuklarına “diş kirası” adında küçük hediyeler ya da paralar verirlerdi. Aşağıdaki beyitte de bu geleneğe bir gönderme yapılmış, âşık sevgiliden diş kirası olarak öpücük istemiştir:

Dil ni‘ met-i liķāsına sīr oldu şimdicek

Bir buse eyledi ki recā diş kirāsıdır [G.44-6]

Cin, peri, dev gibi metafiziksel varlıklar görüldüğünde bunları def etmek için zikir çekme, dua etme adeti aşağıdaki beyitte işlenmiştir:

Ol perī-rū çün raqīb-i dīve eyler iltifāt

Def için ol kāfiri ezkār geldi hātıra [G.75-8]

Bu beyitte de insanların bayramda âdet olduğu üzere bayramlaşarak birbirlerini öpmesine değinilmiştir. Sevgiliye vasıl olma derdinde olan âşık da bu âdeti hatırlatmaktadır:

‘İd oldu buse var diyü şād olma kim gönül

Ümmid-i būs-ı pāyını etmek haṭā imiş [G.53-3]

Mitolojik Unsurlar

Venüs yıldızı olarak da bilinen Zühre, eski telakkiye göre feleğin sazendesidir.

Aşağıdaki beyitte de Zühre bu yönüyle ele alınmıştır. Beyte göre, şairin bu gazelindeki nalesini duyan Zühre'nin artık saz çalmayı bırakması hiç de şaşılacak şey değildir:

Felekde gūş edicek Zühre nāle-i ‘aşqım

‘ Aceb mi destini eylerse sâzdan fâriğ

[G.54-3]

Bu beyitte Samanyolu olan “kâhkeşân”dan bahsedilmiş, şairin memduhunun lütuf ve nimet sofrası da bu yıldız grubu gibi doğudan batıya kocaman bir sofraya gibi tasvir edilmiştir:

Simâ-ı kâh-keşân gibi şarkdan ğarba

Küşâde hân-ı ser-i luğ u ni‘ metini her bâr

[T.53-6]

Şahsiyetler:

İskender, Cem ve Dârâ gibi şahsiyetler daha ziyade tarih manzumeleri ve kasidelerde, şair memduhunu överken kıyas etme amaçlı kullanılmıştır. Bu kullanımlarda İskender, Dârâ ve Cem, Mahmud Han’ın hizmetine amadedirler:

Şehensâh-ı cihân Maḥmūd Hân-ı ma‘ delet-zânî

Der-i vâlâsına hıdmet için İskender âmâde

[T.61-1]

Şâhenşeh-i Hüsrev-ḥaşem Sulṭân Maḥmūdü’ş-şiyem

İskender ü Dârâ vü Cem hıdmetdedir rû-mâl ile

[T.12-1]

Şâhenşeh-i hüsrev-ḥaşem Sulṭân Maḥmūdü’ş-şiyem

Hıdmetdedir Dārā vü Cem hāk-i derinde dā'imā [T.30-1]

Aşağıdaki beyitte de İskender, aynasıyla beraber anılmış, şairin memduhunun kadehi İskender'in aynasına benzetilmiştir:

Nümāyān 'ālem-i zevk u şafā cām-i bilūrundān

Eger mir'āt-i İskender dinilmez ise vāhīdir [T.54-2]

Cömertliğiyle bilinen Hâtem-i Tâî'ye de yine şiirlerde memduhla karşılaştırma amacıyla sıkça rastlanılır. Aşağıdaki beyitte Hâtem-i Tâî, “tay” kelimesinin “silme” anlamı ile oyunlu bir şekilde ele alınmıştır. Bu hayale göre Sultan Mahmud'un ettiği ihsan ve keremler Hatem-i Tâî'nin cömertliğini silip kaldırmıştır:

Şāhenşeh-i Dārā-ḥaşem Sulṭān Maḥmūdū'ş-şiyem

Etdigi iḥsān u kerem ṭayy etdi cūd-ı Hâtem'i [T.57-1]

Mesnevi Kahramanları:

Divanda daha çok Leyla ile Mecnûn mesnevisinin kahramanlarına yer verilmiş, Mecnûn da divanda daha çok Kays adıyla anılmıştır. Aşağıdaki beyitte şair, gönüle muhabbet çölüne Kays gibi adım atmaması gerektiğini öğütler. Çünkü ünlü kıssadan da bilindiği üzere aşka koşanın sonu zamana yenik düşmek olacaktır:

Ey dil çü Kays-ı ‘aşk-ıla deşte koma kadem

Elbette rûz-gâra gider her devân-ı ‘aşk [G.56-5]

Sevgiliye olan aşkları yüzünden Kays gibi muhabbet çölünde olan âşıklar sevgilinin ayağına, zincirleri ile silsile halinde geleceklerdir:

Deşt-i muhabbetde gezen ‘âşıkân çü Kays

Pâyına şimdi silsile-cünbân olup gelir [G.39-2]

Aşağıdaki beyitte de Gâlib kendi âşıklık derecesi ile Kays’inkini karşılaştırmaktadır. Aşk yüzünden öyle bir hal içindedir ki onun inleyen gönlünün hali, Kays’ın hikayesini bir efsane haline getirmiştir:

Gâlib’iñ hâl-i dil-i zârına nisbet güyâ

Kışsa-i Kays’ı bir efsâne kudu cilve-i ‘aşk [G.57-4]

Şair, âşıklık halleri yüzünden başına gelenleri aktarmaktadır. Onun ahı yüzünden âlemler yanmış, feryadı ve gözyaşları yüzünden ise çarh ağlamıştır. O tüm bu âşıklık alametlerini Kays’tan öğrendiğini dile getirir, Kays’ı aşk ateşinde bir üstat olarak gördüğünü söyler:

‘ Ālemi yaḳdı meded āh-ı dil-i nā-şādım

Çarḫı aḡlatdı benim eşk-i terim feryādım

Ḳays’dır āteş-i ‘ aşḳ içre benim üstādım [Ts.3-1]

Aşağıda bir müseddesin bendlerinden alınan mısralarda âşık, “şivekâr” sevgilisi yüzünden düştüğü deliliğin derecesini ifade edebilmek için kendisini Kays ile karşılaştırır. Bu karşılaştırmaya göre Kays şaire göre akli başında kalmaktadır:

Etdi bu rütbe beni ol şivekâr

Ḳays baña nisbet ile hūşyâr [Md.1-3]

Ferhad ve Şirin mesnevisinin kahramanları da divanda işlenmiştir. Aşağıdaki beyitte, şirin-edalı sevgilinin aşığı Ferhadlığı verdiğiinden bahsedilmektedir. Sevgilisine Ferhad’ın Şirin’e âşık olduğu gibi âşık olan şaire de, tıpkı Ferhad’ın yaptığı gibi Bîsütun’u harap etmek düşmektedir:

Ben Bîsütun’u şimdi ḫarāb eylesem gerek

Ferhādlığı verdi o Şîrîn-edā baña [G.4-3]

Bir başka beyitte ise aşığın bir yakınmasına tanık oluruz. Şair, Ferhad’ın aşkı yüzünden yaptıklarına herkesin tavrının “şirin” yani iyi ve olumlu olduğunu

hatırlatır. Oysa şimdi kendisi de âşıklık alametleri göstermişken, ihtiyar genç herkes tarafından taşlandığını, hor görüldüğünü anlatır:

‘ Aşk-ile Ferhād’a Şīrīn idi ta‘ nı herkesiñ

Şimdi ben de saħre-i her şeyh ü şāb oldum meded [G.21-3]

Sevgili ve Âşık

Sevgili ve Ona Ait Unsurlar:

Divanda sevgili bahsiyle ilgili olarak en çok geçen unsur onun vefâsızlığı ve sevgiliye yaptığı cefâlarıdır. Şair, işve ve nazı birer ilim olarak gösterir ve sevgiliyi de bu fūnūna sahip olarak tasavvur eder. İşve ve naz ilmi, vefasız ve adeti cefa olan sevgiliden sorulmalıdır:

Fūnūn-ı şīve vü nāzı o yār-ı bī-vefādan şor

Şorarsañ ol perī-rūya hemān resm-i cefādan şor [G.36-1]

Bazı beyitlerde âşık, sevgilinin bu cefākâr tavrından memnun olarak gözükür.

Onun gözünü süzerek aşığa nazlanması doğal karşılanmalıdır, çünkü sevgilinin cefākâr olması gerekir:

Nāz eylese ‘uṣṣāḳına çeṣmin süzerekden

Maḥbūb odur elbet ki cefākār gerekdir [G.27-2]

Sevgilinin hakkında merhametsiz diye konuşmak, onu kınamak yanlış bir hareket olacaktır, çünkü sevgili de âşıklarına ihsanı kendi yolunca verir, onun cefası bir ihsan olarak kabul edilmelidir:

Ṭa‘ n eyleme bi-rahm diyü ḥaḳḳına yāriñ

Eyler o meh ‘uṣṣāḳına iḥsānı yolunca [G.79-3]

Saç

Güzellik unsurları arasında en çok kullanılanlardan olan saç, divanda daha çok, rengi, şekli, kokusu, âşıkları mecnûn edici özellikleriyle ele alınmıştır. Aşağıdaki beyitte, saçın açılmasıyla âşıkların gönüllerinin dağılması hayali işlenmiştir. Bu hayalde gönüller birer şiraze gibidirler, nasıl şirazesini dağılan kitaplar dağılırsa, gönüller de dağılmıştır:

Çözdü zülfün ser-be-ser ‘uṣṣāḳa luṭf etdi velī

Neyleyem şirāze-i diller perişān oldu hep [G.8-2]

Zülf, uzunluğu ve kıvrım kıvrımlığı ile delilere vurulan zincirlere benzetilir.

Aşağıdaki beyitte sevgilinin saçı yüzünden deli olan âşıktan bahsediyor. Âşık zülfün mecnûnudur, bunu da bir sanat olarak görmektedir. Mecnûn olduğundan son zamanlarda şifa bulmak için Darüşşifa'yı kendisine mesken eylemiştir:

Der-i dârü'ş-şifâyı eyledim mesken bu günlerde

Ki mecnûnıyam ol zülfün dīger bir şan' atim yoğdur [G.29-5]

Aşağıda, yine bu hayalle ilgili bir örnek vardır. Fakat bu sefer dîvâne olan gönül değil gözdür. Çünkü göz, saça baktığı anda onun zincirlerinin halkasına tutulmuştur:

Nazar kıldı tutuldu halka-i zencîr-i zülfünde

Benim hâşâ degildir bu dilim dîvâne çeşmimdir [G.35-6]

Aşağıdaki beyitte, aşğın sevgili karşısındaki hakirliğini ve ümitsizliğini görmekteyiz. Âşık sevgiliden bir bakış yahut onun saçlarına meftunluğunu iyileştirecek bir ip istemektedir. Fakat ne o geceyi aydınlatan mum gibi sevgili pervane olan aşğa bakar ne de zülfünün ipini deli olan aşğa geçirip ona deva eyler:

Bağmaz ol şem' -i şeb-efrüz bu pervânesine

Resen-i zülfünü taşmaz bile dīvānesine

[G.74-1]

Bir başka beyitte ise, sevgiliyi hayal eden bir şair resmedilmektedir. Bu hayala göre, sevgiliyi hayal eden göz, şişe içindeki bir deste sümbüle benzer. Hem içerdiği su, hem de yuvarlaklık bakımından şişeye benzetilen gözde belirecek sümbüle benzeyen saçlar bu hayalin başarılı bir betimlemesi olarak karşımıza çıkar:

Seniñ o zülfünüñ olmuş hayāli çeşmimde

Derūn-ı şīşede desteyle tāze sünbüller [G.33-3]

Yüz

Sevgilinin yüzü parlaklığı ve yuvarlaklığı dolayısıyla ayı anımsatır. Sevgili ayken, âşıklar da yıldız olarak tasavvur edilecektir. Sevgilinin yüzünü göremedikleri için baht yıldızları siyah olan âşıklar, onun yüzündeki örtü açılınca aydınlanır:

Rūşen oldu aḡter-i baḡt-ı siyāh-ı ehl-i ‘ aşk

Çün yüzünden ol-mehiñ ref‘ -i niḡāb etdim bu şeb [G.9-3]

Sevgilinin yüzü, kırmızılığı dolayısıyla bir gülbahçesi sunar aşığa, öyle ki kış vakti sevgilinin yüzünü gören âşık ilkbaharın geldiğini sanır:

Rūy-ı yāri ben dem-i sermāda gördüm zann-ıla

Nev-bahār olmuş dedim gülzār geldi hāṭıra

[G.75-3]

Göz

Şair sevgilinin gözünü mahmur ve bîmar olarak tasavvur eder. Sevgilinin şuh, baygın ve göz süzen bakışları hastalık unsurları ile ilişkilendirilmesinde rol oynamıştır.

Gâlib Zühdfî, gönlünü sevgiliye gücenmemesi için öğütler, öyle ki onun kendisine bakmamasının nedenini, bakış atmaya dahi gücü yetmeyecek derecede hasta olmasıdır:

Bir niġāh etmege yok tābı gücenme ey dil

Dīdesi yārimiñ ol rütbede bīmār gibi

[G.85-5]

Divanda, sevgilinin gözleri fitne çıkarıcılığı dolayısıyla da anılır. Âşık sevgiliye kavuşamadığı için uykusuzken, sevgilinin gözleri ise fitne çıkarmak için uyumamaktadır:

Ben uyhu bilmem ‘aşkla sen-daḡi fitnedden

Ol çeşm-i h̄abdār ne sende ne bende var

[G.31-4]

Sevgilinin gözü âşıkta yarattığı tesirler bakımından füsunkâr olarak nitelenmiştir. Sevgilinin gözünün sihir kudreti o derecededir ki gönül ona yarım bir bakış attığında bile aklı başından gitmiştir:

Nīm ğamzeyle nigāh etdi dil oldu bī-hūş

Zühdiyā neyledi gör çeşm-i füsünkâr baña [G.2-5]

Dudak

Sevgilinin hokka gibi olan dudaklarının vasıflarını anlatan şair bu sayılan vasıflardan sonra sarrafların yakuta olan itibarlarından vazgeçmelerinin şaşılacak şey olmayacağını söyler. Çünkü sevgilinin dudağı yakutu aratmayacak niteliktedir:

Hoḳḳa-i la^ç l-i lebi vaşfını yazdıñ Ğālib

Etseler şayrafiyān nola ferāğ-ı yāḳūt [G.16-5]

Sevgilinin dudakları, kırmızılığı ve sarhoş ediciliği yönüyle şarap gibidir. Âşık bu dudakları öpse de humarı geçmeyecektir, çünkü aslında yine şarap içmiş olacaktır:

Neş 'e buldum leb-i mey-gūnunu būs etdim līk

Gitmedi hīç ḥumārım aña mı acıyayım [G.69-8]

Kaş

Kaş, divanda daha çok yaya ve kılıca benzemesiyle ele alınmış, böylece âşık üzerinde kan dökücü etkileri anlatılmıştır. Aşağıdaki beyitte sevgilinin kan dökücü iki kaşı birer kılıç olarak tasvir edilmiş, Gâlib de bu kılıcın maktulü olarak karşımıza çıkmıştır:

Küşte-i tîg-i dü-ebrûsudur ol hünrîziñ

Ġâlib'îñ ehl-i cihândan daħi pervâ nesine [G.83-5]

Ayva Tüyleri

Sevgilinin yüzü bir güzellik bahçesiymiş, hatlar bu bahçede kokusu ve rengi bakımından menekşe bahçesi gibidir. Sevgilinin saçları ise, bu bahçedeki yılan benzetilir:

Siyâh turreleriñ hâttîñ üzre ey meh-rû

Benefşezârda gÿyâ ki bir yılân görünür [G.42-2]

Sevgilinin parlak yüzüne hat gelmesi onun yüzünün ışıltıcı özelliğini giderir ve yüzü tozlanmış gibi olur. Sevgilideki bu özellikler, aşığa da benzer şekilde yansıtacaktır. Şair sevgilinin yüzüne hat gelip tozlanmasını, aşğın gönlünde kederden oluşan dağlara benzetir:

Ḥaṭ gelip rūyuñ efendim pür-gubār olmuş gibi

Sīne-i ‘āşık kederle dāgdār olmuş gibi [Ml.14]

Sevgilinin yüzü renk ve parlaklık bakımından bir kitap gibi düşünüldüğünde, üstündeki ayva tüyleri de yazı olacaktır. Bu kitap, sevgilinin yüzünde yazıldığından bir güzellik kitabı niteliğine kavuşacaktır. Şair, dinin özüne ulaşamayan, asıl güzellikleri anlamaya kâdir olamayan sūfiden, “âlimim diye” geçinmeyi bırakmasını ister, çünkü asıl sevgilinin yüzündeki güzellik kitabına bakmalıdır:

Ḳo kı̄l u kı̄li yeter ‘âlimim diyü şūfī

Kitâb-ı ḥüsn-i ḥaṭ-ı yâre baḳ neler yazmış [Mf.16]

Boy

Sevgilinin boyu, uzunluğu ve salınışı gibi özellikler dolayısıyla serviye teşbih edilir ve genellikle ondan üstün tutulur. Aşağıdaki beyitte de böyle bir durum söz konusudur. Âşıklar, sevgilinin serviden daha da uzun olan boyunu gördüklerinde onu servi ağacıyla kıyaslamamanın çok büyük bir hata olduğuna kani olurlar:

Ḳadd-i bālâteriñi gördüler ‘uşşâkıñ o dem

Dediler maḥz-ı ḥaṭā serv-i ḥırāmāna kıyās [G.51-4]

Gamze

Divanda gamze genel olarak sevgilinin kaş, göz ve kirpikleriyle beraber âşık üzerinde kan dökücülük ve yaralayıcılık etkisi üzerinden ele alınır. Sevgilinin iki gözü âşığın canına kast etmiş bir bela gibidir, gamzelerine bakıldığında ise henüz birine kıydığı için kan görülür:

Bağılsa gamzelerinde henüz kan görünür

O iki d̄idesi de bir belā-yı cān görünür [G.42-1]

Âşık gamzeden o denli korkmaktadır ki sevgiliyi yalnız bulduğunda bile acımasız gamzenin gazabından korktuğu için onu öpemez:

Yāri tenhā buldum ammā havf edip būs etmedim

Âh kāfir gamze-i ğaddār geldi hātırā [G.75-4]

Âşık ve Ona Ait Unsurlar:

Divanda âşık, sevgilinin aşkıyla hasta, sarı ya da beyaz yüzlü, gözleri kanlı, beli dertten iki büklüm olmuş, geceleri uyuyamayan, inleyen ama tüm bu çektiklerine rağmen de sevgiliden şikâyetçi olmayan bir şekilde tasavvur edilir.

Aşağıdaki beyitte, “Su uyur düşman uyumaz” atasözüne gönderme yapılarak, fitneler yapmakla meşgul olan gözün, suyun ve düşmanın dahi uyuduğu anlatan şair, aşk yatağında bir ayrılık hastası olarak tasvir ettiği kendisinin bir türlü uyumadığından dert yanmaktadır:

Çeşm-i pür-fitne uyur şular uyur düşmen uyur

Pister-i ‘aşkda bu haste-i hicrân uyumaz [G.47-5]

Bülbülün aşkı yüzünden feryad figan etmesi eleştirilegelmiş, âşıklar kendilerini bülbülle mukayese etmişlerdir. Aşağıdaki beyitte âşık gül yüzlü sevgilisine hitab eder ve cevri yüzünden figan etmediğini söyler. Figan etmenin küstah bir tavır olduğuna dikkat çekerek bu davranışın ancak bağdaki bülbülde görülebileceğini söyler:

Biz fiğân eylemeyiz cevriñ ile ey gül-ruh

Öyle küstâh revîş bāğda bülbülde gerek [G.61-3]

Çektiği cevrlere yüzünden bitap düşen âşık, sevgili karşısında güçsüz ve takatsiz olarak algılanmak istemez. Onu bu hale getiren okların, kahramanlığıyla ünlü Rüstem’e bile işleyecek derecede kudretli olduğunu hatırlatarak, sevgilisine kendisinin güçsüz olmadığını anlatmak ister:

Şanma bî-ṭāḳat imiş diyü bizi ḳaşı yā

Sîne-i Rüstem'e de işler o peykânlarıñ [G.59-2]

Aşk

Divanda aşk ekseriyetle onun âşık ve çevre üzerindeki yakıcılık özellikleriyle anlatılmıştır. Bu aşkın yakıcılığı öyle bir dereceye ulaşmıştır ki âşıktaki sabır ve utanma gibi duyguları da yakmıştır, bu ikisine sahip olmayan aşğın ise feryat edip sevgilinin bulunduğu yer etrafında dönmesi normal karşılanmalıdır:

Kūyuñ eṭrāfin niçe feryād edip devr etmeyem

Şabr u 'ārım âteş-i 'aşkıñla sūzān oldu hep [G.8-3]

Aşk, zahidde eksik olan şeydir, eğer onu tarif etmek gerekirse: “sinenin derinlerinde bir gizli ateştir”:

Saña nice edeyim zāhid 'aşkı ben ta'rif

Derūn-ı sīnede ol bir nihān āteşdir [G.38-6]

Aşğın kendisine yol göstermesi için bir şeyhe ya da bir zahide ihtiyacı yoktur, çünkü onun gönlünde aşk denilen basiretli bir mürşidi vardır:

Luṭf-ı şeyḫ ü zāhide yoḡdur benim-ḡün iḡtiyāc

‘ Aşḡ derler gönlümüñ bir mürşid-i āḡāhı var [G.43-2]

Aşḡ bir kemana benzetilirse, onu çekmenin zor olacağı akıldan çıkarılmamalıdır. Bir kemanın şekli nasıl bükükse, o kemana çekmeye çalışan genç yaşlı herkesin de âkıbeti bu büküklük olacaktır:

Pir ü civān ḡaddini elbet düta eder

Olmaz keşide āh o saḡt kemān-ı ‘ aşḡ [G.56-4]

Gönül

Gönül de tüm âşıklık hallerini taşıyan bir unsur olarak ele alınmıştır. Bu beyitte sevgilinin ismini hatırlayan gönlün gözyaşları tıpkı çemende görülen ırmak gibidir:

Yād eyledikçe ism-i şerifñ seniñ gönül

Irmaḡ eder sirişkimi cüy-ı çemen mişāl [Mf.8]

Âşıklık hallerini sergileyen gönül ağlayan ve inleyen bir haldedir, bu haline bakılırsa sevgilinin gamze okları dolayısıyla yara içinde olsa gerektir:

Mecrūḡ tiḡ-i ḡamzeñ ile ḡālibā gönül

Zîrâ ki ağlayarak o nâlân olup gelir

[G.39-3]

Aşağıdaki beyitte yalvarma, yakarma gibi âşıklık meziyetleri gösteren gönlün bülbüle teşbihi üzerinden gül-bülbül hayali işlemiştir. Gönül bülbülü niyaz eylediğine göre, niyaz edene merhamet gösterme âdetini yerine getirmek de gül yüzlü sevgiliye düşecektir:

Niyâz resmini gönlüm hezârı etdi tamâm

Terahhüm eylemek ol gül-^c izâra düşmüşdür

[G.41-2]

Aşağıdaki tasavvufi içerikli beyitte şair, tecrit sanatı vasıtasıyla gönülle konuşmakta, herkesin tekkeye giremeyeceğini ve bu işin zor bir iş olduğunu açıklamaktadır:

Herkes nihâde-ser olabilir mi kim gönül

Ser-tâ-ser oldu meykedeniñ âsitânı saht

[G.15-6]

Aşığın gönlü bir kasır gibidir, buna karşın sevgili ise bir marangoz olarak tasavvur edilmiştir. Marangoz gibi olan şuh sevgili, gönül kasrını bazen tamir etmekte bazen de harap etmektedir:

Geh ḥarāb eder gönül qaşrın gehī ta' mīr eder

Kendüye ol şūḥ-ı neccārım bizi dil-gīr eder [TM.6-1]

Göz ve Gözyaşı

Aşığın gözüyle ilgili hayaller ekseriyetle onun ağlaması üzerine kuruludur ve gözyaşları da genellikle kanlıdır. Aşağıdaki beyitte aşığın gözyaşları artarak öyle bir hal almıştır ki sevgilinin kapısının toprağına kadar ulaşmıştır:

Ḳan ile dīdelerim geh boşalıp geh ṭoldu

Aḳaraḳ ḥāk-i der-i yāre ḳadar yol buldu [G.87-1]

Gözün kan ağlaması, aşığın âşıklık derecesini yükseltmesi ve gerçek âşık olduğunu ispatlaması bakımından önemlidir. Bu nedenle, sevgilinin keman kaşlarından gelen bir ihsan olan oka, elbette ki gözler layık olacaktır:

Eger müjgānların peykān ederse ol kemān ebrū

Dil ü sīnem degildir lāyık ol iḥsāna çeşmimdir [G.35-3]

Aşığın gönül evi sevgiliden ayrı olması nedeniyle hüznler evi haline gelmiştir. Bu hüznler evinde aşığa kan yüklü gözyaşı ve gam eşlik etmektedir. Bu

evi bir “işretgâh” olarak gören aşığın şarabı kan yüklü gözyaşı, mezesi de gam olacaktır:

Eřk-i hūnbārı edip bāde ğamı nuql eyleyip

Kūlbe-i aħzān derler řalbiñ ‘iřretġahı var [G.43-5]

Bir başka beyitte ise gözyaşının, sevgilinin sormasına gerek bırakmadan gizlediği aşkını açıġa çıkarması anlatılmıştır. Âşıklık hallerinin en belirgin özelliklerinden birisi ağlamaktır, âşıkların bu halini görenler de elbette ki onların bu gizledikleri dertlerini öğrenmiş olacaktır:

Bilindi derd-i nihānı sirişk elinden

O māha yer şomadı hiç su ’āle didelerim [G.68-3]

Sine

Aşığın sinesi, sevgiliden ayrılmaktan yahut onun kan dökücü güzellik unsurları yüzünden yara bere içinde tasavvur edilmiştir. Onun kirpiklerinin aşığın sinesinde yaralar açması, âşık tarafından bir ihsan olarak kabul edilir ve bu ihsanların varlığının devam etmesi istenir:

Yaralar açdı benim sīneme müġġanlarıñ

Var ola sevdiceğim baña bu ihsânların

[G.59-1]

Bir başka beyitte ise sevgili bir dokumacıya benzetilmiştir. Bir dokumacı gibi olan sevgili, cevrleriyle aşğın sinisini âdetâ kırmızı bir kumaş haline getirmiştir:

Ne kıan içirdi baña cevr ile o nessâcım

Benim bu s̄ineciğim kııldı kâle-i gül-reng

[G.58-3]

Aşğın sinisi aşkın yakıcılığı yüzünden yara bere içindedir, bu kırmızılık içindeki yaralar da tıpkı bir lale bahçesini andırmaktadır. Şair, sevgiliye bu vasıflarıyla kendi sinesi varken lâle bahçesini seyr etmesinin anlamsız olduğunu söylemektedir:

S̄inem ki s̄üz-ı ‘aşkıñ ile dâğdârdır

Seyr et benim bu s̄inemi kim lâlezâr ‘abeş

[G.17-3]

Ten

Divanda aşğın teni, sevgilinin bazı güzellik unsurları, ayrılık acısı yahut aşk ateşi gibi unsurlar yüzünden yara bere içinde ve yanmış bir halde anlatılır. Aşğın teni, aşk ateşiyle yanıp kebâb olmuştur:

Neyleyeyim ʿaşkıñla kebāb oldu yanıp ten

Şimden-gerü ağyār ile var yār olagör sen [Tb.1-2]

Sevgilinin, şahbazın çengeli gibi olan kirpikleri aşğın tenini paramparça da etse de bu aşğa yine de az gelecektir:

Oldu her bir müjesi çengel-i şebbāz baña

Pāre pāre eder ise tenimi az baña [G.1-1]

Gam

Divanda, gam çoğunlukla aşğa hücum eden bir asker ya da ordu olarak tasavvur edilmiş, bu hayallerde sevgilinin bazı güzellik unsurları ya da dert, gama eşlik etmiştir. İşte bu gam ve dert askerlerinin vîran haldeki gönüle gelmesine binâen şair bir tavsiyede bulunur. Sakiden gam defî için etkisi güçlü olan şarabı vermesini ister:

Dil-i vîrāneye hayl-i sipāh-ı derd ü gam geldi

Meded sākî baña sen bāde-i pür-zūru imdād et [G.12-4]

Başka bir beyitte de bu tavsiyenin yinelendiği görülür. Bu sefer şarap, gamın defini gideren ayağı çabuk bir ata benzetilmiştir. Hayal, şarabın ata teşbihiyle bu

şekilde devam ettirilmiştir çünkü tehlikeli olan dert ve gam askerlerine yakalanma riski vardır:

Leşker-i derd ü gamı cām-ı muşaffā ile geç

Öyle cāy-ı ḥaṭarı esb-i sebük-pāy ile geç [G.18-1]

Aşığın en önemli vasıflarından birisi sevgilisine kavuşamaması yüzünden kederli bir halde olmasıdır. Gam, aşığın bu dünyadaki yâridir, bu nedenle onun bu dünyada başka bir yar araması gereksizdir:

Ey dil seniñ bu dünyede kim yârdır ğamiñ

Qılma tefahḥüs ‘ālemi bir ğayrı yār ‘abeş [G.17-2]

Ah

Âşık, aşk derdi yüzünden çektiği çileler nedeniyle her ne kadar zayıf bir halde olsa da, onun ettiği ahın tesiri oldukça etkilidir. Ahı öyle etkilidir ki tüm cihanı harap edebilir:

Bir āh ederse cihānı ḥarāb eder ‘āşık

Egerçi şüret-i zāhirde nā-tüvān görünür [G.42-3]

Seher vakti edilen duaların daha makbul ve tesirli olduğuna inanılır. Bu nedenle âşıkların bu vakitte ettikleri ahlardan korkulmalıdır. Ancak aşağıdaki beyitte aşğın seher vakti ettiği ahlaların sevgilisine tesir etmediği anlaşılmaktadır. Bu nedenle âşık artık başını ortaya koyarak kendi canından geçmiştir:

Yâre kâr eylemedi âh-ı seherden geçdim

Başım ortaya koyup ben de bu serden geçdim [T.63-1]

Gâlib Zühdfî'nin 19. Yüzyıl Şairleri Arasındaki Yeri

19. yüzyılın ilk yarısında şiir söylemiş olan Gâlib Zühdfî'nin şiirlerine bakıldığında, onun kudema tarzını devam ettiren şairlerden olduğu görülür. Mevlevî bir şair olan Gâlib Zühdfî, bu yönünü şiirlerine aksettirmiş, dinî-tasavvufî ve âşıkane üslupta eserler vermiştir. Şiirlerinin, nazım şekilleri bakımından çağdaşlarıyla benzerlik gösterdiği görülmektedir. O da devrinin diğer şairleri divanında tarih manzumelerine büyük önem vermiş, divanında 8 kasideye karşılık 62 de tarih manzumesine yer ayırmıştır. Yine dönemin diğer bir özelliğine uygun olarak, şarkı türüne de yönelmiş, divanında 10 şarkıya yer vermiştir.

Şairin yaşadığı asırda çoğu şair Fars şairlerine artık rağbet etmezken⁴² o Şevket'in şiirlerini şerh etmiştir.⁴³ Ayrıca onun *Sebk-i Hindî* tarzında şiirler söylemesi de yine onun Fars şiirini takip etmesiyle bağlantılıdır ve bu da şairi ayrı bir konuma koymuştur.

Asırdaşı pek çok şair bir türlü gelmeyen, cefa ve cevrileriyle aşığı canından bezdiren sevgiliden artık bıktıklarını söyleyip ondan şikâyet ederlerken Gâlib Zühdi tıpkı kudema geleneğinde olduğu gibi bu durumdan hiç de şikâyetçi gözükmemektedir:

Ey şüh eyle cevr ü sitem dâ'imâ baña

Etmîş muqadder anı ezelde Hudâ baña [G.4-1]

Gâlib kuluñ ki dünyede hâlâ benim seniñ

Ey şüh eyle cevr ü sitem dâ'imâ baña [G.4-5]

Gâlib Zühdi'nin gazellerinde sevgili hala soyut dünyada yer alır, karşısında konumlandırılan âşık ise gamla iktifa eder, vuslat da ancak rüyada olabilmektedir:

Hağ anıñ eksikligin göstermesin dâ'im bize

⁴² Mustafa İsen vd., a.g.e., 157.

⁴³ Fatın Davud, Ag.e., 198.

Künc-i fûrkatde dil-i ğam-ḥ̄ârdır eglencemiz [G.49-3]

Biz fiġân eylemeyiz cevriñ ile ey gül-ruḥ

Öyle küstâḥ reviş bâġda bülbülde gerek [G.61-3]

Etdimdi bu şeb ḥ̄âbda ol-mâhı der-âġuş

Mesrūr idi göñlüm hele eyvâh uyandım [G.66-6]

Şairin şarkılarında ve birkaç gazelinde daha gerçek bir sevgili ve yer yer ona yapılan sitemler karşımıza çıkmaktadır: “Bu gece ḥâneñe bekle gideyim”, “Varayım vâlidenē söyleyeyim.” (Ş.10) Bir şarkısında “Ey şeh-i iqlīm-i istiġnâ meded raḥm et baña” (Ş.2) diyerek sevgilisine yakarırken, bir başka şarkısında ise ona “Ben küsdüm artık istemem” (Ş.5) diyebilmektedir. Fakat divanın ekserisi göz önüne alındığında şiirlerin klasik estetiġin özelliklerinden pek ayrışmadığı görülür. Şair, nazım şekli bakımından dönemdeki eğilimleri takip ederken, muhtevada hala kadim geleneġin bir temsilcisidir. Tüm bu özellikler göz önünde bulundurulduğunda, Gâlib Zühdî'nin poetikasını belirlerken yüzünü geçmişe döndüğünü söyleyebiliriz.

V. BÖLÜM: NÜSHANIN TANITIMI VE ÖZELLİKLERİ

Nüshanın Tanıtımı⁴⁴

Nüsha, Millet Kütüphanesi, Ali Emîrî Manzum bölümünde AEMnz313 numarasıyla kayıtlıdır. Kahverengi meşin bir cilt içinde yer alan eser, 252 x 165 - 233 x 148 mm. ölçülerinde ve 44 yapraklıdır. İki sütunludur ve satır sayısı muhtelifdir. Açık bej renkli ve filigranlı, kenarları kırmızı cetveli bir Avrupa kâğıdına yazılmıştır. Talikle yazılmış olan nüshada siyah mürekkep kullanılmış, bazı başlıklar ve yer yer bazı beyitler kırmızı mürekkeple yazılmış, zaman zaman da mahlasın üzeri kırmızı mürekkeple çizilerek dikkat çekilmek istenmiştir.

Divanda yer alan “Li-Muharririhi” “Li-Rakimihi” gibi ifadeler ve şiirler üzerinde yapılan değiştirmeler, ekleme ve çıkarmalar bize elimizdeki yazmanın müellif hattı olduğunu göstermektedir. Ayrıca içerisinde tamamlanmamış şiirler barındırması ve “Li-Müsevvidihi” gibi başlıkları dolayısıyla da bazı şiirlerin tamamlanmamış olması divanın bir bakıma müsvedde olarak nitelendirilmesine sebep olur. 17a, 22a, 23a, 26a, 27b, 34a, 35b, 38b, 40b, 41b ve 45a sayfaları boştur. Divanın başında ve sonunda Millet Kütüphanesi’nin mührü ve damgası yer almaktadır. Ayrıca, iç kapakta “Nūrullāh Pařa’ya verilen bahāriyye muķābili-yçün teřekkürnāmedir” başlıklı bir mektup, “Fāzıl Efendi’niñ maĥdūmu Sa’īd Efendi”ye gönderdiği bir mektup ile 3 adet manzume de 1a yüzünde yer almaktadır.

⁴⁴ Bu bilgilerin yazılmasından Ali Emiri Kütüphanesi katalog bilgilerinden ve *İstanbul Kütüphaneleri Türkçe Yazma Divanlar Kataloğu*’ndan da yararlanılmıştır.

1b’de başlayan divanda kırmızı cevtekin üst kısmına silik siyah bir mürekkeple “Dīvān-ı Ġālib Zūhdī” yazılmıştır. Divan, 1b’de tarih manzumesiyle başlar ve 44b’de bir gazelle biter:

Başı: بارك الله كتخدازاده عزيز محترم
بولمدى هيچ كيمسه اول يكتا كهرده جاي ذم

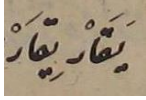
Sonu: سايه حضرت عشقه صغنوب غالب زار
بار درد و محن دهري اتوب قورتلدى

Bu gazelin hemen ardından yazı özellikleri bakımından başka bir şahsa ait olduğu belli olan şu ibare yer almaktadır:

استصحابه العبد الفقير السيد محمد غالب زهدى الشهير بين الاقران بمفتش الحرمینزاده غفر لهما

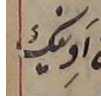
Nüshanın İmla Özellikleri

Müellife ait olan nüshada dikkatsizlikten kaynaklanan harf ya da imla hatalarına pek sık rastlanmaz. Bunun yanı sıra, müellifin, okuyana kolaylık sağlamak ve yanlış okumaları engellemek için bazı kısımları harekelediği gözlemlenmiştir: 31b’de

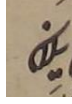

“yağar yıkar” kelimeleri buna örnek olarak gösterilebilir, yanlış

okumalara mahal vermemek için her iki kelime de harekelenmiştir. Yine aynı

“evinin” ve

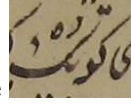

“yılan”; 25a’daki

“gül”

sayfada yer alan,

kelimeleri de bu amaçla harekelenmiştir. Şair, bir gazelinde “kütük”

kelimesini kullanmış, divan şiiri geleneğinde pek rastlanmayan bir unsur olduğundan

bu kelimeyi de cezm ve ötre işaretlerini kullanarak harekelemeyi uygun görmüştür:

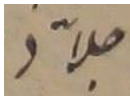
14b’deki

“av ‘av” ikilemesini de yine çok sık rastlanmadığı için

harekelediği düşünülebilir.

Nüşhadaki bir diğer özellik, şairin şeddeli okunması gereken Arapça

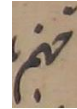
kelimeleri doğru okunması için “şedde” ile yazma gayretini gütmesidir. 6b’deki

“cellād”, 7a’daki

“hüssād”, 3b’deki

“cehennem”,

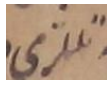
14a’daki

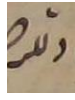
“meserret” bu örneklerden yalnızca birkaçıdır. Ayrıca, müellifin

şeddeyi “l” harfi ile biten kelimelerin “ler” çoğul eki aldığı durumlarda da

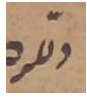
kullanması dikkat çekicidir: 19b

“telleri”, 7a

“dillerde”, 17b

“dillerde” ve 30a “dillerden” kelimeleri bu kullanıma örnek olarak gösterilebilir.

Müellifin “-i halî” ekini göstermek için bazen hemze kullanmayı tercih ettiği

görülmüştür: 29a’da yer alan “Getir ol

bādeyi sen bizlere ver kim sāḳī” mısraı bu kullanıma bir örnektir.

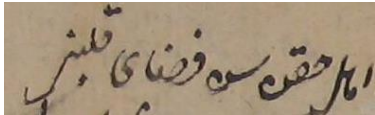
Müellifin “nazal n”yi bazen “kef” bazen de “nun” harfiyle yazması bu harfi ayırt edemediğini göstermektedir. Bu konuyla ilgili divanda pek çok örnek vardır:

1. İlgi halini bazen nun harfi ile yazabilmektedir:

Eṭrāf-ı kūyunu o *felek-meşrebiñ* müdām

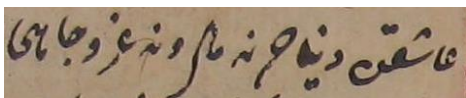
Devr eylemekde ḳalmadı ārām-ı āfitāb [TM.4-2]

Teng şanma *ehl-i Ḥaḳḳ’iñ* sen fezā-yı ḳalbini

Mevzi‘-i sūy-ı Cenāb-ı Ḥaḳḳ olur şeh-rāhı var

[G.44-3]

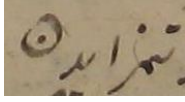

‘Āşıḳiñ dünyāda ne māl u ne ‘izz ü cāhı var

Yār elinden dā'imā feryād u zār u āhı var

[G.44-1]

2. İkinci tekil şahıs ekinin kullanımında da hata yapmaktadır:

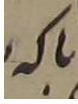

Çuluña sen böyle cevır etmez *idiñ*

Çorçarım sen infi'āl etdiñ baña

[G.7-4]

Müellif, “dañi”, “baña” ve “saña” kelimelerini, veznin ilk hecenin kapalı olmasını gerektirdiği durumlarda ilk heceye “elif” ekleyerek yazmıştır:

Yaraler açdı benim sīneme müjgānlarıñ

Var ola sevdiceğim *baña* bu ihsānlarıñ

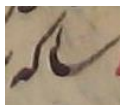
[G.60-1]

Nüş-ı mey *baña* o mey-ḥānede semdir sensiz

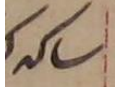
Keyfi aḡu gibidir neş'esi ġamdır sensiz

[G.49-1]

Kesb-i 'irfāndan göñül Ğālib qalır mı bī-naşīb

Lîk Mollâ *saña* bir dem mâ'îl olmağdır hüner [G.31-5]

Ben naşıl tefhîm kılam 'âşîk olduğum *saña*

Saña gönlü Ğâlib'in ey mâh-rû vallâhi var [G.44-6]

Zihî 'allâme-i devr-i zamân-kim şîr-ı 'irfânı

Verâ-yı nüh felekden *dahî* a'lâ eylemiş câyı [T.2-1]

Huşûşâ bir vezîrîñ şâhibidir şimdi ol-şeh-kim

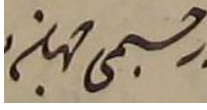
'İbâdîñ *dahî* dil-ḡâhı budur Bârî Te'âlâdan [T.8-2]

Müellif izafet kesresini bazen “ى” ve “ق” harfi ile göstermiştir:

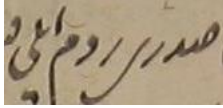
Hağ seni şadr-ı şerefde dem-be-dem i'zâz edip

Ḳalb-i hüssâd u 'adū cümle ola pür-pâs u is [T.33-7]

Sermāye-i emn ü emān dād-āver-i halk-ı zamān

Ol rūḥdur *cism-i cihān* bu böyledir her ḥāl ile [T.12-3]

Şimdi *şadr-ı Rumili* kıldı yine bir zāt-kim

Ma' rifetle ṭab' ı sa' deddine istiğnādadır [T.47-3]

Müellif Hattında Gözlenen Şiir Yazım Sürecine Dair İzler

Divanda manzumelerin başlıklarında yer alan “Li-Muharririhi” “Li-Rakimihi” gibi ifadeler bize elimizdeki divanın müellif hattı olduğunu göstermektedir. Ayrıca “Li-Müsevvidihi” ibaresi dâhilinde şiirlerin de olması, bize bu divandaki bazı şiirlerin henüz tamamlanmadığı, dolayısıyla divanın da aslında tamamlanmamış bir halde olduğu fikrini uyandırmaktadır. Nitekim *Türkiye Kütüphaneleri Türkçe Yazma Divanlar Kataloğu*'nda da bu kanıya varılmıştır.⁴⁵

Divanın müellif hattı olduğunu gösteren delillerden biri şiirler üzerinde üzeri çizilmek suretiyle iptal edilen beyit, mısra ya da kelimeler, bu iptal edilen kısımlar yerine yeniden eklenen mısra, beyit ya da kelimelerdir. Şairin bu ekleme

⁴⁵ İKTYDK, 388.

çıkartmaları, şiir yazım sürecindeki kafiye denemeleri, bize onun şiir yazım sürecine bir nevi tanıklık etme imkânı tanır.

Divanda, şairin şiir yazım sürecine dair en büyük tanıklığımız onun bazı şiirlerinin kenarlarına şiirin kafiyesine uygun yazdığı kelimelerdir. 41a'da kafiyesi “nun” harfiyle biten bir gazel yazmaya başlamış, Allah’a feyz ve ilham talebinde bulunmak için “Yâ Mülhim ve Yâ Feyyâz” dua cümlecini de başlık olarak atmıştır. Şiirin kafiyesi de “âb” olduğu için, sayfa kenarına sonu “âb” ile biten kelimeleri yazmıştır. Yukarıdan aşağı alt alta yazdığı bu kelimeler sırasıyla şunlardır: “hicâb, ‘adâb, ‘itâb, hoşlandı, şevâb, habâb.” “Hoşlandı” kelimesinin bu kelimelerden biriyle beraber fiil olarak kullanacağını düşündüğü için yazmış olmalıdır. Diğerlerinin ise yazılmaya başlanan gazelde yer alabilecek kelimeler olduğu gözlemlenmektedir.

Bu konuyla ilgili bir başka örnek de 14b'de yer alan bir na'tte karşımıza çıkar. Bu şiire de yine “Yâ Mülhim ve Yâ Feyyâz” başlığı atılarak Allah'ın feyz ve bereketine talip olunmuştur. 8 beyitlik bu na'tte mahlas beyti olmaması şiirin tamamlanmadığını göstermektedir. Şiirin kafiyesi sonu “at” ile biten kelimelerdir. Şair, şiirin hemen sol tarafına bu kafiyeğe uygun alt alta 15 kelime yazmıştır. Bu kelimeler sırasıyla şunlardır: “Şecâ'at, şehâvet, celâdet, ihâbet, begâyet, lefâfet, habâset, cehâlet, sa'âdet, resâlet, 'adâlet, rehâvet, 'ibâdet, ferâgat, itâ'at.” Şair, burada yazılı olan kelimelerden üç tanesini “begâyet, 'adâlet ve ferâgat”i şiirde kullanmış, kullanmış olduğunu belirtmek içinse “begâyet”in üzerini çizmiş, “'adâlet”i ise kırmızı mürekkepli bir kalemle yuvarlak içine almıştır.

Divanda bu iki örnekle karşılaşmamız sayesinde şairin –en azından bu iki şiir için- şiir yazmada nasıl bir süreç izlediğini görebiliriz. Şiiri başarılı bir şekilde tamamlayabilmek için hem yazdığı dua cümlecikleriyle Allah’tan yardım istemiş, hem de bir yandan şiirde kullanabileceği kelimelerin listesini çıkararak şiirini zanaatkar bir edayla parça parça tamamlama yolundan gitmiştir.

Yukarıdaki 2 örnek dışında, divanda “Yâ Feyyâz ve Yâ Mülhim”, “Yâ Feyyâz” “Yâ Feyyâz-ı Mülhim” , “Yâ Feyyâz - Li-Müsevvidihi” gibi başlıkları olan 7 adet manzume daha dikkat çekmektedir. Bunlardan iki tanesi tamamlanmış, geri kalan 6 tanesi ise tamamlanmamıştır. “Feyyâz” kelimesi “feyiz, bereket ve bolluk veren; Allah”⁴⁶; “mülhim” ise “ilham eden, [birinin] içine doğduran”⁴⁷ anlamına gelmektedir. Çeşitli durumlarda Allah’a farklı isimleri ile dua edildiği İslam geleneğinde yer almaktadır. Bazı manzumelerin başında bu dua cümleciklerini görmemiz, şairin başladığı şiiri bitirebilmesi için Allah’tan bu isimler aracılığıyla feyiz ve ilham dilemesi olarak yorumlanabilir. Nitekim şair, Allah’ın bu isimleriyle başlayarak yazdığı şiirlerinden bazılarını tamamlayabilmiş, bazılarını ise tamamlayamamıştır. 41a, 24b ve 32a’daki şiirler yazılmaya başlanmış fakat iki beyit olarak kalmıştır. 44b ve 27a’da ise gazellerin sadece matla beyiti yazılmıştır. Bunlara karşın şairin, 31a ve 31b’de “Yâ Feyyâz” ve 32a’daki “Yâ Feyyâz-ı Muṭlaḳ” şiirlerini ise tamamladığı gözükmektedir.

⁴⁶ Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat* (Ankara: Aydın Kitabevi Yayınları, 2010), 303.

⁴⁷ Ferit Devellioğlu, a.g.e., 842.

Metin Tespitinde İzlenen Yol

1. Divan, klasik divan düzenine göre tarafımızca yeniden sıralanmıştır.
Manzumelerin divanda hangi varakta olduğu her bir manzumenin başında dipnot ile belirtilmiştir.
2. Transkripsiyonu esnasında metnin 19. yüzyılda yazıldığı göz önünde bulundurularak Türkçe kelime ve eklerin okunmasında bugünkü imlaya uyulmuş, fakat “içün, diyü” gibi kelimeler olduğu gibi bırakılmıştır. Tarih düşürülen mısralarda ise ebced hesabının doğru hesaplanmasına yardımcı olmak amacıyla mısralar yazıldığı gibi transkribe edilmiş, bugünkü imlaya uyulmamıştır.
3. Arapça ve Farsça kelimelerin baş ve sonlarına gelen eklerin yazımı İsmail Ünver’in “Çeviriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler” başlıklı makalesi örnek alınarak yazılmıştır.
4. “ile” edatının kendisinden önceki kelimeye birleşik yazıldığı durumlarda vezin bu kelimeyi “ile” şeklinde okumayı gerektiyorsa “ile” edatı kendisinden önceki kelimeye kısa çizgi (-) ile bağlanarak yazılmıştır.

5. “Ol” sözcüğü ve “kim” bağlacı da kendisinden önceki kelimeye birleşik yazıldığında o kelimeye kısa çizgi (-) ile bağlanarak yazılmıştır.
6. Vezin gereği, sesli ile biten bir kelime sesli ile başlayan başka bir kelime ile birleştirildiğinde, ilk kelimenin sesli harfi düşürülmüş ve bu durum kesme işareti ile gösterilmiştir. (Örneğin, T.42-2’de Seyyidā ve Efendi kelimelerinde olduğu gibi: “Seyyid’Efendi”)
7. Metinde, tarafımızdan eklenen hece, ses ve atıf vavları köşeli parantez içinde “[]” yazılmıştır.
8. Mısralardaki vezin hataları her mısram sonundaki dipnotta gösterilmiştir.
9. Metinde mürekkep dağılması ya da yazının silinmesi gibi durumlarda okunamaz haldeki bu kısımlar köşeli parantez içinde noktalar “[...]” ile gösterilmiş ve dipnotta da bu durum belirtilmiştir. Diğer okunamayan kısımlarda ise ilgili kısmın fotoğrafı dipnotlara konulmuştur.
10. Metindeki Farsça manzumeler okunmamış, manzumelerin fotoğrafı konulmuştur.

11. Müellifin metin üzerinde üzerini çizerek iptal ettiği mısra, kelime ve kelime grupları dipnotlarda gösterilmiş, bunların yerine yazdığı yeni mısra, kelime ve kelime grupları ise metne dâhil edilmiştir.
12. Müellifin bazı manzumelerle ilgili metnin çeşitli yerlerine eklediği notlar, numaralandırmalar, alternatif olarak eklediği varyantlar da dipnotlarda gösterilmiştir.
13. Çalışmanın inceleme bölümünde örnek göstermek için metinden aldığımız kısımların hangi manzumeden alındığı, köşeli parantez içindeki numara ve harfler yoluyla belirtilmiştir. Parantezin içindeki harf nazım türünü, ilk sayı manzume sırasını, son sayı ise beyit ya da bent numarasını göstermektedir. (Örneğin [G.42-3] numarası 42 numaralı gazelin 3. beyitini işaret etmektedir.)

TRANSKRİPSİYON ALFABESİ

ء	a, e, ʾ	ص	ş
آ	a, ā	ض	ž, ɖ
ب	b	ط	ɸ
پ	p	ظ	ʒ
ت	t	ع	ʿ
ث	s	غ	g̃
ج	c	ف	f
چ	ç	ق	q
ح	ħ	ك	k, g, ñ
خ	ħ	ل	l
د	d	م	m
ذ	ẓ	ن	n
ر	r	و	v, o, õ, u, ü, ū
ز	z	ه	h, a, e
ژ	j	ی	y, ɪ, i, ī
س	s		
ش	ş		

VI. BÖLÜM: SONUÇ

XIX. asrın ilk yarısında yaşamış İstanbullu bir şair olan Fetvâemînizâde Gâlib Zühdi, “Harem-i şerif” ve “beytü’l-mâl” müdürlükleri ile kaymakamlık yapmış, H.1259/M.1843’te vefat etmiştir.

Çalışmamıza konu olan divan, üzerinde yer alan çeşitli ibarelerden anlaşıldığı üzere müellif hattıyla yazılmıştır. Divanda, 1’i münacat, 1 tanesi Farsça olan 4 na’at olmak üzere toplam 8 kaside, 62 tarih manzumesi, 4 tahmis, 1 muhammes, 1 müseddes, 2 terki-bend, 1 terci-bend, 10 şarkı, 2’si Farsça 87 gazel, 1 mülemma gazel, 1 müstezad, 6 kıt’a, 3’ü Farsça 19 müfred, 1’i Farsça 14 matla, 1 mısra ve tamamlanamamış 11 gazel ile 1 hamdiye yer almaktadır. Şair gelenekte de olduğu gibi en çok gazel türünde şiir yazmıştır. Divanında yer alan münacatı, peygambere yakarışı işleme bakımından dikkat çekicidir. 62 tarih manzumesi, asrın geleneğine uygun bir yoğunluktadır. Bu tarih manzumelerinin çoğu kıt’a-i kebire, geri kalanları ise gazel, kıt’a, beyit ve mısra gibi nazım şekillerinde yazılmıştır. Bunlar, vefat, sakal kesimi, ev, çeşme yapımı, doğum gibi konularda olmakla beraber ekserisi makam değişikliği için yazılmıştır. Divanındaki 10 şarkısı da, şairin dönemin revaçta nazım şekillerini kullandığını gösterir. Şair, aruzun 16 vezin kalıbında şiir söylemiş ve en çok *remel bahrini* tercih etmiştir.

Gâlib Zühdi gazellerinde redif olarak genellikle Türkçe kelimeleri seçmiş, kafiye harfinin gerektirdiği durumlarda ise Arapça ve Farsça redifleri de tercih

etmiştir. Gazel ve musammatlarında dili anlaşılırdır. Bazen dörtlü ve beşli terkipler kullansa da bu kullanımlar şiirin anlaşılmasını zorlaştırma gayesi gütmemektedir. Kaside ve tarih manzumelerinde ise şairin dili ağırlaşmıştır. Arapça ve Farsça kelimelerin bolca kullanıldığı, terkiplerin 4-5 kelimeye kadar çıktığı ve şairin daha külfetli bir söyleyiş çabası içinde olduğu gözlemlenmiştir.

Glib Zhd'nin şiirlerinde şeyh Glib'in etkisi vardır, divanında ona nazireler söylemiştir. Ayrıca slbundaki *Sebk-i Hind* etkisi, şeyh Glib'e öykünmesi ve nl İran şairi şevket'in şiirlerini şerh etmesinin de bir sonucu olarak görülebilir.

Divandaki nazireler incelendiğinde, bu nazirelerin zemin şiirden yola çıkarak yeni ve farklı hayaller üzerine oturmuş başarılı nazireler olduğunu söylemek mümkündür. şeyh Glib'in tesiri şiirlerinde etkili olsa da, bu durum Glib Zhd'nin şiirlerini basit ve kuru birer taklit haline getirmez.

şair, kendi asrında yaşayan çoğu şairin aksine, klasik geleneğin içinde kalan şiirler söylemiştir. şiirlerinin ekserisinde hala, sevgilinin cevr ve cefaları ile iktifa eden, gamı da arkadaşı olarak gören bir aşık tipi yer alır. Sevgili ise klasik divan edebiyatı geleneği içindeki yerini muhafaza etmekte, onunla vuslat da ancak rüyada olabilmektedir. Glib Zhd'nin divanı ile ilgili dikkate şayan bir özellik de siyasi, sosyal ve ekonomik bakımdan oldukça çalkantılı bir dönemde yaşamasına rağmen bunları şiirlerine hiçbir şekilde aksettirmemiş olmasıdır. Onun divanı, dış

gerçekliklerden bağımsız, klasik divan şiiri geleneğinin yolunda bir tablo
çizmektedir.

BİBLİYOGRAFYA

- Aktaş, Yasemin. “Mehmed Nebil ve Divanı.” Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, 2010.
- Babacan, İsrail. *Klâsik Türk Şiirinin Son Baharı Sebki Hindî*. Ankara: Akçağ Yayınları, 2010.
- Büyük Türk Klasikleri*, VIII. Cilt. İstanbul: Ötüken-Söğüt, 1988.
- Çavuşoğlu, Mehmet. *Necati Bey Dîvânı'nın Tahlili*. İstanbul: Kitabevi, 2001.
- Çınarcı, M. Nuri. “Şeyhülislâm Ârif Hikmet Beyin Tezkiretü’ş Şu’arâsı ve Transkripsiyonlu Metni.” Yüksek lisans tezi, Gaziantep Üniversitesi, 2007.
- Fatin Davud, *Hâtimetü’l-Eş’âr*, haz., Ömer Çiftçi (T. C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/10736,metinpdf.pdf?0>) (Erişim 9 Nisan 2013)
- Fıtnat Hanım. *Dîvân-ı Fıtnat*. İstanbul: Tasvir-i Efkar Matbaası, 1869.
- Devellioğlu, Ferit. *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*. Ankara: Aydın Kitabevi Yayınları, 2010.
- Dilçin, Cem. *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*. Ankara: Sevinç Basımevi, 1983.
- İpekten, Haluk. *Şeyh Gâlib Hayatı-Sanatı-Eserleri Bazı Şiirlerinin Açıklamaları*. Ankara: Akçağ Yayınları, 2014.
- İsen, Mustafa ve diğerleri. *Eski Türk Edebiyatı El Kitabı*. Ankara: Grafiker Yayınları, 2003.
- İstanbul Kütüphanesi Türkçe Yazma Divanlar Kataloğu*. Milli Eğitim Bakanlığı Kütüphaneler Genel Müdürlüğü Tasnif Komisyon. IV. Cilt. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1969.
- Köksal, Fatih. *Sana Benzer Gül Olmaz Divan Şiirinde Nazire*. Ankara: Akçağ Yayınları, 2006.

- Kurnaz, Cemal. *Hayâli Bey Dîvânı'nın Tahlîli*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1996.
- Kurtoğlu, Orhan. "Divan Şiirinde Mahlas Değiştiren ve Birden Fazla Mahlas Kullanan Şairler." *Bilig*. 38 (2006 Yaz), 71-91.
- Levend, Ağâh Sırrı. *Dîvân Edebiyatında Kelimeler ve Remizler, Mazmunlar ve Mefhumlar*. İstanbul: Enderun Kitabevi, 1984.
- Mehmed Süreyyâ. *Sicill-i Osmânî*. c.2. İstanbul: Sebil Yayınevi, 1996.
- Mum, Cafer. "Sebk-i Hindî'de Beyit Yapısı, Paradoksal İmajlar ve Çoklu Duyulama." *Sözde ve Anlamda Farklılaşma Sebk-i Hindî*. Haz. Hatice Aynur, Müjgân Çakır ve Hanife Koncu. İstanbul: Turkuaz Yayınları, 2006.
- Onay, Ahmet Talât. *Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar ve İzahı*. Ankara: Akçağ, 2000.
- Okay, M. Orhan. "Selâset". Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi. C.36. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 1988.
- Özgül, M. Kayahan. *Dîvan Yolu'ndan Pera'ya Selâmetle: Modern Türk Şiirine Doğru*. Ankara: Hece Yayınları, 2006.
- Pala, İskender. *Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü*. İstanbul: Kapı Yayınları, 2004.
- Pomakoğlu, Ayşegül. "Bahâri Dîvânı: İnceleme-Metin." Yüksek lisans tezi, Boğaziçi Üniversitesi, 2013.
- Redhouse, James William. *A Turkish and English Lexicon*. İstanbul: Çağrı, 2001.
- Steingass, F. *A Comprehensive Persian-English Dictionary*. Beirut: Librairie du Liban Publishers, 1998.
- Şeyh Gâlib. *Şeyh Gâlib Dîvânı*. Haz. Muhsin Kalkışım. Ankara: Akçağ Yayınları, 1994.
- Sürûrî, *Sürûrî Divanı*. Mısır: Bulak Matbaası, 1255.
- Tarlan, Ali Nihad. *Fuzûlî Divanı Şerhi*. Ankara: Akçağ Yayınları, 2009.
- Tolasa, Harun. *Ahmet Paşa'nın Şiir Dünyası*. Ankara: Akçağ Yayınları, 2001.

Tökel, Dursun Ali. *Divan Şiirinde Mitolojik Unsurlar*. Ankara: Akçağ Yayınları, 2000.

Tuman, İnehan-zâde Mehmet Nâil. *Tuhfe-i Nâilî*. Haz., Cemal Kurnaz ve Mustafa Tatçı. Ankara: Bizim Büro Yayınları, 2001.

Türk Dil Kurumu. Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü.

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_atasozleri&view=atasozleri.

Web. 2013-2014.

Türk Dil Kurumu. *Güncel Sözlük*

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts. Web. 2013-2014.

Türk Dil Kurumu. *Tarama Sözlüğü*

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_tarama&view=tarama. Web.

2013-2014.

Uludağ, Süleyman. *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Kabalcı Yayınları, 2001.

Ünver, İsmail. “Çevriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler” *AÜ DTCF Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Türkoloji Dergisi* c.11, 1 (1993): 51-89.

TRANSKRİPSİYONLU METİN

[K̄AŞĀ'İD]

[Mn.1]⁴⁸

Li-Muḥarririhi - Münācāt Berāy-ı H̄āce-i 'Ālem Şallallāhu 'Aleyhi

ve Sellem

Mefā'īlün / Mefā'īlün / Mefā'īlün / Mefā'īlün

- 1 Reh-i ğafletde almıř bir ğubārım yā Resūlallāh
Benim esmez muvāfiķ rūzgārım yā Resūlallāh
- 2 Baña sen dest-ġir ol kimse olmaz rūz-ı maḥşerde
Ki zīrā ma'şiyetdir cümle bārım yā Resūlallāh
- 3 Dile sen āfitāb-ı feyziñi toĝdur ki ğün ğörsün
Siyehdir cürm ile leyl ü nehārım yā Resūlallāh
- 4 Şeb-i zulmetde aldım rāh-ı ğayb etdim çü pervāne
Çerāĝ-ı 'aşķıñı dā'im ararım yā Resūlallāh
- 5 Cehennem nārına feryād u eĝān ederek elbet

⁴⁸ [Mn.1] 13b

Şefâ‘ at kılmaz iseñ ben yanarım yâ Resûlallâh

6 Şevâbım defterimde zerre miğdârı kadar yokdur
Meded kı1 kâtibândan şermsârım yâ Resûlallâh

7 Sühanla eyledimse hâk-i pâyiñ ben kuluñ taşdı‘
Kerîmiñ şefkatiñ elbet umarım yâ Resûlallâh

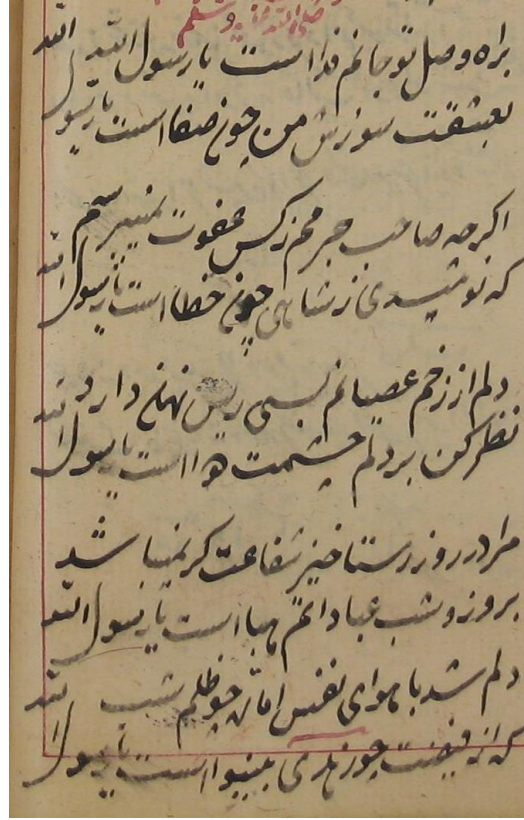
8 O deñlü ‘ afvına mağrûrdur bu çâkeriñ Ğâlib
Reh-i ‘ işyânda yokdur zerre ‘ arım yâ Resûlallâh

[N.1]⁴⁹

Li-Müsevvidihi Na‘ t Berây-ı H̃‘âce-i ‘ Ālem Şallal’lâhu ‘ Aleyhi ve

Sellem

⁴⁹ [N.1] 13b

[N.2]⁵⁰

Li-Muḥarririhi Dīġer Na‘t

Fā‘ ilātūn / Fā‘ ilātūn / Fā‘ ilūn

- 1 Dergehiñ dārū’l-emāndır Yā Resūl
Bendeniñ ḥālī yamandır Yā Resūl
- 2 Āteş-i ‘aşkıñla teşne göñlümü
Şerbet-i vaşlıñla ḳandır Yā Resūl

⁵⁰ [N.2] 13b

- 3 Feyz-i ʿaşkıñla dilim bî-dâr edip
Hûb-ı gâfletden uyandır Yâ Resûl
- 4 Bendeñi fermân-ber etdi ol laʿîn
Sen şefâʿ at kıl utandır Yâ Resûl
- 5 Öyle giryândır ki bu Ğâlib kuluñ
İki çeşmi ʿolu kandır Yâ Resûl

[N.3]⁵¹

Naʿt-i Faķır Berâ-yı Hâzret-i Pîr Ẹadese Sırruhuʼl-münîr

Müstefʼ ilün / Müstefʼ ilün / Müstefʼ ilün / Müstefʼ ilün

- 1 Dil-kim saña üftâdedir yâ Hâzret-i Mollâ-yı Rûm
Şahrâlara ser-dâdedir yâ Hâzret-i Mollâ-yı Rûm
- 2 Sen şâh-ı ehluʼllâhsıñ sen Hâķķʼa bir şeh-râhsıñ
Sen melceʼ-i güm-râhsıñ yâ Hâzret-i Mollâ-yı Rûm

⁵¹ [N.3] 14a - 14b

- 3 Hāk-i deriñdir tütüyā çeşm-i ‘alīle dā’imā
Ermez çeken çeşme fenā yā Hāzret-i Mollā-yı Rūm
- 4 Kāpıñda kim derbān olur ma‘nāda ol sulṭān olur
Hem vāşıl-ı cānān olur yā Hāzret-i Mollā-yı Rūm
- 5 Anlar ki buldu vuşlatı etmiş idiñ sen himmeti
Dil göre mi bu devleti yā Hāzret-i Mollā-yı Rūm
- 6 Sen mürşid-i āgāhsıñ sen āsmān-ı dergāhsıñ⁵²
Sen rehber-i güm-rāhsıñ yā Hāzret-i Mollā-yı Rūm
- 7 Her kim saña bende olur elbette o Hāḳḳ’ı bulur
Bir kez nazār etseñ nolur yā Hāzret-i Mollā-yı Rūm
- 8 Nāyını her kim gūş eder ol kendini bī-hūş eder
Bu ‘ālemi ber-dūş eder yā Hāzret-i Mollā-yı Rūm
- 9 Çün ney dilim feryād eder ism-i şerīfin yād eder
Mülk-i ğamı ber-bād eder yā Hāzret-i Mollā-yı Rūm

⁵² Bu mısra vezne uymamaktadır.

- 10 Ben s̄inesi p̄ir-yareyim ūftāde v̄ü b̄i-çāreyim
Feyziñ arar āvāreyim yā Ḥazret-i Mollā-yı Rūm
- 11 ‘ Aşkıñla gel mecnūn kıl giryān edip maḥzūn kıl
Hem göñlümü memnūn kıl yā Ḥazret-i Mollā-yı Rūm
- 14b 12 Bīmārdır göñlüm meded b̄i-dārdır göñlüm meded
Nā-çārdır göñlüm meded yā Ḥazret-i Mollā-yı Rūm
- 13 Düşdüm yed-i nefse amān oldum anıñla ben devān
Raḥm et ki ḥālim pek yaman yā Ḥazret-i Mollā-yı Rūm
- 14 Ben bendeyim Allāh ‘ alīm hem bende v̄ü hem müstaḳīm
B̄i-çāreñe sensin raḥīm yā Ḥazret-i Mollā-yı Rūm
- 15 Geldi bu şeb bu söz dile ki himmetiñ olup bile
Dilden küdürātı sile yā Ḥazret-i Mollā-yı Rūm
- 16 Kārım fenā ‘ ömrüm hebā budur recā-yı dil saña
Raḥm eyle raḥm ile baña yā Ḥazret-i Mollā-yı Rūm

- 17 Ğālib seniñ kelbiñdürür ʿavʿ av edip dāʿim ürür
Çapuñda bağıdır tırur yā Ğāzret-i Mollā-yı Rūm

[N.4]⁵³

Yā Mülhim ve Yā Feyyāz

Mefāʿ ĩlün / Mefāʿ ĩlün / Mefāʿ ĩlün / Mefāʿ ĩlün

- 1 Dem-ā-dem etdigim cürm ü kabāhat yā Resūlallāh
Gözümden aqmada eşk-i nedāmet yā Resūlallāh
- 2 Kim istiřhāb eder bu mücrimi rüz-ı kıyāmetde
Meger senden ola luř u ʿināyet yā Resūlallāh
- 3 Benim cürm ü günāhım gerçi bī-pāyān u neyyihdir
Seniñ de luřfuña yořdur nihāyet yā Resūlallāh
- 4 O diller kim siyehdir cürm ile sen bir nigāh etseñ
O dem rüşen eder nūr-ı hidāyet yā Resūlallāh

⁵³ [N.4] 14b

- 5 Muḥibb-i ḥānedāniñ olmayanlar cümle mel'undur⁵⁴
Ki evlādına etdiler ḥıyānet yā Resūlallāh
- 6 Şehīd olduğuna evlādınıñ rûz-ı kıyāmetde
Eder eşk-i dem-ālūdum şehādet yā Resūlallāh
- 7 Şefā' atdır recā-yı rûz u şeb giryān olup Ğālib
Yamandır ḥāli vallāhi⁵⁵ begāyet yā Resūlallāh
- 8 Ben ol rütbe keşīrū'l-cürm bir rûyu siyāhım kim
Ma' āşī etmedi benden ferāgat yā Resūlallāh
- 9 Felekden çekdiğim ālām u ekdāra mükāfāt et
Ki sensiñ menba' -ı dād u ' adālet yā Resūlallāh
- 10 Meded luṭf u ' ināyet raḥm ü şefkāt ğayrı sendendir
Bütün gün etdiğim zīrā ḳabāḫat yā Resūlallāh

⁵⁴ Daha önce yazılan “la' net olsunlar” kelimelerinin üzeri çizilmiş, yerine hemen altına yukarıdaki “cümle mel'undur” yazılmıştır.

⁵⁵ Burada “Ğālib'in ḥāli” yazılmışken bu kısmın üzeri çizilmiş, çizilen kısmın altına “ḥāli vallāhi” yazılmıştır.

[K.1]⁵⁶

Dġger Ramazāniyye-gūne Kaşġde-i Peççe

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 Geldi mäh-ı rüze yine oldu dünyā şādkām
Ehl-i keyfiñ müjdeler hep vālih u şeydāsına
- 2 Ol o şehr-i rüzedir kim yazamazlar kātibān
Cümlesi alsa kalem deste ni' am işşāsına
- 3 Görseler kadrin bilenler şükr edip mihrābveş
Secde eylerler o şehriñ ġurre-i ġarrāsına
- 4 Cürm-i ' işyān ile ol diller ki olmuşdur siyāh
Şem' -i ' aqdi yakmaġa eyler recā Mevlāsına
- 5 Kethüdādır nāmdāş-ı Hāydar-ı Kerrār'a ol
Ya' niyā vālġ-i Mışır'ıñ zāt-ı bġ-hem-tāsına
- 6 Kethüdā kim görmemiş dünyāda bir mişlin felek

⁵⁶ [K.1] 21b

Eyler ihsān u ʿ aṭālar olsa da aʿ dāsına

7 Böyle bir paşa ile görülmemiş bir kethüdā
Kim dem-ā-dem saʿ y ederler ʿ ālemiñ iḥyāsına

8 Böyle bir zāt-ı kerem-güster ki ḥ̣ān-ı niʿ meti
Olmada dā ʾim küşāde ḥ̣āne-i vālāsına

9 Teng-destiden ḥ̣arāb olan gönüller ser-te-ser
Mazhar olsa cümlesi ābād olur imāsına

10 Bermekī-ṭıynet seḥāvet-menḳabet-kim dā ʾimā
Saʿ y eder cān u diliyle ʿ ālemiñ iḥyāsına

11 Bī-kesān u derdmendāna ʿ aṭā-baḥş olmamak
Hiç düşer mi zāt-ı pāk-i merḥamet-pīrāsına

12 Lāf zann etme bu rütbe medḥ-i zātın söyledim
İşte⁵⁷ şāhiddir bu bendeniñ daʿ vāsına⁵⁸

⁵⁷ Bu kelime yerine “yaʿ nī” var iken, üzeri çizilmiş ve yerine “işte” yazılmıştır.

⁵⁸ Bu mısra vezne uymamaktadır.

- 13 Medh olunmaz zātı ⁵⁹sen du‘ ā eyle hemān
Māh-ı rūze yüz süre dā‘im der-i ‘ulyāsına
- 14 Şā‘ irān aña Ramazāniyye taqđīm eyleyip⁶⁰
Mazhar olsunlar ilā yevmi‘l-ķiyām i‘tāsına
- 15 Zātını Hāķ dā‘imā etsin hāṭālardan maṣūn
Çarḥ-ı münķād ola ṭab‘ -ı ma‘delet-fermāsına

[K.2]⁶¹

[...] ⁶²be-şūret-i Ramazāniyye el-faķīr-i pūr-taķṣīr Ğālib

Fe‘ ilātün / Fe‘ ilātün / Fe‘ ilātün / Fe‘ ilün

- 1 Ramazān geldi yine oldu cihān şād u kām
Vāṣıl-ı raḥmet-i bī-ğāyet-i Hāķķ oldu enām
- 2 Öyle bir şehr-i mübārek ki düḥūl etdiği dem

⁵⁹ Mısra tamamlanmış, fakat bu kısım, sonradan doldurulmak üzere olsa gerek boş bırakılmıştır.

⁶⁰ Bu mısra vezne uymamaktadır.

⁶¹ [K.2] 20b-21a

⁶² Bu kısım silindiği için okunamamaktadır.

Ser-be-ser maẓhar-ı iḥsānı olur ḥās u ʿ avām

3 Öyle ol ğurre-i ğarrā-yı mübārekdir kim
Dense tuġra-yı saʿ ādet de sezādır aña nām

4 Ḥabbezā şehri-i mübārek ki kudümü şerefi
Kıldı müʾminleri şādān u daḥi nāʾil-i kām

5 Kāse-i māh-ı nev-i rüzeyi zann etme tehī⁶³
Toludur şerbet-i şīr ü şeker ile ol cām

6 Halka ʿibret olamaz mı bu ki māh-ı rüze
Kadi bārik ü düta oldu riyāzetle tamām

7 Beñzer ol cisre daḥi-kim güzerān eylerler
Rūzenin ceş-i şevābı be-ḥuzūr-ı ʿ allām

8 Micmer-i kurş meh-i rüzeñe yañıp her şeb
ʿ Ūd-ı ʿ afvıyla eder herkesi taʿ tīr-i meşām

⁶³ Bu mısra vezne uymamaktadır.

- 9 Raḥmet-i Hakk'a daḥi keffe-i mizān olmuş
Tartılır anda şıyām ehliniñ a' mālî tamām
- 10 Sürh mûm almış ele hāle degildir yāhū
Dehen-i şā'imi temhîrini eyler i' lām
- 11 Ka' be-i cevde yaḥūd altun oluḡdur ki eder
Mā'-i raḥmetle şusuz dilleri reyân u uvām
- 12 Sen 'aceb kılma minārāta ki pā-ber-cādır
Maḡdem-i rûze içün eylediler cümle kıyām
- 13 Her şeb îkād-ı kanādîl olunup her yerde
'Ālem-i nûra mişâl oldu bilād-ı İslām
- 14 Ramazān ayı veliyyü'n-ni' am-ı 'ālemdir
Ki eder herkesi dil-sîr-i nevāl-i ikrām
- 15 Müjdeler gürsine-çeşmāna ser-â-ser şimdi
Oldu her yerde küşāde yine ḥ'ân-ı in'ām

- 16 Meh degil çarḡ-1 kebūd üzre yanar zer andīl
Der-i vālāsına bir zāt-1 kerimiñ her şām
- 17 Bu adar kesb-i şeref çok mu meh-i rūzeve kim
Anı bu zāt-1 şerifiñ nazarı etdi be-nām
- 18 Hāzret-i Hālet Efendi-i kerem-pe[r]ver kim
Zātıdır menba^ç-1 ser-çeşme-i ikrām-1 tamām
- 21a 19 Öyle bir zāt-1 hünerver ki seā baħrinde
Cismi bir gevher-i yek-dāne ki mabūl-i enām
- 20 Ne adar olsa perişān cihān ser-tā-ser
Re^y ü tezbiri aniñ vermede her demde niżām
- 21 Tāb^ç ıdır müfred-i mecmū^ç a-i fikr ü dāniş
Zātıdır mala^ç-1 divān-1 e^ç āli-i kirām
- 22 O keremver ki yazar vaşf-1 şerifin Bercīs
Hāme-i rezle sipihr üzre ilā yevm-i kıyām

- 23 Oldu nūr-ı bereket ile sirişte anıñ
Ser-i h̄ānındaki nān pāresi çün māh-ı şıyām
- 24 Cūd u luṭf u himemi Hātem’i ṭayy etdi anıñ
Bermekī dergeh-i iḥsānı içün oldu gūlām
- 25 Olamaz cūdunuñ a‘ şārına vāfi‘ -i ḥesāb
Şıfr-ı zā’id yerine encümü kılsam erḳām
- 26 Dīdesi rūşen ola şimdi cihān ehliniñ
Şeb-i ğamdan o keremverdir eden def‘ -i zālām
- 27 Hāyret-efzā-yı ‘ uḳūl-ı ḥükemādır fikri
‘ Adl u inşāfı olur ‘ āleme bādī-i nizām
- 28 ‘ Ādeti cenb-i ḳulūb-ı fuḳarādır her ān
Ḳalbi meksūrları etmede talṭīf u be-kām
- 29 Hāḳı pā-māl-i cefā etmedigin bildikde
Esb-i iḳbāl aña eyledi teslīm-i licām

- 30 Allāh Allāh bu ne tevfi̇k-i İlahīdir kim
Sāyesinde zu'afā ser-te-ser etdi ārām
- 31 Bu ne elṭāf-ı İlahī ki bize devletde
Kıldı bu merḥamet-endi̇seyi meşhūr u be-nām
- 32 'Adl u inṣāfi ile ḥalkı nevāziş eyler
Dest-gir olmada düşmüşlere iḥsānı müdām
- 33 Dāverā şāhib-i iḥsān u sa'ādetmendā
Devr eder ḥāk-i deriñ-çün felek-i heft-e-crām
- 34 Sensiñ ol şāhib-i cūd u kerem ü rüṣd ü sedād
Sensiñ ol Ḥātem-i iḳbāle veren şöhret ü nām
- 35 Sen o bir ehl-i himem şāhib-i iḥsānsiñ-kim
Bir nigāhiñla bulur ḥāl-i perişān niṣām
- 36 Bāğ-ı medḥiñde seniñ ṭab'-ı hezār-ı şu'arā
Naḥl-i evşāfiñi fikr eylemek endi̇şe-i ḥām

- 37 Ramazāniyye demek ḥaddi mi Ğālib ḳulunuñ
Saña ḥāl-i dilini eyler efendim i‘lām
- 38 Çekdigim cevr ü belā tā-be-ḳıyāmet bitmez
Eger ol-bābda ben eyler isem sūḳ-ı kelām
- 39 Ser-i devletlerini eyleme taşdı‘ yeter
Etme küstāḥlıḳ ey ḥāme ki söz buldu ḥitām
- 40 ‘Ömr ü iḳbāli tezāyüd bula ṫurduḳça cihān
Ermeye cism-i laṫīfine de bād-ı ālām
- 41 Sāye-i devletini bendeleri ede penāh
Tā ki bāḳī buluna bu felek-i köhne-ḥıyām
- 42 Her şebi Ḳadr ola her rūzu anıñ ‘īd-i sa‘īd
Dem-be-dem zevḳ u sürür ile geçirsin eyyām

Li-Müsevvidihi Bahâriyye Der Vaşf-ı Hâlet Efendi Sellemehu'llâh

Mefâ' ilün / Fe' ilâtün / Mefâ' ilün/ Fe' ilün

- 1 Bahâr geldi yine ' andelîbler nâlân
Şükûfe yeryüzüne çıkıp oldular hândân
- 2 Behište döndü cihân siyyemâ gülistânlar
Ki sū-be-sū aqar enhâr sūyuna her an
- 3 ' Arūs-ı gül ki tutuq oldu rüyuna Hızırâ
Şaçıverir güher-i eşk-i ' andelîb-i civân
- 4 Gülün ' izârı için gâzeye ne hâcet var
O alı yeter anıñ bülbüle biraz zamân
- 5 Gelip gül üstüne tırdu o miġ-ı rahmetler
Ki telleri taqa başına simden bārân
- 6 O nevk-i cāme-i bergî-i ġoncedir sorġuq

⁶⁴ [K.3] 19b - 20a - 20b

Dizildi üstüne şebnem güher gibi t̄abān

7 Yeşil çiçekli giyindi boyunca cāmeyi gül

Ṭoḳutdu tār-1 çemenden şabā edip iḥsān

8 Zemīn-i gülşeni sebz ile dōşediler hep

O gül ğarībine raḥm etdi luṭf edip Yezdān

9 Benefşe şerbetini iki kāseye ezmiş

Getirdi lāle edip ḥıdmetini oldu revān

10 Hezāra geldi yetişdi hemān rub' iyye

Ki anı cebine ḥarçlık edip ola şādān

11 Miyāne-i gül ü bülbülde elde süpürge

Ġubār-1 cevri silip süpürür o serv-i çemān

12 Dehān-1 gülde o jāle degildir oldu şarāb

İçer ki etmeye te'şīr bülbül etse figān

13 Raḳībi bekledi nergis o gece tā-be-şubḥ

- Ki kese re's-i gülü belki eyleye pür-қан
- 14 Giyindi cāmeyi bülbül de nār-ı ḥasretten
Zifāf gecesi oldu idi şeb-i nīsān
- 15 Du'āyı ol gece kendüye bülbül etdi yine
Cefā-yı yāre Ḥudā etme ba' dezīn şāyān
- 16 Arada yenge kadın ' andelībe ḥār oldu
Dedi yine iderem anı āh-ile sūzān
- 17 Tevaḳḳuf eyledi bir izne vuşlat-ı bülbül
K'o izni verir ise bir kerīm zāt hemān
- 18 Du'āya ' āşıḳ-ı dil-ḥasteye olur mażhar
Hem ol du'āya açar destini heme murġān
- 19 Cenāb-ı Ḥazret-i Ḥālet Efendi'dir o kerīm
Cihāniyānı eden ġarḳ baḥr-ı luṭfune'l-ān
- 20 ' Aceb ġariḳ-i yem-i cūdu olmayıp kimse

Olur mu luḡfunuñ ol eşmesārına ‘ aḡşān

21 O cūdu Ḥātem-i Ṭā’i göreydi elbette

Olurdu dergeh-i vālā-yı ḡazrete derbān

22 Ne cūd u ḡayr bu kim hep ḡarāb ma‘ bedler

Anıñ sebebi ile oldu cümle ābādān ⁶⁵

23 Ḥarāb dilleri luḡf eyleyip eder ābād

Ne feyzdir bu ki baḡş eylemiş aña Yezdān

24 Olursa müntesib-i dergehi anıñ bir kes

Olur mu rızķınıñ ardınca bir daḡı pūyān

25 Muṡī‘ -i emridir aḡḡāb-ı i‘ tibār anıñ

Ṭurur ḡuzūruna pā-beste hem yegān yegān

20a 26 Şabāḡ nūru anıñ cebhesinden almıḡdır

Ne var siyāh-dilān alsa feyzi bī-pāyān

⁶⁵ Bu mısra vezne uymamaktadır.

- 27 Teveccüh eylese bir kerre zulmet-i leyle
O dem münevver ü tábân olur bu rüy-ı cihân
- 28 Eyâ halîm-nihādâ vü merḥamet-pîrâ
Eyâ sütüde-ḥaşâ' il eyâ kerîm-i cihân
- 29 Fezâ' il ü hüneri saña Ḥaḳḳ' aṭâ kılmış
Ḥilâf söyler-isem ben ' alîmdir Yezdân
- 30 Ederse ehl-i ḥikem meclisinde baḥş-i ' ilm
Verir cevâbı hemân eyler ebkem ü ḥayrân
- 31 Hünerlerinden anıñ biri şî' ri ez-cümle
Göreydi nazmını taḥsîn eder idi Ḥassân
- 32 Ḥayâl-i nazmını görseydi Bîdil ü Şevket
Zebânların ıştırıp olur idiler ḥayrân
- 33 Nedir bu ḥüsn ü ṭarâvet nedir bu nazm-ı selîs
Görünce tâ'ib-i şî' r oldular süḥan-güyan

- 34 Verildi rütbe-i i‘cāz hāmeñe Hāq’dan
Sūhanda sihr-i helāli eder nihādīñ ‘iyān
- 35 Küşād beyti dil-ārāmīñ ‘ağd-i zülfü gibi
Ki anı fetḥ eder ise yine eder cānān
- 36 Gelince yādıma zülfü o mähveş yārīñ
Ṭabi‘atim yine semt-i ğazelde oldu devān
- Teğazzül
- 37 Behā-yı hāl-i ruḥu olsa çok mudur bu cihān
Ki lāle-i dil-i ‘āşıkdadır o dāğ-ı nihān
- 38 Şoşar fes arasına eyleyip be-kef zülfün
Mişāl-i sünbül-i kātmer olur ‘abīr-efşān
- 39 Fütādegānına nev-rüz-ı vaşlım erdi diyü
Verir dehānını çün hoşka-i şekker pinhān
- 40 Seniñle ḥalvete girmek için yanar ‘uşşāk
Ṭop-ıla tekye-i ‘aşkıñda eyleyip devrān

- 41 Ne-dem ki yād ede bir murğ-ı hoş-nevā kıaddiñ
O rāst nağmelere başlayıp olur giryān
- 42 Şaşırdı puşulayı baħr-ı ʿ aşkıda keşti-i dil
Ya çok mu aķa aķa eşkim eylese tūfān
- 43 Ĥarāb-ı cevri ü sitem oldu Ĝālib-i nā-kām
Terahhüm eyle baña ey cefāsı bī-pāyān
- 44 O rütbe geldi ğumūm etdi ķalb-i zāra hücūm
Sürūra ķalmadı bir laħza cāya anda mekān
- 45 Beni o rütbe siyeh-ťāliʿ eyledi gerdūn
Midād-ı āhla nazmım ķalem yazar el ān
- 46 O rütbe künc-i ķanāʿ atde yek-nişest oldum
Sineklik oldu baña şimdi cünbüş-i müjĝān
- 47 Eger zebūn-ı sipihr olmayadı cān u dilim
Ķalem medāyiħini böyle mi ederdi beyān

- 48 Benem o şâ'ir-i sihrü'l-beyân ki sâyeñde
Hayâle aldılar eş'arımı daği şıbyân
- 49 Nola yanarsa gören nazm-ı 'âşıkânelerim
Benem o şâ'ir-i âteş-zebân-ı bezm-i cihân
- 50 Edip tabî'ate feyz-i medâyihiñ te'şîr
Bu kilkim olmada engüşt-nümâ-yı cümle cihân
- 51 Şu gibi nazm-ı selîsim aķar kıra'atde
Olur kalemde de âb-ı güher gibi cüyân
- 52 Zebân-dirâzlık etme kalem yeter faħrıñ
Ki böyle nazmı hayâline almaz ol zî-şân
- 20b 53 Kadîmden şu'arâniñ tefâhür 'âdetidir
Nola bu bendeñi 'afv eyleseñ edip ihsân
- 54 Bahâr-güne bu nazmımla maķşadım ancak
Murâd-ı dergehiñe intisâbdır bir ân

- 55 Du‘ā ki ‘ādet-i şā‘ir қаşıde ҳатминде
Bu çākeriñ saña iḥlāş ile eder her ān
- 56 Hele Cenāb-ı Ḥudā anı eylemez merdūd
Melekler açdı қаbūl-i du‘āya el el ān
- 57 Olunca bāğ-ı cihāniñ tarāveti bāķī
Gül-i vücūdunu Allāh ede maşūn-ı ḥazān
- 58 O zāt-ı pāki Ḥudā dā‘im eyle ḡamdan emīn
Bi-ḥaққı Ḥāce-i ‘ālem bi-ḥürmeti pīrān

[TĀRĪḤLER]

[T.1]⁶⁶

Li-Muḥarririhi Tārīḥ Berāy-ı Liḥye İrsāl Kerden-i Ketḥüdā-zāde ‘Azīz

Efendi

Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilün

- 1 Bāreka’llāh Ketḥüdā-zāde ‘Azīz-i muḥterem

⁶⁶ [T.1] 1b

Bulmadı hîç kimse ol yektâ güherde cāy-ı zem

2 Menba⁶⁷-ı ilm ü fazîlet şâhib-i farṭ-ı zekâ

Böyle bir necl-i mükerrem görmesin aṣlâ elem

3 Zühdiyâ tesrîḥ-i liḥye eyledi ol pür-hüner⁶⁸

Sen de târîḥine sa^ç y eyle saña oldur ehem⁶⁹

4 Böyle târîḥ-i laṭîf^ç âlemde Ġâlib bir düşer⁷⁰

Yazdı ḥaṭ bi'l-besmele vech-i^ç Azîz'e kıl kalem

1233 (M.1817/1818)

[T.2]⁷¹

Târîḥ-i Faḳîr Berây-ı Meşîḥat-i Mekkî Efendi-zâde Muṣṭafâ^ç Âşım

Efendi

⁶⁷ “ma^ç den” kelimesinin üzeri çizilmiş ve yerine kelimenin üst kısmına “menba^ç” yazılmıştır.

⁶⁸ “târîḥ” kelimesinin üzeri çizilerek yerine hemen yanına “tesrîḥ”; “nesl-i pāk” terkininin üzeri çizilerek yerine, kelimenin hemen altına “pür-hüner” yazılmıştır.

⁶⁹ “Sen de târîḥine sa^ç y et söyle bir evvel ḳadem” mısraının üzeri çizilmiş ve onun yerine sayfanın alt tarafına yukarıya alınan mısra yazılmıştır.

⁷⁰ “Düşdi bir târîḥ buldum dedi ḥâmem çün baña” mısraının altı çizilerek sayfanın alt tarafına yukarıya alınan mısra yazılmıştır. Ayrıca, bu mısraın da yukarisına yazılan “Bir düşer^ç âlemde böyle” kısmı, şairin iptal ettiği kısma alternatif mısraları yazma denemelerini göstermektedir.

⁷¹ [T.2] 1b

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün

- 1 Zihī ' allāme-i devr-i zamān-kim şīt-ı ' irfānı
Verā-yı nüh felekden daħi a' lā eylemiş cāyı
- 2 Cenāb-ı Hāzret-i ' Āşım Efendi kim eder her şeb
Felekden meh tülū' etdikçe iqbāline imāyı
- 3 Anı⁷² Hāķ şeyhü'l-islām eyledi maķşūdumuz verdi
' İnāyet kıldı mesrūr eyledi ednā vü a' lāyı
- 4 Bi-ħamdillāh yine luţf-ı Hūdā'ya mazħar olduķ hep
Ki kıldı bize iħsān böyle bir ' allāme dānāyı
- 5 Ne ħācet vaşf-ı zātın söyleyem kim Hāzret-i Allāh
Saña şāyeste kıldı mesned-i fetvā-yı vālāyı
- 6 Umūruñ cümle tebdīl⁷³ eyleyip ħayra Cenāb-ı Hāķ
Mübārek eyleye bu mesnedi hem ' ömr-efzāyı

⁷² “seni” kelimesinin üstü çizilmiş, yerine “anı” yazılmıştır.

⁷³ Burada daha evvelden bulunan “tevfīķ” kelimesinin üzeri çizilmiş, yerine kelimenin üst kısmını “tebdīl” yazılmıştır.

7 İşitdim nāse verdim Zühdiyā tebşir içun tārīḥ⁷⁴

Semī-i Muřtafā ʿ Āřım Efendi giydi fetvāyı

1233 (M.1817/1818)

[T.3]⁷⁵

Tārīḥ-i Faķır Berāy-ı řadāret-i Anaḥolu şüden-i Mır Yaḥyā Efendi

Fāʿ ilātün / Fāʿ ilātün / Fāʿ ilātün / Fāʿ ilün

1 Ḥamd ola şimdi yine bir fāzıl-ı müşkil-küşā

Oldu Ķādī-ʿ asker-i Anaḥolu bā-ʿ izz u řān

2 Yaʿ ni Yaḥyā Beg Efendi ol muʿ allā rütbe kim

Dergeh-i vālāsına nüh arḥ olupdur pāsbān

3 Saʿ y u güşişle bunu taḥřıl ḥi mümkün müdür

ʿ İlm ü ʿ irfān u fazıl hep anda etmişdir mekān

4 Devr-i Ādemʾden berü bu arḥ-ı nā-hemvārdan

⁷⁴ “Edip teşrifini güş nāsa verdim Zühdiyā tārīḥ” mısramın üzeri çizilmiş, şiirin alt kısmına yukarıya alınan mısra yazılmıştır.

⁷⁵ [T.3] 2a

Böyle bir dānā-yı dīni görmedi çeşm-i zamān

5 Hāme iṭnāb-ı sühan etme yeter taşdı^c -i ser
Eyle ol-zātīñ du^c ā-yı devletin vird-i zebān

6 Hāḡ te^c ālā^c ömrüñ efzūn eylesin iḡbāl ile
Tā edince^c ālemi⁷⁶ yeksān Hāllāḡ-ı Cihān

7 Dā'imā ekdārdan maḡfūz ede⁷⁷ Rabbü'l-enām
Hıfz için dünyāya⁷⁸ olduğca nigh-bān āsumān

8 Şadra teşrīfin tıyup Ġālib dedim tārīḡ-i tām
Şadr-ı Anaṡolı şimdi buldı Yaḡyā Begle şān

1233 (M.1817/1818)

[T.4]⁷⁹

Tārīḡ Berāy-ı Çeşme-i Silāhdār Şehriyārī İlyās Aḡa - Mücevher

⁷⁶ “ālemi” kelimesi, daha önce yazılan “dünyeyi” kelimesinin üzeri çizilip iptal edildikten sonra, mısraın sonuna sonradan yazılmıştır.

⁷⁷ Burada önceden yazılı olan “edip” kelimesinin üstü çizilerek yerine “ede” yazılmıştır.

⁷⁸ Bu kısımda daha önce yazılmış olan “Dünye-yi pür-şūra”nın üzeri çizilerek iptal edilmiştir.

⁷⁹ [T.4] 2a

Mefā' īlün / Mefā' īlün / Mefā' īlün / Mefā' īlün

Silāhdār Ağa'nıñ ' ayn-ı nevi bir āb-ı hayvandır

1234 (M.1818/1819)

[T.5]⁸⁰

Tārīḡ-i Vefāt

Mefā' īlün / Mefā' īlün / Mefā' īlün / Mefā' īlün

Ola firdevs-i cennet cāygāh-ı Fāṭıma Yā Rab

1234 (M.1818/1819)

[T.6]⁸¹

Tārīḡ-i Sāl-i Faḡır Berāy-ı Hıç Kes

Mefā' īlün / Mefā' īlün / Fe' ūlün

Bize bu sāli ede Ḥaḡ mübārek

Biñ iki yüz otuz dōrt yılı geldi

1234 (M.1818/1819)

⁸⁰ [T.5] 2a

⁸¹ [T.6] 2a

[T.7]⁸²

Tārīḫ-i Vefāt-ı Zevce-i Bostānī Ṭāhir Aḡa - Li-Muḡarririhi

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün

- 1 Yine şad āh-kim naḡl-ı gül-i dünyādaki ḡāra
Taḡammül kılmadı bir ḡonce oldu şevbden sāde
- 2 Şafāsın sürmedi gitdi o eyyām-ı civāniniñ
Nihāyet oldu zīr-i ḡāke girmeklige āmāde
- 3 Ġarīḡ-i baḡr-ı raḡmet ola Yā Rab rūḡ-ı a' lāsı
Hem et ḡūrānıñı cennetde aña cümle ser-dāde
- 4 Vücūd-ı nāzikin nūr-ı nigāḡ eylerken āzürde
Yatur ḡāk-i siyehde şimdi cümle ḡavfdan āzāde
- 5 Ne çāre kaçmaḡa ser-pençe-i şīr-i ecelden āḡ
Eder çāḡ-ı beḡāya ādemi bir demde üftāde
- 6 Du'ā-güne bu mışra' Ġālibā tārīḫ-i fevtidir

⁸² [T.7] 2b

Cinān ola maḳām-ı Āmine Hānım da ʿuḳbāda

1234 (M.1818/1819)

[T.8]⁸³

Tārīḫ Berāy-ı Ḳapudān-ı Deryā Şüden-i Ser-Bostāniyān Ḥamdullāh

Paşa

Mefāʿ ilün / Mefāʿ ilün / Mefāʿ ilün / Mefāʿ ilün

- 1 Şehenşāh-ı cihān Sulṭān Maḥmūd Hān-ı ʿādil kim
Dem-ā-dem her umūrunda muvaffaḳ oldu Mevlā'dan
- 2 Huşūşā bir vezīriñ şāhibidir⁸⁴ şimdi ol-şeh-kim
ʿİbādīñ daḫi dil-ḫāhı budur Bārī Teʿālādan
- 3 Vezīr ammā vezīr-i pür-kerem ʿāli-himemdir kim
ʿAṭā vü cūd u luṭfu ḫāric oldu ketb ü imlādan
- 4 Eger iḥsān ederse bir kese elbette bī-şübhe
O ādem ḳurtulur faḳrı için ḫalḳa temennādan

⁸³ [T.8] 2b

⁸⁴ “şāhibidir” kelimesinin üzerine “mālikidir” yazılmıştır.

- 5 Felek medḥ eyler iken Ḥātem'i ʿālemde ol ūimdi
Nola gerdān olursa bōyle cūd-ı ḥayret-efzādan
- 6 Nola ḥalk-ı cihān ser-tā-ser olsa cümle rāḥat-bīn
O destūr-ı muʿazzamdan o ūadr-ı kār-fermādan
- 7 Ḳalem başla duʿāya medḥ-i zātın söyleseñ dāʿim
Ṣenā-gūy olamazsañ ḳaṭre almaḳdır o deryādan
- 8 Cihān ṫurduḳça ṫursun zāt-ı vālāsı o mesnedde
Budur elden gelen ancaḳ duʿā ednā vü aʿlādan
- 9 Cihāna müjdeler ḳıldım dedim tāriḥini Ğālib
Ḳapudanlık güzel⁸⁵ ūān buldu Ḥamdullāḥ Paūa'dan

1234 (M.1818/1819)

⁸⁵ “güzel” kelimesi yerine daha önceden yazılmış olan “zihi” kelimesinin üzeri karalanmıştır.

[T.9]⁸⁶

Li-Muḥarririhi - Tārīḫ Berāy-ı Vefāt Şüden-i eş-Şeyḫ es-Seyyid

Mehmed Ziyā 'eddīn Efendi Raḫmetu'llāh

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Fe' ülün

- 1 Felek aldı yine bir himmet ehlin
Ki Naḫşībendi şeyḫi idi ol şāb⁸⁷
- 2 O vāşıl olmuş idi sırr-ı Hāḫḫ'a
Aña bahş eylemişdi çünkü Vehhāb
- 3 Şalāheddīn Efendi vālididir
Anı beyt-i dili ḫılmışdı miḫrāb
- 4 Hem 'aşḫ-ı Hāḫḫ'ıla dil-teşne idi
Hem oldu şerbet-i vaşl-ile sīr-āb
- 5 Demin ḫabs eyledi zīkr eyler iken

⁸⁶ [T.9] 2b - 3a

⁸⁷ “şāb” kelimesi, sonradan eklenmiştir.

Görenler şandılar kim oldu bî-tâb

6 O bâğ-ı âl-i sādātîñ gülüdür⁸⁸
Ki hār-ı dehre anda almadı tâb

3a 7 İşitdi çünki emr-i irci' iyi
Dedi cân baş üzre ıldı pertâb

8 Dedim târihîni cevherle Ğâlib
Ziyâ'nıñ şem' -i ' ömri söndi abâb

1234 (M.1818/1819)

[T.10]⁸⁹

Dîger

Mefâ' ilün / Fe' ilâtün / Mefâ' ilün/ Fe' ilün

urûf-ı mu' cem ile Ğâlibâ dedim târih

Şadef yapıldı bu câ zât-ı Dürri-zâde'yedir

1234 (M.1818/1819)

⁸⁸ Bu beyit, sayfa kenarına sonradan eklenmiştir.

⁸⁹ [T.10] 3a

[T.11]⁹⁰

Dîger

Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilün

Söyledim Ğâlib du' â-güne bu târîhi tamâm

Yapdı Dürri-zâde nev devlet-serây âbâd bād

1234 (M.1818/1819)

[T.12]⁹¹

Târîh-i Faķir Berây-ı Kethüdâ-yı Şadr-ı Ğali Şüden-i Seyyidâ Efendi

Müstef' ilün / Müstef' ilün / Müstef' ilün / Müstef' ilün

1 Şâhenşeh-i Hüsrev-ħaşem Sulţân Maħmüdü'ş-şiyem

İskender ü Dârâ vü Cem ħıdmetdedir rû-mâl ile

2 Ol pâdişâh-ı kâmver fermân-revâ-yı baħr u ber

Bulmaķda a' dâya zafer ħükm eylesin iclâl ile

3 Sermâye-i emn ü emân dâd-âver-i ħalk-ı zamân

⁹⁰ [T.11] 3a

⁹¹ [T.12] 3a

Ol rûhdur cism-i cihân bu böyledir her hâl ile

4 Tevfîkdir Hâk'dan aña ihsân u en'âm u 'atâ
Zevk eylesin ol dâ'imâ Yâ Rab şafâ-yı bâl ile

5 Tevfîke bu olmaz mı dâll işte o şâh-ı bî-mişâl
Ez-cümle kıldı pür-kemâl bir kethüdâ beg fâl ile

6 Ol kethüdâ begim hüner-zâtıyla dâ'im fahr eder
Akrânın etmiş güzer bu 'aql ile efdâl ile⁹²

7 Olmuş ricâliñ mefharı zât-ı semâhat-güsteri
Me'vâ-yı 'âlemdir deri herkes gelir âmâl ile

8 Şadr-ı şerefde dem-be-dem olsun o zât-ı muhterem
Kalsın 'adû der-çâh-ı gam âlâm ile pâ-mâl ile

9 İşte bu mışra' Gâlibâ târihdir cevher-nümâ
Oldu ne ra'nâ kethüdâ beg Seyyidâ iqbâl ile

1234 (M.1818/1819)

⁹² Bu mısra vezne uymamaktadır.

[T.13]⁹³

Tārīḫ Berāy-ı Velādet-i Şeh-zāde Sulţān Aḫmed ibnü's-Sulţān

Maḫmūd Ḥān

Fe^ç ilātün / Fe^ç ilātün / Fe^ç ilātün / Fe^ç ilün

1 Şeh-i şāhān-ı cihān Ḥāzret-i Sulţān Maḫmūd

ç Adlidir tāca veren taḫta veren zīnet ü şān

2 Ne şeh ammā ki o cism-mesned ü İskender-re^{çy}⁹⁴

Fikr ü tedbīrine olmaḫda Felātün ḫayrān

3 Öyle şehdir ki zamānında anıñ bir kimse

Kederi görme degil nāmını bilmez bu cihān

4 Meh hilāl olmadı bārik-i dütā olmaḫdan

Ḥāk-i pāyına yüzün sürmek içündür her ān

5 Oldu fermān-beri ins ü melek sen şāhiñ

⁹³ [T.13] 3a – 3b

⁹⁴ Bu mısra vezne uymamaktadır.

Emriñ için ediyor çarh daği her dem devrân

6 Ey felek-mertebe âb-ı keremiñden kıanıyor
Teşnegân-ı keremiñ istemesinler bārân

7 Çākerāniñ nice dil-sīr-i ni‘ am olmaya kim
Rīze-çīn-i ni‘ am-ı sofra-i cūduñ hāķān

8 Raħm edip cümle ‘ibādına daği şoñra seni
Bā‘ iş-i rāħat-i dünyā diyü vermiş Yezdān

9 Siyyemā şimdi yine şulb-ı şehensāhiñdan
Bir güher pāresi kıldı saña Allāh ihsān

3b 10 Naħl-i devletde açıldı yine bir ra‘ nā gül
Oldu gülzār-ı reşīden aña bād-ı vezān

11 ‘Unşur-ı çār şadefden o be-dīd olduğı dem
Şan güher çıķdı kenār-ı yem-i iķbāle hemān

12 Māhdır burcuna ol dūde-i ‘Oşmānī’niñ

Etse bu çarh sezā mehd-i şadefkārı ‘ıyān

13 Ne-‘aceb olsa selāṭīniñ o ser-tācı kim
Oldu ol dürre şadef şulb-i şehensāh-ı cihān

14 Kıl Hudā pādişeh-i ‘ālemi tahtında müdām
Naḥl-i ‘ömrüne anıñ uğramaya bād-ı hazān

15 Eyle şeh-zāde-i ‘ālī-güher anıñla maşūn
Çeşm-i hüssāddan ol Hayy-ı Vedūd u Raḥmān

16 Nice şeh-zāde ile eyleye Haḫ pey-der-pey
Zāt-ı zī-şāniñı mesrūr ü cihānı şādān

17 Dedi Ğālib kulu tāriḥ-i tamām müjde kılıp
‘Ālem-i mehde qadem başdı bugün Aḫmed Ḥān

1234 (M.1818/1819)

[T.14]⁹⁵

Diger – Tām

Müstef ilün / Müstef ilün / Müstef ilün / Müstef ilün

- 1 Şāh-ı selāṭin-i cihān Sulṭān Maḥmūd-ı zamān
Maḥfūz ede Ḥaḳ her zamān ol ḥüsrev-i ced-ber-cedi
- 2 Ol ḥüsrev-i ‘ālī-tebār etmekte gevherler niṣār
İn‘āmını etsem şümār almaz ḥesāb-ı ebcedi
- 3 Şeh-zādegāmıñla Ḥudā etsin vücūdun dā’imā
Maḥfūz-ı şandūḳ-ı şafā, erdirmesin çeşm-i bedi
- 4 Dünyāda sen turduḳça tur ol taḥt-ı ‘ālīde oṭur
Ola ‘adūnuñ çeşmi kör görmeye vaḳt-i es‘adı
- 5 İşte bu mıṣra‘ Ğālibā tāriḳ-i tām ü nev-edā
Allāh şehensāh-ı cihāna verdi Sulṭān Aḥmedi

1234 (M.1818/1819)

⁹⁵ [T.14] 3b

[T.15]⁹⁶

D̄iger Tām

Müstef̄ ilün / Müstef̄ ilün / Müstef̄ ilün / Müstef̄ ilün

- 1 Baħr-ı tefekkürden hele inci gibi çıkdı dile
Ġavvāş olup Ġālib ile buldu ter kil-k-i z̄ü-fünün[?]
- 2 İşte bu tārīħim daħi oldu du‘ ā-güne tamām
Şeh-zāde Sulṭān Aħmed’iñ ‘ömrin İlähī kııl füzün

1234 (M.1818/1819)

[T.16]⁹⁷

D̄iger

Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilün

Bir güzel tārīħ daħi düşdü Ġālib ħamd ola
Dünyeye geldi İlähī Ĥān Aħmed p̄ir kııl

1234 (M.1818/1819)

⁹⁶[T.15] 3b

⁹⁷[T.16] 3b

[T.17]⁹⁸

D̄iger

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

Verdi mehd-i devlete Sulṭān Aḥmed zīb ü fer

1234 (M.1818/1819)

[T.18]⁹⁹

D̄iger

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün

- 1 Şehenşāh-ı zamān Sulṭān Maḥmūd Ḥān-ı 'ādil-kim
Dem-ā-dem her umūrunda muvaffaq eylemiş Raḥmān
- 2 O şāhenşāh-ı 'ādil-kim zamānında anıñ kimse
Keder görmüş degildir zevk u şevk-ile olur her ān
- 3 Ḥuşūşā şimdi bir şeh-zāde-i 'ālī-güher geldi

⁹⁸ [T.17] 3b

⁹⁹ [T.18] 4a

Anıñ şulb-i hümayūnundan oldu¹⁰⁰ bu cihān ḥandān

4 Ḥudā taḥtında dā'im eyleye şeh-zādegānıñla
‘ Adūnuñ hem ḥasūduñ eyleye Ḥaḳ ḳalbini vīrān

5 Cihāna söyledim tāriḥ-i teşriḥin anıñ Ğālib
Şehenşāh-ı cihāna verdi Sulṭān Ahmed’i Yezdān

1234 (M.1818/1819)

[T.19]¹⁰¹

Dīger

Fā’ ilātün / Fā’ ilātün / Fā’ ilātün / Fā’ ilün

1 Şāh-ı şāhān-ı cihān Sulṭān Maḥmūdū’ş-şiyem
Ḳıldı ‘ adl u dād ile ḳalb-i cihāmı pür-şafā

2 Ol şehenşāh-ı ḳadr-re’y ü ḥıredlerinde kim
Oldu teslīm-i yed-i fikri girībān-ı ḳazā

¹⁰⁰ Bu kelime sonradan mısram altından ok çıkarılarak eklenmiştir.

¹⁰¹ [T.19] 4a

- 3 Oldu hayret-bağış-ı dānā-yı Aristo fikreti
 Kālb-i mülhem re'yine taḥsīn-dāde evliyā
- 4 Ol şehenseh-kim zamān-ı saṭvetinde kimseniñ
 Kālb-i ğamla pür degildir buldular illā rehā
- 5 Kulları hep cāme-ḥāb-ı istirāhatde yatar
 Piç ü tāb-āver meger kālb-i 'adū şubḥ u mesā
- 6 Himmet-āmūz-ı keremdir ma' delet-zā-yı himem
 Pādişāh-ı Cem-ḥaşem-kim sāye-i luṭf-ı Hūdā
- 7 Dest-bürd-i āb-ı ḥayvān-ı işābet-re'ydir
 Rehber etmiş Hızır tevfiķin aña Hāḫ dā'imā
- 8 İşte ez cümle muvaffāḫ olduğudur bi-gümān¹⁰²
- 9 Öyle destūr-ı mu'azzamdır ki tīg-i saṭveti
 Deḫşet-endāz-ı dil-i a' dā-yı dīn ü pür-cefā

¹⁰² Bu mısradan sonra bir mısralık yer bırakılmış ve bir sonraki beyte geçilmiştir.

- 10 Nerre-şîr-i bîşe-i heycâ vekîl-i salţanat
Pençe-tâb kerden-i efrâzân-ı meydân-ı veġâ
- 11 Āşaf-ı ‘âli-vaķâr u zûr-bâz-ı zû’l-fiķâr
Nâm-dâş-ı Hâydar-ı Kerrâr ‘Aliyyü’l-murtaşâ
- 12 Ya‘ni geldi şadra dâdârâ ‘Alî Paşa bu dem
Çün temennâ-yı ķulûb-i nâs idi bu dâ’imâ
- 13 Çün ķudûmüñ eyledi teşrîf şadr-ı devleti
Şâh-ı zevķ oldu sürûr u şâdiye fermân-revâ
- 14 Pençe-i ħilm ü seġâ vü cûd ile li’ţ-ţayf ile
Eylediñ gerden-keşân-ı ‘âlemi rû-der-ķafâ
- 15 Nev-bahâra bu dem-i sermâyı taġvîl eyledi
Şadra teşrîfiñ gönûl güllerine verdi şafâ
- 16 Çehre fersâ olup İskender eder iclâl ile
Eyleme kem-nâm-ı ‘âlemdârımı diyü recâ

- 17 Sen-ki pāy-endāz-ı şadr-ı devlet olduñ ben o dem
Eyledim fāl-i kudūmūñ dāfi‘ -i kahr u belā
- 18 Ğālib aç dest-i du‘ āyı pīşgāh-ı Hāḡḡ’a sen
Oldular āmīz-gū zīrā melā’ik der-semā
- 19 Ede Şeh Maḡmūd’u Hāḡ taḡtında dā’im ber-ḡarār
Eyleye şeh-zādegānīñ daḡi ‘ ömrin sālḡā
- 20 Ḳılasın düstūra da tevfiḡ-i a‘ lāsın refiḡ
Ede Hāḡ ser-mesned-i devletde i‘ ḡā-yı beḡā
- 21 Hāḡḡı tebşīr eyleyip Ğālib dedim tāriḡini
Geldi mūhre oldu vālā şān ‘ Alī Paşa sezā

1235 (M.1819/1820)

[T.20]¹⁰³

Mışra‘ -ı Tāriḡ Berāy-ı Rū’ūs-Sitāden-i Birāder-i Ma‘nevīm ‘Azīz

Efendi

Mefā‘ ilün / Mefā‘ ilün / Mefā‘ ilün / Mefā‘ ilün

¹⁰³[T.20] 4b

‘Azîz-i pür-hüner aldı rü’ûsı kâmrân oldı

1235 (M.1819/1820)

[T.21]¹⁰⁴

Tārîḫ Berāy-ı Rū’ûs-Sitâden-i zâde-i Veliyyü’n-ni‘ metim İbrâhîm
Ferîd Efendi

1235 (M.1819/1820)

[T.22]¹⁰⁵

Tārîḫ-i Faḫîr Berāy-ı Pâye-i Anaṭolu Ser Eṭibbâ-i Ḥaşşa Muştafâ
Behcet Efendi

Mefâ‘îlün / Mefâ‘îlün / Mefâ‘îlün / Mefâ‘îlün

1 Kibârîñ ser-bülendi Muştafâ Behcet Efendi-kim

Cihânda¹⁰⁶ faḫr eder cümle ekâbir şimdi kendiyle

2 Anı emşâli beyninde şeh-i ‘âlem kılip mümtâz

¹⁰⁴[T.21] 4b

¹⁰⁵[T.22] 4b

¹⁰⁶ Bu kelimenin yeri daha önceden boş bırakılmış, daha sonra ise kurşun kalemle “cihânda” kelimesi yazılmıştır.

O zāt-ı ma' rifetmendi o tavr-ı dil-pesendiyle

3 Anaṭol pāyesin iḥsān kıldı aña Şeh Maḥmūd
Eḥaḫdır kendi de ol cāha zāt-ı ercümendiyle

4 İştidikde nevid-i pāyeñi mesrūr u şād oldu
Du'ā kıldı saña ḫuluñ bu ṭab'-ı müstemendiyle

5 Aḫ-ı vālā-nijādı daḫi ḫ-işāvendi her dā'im
Olalar tā-ebed mesrūr zāt-ı ser-bülendiyle

6 Cihāna müjde şaldım tām tāriḫin dedim Ğālib
Anaṭol pāyesine geldi şān Behcet Efendi'yle

1235 (M.1819/1820)

[T.23]¹⁰⁷

Tāriḫ-i Vezāret

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

Etdi Şeh Maḥmūd hem-nāmin vezir

1235 (M.1819/1820)

¹⁰⁷ [T.23] 4b

[T.24]¹⁰⁸

Tām Tārīḥ Berāy-ı Manşıb Şüden-i Vehbî-zāde Ḥayrî-yi Süḥansāz

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

Oldu Vehbî-zāde Ḥayrî [...] ¹⁰⁹manşıbına

1235 (M.1819/1820)

[T.25]¹¹⁰

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün

Dedim tārīḥimi lafzen ü ma' nen Ḥaḳḳ'a ḥamd etdim

Biñ iki yüz otuz beş [...] ¹¹¹geldi

1235 (M.1819/1820)

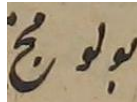
[T.26]¹¹²

Tārīḥ Berāy-ı Tersāne Emîni Şüden-i Aḥmed Erîb Efendi

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

¹⁰⁸ [T.24] 4b

¹⁰⁹ Okunamayan kısım şu şekilde yazılmıştır:

¹¹⁰ [T.25] 4b

¹¹¹ Bu kısım silindiği için okunamamıştır.

¹¹² [T.26] 4b - 5a

- 1 Hāzret-i Aḥmed Erīb Efendi-i pür-dānişĩn
Berter etmiş şānını bu çarḥdan Rabb-ı mücīb
- 2 Mā bihi'l-faḥr-ı ricāl-i devlet ol zāt-ı reşid
Oldu tedbīr-i umūr-ı pādişāhĩ de naşīb
- 5a 3 Kethüdā Beg olmuş idi sābıķā ol pür-hüner
Nāzır-ı tersānedir şimdi Ḥudā kıldı naşīb
- 4 Nām-dāş-ı mefḥar-ı 'ālem-ki kilik-i şā' irān
Eyleyemez vaşf-ı zātın bi' z-zarūr eyler şekīb
- 5 Edemez ḥaķķ-ı edāsıyla hezārın da birin
Gülşen-i medḥinde ḥāmem olsa hemçü 'andelīb
- 6 Cāh-ı devletden seni dūr etmesin Allāh kim
Buldu sāyeñde seniñ āsāyişi nice ğarīb
- 7 'Ömrün efzūn eyleyip iķbāl ile dünyāda hem
Cāh-ı vālālar da göstereyin bize Ḥaķ 'an-ķarīb

8 Söyledim Ğālib ricāl-i devlete tārīhini

Oldı tersāne emīni mecd ile Aḥmed Erīb

1235 (M.1819/1820)

[T.27]¹¹³

Tārīḥ

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün

Çavuş başılıḳ iḥsān oldı Ḥüsni Beg Efendi'ye

1234 (M.1818/1819)

[T.28]¹¹⁴

Tārīḥ

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün

Sa' id Efendi müjde ketḫüdādır āşafa ḫālā

1235 (M.1819/1820)

¹¹³ [T.27] 5a

¹¹⁴ [T.28] 5a

[T.29]¹¹⁵

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün

Sa' id Efendi hālā āşafa bir kethüdā begdir

1235 (M.1819/1820)

[T.30]¹¹⁶

Müstef' ilün / Müstef' ilün / Müstef' ilün / Müstef' ilün

1 Şāhenşeh-i hüsrev-ḥaşem Sulṭān Maḥmūdū'ş-şiyem

Hıdmetdedir Dārā vü Cem ḥāk-i derinde dā'imā

2 Yektā güher sulṭandır āşayış-i devrāndır

Ol sāye-i Raḥmān'dır 'ömrün füzün etsin Hudā

3 Devrinde oldu şādmān bunca ḳulüb-ı ins ü cān

Kendi de zevḳ etsin hemān a' dāsı bulduḳça belā

4 Tevfīḳ-i Ḥaḳ'dır rehberi taḥta cülüsundan beri

¹¹⁵ [T.29] 5a

¹¹⁶ [T.30] 5a

Zāt-ı ʿadālet-güsteri bulsun haṭālardan rehā

- 5 Tevfīke bu oldu delīl işte o şāh-ı bī-ʿadīl
Bir kethüdā-yı bī-meşīl kıldı bu devletde sezā
- 6 Olmuş ricāle ser-bülend şimdi o zāt-ı feyżmend
Olsun hem ol dāniş-pesend maḥfūz-ı şandūķ-ı şafā
- 7 Şadr-ı şerīfde çok zamān olsun dem-ā-dem kāmṛān
Nār-ı ḥased yaķsın hemān aʿdāların şubḥ u mesā
- 8 Olsun haṭālardan berī zāt-ı semāḥat-perveri¹¹⁷
Meʿvā-yı ʿālemdir deri herkes gelir eyler recā
- 9 Cevherle yazdı Ğālibā tāriḥi kilik-i nev-edā
Ḥacī Saʿīd Efendi-kim nev kethüdā bigdir revā

1235 (M.1819/1820)

¹¹⁷ Bu beyit sonradan sayfa kenarına yazılmış ve yer sırası da bir okla gösterilmiştir.

[T.31]¹¹⁸

Dīger

Müstef' ilün / Müstef' ilün / Müstef' ilün / Müstef' ilün

- 1 Gördükde isti' dādını zāt-ı seḥā-mu' tādını
Şāhenşeh etdi ketḥüdā bir ḳadri vālā āşafa
- 2 Tārīḥ-i cevherdārını inşād ḳıldım Ğālibā
Bir ketḥüdā begdir Sa' id Efendi ḥālā āşafa

1235 (M.1819/1820)

[T.32]¹¹⁹

Tārīḥ Li-Muḥarririhi'l-faḳīr Berāy-ı Ābādān Şüden-i Mesīre-i Nādir

Der Ḳaşaba-i Bāzārköyü

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 Sābıḳā Ḳocaili Sancağı mütesellimi¹²⁰
Şimdi muḥtār-ı Yalaḳ-ābād zāt-ı nādiri

¹¹⁸ [T.31] 5a

¹¹⁹ [T.32] 6b

¹²⁰ Bu mısra vezne uymamaktadır.

2 Ya'ni Mehemmed Ağa-yı şāhib-i cūd u himem

Böyle sengistān ḥarāb-ābādīñ oldu 'āmiri

3 Kendi ta'rif etdi bu sedd ü namāzgāhı daḥi

'Aklı geçmişdir desem şāyāndır 'aql-ı 'aşiri

4 Zühdiyā tāriḥ-i cevherdār-ı ra' nā söyledim

Çıldı Mehemmed Ağa bünyād cāy-ı nādiri

1235 (M.1819/1820)

[T.33]¹²¹

Tāriḥ Berāy-ı Re'īs Şüden-i Mīr Ḥāmid Efendi

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

1 Bāreka'llāh oldu Ḥāmid Beg Efendi müjdeler

Şimdi küttāb-ı hünermendāna şān ile re'īs

2 Öyle 'ālī rütbe kim vaşf edemez zātın ḳalem

Eylemiş eflāk-ile ḳadrin Cenāb-ı Ḥaḳ enīs

¹²¹ [T.33] 7a

- 3 Mā bihi'l-faḥr-ı ricāl-i devlet ü ehl-i hüner
Olmuş inşası anıñ Vaşşāf'dan daḡı selīs
- 4 Sende Eflāṭūn bu rütbe fiṭnati görse eger
Āsitānıñda olur idi taḡayyürle celīs
- 5 Sende ol rütbe seḡā vü cūd u luṭf u mekrümet
Ḥātem-i Ṭā'ı saña nisbet ile ḡāyet ḡasīs
- 6 Sensiñ ol-zāt-ı reṡīd ü meḡḡar-ı ehl-i hüner
Sen gibi çeşm-i felek görmüş mü bir zāt-ı nefīs
- 7 Ḥaḡ seni ṡadr-ı şerefde dem-be-dem i' zāz edip
Ḳalb-i ḡüssād u ' adū cümle ola pür-pās u is
- 8 Baḡr-ı efkārımda buldum Ġālibā tāriḡini
Mīr Ḥāmid oldu fülk-i devlete vālā re'īs

1236 (M.1820/1821)

[T.34]¹²²

Tārīḫ Berāy-ı Ketḫüdā Şūden-i Cānib Efendi Der Def a-i Şālīşe

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün

1 Re 'īs-i sābıḳıñ şāyestedir zāt-ı hünermendi

Sa' ādetle şerefle cāhı oldu ketḫüdā beglik

2 Du' ālar eyledim Ġālīb dedim tārīḫ-i cevherdār

Yine bir şālīḫ efendiye buldı ketḫüdā beglik

1236 (M.1820/1821)

[T.35]¹²³

Tārīḫ Berāy-ı Meşīḫat-i Devletlü Kerāmetlü Yāsinci-zāde Seyyid

' Abdü'l-Vehhāb Efendi Aṭalallāhu Ömrehu

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün

1 Feraḥnāk oldu ' ālem gitdi ğam ḫamd ola Allāh'a

Ki rüy-ı şāhid-i iḳbāl ḫandān etdi dünyāyı

¹²² [T.34] 7a

¹²³ [T.35] 7a - 7b

- 2 O rütbe ‘ālemi pür-neş’e vü zevk u şafā gördüm
Ki şandım nūş kılmışlardır anlar cām-ı şahbāyı
- 3 Nevā-yı muṭrib-i şādī o rütbe eyledi te’şīr
Ki giryān u perişān eyledi dillerde sevdāyı
- 4 Neden ber-çār olmuş böyle ḥalk-ı ‘ālemiñ keyfi
Meger bulmuş mu herkes çār-ebrū yār-ı zībāyı
- 5 Yaḥūd bu çarḥ-ı kec-rev sākī-i bezm-i cihān olmuş
Şunar devr eyledikçe bāde-i ekdār-fersāyı
- 6 Degil illā ki bir zāt oldu bādī zevk-i dünyāya
Ki oldu şadr-ı vālā-yı meşīḥat zātınıñ cāyı
- 7 Cenāb-ı Ḥazret-i Vehhāb Efendi-kim Ḥudā kıldı
Müşerref zāt-ı vālāsı ile bu cāh-ı bālāyı
- 8 Emān-ı dīn-penāhān mürşid-i irşād-ı āgāhān
Ümid-i kām [...] ¹²⁴ kārđara dīn ü dünyāyı

¹²⁴ Bu kısım, mürekkep silindiği için okunamamıştır.

- 7b 9 Kerem-güster fezâ 'il-perver ü ehl-i hünerdir kim
Ben etmem ' âlem eyler kendi haqqında bu da' vâtı
- 10 Zamân-ı devletinde herkes eyler rāhat elbette
Ki farq eyler biri birinden a' lā ile ednāyı
- 11 O müftî-i cihân-kim devr-i ' adlinde anıñ şimdi
Huşul-ı kâma halk eyler biri birine imāyı
- 12 Felâṭun-fıkr ü Rısto-re 'y ü Edhem-zühd ü seyyid-fazl
Sehâ vü cūd u luṭf u mekrümetde Hâtem-i Tâ 'î
- 13 Zihî üstād-ı gül-revnaq fezâ-yı mesned-i taḥkik
Ki hall eyler ' uḳūd-ı rişte-i eşkāl-i eftāyı
- 14 Vücūdu şa' d -ı ekber gibi fazl ile felek-pāye
Zamîri mihr-i enver gibi eyler nūr-baḥşāyı
- 15 Midādı hoḳḳada mā 'ü'l-ḥayāt-ı fazl u dānişdir
Anıñ üstünde ḥāme fā 'iz olmuş eyler icrāyı

- 16 Ḥudā evvel anı teṣrīf kılmıṣdı neḳābetle
 Bu dem ṣāyeste gördü cāh-ı fetvāya o dānāyı
- 17 Nesīm-i maḳdemiñ kim gülṣen-i fetvāya zīb oldu
 Bahāra eyledi taḥvīl vaḳt-i serd-i sermāyı
- 18 Ne mümkindir kitāb-ı fazlını ṣerḥ eylesin ḥāme
 Degil ben ḥalḳ eder teslīm zātında bu ma' nāyı
- 19 Mesāḥat kılsa mi' mār-ı ḥayālim ḳaṣr-ı iclālin
 Yine alḳaḳ bulur bu tāḳ-ı ṣems-i 'ālem-ārāyı
- 20 Yeter 'ıtnābı ḳo taṣdī' ü ta' ciziñ degil vaḳti
 Du' ā ḳıl diye āmin ḳudsiyān-ı 'arṣ-peymāyi
- 21 Ede maḥdūm-ı zi-ṣānı ile ekdārdan maḥfūz
 Periṣān etmedikçe tā Ḥudā bu bezm-i dūnyāyı
- 22 Ola revnaḳ-dih-i ṣadr-ı meṣīḥat tā ebed zātı
 Aña tefvīz ola tā rüz-ı maḥṣer kār-fermāyi

23 Du'ā-gūy-ı k̄adīm-i çākeri Ġālib dedi tārīḥ

Revā-yı k̄addidir Vehhāb Efendi giydi fetvā'ı

1236 (M.1820/1821)

[T.36]¹²⁵

Dīger Mıṣra'

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün

Revā kim oldu müftī sa' d ile Vehhāb Efendimiz

1236 (M.1820/1821)

[T.37]¹²⁶

Tārīḥ Berāy-ı Kethūdā Şüden-i Erīb Aḥmed Efendi

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün

1 Cenāb-ı Ḥazret-i Maḥmūd Ḥān-ı ma' delet-zānī

Zamān-ı devletinde rāḥat eyler ḥalk ser-tā-pā

¹²⁵[T.36] 7b

¹²⁶[T.37] 7b - 8a

- 2 O şahenşāh-ı İskender-ḥadem Dārā-ḥaşemdir kim
Eger Cem gelse derbān olmağ-ıçün eyler istignā
- 3 O şahenşāh-ı ‘adl-āyīn ü hem ḳadr-āşinādır kim
Ri‘ āyetler eder ḳadrince ḥalkā cāh eder i‘ tā
- 4 Ricāl-i devletinden eyleyip temyīz erbābın
Bulur her cāhına bir müstaḥaḳ ü ma‘ delet-pīrā
- 5 Ḥuşūşā şimdi ḳıldı devlete bir ketḥüdā beg kim
Naḳīrin görmemiş gerdün dünyāda anıñ aşlā
- 6 Ricālīñ mā bihi’l-faḥrı Erīb Aḥmed Efendi-kim
Felekle pāyesin Allāh ḳılmışdır anıñ hem-pā
- 8a 7 Sipehsālār-ı iḳlīm-i hūner şeh-bender-i ‘irfān
Revāc-efzā-yı kālā-yı ma‘ ārif zāt-ı bī-hemtā
- 8 Seniñ bu meş‘ al-i iḳbālīñ olduḳça ‘alev-efrūz
Ṭop-ıla reşk edip alsın fitīli çatlasın a‘ dā

9 Du‘āya başla ey hāme anıñ vaşf-ı kemālâtı
Degildir kâbil-i ihşâ mişâl-i mevce-i deryâ

10 Hudâ memdûd edip halk üzre zıll-ı re’fet-i adliñ
Dem-â-dem rütbe-i vâlâ-yı kâdriñ eylesin i‘lâ

11 Ricâle söyledim târih-i cevherdârını Ğâlib
Erîb Efendi oldı kethüdâ beg kim hüner-pîrâ

1236 (M.1820/1821)

[T.38]¹²⁷

Dîger

Mefâ‘ ilün / Mefâ‘ ilün / Mefâ‘ ilün / Mefâ‘ ilün

1 Erîb Aḥmed Efendi’niñ şadâ-yı câh-ı vâlâsı
Cihâniñ güşuna erdikde def’ oldu kederle ğam

2 O mesrûriyyet-ile ben de Ğâlib söyledim târih
Erîb’i kethüdâ beg kıldı Hâk ikrâmla bu dem

1236 (M.1820/1821)

¹²⁷ [T.38] 8a

[T.39]¹²⁸

Dîger

Mefâ' ilün / Mefâ' ilün / Mefâ' ilün / Mefâ' ilün

- 1 Erîb Aḥmed Efendi ketḥüdâ-yı devlet olduḡda
Yarıldı sine-i a' dâ ḥasedden oldu iki şaḡ
- 2 Bu târîḫi dedikde ḥâsidâni oldular dil-rîş
Mübârek ola kim kıldı Erîb'i ketḥüdâ beg Ḥaḡ

1236 (M.1820/1821)

[T.40]¹²⁹

Dîger

Mefâ' ilün / Mefâ' ilün / Mefâ' ilün / Mefâ' ilün

- 1 Erîb Aḥmed Efendi'niñ Ḥudâ zât-ı mu' allâsın
Seḫâ vü cûd u faẓl ü mekrümetle eylemiş ekrem
- 2 Bu târîḫ-ile de Ğâlib ricâli eyledim tebşîr

¹²⁸ [T.39] 8a

¹²⁹ [T.40] 8a

Erib'i eyledi Haḡ kethüdā big āşafa bu dem

1236 (M.1820/1821)

[T.41]¹³⁰

Tārīḡ Berāy-ı Nāzır-ı Tersāne Şüden-i Seyyidā Efendi-i Kethüdā Beg-

i Esbaḡ

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

1 Esdi yine bād-ı şubḡ-ı nev-bahār-ı zevḡ u şevḡ

Oldu bāḡ-ı sinede gül-ḡonce-i diller küşād

2 Buldu kālā-yı hüner yine revāc u ḡadrini

Cāhilānıñ oldu kārı ziver-i sūḡ-ı kesād

3 Çekmesin ḡam ḡāce-i bendergeh-i faẓl u hüner

Şimdi bāzār-ı ma' ārifde olur dād u sitād

4 Ya' ni bir zāt-ı reşīdi ḡazret-i Maḡmūd ḡān¹³¹

Eyledi temyīz ricāl-i devletinden etdi dād

¹³⁰ [T.41] 8a

¹³¹ "Eyledi Maḡmūd ḡān" kısmının üzeri çizilmiş, yerine "ḡazret-i Maḡmūd ḡān" yazılmıştır.

- 5 Seyyidā Efendi-i vālā-cenāb ü ‘ āķili
Kıldı tersāne emīni eyledi dünyāyı şād
- 6 Öyle ehl-i ‘ aķl u fażl u ma‘ rifet kim her zamān
Āsitānına hünermendān olurlar rū-nihād
- 7 Olsa gülzār-ı cihāna bād-ı tedbiri vezān
Ġam hazānıñdan emīn olur dil-i ehl-i bilād
- 8 Etmesin ‘ ālem ta‘ accüb re’yine hayrān olup
Eylemiş Haķ māye-i taķmīrini ‘ aķl u reşād
- 9 Mihr-i ‘ ālem-tāb olur muydu ziyā-güster ‘ aceb
Olmasa ger rüz u şeb pāyında anıñ rū-nihād
- 10 Daķi nice cāh-ı vālālarda ķullansın Ĥudā
Eyleyip hem ‘ ömrünü efzūn ilā yevmü’t-tenād
- 11 Tā bedīdān-ı kıyāmet Ġālibā noķşān ķalır
Eylesem manzūme-i vaşf-ı şerīfin müstezād

12 Yazdı h̄āmem ʿ ālemi tebşīr iḥūn tāriḥini

Oldu tersāne emīni Seyyidā-yı pūr-sedād

1236 (M.1820/1821)

[T.42]¹³²

Dīger

Mefāʿ īlūn / Mefāʿ īlūn / Mefāʿ īlūn / Mefāʿ īlūn

1 Cenāb-ı Seyyidā Efendi-i pūr-faẓl u ʿ irfān-kim

Umūrunda nihād-ı şāha evfāḡ-reʿy eder kendi

2 Bu mıṣraʿ daḡi oldu lāyığıyla Ġālibā tāriḥ¹³³

Sezā kim oldu tersāne emīni SeyyidʿEfendi

1236 (M.1820/1821)

[T.43]¹³⁴

Mıṣraʿ -ı Dīger

¹³² [T.42] 8b

¹³³ Bu mısradan daha önce yazılan “Dedim ben-daḡi Ġālib lāyığı veche” kısmının üzeri çizilerek iptal edilmiş, yerine yukarıya aldığımız mısra yazılmıştır.

¹³⁴ [T.43] 8b

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün

Bu târihim de Ġālib lâyıķı vech üzre yazıldı

Sezā kim oldı tersāne emīni Seyyid'Efendi

1236 (M.1820/1821)

[T.44]¹³⁵

Maşāri'-i Tevāriḥ Berāy-ı Şadr-ı A'zam Şüden-i Benderli 'Alī Paşa

[...] ¹³⁶ Kā'im-maḳām Şāliḥ Paşa [...] ¹³⁷

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

Şadr-ı a'zamdır 'Alī Paşa revā i'zāz ile

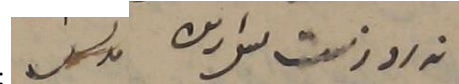
1236 (M.1820/1821)

[T.45]¹³⁸

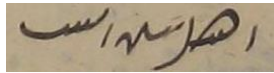
Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün

¹³⁵ [T.44] 8b

¹³⁶ Okunamayan kısımlar şu şekilde yazılmıştır:

¹³⁷ Okunamayan kısım şu şekilde yazılmıştır:

¹³⁸ [T.45] 8b

Gelip mühür aldı şadra geçdi ʿadl-ile ʿAlī Paşa

1236 (M.1820/1821)

[T.46]¹³⁹

Mefāʿ ilün / Mefāʿ ilün / Mefāʿ ilün / Mefāʿ ilün

ʿAlī Paşa'ya mühri Şeh Maḥmūd'uñ hümāyün bād

1236 (M.1820/1821)

[T.47]¹⁴⁰

Fāʿ ilātün / Fāʿ ilātün / Fāʿ ilātün / Fāʿ ilün

- 1 Ḥazret-i Maḥmūd Ḥān-ı maʿdelet-zā kim anıñ
Emrine İskender ü Dārā vü Cem āmādedir
- 2 Öyle şāhenşāh-ı gerdün-cāhdır kim ʿadl-ile
Ḥüsn-i şīt-ı ʿadl ü dādı t̄ārem-i aʿlādadır
- 3 Şimdi şadr-ı Rumili kıldı yine bir zāt-kim

¹³⁹ [T.46] 8b

¹⁴⁰ [T.47] 8b

Ma' rifetle şab' 1 sa' deddine istignadadır

4 Ders alır ol şıfl-1 ebcēd-ħ'ān olup tedbirde
' Aql u fikri řanma kim sen Bū ' Alī Sīnā' dadır

5 ' İlm u fazl ü mekrümet cūd u seħā vū ma' delet
Ya' ni envā' -1 hūner ol fāzıl-1 dānādadır

6 Nev-hilāl-i āsumānīn-kim řadi oldu dūtā
Zāt-1 vālāsına ta' zīm etdigin imādadır

7 Tā ki vardır anda bu ħulķ-1 kerīm ü mekrümet
Görmez ol nev' -i keder Ğālib de bu da' vādadır

8 Ola maħzūnān-1 zī-řān da maħfūz-1 Ğudā
Tā ki ehl-i dil cefādan řarħ-ıla ğavgādadır

9 Yazdı ħāme ħalkı tebşir eyleyip tāriħ-i tām
Yine şadr-1 Rumili Şıdķī Efendi-zāde' dir

1236 (M.1820/1821)

[T.48]¹⁴¹

Diger

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün

- 1 Cenāb-ı Hāzret-i Aḥmed Reşīd Efendi'niñ ḥaḳḳā
Ḥesāb-ı 'ilm ü fażlı ḥāric-i 'add u ruḳūm oldu
- 2 Bu tāriḥim de dūrveş bir çıkar baḥr-ı tefekkürden
İkincidir ki Şıdḳı-zāde a' lā şadr-ı Rum oldı

1236 (M.1820/1821)

[T.49]¹⁴²

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

Cāh-ı şadr-ı Anaḥolı şimdi buldu behceti

1236 (M.1820/1821)

¹⁴¹ [T.48] 8b

¹⁴² [T.49] 8b

[T.50]¹⁴³

Tārīḫ-i Faḳīr Berāy-ı Ketḫüdā Şüden-i Seyyidā Efendi

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 Hān Maḥmūd-ı kerem-güster celīlü'ş-şān-kim
Zātı mercūḫ-ı selāṭīn-i selef dense revā
- 2 Öyle şāhenşāh-ı vālā-menḳabet kim her zamān
Re'yine munzamdır ilhāmāt-ı Mevlā dā'imā
- 3 Haşmet ü dārātını görse eger Dārā anıñ
Tā-be-rüz-ı āḫiret olur idi ḫayret-nümā
- 4 Öyle pertev-baḫş-ı evc-i salṭanat kim görmemiş
Mişl ü mānendin anıñ ḫalk olalı arz u semā
- 5 Herkesiñ ḫayşiyet ü ḳadrince eyler iltifāt
Kimseye etmez 'ināyet cāh u maşıb nā-becā
- 6 Seyyidā-yı ma' rifetmende bu def a bā-ḫuşuş

¹⁴³ [T.50] 11b

- Eyledi bir cāh-ı vālāyı ‘ināyet kim be-cā
- 7 Ya‘ni kıldı ketḥüdā beg yine devletde anı
Kim anıñ zāt-ı reṣād-ālūdu ol ṣadra sezā
- 8 Ketḥüdā beglik yine andan şeref kesb eyledi
Bendegānı daḥi mesrūr oldular ser-tā-be-pā
- 9 Her işi maḳbūl-ı sulṭān-ı cihān oldu anıñ
Eylemiş zirā Ḥudā tevfiḳini i‘tā aña
- 10 Ṣadr-ı devletden anı dūr etmesin Allāh-kim
Dergehiñden etmede herkes murādın ilticā
- 11 Dā’im olsun zevḳ ile ol ṣadr-ı vālāda hemān
Olalar a‘dā vü ḥüssādı belā-ender-belā
- 12 ‘Ömrün efzūn eylesin iḳbāl ü iclāl ile Ḥaḳ
Da’imā zevḳ ü şafā etsin aña budur du‘ā
- 13 Bendesı Ğālib dedi tāriḥ-i cevher-dārını

Seyyidā Efendi oldu ketḫüdā yine sezā

1236 (M.1820/1821)

[T.51]¹⁴⁴

Tārīh Berāy-ı Şadr-ı A^ç zam Şüden-i Silaḫdār-ı Sābıķ^ç Alī Paşa¹⁴⁵

Mefā^ç ilün / Mefā^ç ilün / Mefā^ç ilün / Mefā^ç ilün

- 1 Cenāb-ı Ḥazret-i Maḫmūd-ı ma^ç delet-zā kim¹⁴⁶
Dem-ā-dem eylemekde dil-ḫarāb-ı^ç ālemi ābād
- 2 O şāh-ı dād-ger nīkū-eşerdir kim bi-ḫamdi'llāh
Zamān-ı devletinde herkes etdi rāḫatı mu^ç tād
- 3 Ḥuşūşā şimdi buldu rāḫatı cümle^ç ibādu'llāh
Ki bir zāt-ı şerīfi kıldı şadr-ı devlete iķ^ç ād
- 4 O şāhıñ bendesi hem de silaḫdārıydı sābıķla
Çerāğ etmişdi şoñra eyleyip luṭfu ile dil-şād

¹⁴⁴ [T.51] 11b

¹⁴⁵ Başlığın hemen yan tarafına “Mecmū^ç aya geçecek” notu düşülmüştür.

¹⁴⁶ Bu mısra vezne uymamaktadır.

5 Vekîl etdi bu def` a devletine gördüğüm meşhûd

Ṭabî`i olduğu kendü de `adl u dâd-ı mâder-zâd

6 Anıñ zât-ı şerîfi zîb-i şadr-ı devlet olduqça

Ḥasûd-ı bed-nihâdı çatlasın topdan olup berbâd

7 Cihâni eyledim tebşîr Ğâlib söyledim târiḥ

`Alî Big aldı mühri oldu bir Pâşâ-yı Ḥaydar-dâd

1238 (M.1822/1823)

[T.52]¹⁴⁷

Dîger

Mefâ`ilün / Mefâ`ilün / Mefâ`ilün / Mefâ`ilün

1 Alıp mühri-i hümâyûnu gelince Bâb-ı `âlî'ye

Cihân ehli dedi-kim bir vezîr-i bî-naẓîr oldu

2 Bu târiḥimle de Ğâlib mübâhât eylesem şâyân

`Alî Big mühri alup şadra geçip ḥaqqâ vezîr oldu

1238(M.1822/1823)

¹⁴⁷ [T.52] 11b

[T.53]¹⁴⁸

Tārīḥ Berāy-ı Defterdār Şüden-i 'Aṭā Efendi

Mefā' ilün / Fe' ilātün / Mefā' ilün/ Fe' ilün

- 1 Cenāb-ı Ḥazret-i Maḥmūd Ḥān-ı zī-şān kim
Şükūh u salṭanatın etdi şāhlar ikrār
- 2 O rütbedir ki anıñ nūr-ı mihr-i ma' deleti
Münevver oldu anıñla bu günbed-i devvār
- 3 Vekīl-i muṭlaq-ı faḥr-ı cihān ḥabībullaḥ
Güzīde pādişeh-i baḥr u ber nikū-girdār
- 4 Penāh-ı mülk ü milel mültecā-yı dīn ü düvel
Medār-ı bā' iş-i āsāyiş-i şıgār u kibār
- 5 O şāh-ı pür-keremiñ luṭfunu görünce felek
Elinde taş tutup eyledi su 'ālī şī'ār
- 6 Simāṭ-ı Kāh-keşān gibi şarḫdan garba

¹⁴⁸ [T.53] 12a

Küşāde ḥ̄ān-ı ser-i luḫf u ni' metini her bār

7 Cenāb-ı Ḥaḫ añā tevḫ̄in etmiş i' ṭā kim

Rızā-yı Ḥaḫkı eder her işi anıñ iş'ār

8 Delīl ister iseñ müdde' ā-yı şādıḫıma

'Aṭā Efendiye ḫıldı bu def' a defterdār

9 O zāt-ı mekrümet-āşār kim bu devletde

Şeh-i cihāna şadāḫatler etmede her bār

10 O şehir-i yār-ı memāliksitān-ı dāniş kim

Revādır etse derinde felek çü bende ḫarār

11 Reşāşe-i ḫalemi feyz-baḫş-ı bāḡ-ı emel

Nevāle-i keremi şāmil-i kibār u şıḡār ¹⁴⁹

12 Vücūd-ı pāki o mecmū' a-i meḫārimdir

Ki vaşfi olmadı güncide-i leb-i tezkār

¹⁴⁹ Kelimelerin, konan takdim ve tehir harfleri vasıtasıyla yerleri deḡiştirilmiştir.

- 13 Odur yegāne-i devrān u fā'ikü'l-aqrān
Ki h̄aṣ oldu aña h̄alk-ı H̄alīk-i Settār
- 14 Meger ki gülde bula b̄uy-ı h̄ulķunuñ miṣlin
Ṣabā ederse de gülzār-ı dehri geṣt ü güzār
- 15 Aransa yine o ṣadriñ sezāsı elbet odur
Ki yoķ cihānda daħi b̄oye zāt-ı pāk-tebār
- 16 Olur mu h̄iç periṣān sāyesinde enām
Meger ki 'āṣıķınıñ āhı ile z̄ulf-i nigār
- 17 Bu def' a zātı 'ibāda 'aṭadır elbette
Ki oldulardı cefā-yı sipihr ile b̄izār
- 18 Felekde ḡuṣ edicek Zühre cāh-ı vālāñı
O demde baṣladı raķṣa edip s̄ürür izhār
- 19 Temevvüc eyler ise baħr-ı luṭf u iḥsāñı
Yanında ķaṭre-i nāçizi olamaz zaḥḥār

- 20 Açıldı ğonce-i maḫṣūdu bendegānīñ hep
Nesīm-i luṭf-ı İlähī esip çü bād-ı bahār
- 21 O dem ki yazmaġa āġāz eyledim vaṣfin
Cevāb verdi baña ḫāme ‘ acz edip izhār
- 22 Gel-imdi ‘ arz-ı du‘ ā kıl Ḥudā’ya ey Ġālīb
Ki açdı ellerin āmīne ḫudsiyān bisyār
- 23 Ziyāde eylesin Allāh yevm-i iḫbālin
‘ Adūsı dem-be-dem olsun sezā-yı ḫahr u demār
- 24 Şeh-i cihānīñ ola iltifātı aña füzün
Bed’ eyledikçe dem-ā-dem şadāḫatin izhār
- 25 Ede vücūd-ı şerīfin Ḥudā-yı bī-enbāz
Mekīn-i mesned-i nüzhet-serāy-ı istiḫrār
- 26 Nice zamān ede cāhında ber-ḫarār anı Ḥaḫ
Bi-ḫaḫḫ-ı ḫürmet-i pīrān vāḫıfū’l-esrār

27 Cihānyānı bu tāriḥim eyledi tebṣīr

‘ Aṭā-yı kân-ı sedād oldı müjde defterdār

1237 (M. 1821/1822)

[T.54]¹⁵⁰

Tāriḥ Berāy-ı Ḥāne-i ‘ Aṭā Efendi

Mefā‘ ilün / Mefā‘ ilün / Mefā‘ ilün / Mefā‘ ilün

1 Zihī dār-ı mu‘ allā ḥāne-i iḳbāl ü müstesnā

Ḥoşā cāy-ı feraḥ-zā kim ‘ aṭā-yi pādişāhidir

2 Nümāyān ‘ ālem-i zevḳ u şafā cām-i bilürundan

Eger mir’āt-i İskender denilmez ise vāhidir

3 Bu maṭbū‘ -yı münakkaş ṭāḳ-ı dil-keş beyt-i a‘ lāniñ

Naḫiri var ise cennetdeki ḳaşr-ı İlāhidir

4 Ḥuṣūşā ol mekân kesb etmede dā’im şerefler kim

Mekīn olduḡu bu zātiñ bu da‘ vāniñ güvāhidir

¹⁵⁰ [T.54] 12b

- 5 O zāt-ı pür-kerem ya' nî ' Aṭā'ullāh Efendi kim
Der-i vālāsı a' lā vü edāniniñ penāhıdır
- 6 O zāt-ı mekrümet-āṣār kim ḳalb-i ḫarābātı
Ḳılan ma' mūr u ābādān anıñ bir nīm nigāhıdır
- 7 Ḥudā dūr etmesin bir laḫza bu devletden anı kim
Aña ḫalḳıñ du' āsı böyledir bî-iṣtibāhıdır
- 8 Hemān ol ḫāne-i vālāda zevḳ etsin sa' ādetle
Füzün etsin Ḥudā ' ömrün ki nāsıñ ḫayr-ḫāhıdır
- 9 Ḥudā ḳılsın mübārek söyledim tāriḫini Ğālib
' Aṭā Efendi'ye bu ḫāne a' ṭā-yı İlāhıdır

1236 (M.1820/1821)

[T.55]¹⁵¹

Fe' ilātün / Fe' ilātün / Fe' ilātün / Fe' ilün

Baḫr-ı dilde hele [...] ¹⁵² poce buldum tāriḫ

¹⁵¹ [T.55] 12b

Devlete Şādık Efendi'yi re'is kıldı Hāķ

1237 (M. 1821/1822)

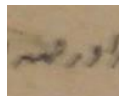
[T.56]¹⁵³

Tārīķ Berāy-ı Şeh-zāde-i Civān-baht Sulţān Meħmed

Müstef ilün / Müstef ilün / Müstef ilün / Müstef ilün

- 1 Şāhenşeh-i ferħunde-fāl Maħmūd Hān-ı bī-hemāl
Dārā vü Cem olmaz mişāl aşlā o şāh-ı a' zama
- 2 Gitsin gönüllerden keder müjde cihāna ser-te-ser
Ya' ni müsahħardır zafer Maħmūd Hān-ı ekreme
- 3 Sermāye-i emn ü emān dād-āver-i ħalk-ı cihān
Olmaķda ol şeh her zamān Ğālib ' adū-yı aźleme
- 4 Şimdi Cenāb-ı Hāķķ aña ferzend-i nev etdi ' aťā
' Ömrün füzün etsin Ĥudā verdi meserret ' āleme

¹⁵² Okunamayan kısım şu şekilde yazılmıştır:

¹⁵³ [T.56] 12b

- 5 Geldikde mihr-i devlete fer verdi şān u şevkete
Fāl oldu fetḥ ü nuşrete girdi ‘adūlar māteme
- 6 Ola cenāb-ı pādīşāh maḳrūn-ı elṭāf-ı ilāh
‘Ömr-i ‘adūlar hep tebāh olsun bu vaḳt-i ḥürreme
- 7 Ola vücūdu pür-emān şeh-zādegānıyla hemān
Düşsün edip āh u fiḡān a‘ dāları çāh-ı ḡama
- 8 Dünyāyı tebşīr eyledi tāriḥ-i tāmım Ġālībā
Şevḳ-āver oldu maḳdem-i Sulṭān Meḥemmed ‘āleme

1237 (M.1821/1822)

[T.57]¹⁵⁴

Dīger

Müstef’ ilün / Müstef’ ilün / Müstef’ ilün / Müstef’ ilün

- 1 Şāhenşeh-i Dārā-ḡaşem Sulṭān Maḥmūdū’ş-şiyem
Etdigi iḡsān u kerem ṭayy etdi cūd-ı Ḥātem’i

¹⁵⁴ [T.57] 12b

- 2 Ğālib bu tārīḥim daḥi müjde-resān-ı nāsdr
Bu günü kıldı pür-neşāt Sulṭān Meḥemmed maḳdemi
1237 (M.1821/1822)

[T.58]¹⁵⁵

Tārīḥ Berāy-ı Şeh-zāde Sulṭān Aḥmed-i Şānī

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün

- 1 Cenāb-ı Ḥazret-i Maḥmūd Ḥān-ı ma' delet-perver
Sezādır Ḥüsrev ü Cemşid olursa bābına derbān
- 2 Şehensāh-ı cihānyān u Ḥidiv-i kişver-i 'ālem
Sikender-taḥt u Dārā-baḥt u Ḥüsrev-raḥt u 'ālī-şān
- 3 Ḥudā'ya ḥamd ola şimdi ser-ā-ser oldu 'ālem şād
Gelince şulb-i pākinden anıñ şeh-zāde-i devrān
- 4 O nev maḥşül-i bāğ-ı salṭanat olduḡu dem peydā
Bütün maḥzün diller cümle oldu ḥürrem ü şādān

¹⁵⁵ [T.58] 13a

5 Kudümü ola mazhar sûre-i Innâ Fetahnâ'ya
Cenâb-ı Hâzret-i Hâk düşmeniñ mağhûr ede her ân

6 Hudâ tahtında Hân Mağmûd'u dâ'im ber-çarâr etsin
Dem-â-dem düşmen üzre ğâlib ola ol-şeh-i zî-şân

7 Anıñ şeh-zâdesin daği haţâlardan edip mağfûz¹⁵⁶

8 Cihâna eyledim müjde dedim târihîni Ğâlib
Şehenşâh-ı cihâna verdi Sulţân Aħmed'i Yezdân

1237 15 Zilkâ' de (3 Ağustos 1822)

[T.59]¹⁵⁷

Dîger

Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilün

1 Dâye-i kudret dedi târih-i teşrifin anıñ
Ħamd ola Sulţân Aħmed kondı mehd-i şevkete

1237 (M.1821/1822)

¹⁵⁶ Bu beyitin sadece ilk mısraı mevcuttur. Mısra ile bir sonraki beyit arasında bırakılan boşluktan anlaşıldığı üzere, beyit sonra tamamlanmak üzere yarım bırakılmıştır.

¹⁵⁷ [T.59] 13a

[T.60]¹⁵⁸

Dīger Berāy-ı Ketḫüdā Şüden-i Süleymān Efendi

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün

- 1 Cenāb-ı Hāzret-i Maḥmūd Ḥān-ı mekrümet-perver
Edip aḫrānı beyninden bu merd-i 'āḫili mümtāz
- 2 Getirdi devletinde ketḫüdā beg eyledi lākin
Anıñ 'āḫil[ı]gidir etdiren bu rütbeyi iḫrāz
- 3 Zamān-ı devletinde sāye-i iḫsān u luḫfunda
Hünermendāna ūimdi ūāhid-i ümmīd etmez nāz
- 4 Eder vaḫtinde erbāb-ı maūāliḫ istirāḫat hep
Ki çoḫdan gelmedi zātı gibi 'āḫil kerem-perdāz
- 5 Zebān-ı ḫāmeye ūıḫmaz ki taḫrīr eyleyem vaūfın
O demde lāl olur kilkim edersen medḫine āḫāz
- 6 Sen ol mesnedde olduḫça ūāfā vü zevḫ-ile dā'im

¹⁵⁸ [T.60] 13a

Ḥasūd-ı bed-nihādın ahr ede Yezdān-ı bī-enbāz

- 7 Bu tāriḥ-i mücevherle nola faḥr eylesem Ğālib
Süleymān-ı adirdān Kethüdā beg oldu bi'l-i' zāz

1238 (M.1822/1823)

[T.61]¹⁵⁹

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün

- 1 Şehenşāh-ı cihān Maḥmūd Ḥān-ı ma' delet-zānıñ
Der-i vālāsına ḥıdmet için İskender āmāde
- 2 O sultān-ı 'adālet-pişe ḥayr-endişe olduda
Aña tevfiin iḥsān eylemez mi Ḥa te' ālā da
- 3 Ḥudā dā'im meserret ile etsin gönlünü şādān
Muvaffa eylesin zātını Mevlā her temennāda
- 4 O şāhenşāh-ı devrānıñ yine şulb-i keriminden
Nümāyān oldu bir ferzend-i dil-bendi bu dünyāda

¹⁵⁹ [T.61] 14a

- 5 Yine bustān-ı devletde açıldı bir gül-i ra'c nā
Hudā bād-ı hazāndan eylesin maḥfūz dünyāda
- 6 Sürür ile açıldı beste-diller gül gibi güldü
Buña bādī nevid-i mevlidi oldu bu arada
- 7 Mu'ammer eylesin Maḥmūd Ḥān'ı Ḥaḫ seririnde
Aña budur du'ā leyl ü nehār ednā vü a' lāda
- 8 Şalındıçça yanında servveş şeh-zādegān Ğālib
Ola ḥāk-i mezelletde 'adū-yı taḫtı üftāde
- 9 Tevellüd eyleyince çākeri Ğālib dedi tāriḫ
Bu dehri kıldı şād 'Abdü'l-mecīd adında şāh-zāde

1237 (M.1821/1822)

[T.62]¹⁶⁰

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün

1 Cenāb-ı Hān Maḥmūd-ı kerīmiñ şulb-i pākinden
Cihāna geldi bir ferzend-i dil-bendi bu eşnāda

2 Kemāl-i zevk u şevkimden dedim tārīḫini Ğālib
Şafā-yı dehrdir ' Abdü'l-mecīd isminde şeh-zāde

1237 (M.1821/1822)

[MUSAMMATLAR]

[Ts.1]¹⁶¹

Taḥmīs-i Ğazel-i Ḥazret-i Sulṭān Selīm Hān - Li Kātibihi

Fe' ilātün / Fe' ilātün / Fe' ilātün / Fe' ilün

1 Ḥayli dem görmedim ol tāze civānım nicedir
Dilde tūr-i müjesi kaşı kemānım nicedir
Bā' is-i nāle vü feryād u fiğānım nicedir

¹⁶⁰ [T.62] 14a

¹⁶¹ [Ts.1] 5b

Söyle ey bād-ı seher şūh-ı cihānım nice dir
Ġamda mı yoġsa feraġnāk mı cānım nice dir

2 Şubġa dek ġan doker ʿaşk-ile dil-i bīdārım
Āsumān ġana boyandı görüp āh u zārım
El-meded sūziş ile ġalmanı şabr u ʿārım
Ne olur şorsañ eger ġāl-i dil-i bīmārım
Velīk eyā nice bi-tāb u tūvānım nice dir

3 Her ne söylerse desin şūfi-i Şeytān-vaġār
Yandı göñlüm gül-i ruġsārına yāriñ nā-ġār
ʿĀşıkım yoġ diyü eylerse de ol-meh inkār
Ben anıñ bülbülyüm zār ederim leyl ü nehār
Bilmem ammā ki benim ġonce dehānım nice dir

4 Kūze-i nūn gibi bu dīdelerim tölmasa da
Ġorġarım āh edemem rüy-ı gülü şolmasa da
Ben siyeh-ġerde perestim dil anı bulmasa da
Gösterişli yüzü ġāyet de beyāz olmasa da
Ĥüsñü esmer büt-i şīrīn-zebānım nice dir

- 5 Reh-i cānānda nām-āver olur kim vere ser
Zühdiyā rāh-ı dil-ārāya gide[r]sen ne keder
Bilmem ol-meh nicedir de ne gelir var ne gider
Var mı İlhāmī'ye ey peyk-i şabā sende haber
Birini sevdi mi ol tāze civānım nicedir

[Ts.2]¹⁶²

Li-Muḥarririhi - Taḥmīs-i Ğazel-i Mīr Nebīl Efendi

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 Bir nigāh-ı luḫf ile aġyāra maġrūr eyleme
Defter-i 'uṣṣāķına gönlümü meṣtūr eyleme
Yañılırsıñ bu dil-i maḫzūnu mesrūr eyleme
Ey meh-i ġarrā şaķın aġyārı sen dūr eyleme
Cevridir lāyık saña 'uṣṣāķı maġrūr eyleme
- 2 Ķan oṭurmuş gönlüme rūyuñdaki benden midir
Bilse dil taķdīr-i Ḥaķ mı yoķsa hep senden midir
Seni berbād u ḫarāb etmek de himmetden midir
İstemez 'uṣṣāķ-ı şādık yoķsa bir işden midir

¹⁶² [Ts.2] 5b - 6a

Tîg-i âh-ile bütün ağıyârı maḫhūr eyleme

- 3 Nâr-ı ʿaşkıñ bir yaña cevr ü cefâlar bir yaña
Derdini gönlüm nice bir bir ʿıyân etsin saña
Sen tegâfûl meylerin çünki içerdin zâlimâ
Çâre yok def -i ḥumâra istemem bakma baña
Ol nigâh-ı mest ile tek böyle maḫmūr eyleme

- 6a 4 Ey gönül sen bezm-i ğamda ṭurma et nûş-ı şarâb
Mest ol ol deñlü ki luṭf olsun saña olan ʿitâb
Sille-i rindâniye meyḥânedede piş ol ḥarâb
Olmadıçça meclis-i ʿaşka varılmazmış kebâb
Âteş-i ruḥsârını zülfüñle mestūr eyleme

- 5 Tîg-i tîz-i ğamzeñ açdı yaralar her yanıma
Bâri ey zâlim benim girme bir avuç kanıma
Raḫm edip efgânıma bu dîde-i giryânıma
İstemem gelme gidince kıydırırısın cânıma
Ḥânemi ey âfitâbım böyle pür-nūr eyleme

- 6 Sen-d'o dem ki başladıñ meclisde cevlân etmege

- Niyyet etdiydi gönül sen mâhı cānān etmege
Başladıñ ey kâfir-i bî-dād nālān etmege
Böyle ey zālīm bizi çāk-i girībān etmege
Sīne-i billūru ‘ arz edip de mecbūr eyleme
- 7 Ey gönül bu neş’e-i cāvīdiñe etme ‘ aceb
Kudret-i Hāq’la olan bir bāde-i ‘ aşkıdır sebep
Yoksa humlarla meyi bir demde nūş etseñ de heb
Neş’esinden şoñra zāhirdir humarı der-‘ aķab
İstemem ben bāde-i la‘ liñle mesrūr eyleme
- 8 Hasret-i dildār ile ķan ağladı iki gözüm
Zerd olup merdān-ı ‘ aşķ içre ağardı bu yüzüm
Ĝālibā taħsīn kıldı işte bu beyti özüm
Gün-be-gün hūssādıñ artar gel Nebīlā tūt sözüm
Böyle mu‘ ciz şı‘ r ile kendini meşhūr eyleme
- 9 Oldu Nebīl Beg’iñ eş‘ arı dūr-āsā bî-behā
Ehl-i ğam gūş etse bir mışrā‘ ını bulur şafa
Nażm-ı Şevket’de bulunmaz bundaki hūsn ü edā
Ehl-i güftāra du‘ āsı vācib olmuş dā’imā

Seng-i ğamla albini Yā Rabbi meksūr eyleme

[Ts.3]¹⁶³

Li-Muarririhi Tamīs-i Mala -ı Őey Ğālib Efendi el-Mevlevī

Fe ilātūn / Fe ilātūn / Fe ilātūn / Fe ilūn

- 1  Ālemi yadı meded āh-ı dil-i nā-ādım
arı alatdı benim ek-i terim feryādım¹⁶⁴
ays'dır āte-i  a ire benim űstādım
Műsta id ıl yoısa valına isti dādım
Saa gűlűk mű var ey āh-ı kerem-mu tādım
- 2 Geri lāyık degilim saa efendim ben de
Līk  aı nē beni nā-ār edip etdi bende
Ne olur eyler ise nē luf u műrűvvet sen de¹⁶⁵
Műsta id ıl yoısa valına isti dādım
Saa gűlűk mű var ey āh-ı kerem-mu tādım

¹⁶³ [Ts.3] 6a - 6b

¹⁶⁴ “bu pűr-sűz giden feryādım”ın űzeri izilerek yerine “benim ek-i terim feryādım” yazılmıtır.

¹⁶⁵ “İsen ey māh műrűvvet sen de” kısmı izilip yerine “ise nē luf u műrűvvet sen de” yazılmıtır.

- 6b 3 Dil seni sevdi velî¹⁶⁶ neyleyem izhâr edemem
Cân verip ‘ aşıkıñ olduĝumu inkâr edemem¹⁶⁷
Yine şâyeste-i vaşl olduĝum ikrâr edemem
Müsta‘ id kı l yoĝısa vaşlıña isti‘ dâdın
Saña güçlük mü var ey şâh-ı kerem-mu‘ tâdım
- 4 Bir nıgehle dil-i vîrânı harâb eylediñ âh
Şoñra da âteş-i ‘ aşkıñla¹⁶⁸ kebâb eylediñ âh
Aĝladıp iki gözüm hasret-i hû‘âb eylediñ âh
Müsta‘ id kı l yoĝısa vaşlıña isti‘ dâdın
Saña güçlük mü var ey şâh-ı kerem-mu‘ tâdım
- 5 Rûkabânıñ yanına gitme kı l ihsân u kerem
Çekemez ülfetiñ anlarla bu zâr u pür-ĝam
Yetişir eylediler vaşlıñ ile def‘ -i elem
Müsta‘ id kı l yoĝısa vaşlıña isti‘ dâdın
Saña güçlük mü var ey şâh-ı kerem-mu‘ tâdım

¹⁶⁶ “Ben seni pek sevdim” kısmının üzeri çizilmiş, yerine üst tarafa “Dil seni sevdi velî” yazılmıştır.

¹⁶⁷ Bu mısraın yerinde bulunan “Korĝum aĝyâr tıyar şoñra da inkâr edemem” mısraı çizilerek yan tarafa metne aldığımız mısra yazılmıştır.

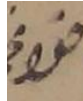
¹⁶⁸ Bu kelimenin yerinde “rûyuñla” yazılı iken üzeri çizilmiş, yerine “aşkıñla” yazılmıştır.

- 6 Bunca cevriñ baña ey şūh mürüvvet ise de ¹⁶⁹
Kalmadı t̄aḳatim ey şūh ʿ ināyet ise de ¹⁷⁰
Senden ümmīd ü vişāl etme ḳabāḥat ise de
Müstaʿ id ḳıl yoğısa vaşlıña istiʿ dādın
Saña güçlük mü var ey şāh-ı kerem-muʿ tādım
- 7 Eyle pā-māl beni lāyık isem şād olayım
Urayım āteş-i ʿ aşḳa teni berbād olayım
Nice bir yāre [...] ¹⁷¹ ḡamze-i cellād olayım
Müstaʿ id ḳıl yoğısa vaşlıña istiʿ dādın
Saña güçlük mü var ey şāh-ı kerem-muʿ tādım
- 8 Tīḡ-i ḡamzeñle helāk et dili ḳurbān olsun
Ḥaşre dek ḳan ile ālūde o giryān olsun
Nā-murād etme ḳabūl eyle bir iḥsān olsun
Müstaʿ id ḳıl yoğısa vaşlıña istiʿ dādın
Saña güçlük mü var ey şāh-ı kerem-muʿ tādım

¹⁶⁹ Bu kısmın redifi önceden “dinle” iken, sonradan üzerleri çizilerek “ise de” ile değiştirilmiştir.

¹⁷⁰ “Hem de etdikleriñ ʿ uşşāḳa isā ʿ et ise de” mısraının üzeri çizilerek yerine yukarıdaki mısra yazılmıştır.

¹⁷¹ Okunamayan kısım şu şekilde yazılmıştır:

9 Sen de Ğālib gibi nālān mısıñ ey dil söyle
Nice bir ketm ola bu sūz-ı nihānī böyle
Şağın ‘ār eyleme dildārıña söyle şöyle
Müsta‘ id kı1 yoğısa vaşlıña isti‘ dādın
Saña güçlük mü var ey şāh-ı kerem-mu‘ tādım

10 Ola Ğālib Dede’niñ rūhu İlähī şādān
‘Āleme gelmiş o bir şā‘ir-i pākīze-zebān
İşte bu maṭla‘ı ez-cümle o olmuş güyān
Müsta‘ id kı1 yoğısa vaşlıña isti‘ dādın
Saña güçlük mü var ey şāh-ı kerem-mu‘ tādım

[Ts.4]¹⁷²

Li-Muḥarririhi Taḥmīs-i Ğazel-i Tevfīk Efendi
Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilün

1 Yār olunca bī-amān olsun direm meşreb bu ya
‘Āşıka nā-mihribān olsun direm meşreb bu ya
Pür-teğāfül bir civān olsun direm meşreb bu ya
Sevdiğim şūḥ-ı cihān olsun direm meşreb bu ya

¹⁷² [Ts.4] 9b

Bezm-i meyde beyt-ḥ̄ān olsun direm meşreb bu ya

- 2 İftirākıyla o yārīñ buldu dil derd ü elem
Şuç benimdir kim anīñ ben bilmedim ḳadrin o dem
İsterem dünyāda bir yār-ı sitemkāra düşem
Ġamzesi ḥ̄ūn-ḥ̄ār u müjgānı ciger-dūz ola hem
Çeşmi cādū bī-amān olsun direm meşreb bu ya

- 3 ‘ Āşıkāna cevre şimdi eylemiş niyyet o şūḥ
Bāde ver çakşın bezimde etmesin ḥiddet o şūḥ
Ser-ḥoş olmazsa vişāl için verir zaḥmet o şūḥ
Şem‘ u buse neş‘ e-i meyle verir ruḥşat o şūḥ
Olmaz ammā her zamān olsun direm meşreb bu ya

- 4 ‘ Ömrümü etdikçe ben yolunda cānānīñ tebāh¹⁷³
Ḥāne-i aġyārı eyler baña nisbet cilvegāh
Çarḥı her şeb etmeyem ben nice āhımla siyāh
Yār aġyār ile hem-bezm oldu derler āh āh
Hem-nişīn-i ‘ ārifān olsun direm meşreb bu ya

¹⁷³ Sayfanın yan tarafına “Eyledim ‘ ömr-i ‘ azīzi rāh-ı cānānda tebāh” yazılan mısra, bu mısraa alternatif olarak verilmiş olsa gerektir.

5 Tîġ-i ġamze oġrasın baġrım edip anlar niřār
Eylesin Ġālib dem-ā-dem nāle vü feryād ü zār
Pāre pāre eyleyip bu cismi ılsın řerhadār
‘ Āřıķa raġm etmesin ařlā o řūġı-ı řıvekār
Ĥālī Tevfıķ’iñ yaman olsun direm meşreb bu ya

[Mh.1]¹⁷⁴

Fā’ ilātün / Fā’ ilātün / Fā’ ilātün / Fā’ ilün

1 Bāġ-ı cisminde o řūġuñ bir ġül-i nā-yābı var
Cūyveř ‘ uřřāķınıñ da eřkden seyl-ābı var
‘ Azm-i ġülzār etmege niye ‘ aceb pertābı var
Seyr ıl ġör kim ġülistānıñ ne āb u tābı var
Añlamıř ġūyā ki sünbül kākülün de tābı var

2 Nār-ı hecriñle re’ısim ehl-i bezm-i şıvene
Seyr-i ġülzār eylesem daġı ġayālīñle yine
Her ġiyāhı niřterdir ařd eder ġūyā tene
Rāġat içün ferş şalmış nerre-i ter ġülřene

¹⁷⁴ [Mh.1] 6b

Nergis-i mestin gören maḥmūr şanmış ḥ̣ābı var

- 3 Nev-bahār eyyāmıdır oldu gönüller pür-şafā
‘Azm-i gülzār etdiler maḥbūblar ser-tā-be-pā
Ey dil-i bīmār ey bī-çāre vü ey pür-belā
Bulunur her derde isterseñ gülistānda devā
Ḥoḳḳasında ḡonceniñ şan-kim şifā cüllābı var

[Md.1]¹⁷⁵

Li-Nāmıḳihi

Müfte‘ ilün / Müfte‘ ilün / Fā‘ ilün

- 1 Pençe-i müjgānı dile urdu dest
Pāreleyip sīnemi etdi şikest
Bāde-i ‘aşḳ-ıla beni etdi mest
‘Aḳlımı yaḡmāladı ol ḥod-perest
Āh mine’l-‘aşḳı vü ḥālātihi
Aḥraḳa ḳalbī bi ḥarāratihı
- 2 Etdigi iḥsānı sitemdir baña

¹⁷⁵ [Md.1] 9a - 9b

Vaşla bedel verdiği ğamdır baña

Yâr-ı vefādārım elemdir baña

Yine bu evzâ‘ı keremdir baña

Āh mine‘l-‘ aşkı vü hālātihi

Ahrağa kalbī bi harāratihi

3 Cevr ü cefāsıyla olup dil-figār

Rūz u şeb oldu işim āh-ile zār

Etdi bu rütbe beni ol şivekār

Çays baña nisbet ile hūşyār

Āh mine‘l-‘ aşkı vü hālātihi

Ahrağa kalbī bi harāratihi

4 Günde nice ‘ işveler icād eder

Çaşr-ı dili cevır ile berbād eder

Bir sühan-ı luğf ile ne şād eder

Şimdi dil āzādeligi yād eder

Āh mine‘l-‘ aşkı vü hālātihi

Ahrağa kalbī bi harāratihi

5 Āteş-i ‘ aşkıñla olup bī-direng

Oldu cihān başıma zindān u teng
Eyledi zūlfūñ beni bī-‘ār u neng
Var mı bu hālāt ile bir baña deng
Āh mine’l-‘aşkı vü hālātihi
Ahrağa kalbī bi harāratihī

6 Derd-i dilim nāle-i cāngāhdır
Kār-ı zebānım daḡi eyvāhdır
Baña bu derdi veren Allāh’dır
Deme bu hāle sebep ol-māhdır
Āh mine’l-‘aşkı vü hālātihi
Ahrağa kalbī bi harāratihī

7 Bende-i cānāne miyem bilmezem
Şem‘ine pervāne miyem bilmezem
‘Aşk ile dīvāne miyem bilmezem
‘Aql ile bīgāne miyem bilmezem
Āh mine’l-‘aşkı vü hālātihi
Ahrağa kalbī bi harāratihī

8 Eyledi gīsūsunu ol-meh kemend

Etdi bu dīvāne dilim aña bend
Eyleme vā^ç ız baña sen nuşu u pend
Nuşu nider ^ç aşık olan derdmend
Āh mine'l-^ç aşkı vü hālātihi
Ahrağa kalbī bi harāratihī

9b 9 Ben bu gece şubha kadar ağladım
Cūş-ı muhabbetle daği çağladım
Sūziş-i ^ç aşkıñla berim dāğladım
Ġayrı ölüm bārını ben bağladım
Āh mine'l-^ç aşkı vü hālātihi
Ahrağa kalbī bi harāratihī

10 Sīnecigim tīr-i nigāha hedef
Gözle beni eyleme tīriñ telef
Eyleme kāküllerini sen be-kef
Etme meded bendeñi Kays'a halef
Āh mine'l-^ç aşkı vü hālātihi
Ahrağa kalbī bi harāratihī

11 Oğ gibi her bir müje qaşlar kemān

Bunca hadengi nice etdiñ nihān

Ḳuvvet o bāzūlara ey pehlivān

Cümlesine sīnem olupdur nişān

Āh mine'l-‘aşḳi vü ḥālātihi

Aḥraḳa ḳalbī bi ḥarāratihī

12 Oldu dilim cevriñ ile sūde āh

Zehr-i sitemle tenim ālūde āh

Olmadı dil ‘aşḳdan āsūde āh

Eyleme Zühdī ki bu beyhūde āh

Āh mine'l-‘aşḳi vü ḥālātihi

Aḥraḳa ḳalbī bi ḥarāratihī

[Tb.1]¹⁷⁶

Li-Rāḳımıhi -Terkīb-i Bend

Mef'ülü / Mefā'ülü / Mefā'ülü / Fe'ülün

1

Ḳıldı beni nālān meded bir gül-i ra' nā

¹⁷⁶ [Tb.1] 10a

Yakdı dil-i dīvānemi āteşlere hayfā

Gīsūsunu halkaladı boynuma kemendsā

Oldum hele bir dāneye mecnūn ki hālā

Yoğdur ruğ-ı rengi gibi kişmīr de ašlā

Gel bu gece mehtāb edelim zevrağa cānā

Dil şevk-i ruğūñ yād edip uyğudan uyansın

Hūn-āb akıdıp vaqt-i seher kıana boyansın

2

Nīk ü bed ü nāmūsdan āzādedir ‘āşık

Hāk-i der-i dildārda üftādedir ‘āşık

Bu şevk ile ‘arşdan dağı bālādadır ‘āşık

Hem cāzibe-i hūsnüne dil-dādedir ‘āşık

Ol hançer-i ebrūlara ser-dādedir ‘āşık

Gel eyle şehīd hubb-ile ğavgādadır ‘āşık

Neyleyeyim ʿaşkıñla kebāb oldu yanıp ten

Şimden-gerü ağyār ile var yār olagör sen

3

Āzār kılarıñ baña sen ğayrıya iʿ zāz¹⁷⁷

Ġamz etdi saña bendeñi ol ğamze-i ğammāz

Gel etme Ĥudā ʿaşkına nāz eyleme gel nāz

Kūyuñda seniñ çevgen-i zülfüñle o ser-bāz

Ağyāra münāsib mi küşād olması bu rāz

Ey dīdesi seĥĥār güzel ğamzesi ŧeh-bāz

Nitdi saña göñlüm neden oldu buña lāyıķ

Zannım bu ki oldu idi gül-rūyuna ʿāşık

4

Ol tīĝ gibi ğamzeyi kıan ile bilermiş

ʿĀşıklarını etmeĝe ŧad pāre dilermiş

¹⁷⁷ Bu dize ok çıkarılarak sayfanın yan tarafına eklenmiştir.

Mey yerine h n-ı dil-i  u  ağı içermiŐ

 uvvetler o b z lara ey dost ki ermiŐ

  n-kim sa a All h o Őir nlige vermiş

Ferh d gibi ben de ölürsem ne kedermiŐ

Andı ça seni  h l-i dil-ürünü ben ey c n

 anlar o urur bu dil-i p r-h numa her  n

5

Küfr o udu ey b t benim  m nıma zülfünü

Ge di bu siyehlikleri hep c nıma zülfünü

Bir  zge bel dır dil-i n l nıma zülfünü

Her t rını bend eyledi her y nıma zülfünü

 ı sın  omadı c n gibi mihm nıma zülfünü

Ra m eylemedi  h-ile efg nıma zülfünü

Z lf n  be-kef eyleyip ol r z-ı cez da

Da v  ederim küfrünü ben piş-i H d 'da

Şevk-i ruḥuñ ile dilim âteşlere yakdım

Endirmedim ol lebleri bî-âb bırağdım

Kaṭ' etmeg-içün teşneligi bâdeyi çağdım

Cân kim deme rāhımda dediñ gönlümü çağdım

Maḥv oldu irâdem rehiñe şu gibi ağdım

Nāmım hele 'uşşâğına Ğâlib diyü tağdım

Raḥm eyle baña şimdi sezâdâr isem ey mâh

Yoksa seniñ 'irfânına şad ḥayf ile eyvâh

[Tb.2]¹⁷⁸

Li-Müsevvidihi - Terkîb-i Bend

Fe' ilâtün / Fe' ilâtün / Fe' ilâtün / Fe' ilün

1

Ey olan ruḥları 'uşşâğına mâh-ı tâbân

Vey ziyâ-pâş-ı bezimgâh-ı rağîb-i nâdân

¹⁷⁸ [Tb.2] 11a

Nār-ı hecr-i güle mürd oldu vücūdum çü h̄azān

S̄ineme ğamzeleriñ açdı amān dāĝ-ı nihān

Neyledim saña ki ben h̄asteñi etdiñ nālān

Neden oldum ‘acabā böyle cefāya ūyān

Künc-i fūrkatde revā mı edeyim āh u fiĝān

Oldu eyvān-ı dilim leūker-i ğamla v̄irān

H̄āk-i pāy oldum idi saña budur ‘iūyānım

Hem fedā kıldım idi rāhıña baş u cānım

2

Dil-i v̄irānemi hiç kimse ne ābād eyler

ūimdi herkes anı āzār ile berbād eyler

Dil es̄ir oldu seniñ zülfüñe feryād eyler

Kāfir olsa anı bu āna dek āzād eyler

Görmedim sen gibi bir cevriñi mu‘tād eyler

Gönlüm āzādeligi ağlayarak yād eyler

Sihr ğayb olsa seniñ gözleriñ ĩcād eyler

Dil-i maħzūnu yine bir nigeħiñ şād eyler

Nār-ı ʿ aşkıñ dil-i zārımda benim oldu bedīd

Şimdiden-şoñra serim kes beni sen eyle şehīd

[Tc.1]¹⁷⁹

Li-Muħarririhi - Terci ʿ -i Maṭla ʿ -ı Ĥalīm Girāy

Mef ʿ ūlü / Fā ʿ ilātü / Mefā ʿ ilü / Fā ʿ ilün

1

Sırr-ı cünūna gönlümü ben maħrem eyledim

Etdirmedim şikāyeti ben epsem eyledim

Aldım vefātı dīdeme nūş-ı sem eyledim

Rūşen-dilāniñ cümle bu şeb¹⁸⁰ pür-ġam eyledim¹⁸¹

¹⁷⁹ [Tc.1] 10b - 11a

¹⁸⁰ Bu kısımda “cümlesini” yazılı iken, “-sini” kısmının üzeri çizilmiş ve yerine “bu şeb” yazılmıştır.

¹⁸¹ Bu mısra, vezne uymamaktadır.

Āh eyleyip cihānı ŧhā derhem eyledim

Bu [gü]n firāk-ı yār ile ben bir dem eyledim¹⁸²

Çeŧm-i ‘alīli ᧫asret ile pür-nem eyledim

El ‘īd-ı ekber eyledi ben mātem eyledim

2

Etme teġāfül bendeñe ey ŧīvekār yār¹⁸³

Lāyıķ mı ‘āŧıķ eylesin āh u fiġān u zār

ᶒalbim ᧫azīn dīdelerim cūy-ı ᧫ūnvār¹⁸⁴

Bu ᧫āl-i girye-᧫īzime kāfir da᧫ı yanar¹⁸⁵

Çeŧmimden etdi ŧimdi ᧫ayālīñ da᧫ı firār¹⁸⁶

ᶒalmadı ben za‘īfi ŧorar ü ne bir arar

¹⁸² Bu mısra, diġer mısraların arasına sonradan yazılmıştır.

¹⁸³ Bu mısra, vezne uymamaktadır.

¹⁸⁴ “Ra᧫m etmedin bu ᧫ālime sende ‘aceb ne var” mısranın üzeri çizilmiş; ok çıkarılarak yan tarafına yukarıdaki mısra yazılmıştır.

¹⁸⁵ “᧫āl-i dil-i nizārıma kāfir da᧫ı yanar” mısraı çizilerek yerine yukarıya alınan mısra yazılmıştır.

¹⁸⁶ “Çeŧmim ᧫ayālīñ ŧimdi yitirmiş gibi arar” mısranın üzeri çizilerek yerine yukarıdaki mısra eklenmiştir.

Çeşm-i ‘alīli ḥasret ile pür-nem eyledim

El ‘īd-i ekber eyledi ben mātem eyledim

3

Yandım amān¹⁸⁷ āteş-i aşka amān amān

Yok mu teraḥḥüm eyleye bir müslümān amān

Pür-yara kıldı cismimi bir bī-amān amān

Raḥm eyle gör de¹⁸⁸ ḥālimi ḥālīm yaman amān

Āh-ı dilimden eyledi kevn ü mekān amān

Göndermedi peyāmın o қаşı kemān amān

Çeşm-i ‘alīli ḥasret ile pür-nem eyledim

El ‘īd-i ekber eyledi ben mātem eyledim

4

Tiğ-i қаzā-yı gānzesi ‘āşık şehīd eder

¹⁸⁷ “Yanmaқ ne müşkil” kısmının üzeri çizilerek yerine “Yandım amān” yazılmıştır.

¹⁸⁸ Burada “zālīm” yazılı iken, üzeri çizilerek yerine “gör de” yazılmıştır.

Şubh-ı vişālîni yine gönlüm ümmîd eder

Çara geceleri şerer-ile sefid eder

Dil ah vâh hasreti dâ'im şedîd eder

Günden güne saña muhabbeti cedîd eder¹⁸⁹

Zann etme sensiz bu dil-i maḥzûn 'îd eder

Çeşm-i 'alîli hasret ile pür-nem eyledim

El 'îd-i ekber eyledi ben mâtem eyledim

5

Vâsıl olunca nûşuna şahbâ-yı fûrkatîñ

Düşdüm ayağına hele sâķî-i ḥasretîñ

Zehr oldu neş'esi baña ol cām-ı 'işretîñ

Dil mürde şimdi kimdir o hem-bezm-i vuşlatîñ

Oldum oğulluğu hele ehl-i melâmetîñ

Oldum 'arûsu şimdi o rûz-ı meserretîñ

¹⁸⁹ Bu beyit vezne uymamaktadır.

Çeşm-i 'alîli asret ile pür-nem eyledim

El 'îd-i ekber eyledi ben mâtem eyledim

6

Geldi o rûz-ı 'îd ki alkı oldu şâdkâm

Verdi cemî' -i alka o çün neş'e-i tamâm

Herkes libâs-ı fahr ile bulmuş 'aceb nizâm

Zâhid şalât u zıkrde rindân elinde câm

Oldu cihân alkı bütün nâ'îl-i merâm

Ben olmadım mu'âyede-i yâr ile be-kâm

Çeşm-i 'alîli asret ile pür-nem eyledim

El 'îd-i ekber eyledi ben mâtem eyledim

7

11a

'Aşkıñ şerârı âdemi bî-'âr u neng eder

Âh eyler-ise çarhı o dem bî-direng eder

Ġamzeñ yine o ‘āşık ile ıurma ceng eder

Etdiklerini baña ne bī-dīn Firenk eder

Vermez amān başıma dünyāyı teng eder

Sensiz mey içse dil yine nūş-ı şereng eder

Çeşm-i ‘alīli ıasret ile pür-nem eyledim

El ‘īd-i ekber eyledi ben mātem eyledim

8

Dil yana yana āteş-i ‘aşka kebābdır

Eşkim aıarsa dīdelerimden şarābdır

Bir kerre çeşmi görse ki ıālīm ıarābdır

ıalkıñ bu zāra etdiği şimdi ‘itābdır

Derd-i firākı söyler isem bir kitābdır¹⁹⁰

Söyle şabā o māha bu ıālīm şevābdır

Çeşm-i ‘alīli ıasret ile pür-nem eyledim

¹⁹⁰ “Bilmem ne söyler ġamzesi ıāzır-cevābdır” mısraının üzeri çizilerek yerine yan tarafa bu mısra yazılmıştır.

El 'id-i ekber eyledi ben mâtem eyledim

9

Yazdım o şūha hâl-i dil-i pür-melâlimi

Ġâlib sipihr-i kec-rev ile infi' âlimi

Şimdi o şâha göndereyim 'arz-ı hâlîmi

Güş edebil ki böyle perişân maķâlîmi

Etme su'âl ğayrı gönül derd-i hâlîmi

Yazdı bu maţla' -ı Hâlîm hasb-i hâlîmi

Çeşm-i 'alîli hasret ile pür-nem eyledim

El 'id-i ekber eyledi ben mâtem eyledim

[Ş.1]¹⁹¹

Söyle Efendim Niye Küsdün Baña¹⁹²

Li-Muħarririhi

¹⁹¹ [Ş.1] 16b

¹⁹² Bu kısım şiirin sol üst tarafına başlık olarak eklenmiştir.

Müfte' ilün / Müfte' ilün / Fâ' ilün

1 Āh mı etdim yüzüne ey güzel
Söyle efendim niye küsdüñ baña
Bilmiyorum cürmümü billāh gel
Söyle efendim niye küsdüñ baña

2 Hātırıñı vaşl için incitmedim
Bil ki bir ibrām daği etmedim
İstemediğñ yola ben gitmedim
Söyle efendim niye küsdüñ baña

3 Ben bilirim saña beni geçdiler
Uyma raķibe seniñ ' aqlıñ çeler
Var ise aşlı beni öldür eger
Söyle efendim niye küsdüñ baña

4 Dün gece aġyār ile etdiñ şafā
Aġzımı açdım mı o şeyden saña
Tā bu kadar vermiş iken de rızā
Söyle efendim niye küsdüñ baña

5 Gerçi ne etseñ anı Ğālib çeker
Sen de bir inşāf kı l ey ʿ işveger
Çalmadı vallāhi liyākat yeter
Söyle efendim niye küsdüñ baña

[Ş.2]¹⁹³

Def a-i Li-Muħarririhi

Fāʿ ilātün / Fāʿ ilātün / Fāʿ ilātün / Fāʿ ilün

1 Yandı nār-ı ʿ aşkıña dil oldu biryān el-amān
Ey şeh-i iklīm-i istignā meded raħm et baña
Ruħşatıñ olursa dil derdiñ saña etsin ʿ iyān
Ey şeh-i iklīm-i istignā meded raħm et baña

2 Rūz u şeb feryād-ı dil bī-rāħat etdi ʿ ālemi
Ĥasretiñle çok mudur nūş eylese gönlüm semi
Nār-ı hecriñdir efendim şimdi cānıñ hem-demi
Ey şeh-i iklīm-i istignā meded raħm et baña

¹⁹³ [Ş.2] 15a

3 Āteş-i ‘aşkıñla dil yandı kebâb oldu meded
 Kıanlđ yaşım aķa aķa çün şarâb oldu meded
 Böyle ma‘ lūmuñ ola ħâlim ħarâb oldu meded
 Ey şeh-i iķlīm-i istiġnâ meded raĥm et baña

4 Bir nigâhıñla dil-i virânemi âbâd kııl
 Külbe-i aĥzânımı ey Yūsuf’um sen şâd kııl
 ‘Aşkıñ ile Ġâlib-i rüsvâyı gâhî yâd kııl
 Ey şeh-i iķlīm-i istiġnâ meded raĥm et baña

[Ş.3]¹⁹⁴

Dīġer - Li-Müsevvidihi Şarkı

Fâ‘ ilâtün / Fâ‘ ilâtün / Fâ‘ ilâtün / Fâ‘ ilün

1 Güş edip tersâ figân u âh u zârım etdi dâd
 Daĥi ey meh-rû yetişmez mi teġâfülse murâd
 Bunca demdir bende-i maĥzūnuñu etdiñ mi şâd
 Daĥi ey meh-rû yetişmez mi teġâfülse murâd

2 Derd-i ‘aşkın kimseye cânâ ĥikâyet etmedim

¹⁹⁴ [Ş.3] 15a

Rāh-ı ʿ aşkıñda neler çekdim şikāyet etmedim

Bunca demdir cevrini çekdim ferāgat etmedim

Daḡi ey meh-rū yetişmez mi tegāfülse murād

3 Meyl edelden ben saña bir ferde yoḡdur raḡbetim

Ḳanda ārāmım benim ʿ aşkıñla yoḡdur rāḡatım

El-meded inşāf ḳalīl kim gitdi tāb u tāḳatım

Daḡi ey meh-rū yetişmez mi tegāfülse murād

4 Ḥayli demdir çākeriñ Zühdī’dir ey āfet seniñ

İster āzād u çerāḡ et vaşl ile himmet seniñ

Vaşlına şāyesteyim her vech-ile raḡbet seniñ

Daḡi ey meh-rū yetişmez mi tegāfülse murād

[Ş.4]¹⁹⁵

Li-Müsevvidihi el-Za’īf

Müstef’ ilün / Müstef’ ilün

1 ʿ Āşıḳlara gel hem-dem ol

O yanar iken ḳılma ḡazab¹⁹⁶

¹⁹⁵ [Ş.4] 15b

- Güller gibi sen hurrem ol
O yanar iken kıılma ğazab
- 2 Cevriñle hālim pek yaman
Ey bī-mürüvvet nev-civān
Raħm eyle raħm ile amān
O yanar iken kıılma ğazab
- 3 Yoğ kimsede böyle edā
Bir nāziña biñ cān fedā
Dil senden eyler pek recā
O yanar iken kıılma ğazab
- 4 Yağma dil-i bī-çāreyi
Hem-dağı bu āvāreyi
Al eline çā-pāreyi
O yanar iken kıılma ğazab
- 5 Yoğdur Ğalata'da eşiñ
Dünyāyı yağdı āteşiñ

¹⁹⁶ Bu mısralar vezne uymamaktadır.

Söyler saña bu ğam-keşiñ

O yanar iken kıлма ğazab

[Ş.5]¹⁹⁷

Li-Müsevvidihi

Müstef ilün / Müstef ilün

- 1 Sevdimdi gerçi ben seni
Ben küsdüm artık istemem
Vermiş idim cān u teni
Ben küsdüm artık istemem
- 2 Bī-cā ħarāb oldu bu ten
Bilmez misiñ ey gül-beden
Yalvarır iseñ daħi sen
Ben küsdüm artık istemem
- 3 Pek bī-raħm cānānesiñ
Aġyār ile hem-ħānesiñ
‘ Āşıqlara bī-ġānesiñ

¹⁹⁷ [Ş.5] 16a

Ben küsdüm artık istemem

4 Ben istemem gelme baña
Hem kılma ālām [u] cefā
Var başka ‘āşık bul saña
Ben küsdüm artık istemem

5 Bu cāna kār etdi cefā
Var iltifāt etme baña
Kimle ederseñ et şafā
Ben küsdüm artık istemem

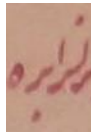
[Ş.6]¹⁹⁸

Dīger [...] ¹⁹⁹ Şarķı

Müstef’ ilün / Müstef’ ilün

1 Bilmez idim billāh ben
Yanmaķ ne müşkil ‘aşķa āh
Yandı ĥarāb oldu bu ten

¹⁹⁸ [Ş.6] 15b

¹⁹⁹ Okunamayan kısım şu şekildedir:

Yanmaḡ ne müşkil ‘ aşḡa āh

2 ‘ Uşşāḡına etme cefā

Aḡyāra gel ḡılma vefā

Tāḡat getirmez dil āna

Yanmaḡ ne müşkil ‘ aşḡa āh

3 Oldu gönül āvāresi

‘ Aşḡıñ oñulmaz yaresi

Yoḡdur cihānda çāresi

Yanmaḡ ne müşkil ‘ aşḡa āh

4 İsm-i şerīfñ andı dil

Ġālib ḡuluñla yandı dil

Yanmaḡı ḡolay şandı dil

Yanmaḡ ne müşkil ‘ aşḡa āh

[Ş.7]²⁰⁰

Li-Rāḡımıhi - Şarkı Tanzīr-i Şarkı-yı Şeyḡ Ġālib

Mef‘ ūlü / Fā‘ ilātü / Mefā‘ ilü / Fā‘ ilün

²⁰⁰ [Ş.7] 15b

- 1 Bağdım o rŭy-ı yāre yine āh āh āh
Açıldı tende yare yine āh āh āh
Yandım ne çāre nāra yine āh āh āh
Ġam geldi çalb-i zāra yine āh āh āh
- 2 Bağmaz bu ħŭn-miřāl ağan eşk-i alıma
Rağm eylemez o bağrı şatı bŏyle ħālime
İnřāf şıl ki dŭř olan ‘āřık o zālime
Etmez mi ber-řarāra yine āh āh āh
- 3 Terk etdi hecriñ ile gŏnŭl istirāhatı
Sen gez raķı̄b ile buña dŭřmez mi ğayreti
Billāh řaķ olur buna řađıñ da řāķati
Āh edemem ne çāre yine yine āh āh āh
- 4 Rağm etmez oldu Ġālib’e ol-řŭĥ-ı dil-firīb
Bu bī-řarār-ı ‘ařķ nice eylesin řekīb
Ol dem-ki sīr-i ħān-ı viřāl oldu hep raķı̄b
Dŭřdi dil-i nizāra yine āh āh āh

[Ş.8]²⁰¹

Li-Muḥarririhi el-Faḳīr

Müstef ilün / Müstef ilün

- 1 Yoḳdur o şūḩuñ medḩali
Ben kendim etdim kendime
Bir kerre baḩdımdı velī
Ben kendim etdim kendime
- 2 Ben ʿāşık-ı giryānıyım
Ben ḩaste-i çeşmānıyım
Münḩād-ı her fermānıyım
Ben kendim etdim kendime
- 3 Bir kerre baḩ āvāreñe
Raḩm eyle ben bī-çāreñe
Sevmez iseñ de çāre ne²⁰²
Ben kendim etdim kendime

²⁰¹ [Ş.8] 16a

²⁰² Bu kelime göz kafiyesi gereḩi kef harfi ile “ñe” olarak yazılmışsa da, transkribe ederken “ne” olarak yazmak tarafımızca uygun görülmüştür.

4 ‘ Aşķ ăteşı aldı beni
Bir kerre gördümdü seni
Yaķdım o günden bu teni
Ben kendim etdim kendime

5 Cān u teni ķıldım fedā
Bilmem ne hāl oldu baña
Sen eylediñ demem saña
Ben kendim etdim kendime

[Ş.9]²⁰³

Li-Muħarririhi Şarkı

Mefā‘ ilün / Mefā‘ ilün / Mefā‘ ilün / Mefā‘ ilün

1 Helāk etdiñ yeter ‘ uşşākımı ey dīdesi maħmūr
Bahār eyyāmıdır mehtāba gel bizlerle nüş et mey
Açıldı sünbül ü güller dil-i maħzūnlar mesrūr
Bahār eyyāmıdır mehtāba gel bizlerle nüş et mey

2 Raķīb-i seg-nihādı terk edip bizle şafā eyle

²⁰³ [Ş.9] 15a

Biraz da anlarıñ bağrın üzüp cānā cefā eyle
Dil-i ğam-ḥ̄āra mu' tād ile raḥmiñ gel vefā eyle
Bahār eyyāmıdır mehtāba gel bizlerle nūş et mey

3 Begim nār-ı firāqıñ ile sīnem lālezār oldu
Sirişk-i çeşmim aqmağdan hele bir cūybār oldu
Şafā-efzā saña bir bāğ-ı dil-cū āşikār oldu
Bahār eyyāmıdır mehtāba gel bizlerle nūş et mey

4 Kızarsın reng-i rūyuñ gül görüp cānā ḥicāb etsin
Lebiñden buse alsın Ğālib'iñ nūş-ı şarāb etsin
Bağıp bülbul çemende yüzüne bağrın kebāb etsin
Bahār eyyāmıdır mehtāba gel bizlerle nūş et mey

[Ş.10]²⁰⁴

Li-Muḥarririhi Şarkı

Fe' ilātün / Fe' ilātün / Fe' ilün

1 Ārzū etmede göñlüm her dem
Seni ey şūḥ-ı cefā-pişe seni

²⁰⁴ [Ş.10] 16b

Şorma kimdir diyü gel eyle kerem

Seni ey şūḥ-ı cefā-pīşe seni

2 Demediñ mi ki seni şād edeyim

Bu gece ḥāneñe bekle gideyim

Çok yalan söylediñ ammā nideyim

Seni ey şūḥ-ı cefā-pīşe seni

3 Ben raķibe tarılıp neyleyeyim

Nice bir ceng ü cidāl eyleyeyim

Varayım vālideñe söyleyeyim

Seni ey şūḥ-ı cefā-pīşe seni

4 Nice dil etmeye āh [u] vāhı

Göricek çeşm-i siyāhıñ gāhı

Fitne gördükde kaçır billāhı

Seni ey şūḥ-ı cefā-pīşe seni

5 Kerem et söyle baña eyleme ‘ār

Gel yemīn eyleme etme inkār

Ġālibā koqlamış öpmüş aġyār

Seni ey şūḥ-ı cefā-pīşe seni

ĠAZELİYĀT-I FAĶĪR FĪ ḤARFİ'L-ELĪF

[G.1]²⁰⁵

Fe' ilātün / Fe' ilātün / Fe' ilātün / Fe' ilün

- 1 Oldu her bir müjesi çengel-i şebbāz baña
Pāre pāre eder ise tenimi az baña
- 2 Cūş-i 'aşq-ile olursa gönül nāle-künān
Olamaz ney hele ol-demde hem-āvāz baña
- 3 Ķanım aķıtdı benim sīnecigim deldi çü ney
Nola āh eyler isem oldu o dem-sāz baña
- 4 Nūş ederken saña söz söyledi mīnā-yı şarāb
Söyle sırr-ı lebiñ ey āfet-i ṭannāz baña
- 5 Arama ġayrıda tīr-i müjeñi ey kaşı yā
Rāst geldi oķuñ ey şūḥ-ı çep-endāz baña

²⁰⁵ [G.1] 22b

6 Esb-i h amem nola gem almaz ise ey G alib
Şimdi hamd ola k uŐade reh-i i' c az başa

[G.2]²⁰⁶

Def a

Fe' il t n / Fe' il t n / Fe' il t n / Fe' ilün

1 EŞk-i  eŐmim göricek h ande eder y r başa
Ben niy z eyler isem ol eder  z r başa

2 Bir zam n hem-dem iken meclisiŐe b -tekl f
Şimdi aŐy ra m d r  geliyor ' r başa

3 Ő hlar ' ŐiŐina g hice cevr eylerler
Var mı hiç böyle sitem eyleye her b r başa

4 S Őiy  b deyi minnetle sitemle verme
İki  eŐmimdir olan s Őar-ı ser-Ő r başa

²⁰⁶ [G.2] 22b

- 5 Nīm-ğamzeyle nigāh etdi dil oldu bī-hūş
Zühdiyā neyledi gör çeşm-i füsünkār baña

[G.3]²⁰⁷

Def a

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün

- 1 Ruḥuñ şem' ine cānā şimdi bir pervāne kıl peydā
Der-āteş eyleyen kendini bir dīvāne kıl peydā
- 2 Bulunmaz kāle-i Hindū mudur ol-şūḥ ey dil sen
Cefāsın çekme enseb ḥāline bir dāne kıl peydā
- 3 Seni cevriyle ber-bād etdi ol meh ey dil-i ma' mūr
Ḥarābāt illerinde şimdi bir kāşāne kıl peydā
- 4 Şarābı ḥumlar içre şaqlama ey sāḳi-i gül-ruḥ
Bahār eyyāmıdır ' uşşāḳa bir peymāne kıl peydā

²⁰⁷ [G.3] 22b

5 Küşād etme gül-i maqşū[d]uñu bī-derde ey Ğālib

Anı kendin gibi bir bülbul-i nālāna kı1 peydā

[G.4]²⁰⁸

Def^ç a

Mef^ç ūlū / Fā^ç ilātū / Mefā^ç ilū / Fā^ç ilün

1 Ey şūḥ eyle cevr ü sitem dā'imā baña

Etmış muqadder anı ezelde Ḥudā baña

2 Yokdur cihānı geşt ü güzār eylesem daḥi²⁰⁹

Ḥāk-i deriñ gibi hele²¹⁰ cāy-ı şafā baña

3 Ben Bīsütün'u şimdi ḥarāb eylesem gerek

Ferhād1ığı verdi o Şirīn-edā baña

²⁰⁸ [G.4] 22b

²⁰⁹ Bu kelime "hele" iken üzeri çizilmiş, yerine "daḥi" yazılmıştır.

²¹⁰ "Ḥāk-i derinden ğayrıda"nın üzeri çizilerek yerine mısraın yan tarafına "Ḥāk-i derin gibi hele" yazılmıştır.

4 Ma' cūn-ı la'l-i dilberimiñ ğayrı ey tabīb²¹¹

Ben ħaste-i muħabbetim olmaz devā baña

5 Ğālib ħuluñ ki dünyede ħālā benem seniñ

Ey şūħ eyle cevır ü sitem dā'imā baña

[G.5]²¹²

Li-Muħarririhi

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

1 Ħalqa-i ğisūlarıñ ħandīl-i sünböldür baña

Ravza-i ħüsnüñdeki rular daħi güldür baña²¹³

2 Tār-ı endişesi taħşīl-i muħālāta şarar

Kākül-i pür-çini zencir-i teselsöldür baña

3 Kām-yāb-ı vaşl olan ağyār şād oldu yine

Cünbiş-i ebrularıñ tīg-i tegāfüldür baña

²¹¹ Mısrada “yārdan ğayrısı”nın üzeri çizilmiş, yerine mısramın sol yanına “dilberimin ğayrı” yazılmıştır.

²¹² [G.5] 23b

²¹³ Mısra “Bāğçe-i ħüsnüñde ol rular daħi güldür baña” iken, üstü çizilerek iptal edilmiştir. Yerine, hemen yan tarafına yukarıdaki mısra yazılmıştır.

- 4 Der-be-der gezdim kirām-ı nāsdan yok fā'ide
Sā'il-i feyzim mekân bāb-ı tevekküldür baña
- 5 Būy-ı mey midir lebiñde yā nihān mıdır şarāb
Bildigim mest etmede hem-ḥālet-i müldür baña
- 6 Dāğlar açdıysa sīnemde dilārā ey raḳīb
Ḥürrem olma etdiği anıñ tenezzüldür baña
- 7 Farḳ-ı reng-i çehresinde ḳaldım 'āciz Ğālibā
Diyemem gül-penbedir yāḥūd o gülgüldür baña
- 8 Söylüyor ṭūṭi-i ṭab' im Rezmi-i üstāda kim
Nazmıñız ḥaḳḳā ki mir 'āt-ı taḥayyüldür baña

[G.6]²¹⁴

Li-Müsevvidihi

Mef' ūlü / Fā' ilātü / Mefā' ilü / Fā' ilün

- 1 Ey yār diñle dilden amān söylerim saña

²¹⁴ [G.6] 23b

- Hāl-i dil-i nizārı yaman söylerim saña
- 2 Eflâki geçdi âhım inanmaz mısıñ dağı
Billâh yandı cânım inan söylerim saña
- 3 Esrâr-ı sūziş-i dili isterseñ ey perî
Bir şūha yan da ben o zamân söylerim saña
- 4 Reng-i ruḥun ‘arūs-ı güle ey nesim-i şubḥ
Ben ara yerde anı nişân söylerim saña
- 5 Sen ḥaste görme dideleriñ ey gönül anıñ
‘Uşşâk-ı zâra şıḥat-i cân söylerim saña
- 6 Ağzın aradım ammâ gönül ḥarf bulmadım
Bu sırrı bî-zebân u nihân söylerim saña
- 7 Sen tek cefâyı Gâlib’e kııl da müşevviḳ ol
Ben şi‘r ü nazmı siḥr ü beyân söylerim saña
- 8 Toğdu bu ḳalb-i ḳaraya envâr-ı şems-i dîn

Medh eylesem ne rütbe yalān söylerim saña

[G.7]²¹⁵

Li-Muḥarririhi

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 Al-ı ruḥsārīnla āl etdiñ baña
Gūyiyā ' arz-ı cemāl etdiñ baña
- 2 Hem esīr-i pister etdiñ cevr ile
Hem gelip ḥāṭır su 'āl etdiñ baña
- 3 Gāh mecnūn gāh ' āķildir bu dil
Ben de bilmem sen ne ḥāl etdiñ baña
- 4 uluña sen böyle cevr etmez idiñ
orarım sen infi' āl etdiñ baña
- 5 Ğālib ümmīd etmedi vaşlıñ seniñ²¹⁶

²¹⁵ [G.7] 23b

²¹⁶ Mahlas beyti
“Yoluña versem sezādır cānımı

Sen niçün ʿ arz-ı celāl etdiñ baña

Fī- Harf-i'l-Bāʾ

[G.8]²¹⁷

Fāʿ ilātün / Fāʿ ilātün / Fāʿ ilātün / Fāʿ ilün

- 1 Sūziş-i ʿ aşkıñla sīnem āh biryān oldu hep
Hāl-i zārım²¹⁸ ʿ aşıkān gördükde hayrān oldu hep
- 2 Çözdü zülfün ser-be-ser ʿ uşşāka luṭf etdi velī
Neyleyem şīrāze-i diller perişān oldu hep
- 3 Kūyuñ eṭrāfin niçe feryād edip devr etmeyem
Şabr u ʿ arım āteş-i ʿ aşkıñla sūzān oldu hep
- 4 Vaʿ d²¹⁹-i teşrīfīñde ḥulf etdiñ bu şeb ben şubḥa dek

Ġālibe çekdiñ kemān ebrūlarñ” iken, bu beytin üzeri çizilmiştir. Bu beytin ilk mısraı için iki kez daha mısra yazılmış, onların da üzerleri çizilmiştir. Bu üzerleri çizilen mısralar şu şekildedir: “Ġālibiñ cisminde ṭākat kālmadı” “Ġālibiñ ümmīd kılmaz vaşlıñ” Tüm bu çizilen mısra ve beyitlerden sonra ise, son olarak metne aldığımız yukarıdaki beyit yazılmıştır.

²¹⁷ [G.8] 24a

²¹⁸ “Rūy-ı zerdim” olan bu kısmın üstü çizilerek yerine “Hāl-i zārım” yazılmıştır.

Sensiz ey meh içdigim peymâneler an oldu hep

5 asretiñle ey perî bilmez misiñ nolduđumu²²⁰

Kâr-ı Ğâlib rûz u Şeb feryâd u efgân oldu hep

[G.9]²²¹

Li-Müsevvidihi

Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilün

1 Geldi bezme yâr terk-i piç-tâb etdim bu Şeb

amd ola ol mâhı zîb-i câme-âb etdim bu Şeb

2 Rûy u zülf ü gerden-i cânânı bûs etdim hele

Az-ı Çâr etdim raîbâna 'azâb etdim bu Şeb

3 Rûşen oldu ater-i bat-ı siyâh-ı ehl-i 'aş

Çün yüzünden ol-mehiñ ref' -i niâb etdim bu Şeb

4 Yâri sâî eyleyip nul eyledim la' l-i lebin

²¹⁹ Önce, “bezme” olarak yazılan bu kısmın üstü çizilerek yerine “va' d” kelimesi yazılmıştır.

²²⁰ “Ger su 'âl eyleyse söyle yâre âlim ey Őabâ” mısraının üzeri çizilerek bu mısra yazılmıştır.

²²¹ [G.9] 24a - 24b

Ben daħi göñlümce bir nūş-ı şarāb etdim bu şeb

5 Ben o tıfl-ı nāz ile tā-be-seher gehvāreves
Geh yemīn ü geh yesāra inķılāb etdim bu şeb

24b 6 Bāğ-ı ‘aşkıñda hezār-ı zārves dil yapığı
Kaşr-ı hecri zūr-ı vaşlıñla ħarāb etdim bu şeb

7 Ğālibā nazm-ı Sürūrī-i süħan-perdāz için
Vādi-i tanzīrde ħayli şitāb etdim bu şeb

[G.10]²²²

Li-Müsevvidihi’l-Aħķar

Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilün

1 Sırr-ı bezm-i ‘aşık-ı ğam-ħ‘āra maħremdir şarāb
Ehl-i derde yādigār-ı meclis-i Cem’dir şarāb

2 Zāhidā beyhūde sa‘y etme cilā-yı ħalb için
Ķalbi altun etmege iksīr-i a‘zamdır şarāb

²²² [G.10] 24b

- 3 Neş'e-i dīger verir her bir kadeḫde 'āşıkā
La'l-i cānānım ile elbette tev'emdir şarāb
- 4 Nīk ü bed aḫlāḫ-ı mestūrānesin i' lān eder
'Ārife a'lā miḫekk-i ṭab'-ı ādemdir şarāb
- 5 Bir enīsim yoḫ idi bu gece çekdim sīneye
Ḳalb-i derd-ālūd u bīmārımla hem-demdir şarāb
- 6 Baḫr-ı ḡam kıldı temevvüc ber-ayaḫ ol [da] yetiş
Sāḫiyā biz içmedik zirā ki çoḫ demdir şarāb
- 7 Herkesiñ derd-i dīger-gūnunca etmede 'ilāc
Ġālibā nabz-āşinā-yı ḫalk-ı 'ālemdir şarāb

Li-Kātibihi - Ġazeliyāt Fī Ḥarf-i't-Tā'

[G.11]²²³

²²³ [G.11] 25a

Mef'ülü / Mefā'îlü / Mefā'îlü / Fe'ülün

- 1 Hâlin ne bilir 'aşkıñ ol dūr-i muḥabbet²²⁴
Bilmez ki Süleymān'a nider mūr-ı muḥabbet
- 2 Ḥavf etmez idi 'aşk-ile Kays şāh u gedādan
'Ālemde benem şimdi o maḡrūr-ı muḥabbet
- 3 Zāhirde mükeddersem eger cevr-i felekden
Bāḡında benem ḥamd ola mesrūr-ı muḥabbet
- 4 Kāl ehli görüp ḥālime ṭa' n eylediler hep
Bilmez ki leb-ā-leb bu gönül nūr-ı muḥabbet
- 5 Zühdī ḡanı ol ehl-i naẓar ḥāliñi bilsin
Dünyāda hemān cümlesi mehcūr-ı muḥabbet

[G.12]²²⁵

Def' a - Li-Kātibihi

²²⁴ Bu gazelin tüm beyitlerinin üzeri çizilmiş ve hemen üstüne de “maṭrūḡ” notu düşülmüştür. Diğer çizilerek iptal edilen beyit ya da mısraları dipnotlarda gösterdik; bu gazel de dipnotta gösterilebilirdi. Fakat bu 5 beyitlik gazeli tam olduğu için ana metne dâhil etmeyi uygun gördük.

²²⁵ [G.12] 25a

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün

- 1 Mürüvvet yok mu hiç gāhice bu bī-çāreyi yād et
Esir oldumsa cādū çeşmine ey kāfir āzād et
- 2 O şūh-ı ser-keşi teshir ise maṭlūbuñ ey 'āşık
Hemān giryān olup sen nāle-i şeb-giri müzdād et
- 3 Ne hācet tīg-i cevri çekmege kaşdıñ helāk ise
Raķib-i seg-nihāda emr edip 'uşşāka cellād et
- 4 Dil-i virāneye ḥayl-i sipāh-ı derd ü ğam geldi
Meded sāķi baña sen bāde-i pür-zūru imdād et²²⁶
- 5 Der-i devlet-medārında beni redd eylediñ ey şūh
Yıķıldım gitdim artık ister iseñ gönlüm [āz]ād et
- 6 Ƙuluñ Ğālib revā mı künc-i fūrķatde enin etmek
O ğam-ḥārı meded vaşlıñ ile Allāh için şād et

²²⁶ Bu beyitten sonra yer alan

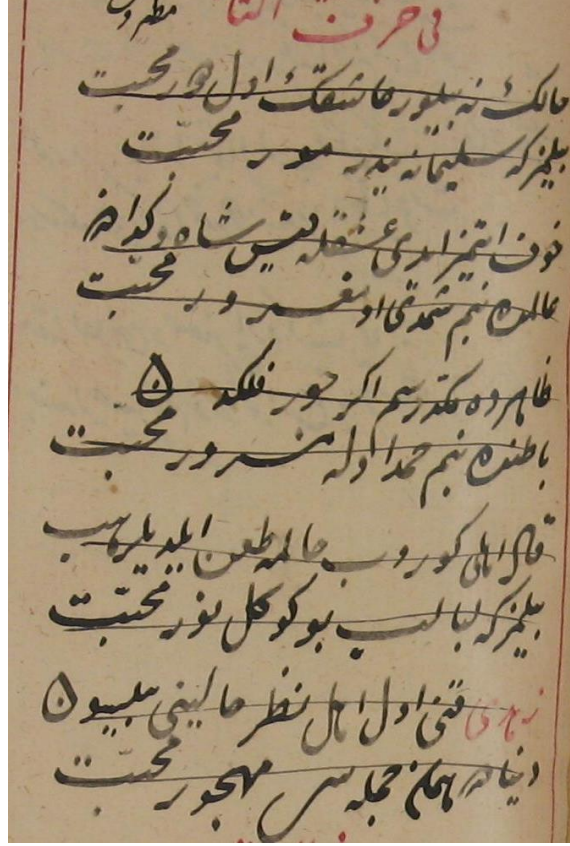
“Dilā mümkün mi ol ğonce-dehenden ḥarf-i vaşl almak

Ğülistān-ı ruḥunda hezārāsā ṭurma feryād et”

beyti üzeri çizilerek iptal edilmiştir. İptal edilen bu beytin ikinci mısraı da vezne uymamaktadır.

[G.13]²²⁷

Li-Kātibihi Ġazeliyāt Fī Ḥarfi't-Tā³

[G.14]²²⁹

Ve lehü

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

[...]²³⁰

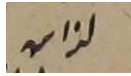
²²⁷ [G.13] 25a

²²⁸ Bu gazelin yanına “maṭrūḥ” olduğu notu düşülmüştür.

²²⁹ [G.14] 25a

- 1 Ey gönül terk et cihānı vādi-i rindāne tüt
Tütma mescid rāhını dā'im reh-i mey-ḥāne tüt
- 2 Git bahār eyyāmı gülşenlerde kıl geşt ü güzār
Gül bulunmaz ise elde lāleyi peymāne tüt
- 3 Ehl-i derde maḥremiyyetdir sebep ḥüzn-i dile
Etme añlar ile ülfet kendiñi bī-gāne tüt
- 4 'Āşıkıñ gördükde yolda böyle at sürmek nedir
Çek licāmın tevsen-i nāzıñ biraz şāhāne tüt
- 5 Zīr-i gerdenden baña bir buse iḥsān eyle de ²³¹
Bunca demdir etdiğiñ āzār-ı bī-pāyāna tüt
- 6 Ġālibā ister iseñ ḥāşıl ola kām-ı diliñ
Dā'imā rüy-ı niyāzı dergeh-i Yezdān'a tüt

²³⁰ Okunamayan başlık şu şekilde yazılmıştır:

²³¹ Bu beyit, kendinden önceki ve sonraki beyitler arasından ok çıkarılarak sayfa kenarına sonradan eklenmiştir.

[G.15]²³²

Li-Muḥarririhi

Mef' ūlü / Fā' ilātü / Mefā' ilü / Fā' ilün

- 1 Hārā-miṣāl ṣaḥn-ı cihānıñ niṣānı saḥt
Bu çarḥ-ı kec-reviñ de çekilmez kemānı saḥt
- 2 Oldu taḥammül aña ḫatı müṣkil el-amān
‘Uṣṣāḫ-ı dil-fiḡārıñ efendim fiḡānı saḥt
- 3 Nerm eyler ādemiñ dil-i sengīnini o dem
Görme ‘itāb u minnet-i pīr-i muḡānı saḥt
- 4 Ḥāk-i rehinde baḡrına taş yaşlanıp yatar
‘Uṣṣāḫ-ı zārıñ oldu cihānda mekānı saḥt
- 5 Ḥüsñü mü ānı mı dili cezb eyleyen nedir
Bilmem o yār-ı mehveṣimiñ in ü ānı saḥt
- 6 Herkes nihāde-ser olabilir mi kim gönül

²³² [G.15] 25b

Ser-tā-ser oldu meykedeniñ āsitānı saht

7 Hem-rehlerini deşt-i sühanda geçip gider
Şeb-dīz-i hāmemiñ ki çekilmez ‘inānı saht

8 Nazm-ı laṭīf-i Ḥazret-i Nāzım Efendi’yi
Tanzīr için eder ise Ğālib gümānı saht

[G.16]²³³

Li-Muḥarririhi

Fe‘ ilātün / Fe‘ ilātün / Fe‘ ilātün / Fe‘ ilün

1 Tāb-ı ḥālīñle yanıp nūr-ı çerāğ-ı yāķūt
Reşk-i la‘ liñle ḥarāb oldu ocağ-ı yāķūt

2 Hecr-i ḥāl-i leb-i la‘ liñ ile ḳan ṭamlamadan
Oldu bu didelerim ‘ayn-ı çanağ-ı yāķūt

3 Şevķ-i la‘ liñle eger bāde içip etse günāh
Heft dūzaḥ olur ‘uşşāķına bāğ-ı yāķūt

²³³ [G.16] 25b

4 Gördü peymāne-i teb-ḥāl-i leb-i mey-gūnuñ²³⁴

Reşkden pāy-ı ḥuma düşdü ayağ-ı yāķūt

5 Ḥoķķa-i la^ʿ l-i lebi vaşfını yazdıñ Ğālib

Etseler şayrafiyān nola ferāğ-ı yāķūt

Fī-Ḥarf-i’ş-Şā’

[G.17]²³⁵

Mef^ʿ ūlü / Fā^ʿ ilātü / Mefā^ʿ ilü / Fā^ʿ ilün

1 Ey dil o şūḥa eyleme sen āh u zār^ʿ abeş

Yanmış bir āfete anı etmek nizār²³⁶ ^ʿ abeş

2 Ey dil seniñ bu dünyede kim yārdır ğamıñ

Ķılma tefahḥüs^ʿ ālemi²³⁷ bir ğayrı yār^ʿ abeş

²³⁴ Mısraın yan tarafına alternatif olarak “Lebin sākiniñ ben” yazılmıştır.

²³⁵ [G.17] 26b

²³⁶ Mısrada “şikār” kelimesinin üstü çizilerek “nizār” yazılmıştır.

²³⁷ Mısrada “dünyeyi” kelimesinin üstü çizilerek yerine “ālemi” yazılmıştır.

- 3 Sīnem ki sūz-ı ‘ aşkıñ ile dāgdārdır
Seyr et benim bu sīnemi kim lālezār ‘ abeş
- 4 Olmuş dehānı bir şadef anıñ ki pūr-güher
Şayd etmege o āhuyu gevher nişar ‘ abeş²³⁸
- 5 Ğālib o şūḡ geçmeye kāfir raķībden²³⁹
Şıdķ-ı derūnuñ eyleme sen āşikār ‘ abeş

Fī Ḥarf-i’l-Cim

[G.18]²⁴⁰

Fe‘ ilātün / Fe‘ ilātün / Fe‘ ilātün / Fe‘ ilün

- 1 Leşker-i derd²⁴¹ ü ğamı cām-ı muşaffā ile geç
Öyle cāy-ı ḡaṭarı esb-i sebük-pāy ile geç
- 2 Mevc-ḡīz olmağa bed’ etdi dilā baḡr-ı firāk

²³⁸ Bu mısra vezne uymamaktadır.

²³⁹ “Ol-şūḡ Ğālib geçmeye kāfir raķībden” mısranın üstü çizilerek yerine bu mısra eklenmiştir.

²⁴⁰ [G.18] 26b

²⁴¹ Daha önceden yazılan “hecr” kelimesinin üzeri çizilerek yerine “derd” yazılmıştır.

‘ Aqlına yelken edip zevrağ-ı şahbâ-y-ile geç

3 Üzmek isterseñ eger sen rüķebânîñ cânın
Dergehiñden el ele ver o dil-ārâ-y-ile geç

4 Belki raħm ede diyü leşker-i ğam pesmânde
Pîş-i cânândan âh eyleyip alay-ile geç

5 Ğâlibâ feyz alayım derseñ eger meykedededen
Destiñ öp pîr-i muĝânîñ da müdürâ-y-ile geç

Fî Ĥarf-i’l- Ĥâ’

[G.19]²⁴²

Mef’ ülü / Fâ’ ilâtü / Mefâ’ ilü / Fâ’ ilün

1 Emdir beyâz gerdeniñ aĝyâra ver feraħ
Tesmîm kılsın ‘ âşıkı tek mâra ver feraħ

2 Āyât-ı küfrü qaraladı kara ĥağların

²⁴² [G.19] 27a

Göster o muşhaf yüzü küffāra ver feraḥ

3 Ğamlar tümen tümen geliyor baña hey meded

Sākī getir o bādeyi bu zāra ver feraḥ

4 Ey münkir etme ğamla şikāyet zamāndan

Tevḥīde gel de gönüne bī-çāre ver feraḥ

5 Baña o şūḥ-ı ser-keşi yā Rab²⁴³ naşīb kı1

Mesrūr eyle Ğālibi²⁴⁴ hemvāre ver feraḥ

Fī Ḥarf-i'l- Ḥā'

[G.20]²⁴⁵

Mef' ūlü / Mefā' ilü / Mefā' ilü / Fe' ūlün

1 Verdi şeh-i ' aşkı dilime pāye-i dūzaḥ

Etdi şerer-i āhımı pirāye-i dūzaḥ

²⁴³ Mısrada, “yār et” olarak yazılan kısmın üstü kurşun kalemle çizilerek yerine “Yā Rab” yazılmıştır.

²⁴⁴ “Yā Rab bu Ğālib bendeñe”nin üstü kurşun kalemle çizilerek, yerine yine kurşun kalemle “Mesrūr eyle Ğālibi” yazılmıştır.

²⁴⁵ [G.20] 27a

- 2 Şūfī kesilirsīñ çü hıvān sūziş ile sen
Bir dem ola gör baķ hele hem-sāye-i dūzaķ
- 3 Beyhūde midir āhımız ol şu‘le-i ruħdan
Āhımdır olan yanmaĝa sermāye-i dūzaķ
- 4 Cāmı[ñ] ‘aceb olmaz bu ķadar sūzişi zirā
‘Aşķ āteşiniñ zerresidir māye-i dūzaķ
- 5 Ağyārı kütük gibi yaķarsam nola Ğālib
Verdi şeh-i ‘aşķı dilime pāye-i dūzaķ

Fī Ĥarfı’d-Dāl

[G.21]²⁴⁶

Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilün

- 1 Gördüm ol zülf-i perişānı ĥarāb oldum meded
Baķdım ol āteş gibi rūya kebāb oldum meded

²⁴⁶ [G.21] 28a

- 2 Dāne-i hāl-i ruḥuñ gendüm ḥayāl etdikçe āh
Eşkime göñlümlle seng-i āsiyāb oldum meded²⁴⁷
- 3 ‘ Aşk-ile Ferhād’a Şirīn idi ta‘ nı herkesiñ
Şimdi ben de saḥre-i her şeyḥ ü şāb oldum meded
- 4 Ol leb-i mey-günlar geldikçe her dem yādıma
Ben zarūrī ḫālib-i şahbā-yı nāb oldum meded
- 5 Baña kıldı dün gece ol-şūḥ düşünām u ‘ itāb
İşte bu vaz‘ -ile Ğālib kām-yāb oldum meded

[Fī Ḥarf-i’z-Zel]

[G.22]²⁴⁸

Li-Muḥarririhi

Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilün

²⁴⁷ Beyitte ikinci mısraın üstü çizilerek yerine yukarıya alınan “Dāne-i hāl-i ruḥuñ kendüm ḥayāl etdikçe āh” mısraı yazılmıştır. Bu mısra, aslında ilk mısraın değiştirilmiş hali olduğundan, ikinci mısraın yanlışlıkla çizilmiş olduğu kanısına varılarak, “Dāne-i hāl-i ruḥuñ pisterde etdikçe ḥayāl” olan ilk mısraın yerine sonradan eklenen mısra yazılmıştır.

²⁴⁸ [G.22] 28b

- 1 Eylemişdir ḥandeyi gül sen ruḥ-ı zībādan aḥz
Bülbül etmişdir daḥi efḡānı ben şeydādan aḥz
- 2 Geldigi demde dimāḡ-ı ‘ aqlıma bŷy-ı cünŷn
Eyledim zenciri tār-ı ḡisŷ-yı Leylī’den aḥz
- 3 Ḥaṭṭıñı fikr eyledim vaşfında buldum çok sŷḥan
Eyledim elfāzı ‘ aksi ŷzre ben ma‘ nādan aḥz
- 4 Bu riyā-ālŷde ṭā‘ atle diliñ bulmaz şafā
Zāhidā gel neş’eyi et bāde-i şahbādan aḥz
- 5 Yā Rab etme Ġālib’i ḥasretkeş-i feyzi meded
Çŷn eder ‘ ālem hemişe feyzi Mevlānā’dan aḥz

Fī Ḥarfı’r-Rā

[G.23]²⁴⁹

Fe‘ ilātŷn / Fe‘ ilātŷn / Fe‘ ilŷn

²⁴⁹ [G.23] 29a

- 1 Beni āşüfte eden ān mıdır
Yoksa ol zülf-i perişān mıdır
- 2 Ma‘ nī-i haṭṭıñı söyle cānā²⁵⁰
Kışsa-i mūr-ı Süleymān mıdır
- 3 Ne siyeh hūnīdir ol dīdeleriñ
Söyle ğāretger-i imān mıdır
- 4 ‘İd geldi niçün ağlar dil kan
Tığ-i ebrūlara kurbān mıdır
- 5 Luṭf-ı halk ile dil olmaz ma‘ mūr
Cevr-i dildār ile vīrān mıdır
- 6 Nāz eder mi baña ol şūḥ ‘ aceb
Gönlüm ol devlete şāyān mıdır
- 7 Ḥasretimle diyerek şormazsıñ
Kār-ı Ğālib ‘ aceb efgān mıdır

²⁵⁰ Bu mısra vezne uymamaktadır.

[G.24]²⁵¹

Ve lehü

Müstef' ilün / Fe' ülün / Müstef' ilün / Fe' ülün

- 1 Ey mest-i nâz u naḥvet 'uṣṣâkıñ eyle mesrūr
Şimdi o ḳadd u ḳâmet oldu ḥayâlden dūr
- 2 Şevḳ-i ruḥunla ey mâh yandım bu gece billâh
Ḳan dökdüm eyledim âh şubḥa erişdi bu şūr
- 3 Âbrūy-içün kemâniñ sinem ḳılıp nişâniñ
Kesdi dilim amânın bâzūlarıñ ki pūr-zūr
- 4 Tîḡ-i nigâhıña ben ḳarşu verir idim ten
Pūr-yare eylediñ sen vuşlat ile²⁵² gel merhem ur²⁵³
- 5 Ol-şūḡ-ı merḥametḳâr nâz etmez idi her bār
Bilmezdi Ğâlib-i zâr olduydu aña maḡrūr

²⁵¹ [G.24] 29a

²⁵² Burada “vuşlatla” yazılı iken kelimenin üstü karalanmış ve hemen altına “vuşlat ile” yazılmıştır.

²⁵³ Bu mısra vezne uymamaktadır.

[G.25]²⁵⁴

Ve lehü

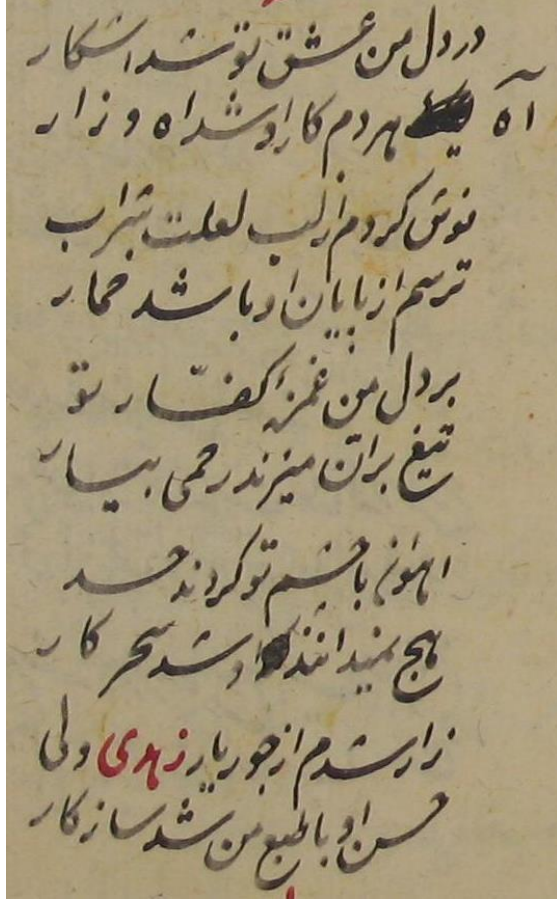
Fe^ç ilâtün / Fe^ç ilâtün / Fe^ç ilâtün / Fe^ç ilün

- 1 Cümle dil-şād olalım yār ile ç işret demidir
ç Arz-ı hāl eyleyelim ol-şehe fırsat demidir
- 2 Nice bir hazm edelim cev̄ ü cefāsın felegiñ
Ġamı def̄ eyleyelim şimdi muḥabbet demidir
- 3 Getir ol bādeyi sen bizlere ver kim sākī
Nüş edip mest olalım yār ile fūrkat demidir
- 4 Sen raḳīb-i seg ile ḥaylice hem-bezm olduñ
Nola faşl eyler iseñ şimdi ki ġayret demidir
- 5 Ḳıl cefā Ġālib'e ey pādīşeh-i kişver-i nāz
Lāyık oldur ḳuluña şimdi ç adālet demidir

²⁵⁴ [G.25] 29a

[G.26]²⁵⁵

Ve lehü

[G.27]²⁵⁶

Ve lehü

Mef' ülü / Mefā' ilü / Mefā' ilü / Fe' ülün

1 Ehl-i dile dünyāda ki bir yār gerekdir

²⁵⁵ [G.26] 29a

²⁵⁶ [G.27] 29a - 29b

Çeşm-i siyehiveş o da bīmār gerekdir

29b

2 Nāz eylese ‘uşşākına çeşmin süzerekden
Maḥbūb odur elbet ki cefākār gerekdir

3 Ben deşt-i muḥabbetde idim silsile-cünbān
Bend etdi serim zūlfüne seḥḥār gerekdir

4 Cevr ü sitemiñ zaḥmların sīneye çeksin
Gösterme dilā ğamzesi ğaddār gerekdir

5 Def -i ğama ben bildigim ey Ğālib-i nā-çār
Elbet saña peymāne-i ser-şār gerekdir

[G.28]²⁵⁷

Ve lehü

Mef̄ ülü / Fā‘ ilätü / Mefā‘ ilü / Fā‘ ilün

1 Eşkim ḥayāl-i çeşm ile dā’im revendedir
Āhım o cūybārıñ önünde devendedir

²⁵⁷ [G.28] 29b

- 2 Şevk-i gül-i ruhuñla bu āh u figān ile
Kıl imtiḥān bendeñi bñlbñl çemendedir
- 3 Murğ-ı dilim çıkarsa da bir dāne bulmağa
Zñlfññ tuzağına yine cān-ile bendedir
- 4 Ben verdim ise cānı nola rāh-ı vaşlıña²⁵⁸
Kadri o ḥñsn ü ānınıñ al işte bendedir
- 5 Ey ğonce-leb tebessüm et ‘ uşşāka ver feraḥ
Bağ bağ çemende güllere kim cümle ḥandedir
- 6 Her şeb hezār māh ṭulū‘ etse çarḥdan
Encüm gibi gelir dil-i Ğālib ki sendedir

[G.29]²⁵⁹

Ve lehü

Mefā‘ ĩlün / Mefā‘ ĩlün / Mefā‘ ĩlün / Mefā‘ ĩlün

²⁵⁸ Burada vezne uymayan “Cānlar verirsem nola reh-i vaşlıña şehā” mısraı var iken, üzeri karalanarak yerine yukarıdaki mısra eklenmiştir.

²⁵⁹ [G.29] 29b

- 1 Ben ol āzādeyem kim māsivāya raġbetim yoġdur
Men ol ŧeyġem ki zāhid zāhidāna himmetim yoġdur
- 2 İmām oldum gürüh-ı mey-perestāna hele ŧimdi
Felek pür etse gevherle cihānı minnetim yoġdur
- 3 Beni redd etme luġf eyle der-i mey-ġāneden yā Rab
Ki zirā zühd ile mezkette aŧlā rāġatım yoġdur
- 4 Felek Allāġ için ġat‘ eyle cevriñ bir nefes benden
Benim māh-ı nevāsā tende aŧlā ŧāġatım yoġdur
- 5 Der-i dārü’ŧ-ŧifāyı eyledim mesken bu günlerde
Ki mecnūnuyam ol zülfüñ dīġer bir ŧan‘ atım yoġdur
- 6 Bu meydān-ı muġabbetde ġabā-yı aġlası ġoydum
‘Abā-pūŧ oldum āġir ġayrı aŧlā ġil‘ atım yoġdur
- 7 Nola olsa ġalāyık ŧimdi benden cümle rü-gerdān

Benim anlar gibi zāhirde Zūhdī devletim yokdur

[G.30]²⁶⁰

Ve lehü

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 Her ne derse yār 'āşık kâ' il olmağdır hüner
'Aklı da rāhında anıñ zā' il olmağdır hüner
- 2 Eylese tır-i kazā çarhıñ kemānından zuhūr
Kendisi âmācgehveş hā' il olmağdır hüner
- 3 Halk eder mürşid saña elbette Feyyāz-ı Ezel
Sa'y edip irşāda kendi kâbil olmağdır hüner
- 4 'Aşğdan elbet rızā-yı yārdır maşşūd olan
İşte bu rütbeye 'āşık nā' il olmağdır hüner
- 5 Kesb-i 'irfāndan gönül Gālib kalır mı bī-naşīb
Līk Mollā saña bir dem mā' il olmağdır hüner

²⁶⁰ [G.30] 29b

[G.31]²⁶¹

Li-Muḥarririhi

Mef' ūlū / Fā' ilātū / Mefā' ilū / Fā' ilün

- 1 Ey dil cefā-yı yār ne sende ne bende var
Ol baḥt-ı sâzkâr ne sende ne bende var
- 2 Ol çeşm-i mest fitneler icâd eder iken
Būs etmede²⁶² ḥumâr ne sende ne bende var
- 3 Ey dil o mehle ḥ'âbda vuşlat uzaḳ degil
Lâkin ḥayâl-i yâr ne sende ne bende var
- 4 Ben uyḥu bilmem 'aşḳla sen-daḥi fitnedem
Ol çeşm-i ḥ'âbdâr ne sende ne bende var
- 5 Sen-daḥi nâr-ı 'aşḳla yanmışsın ey gönül
Evvelki²⁶³ eşḳ ü zâr ne sende ne bende var

²⁶¹ [G.31] 30a

²⁶² Bu kelime yerinde başka bir kelime mevcut iken üzeri tamamen karalanmış, daha sonra alt kısma “etmede” yazılmıştır. Üzeri karalanan kelime okunamamaktadır.

6 Ey dil sen ol per̄iveſe arpıldıñ añladım²⁶⁴

Bir cāyda arār ne sende ne bende var

7 Ġālib ſıķıntı çekme ki bu nazm-ı Fā’iķ’i

Tanzīre iķtidār ne sende ne bende var

[G.32]²⁶⁵

Ve lehü - Tanzīr-i Ġazel-i Vāſıf Der-Enderün-ı Hümāyun

Mef’ ūlü / Fā’ ilātü / Mefā’ ilü / Fā’ ilün

1 Ey dīde eſk-i al ne sende ne bende var

Ol nehr-i ħün-miſāl ne sende ne bende var²⁶⁶

2 Düşnām-ı yāre toğrusu ħalt etme zāhidā

Dillerden infi’ āl ne sende ne bende var

²⁶³ Bu kelime metne sonradan kurſun kalemle eklenmiſtir. İlk yazılan kelimenin ūzeri tamamen karalandığı için okunamamaktadır.

²⁶⁴ Gazelin bu beytinde, “Ben saña olduğum gibi olmuſsun ey civān” mısraının ūzeri çizilerek yerine yukarıdaki mısra eklenmiſtir.

²⁶⁵ [G.32] 30a

²⁶⁶ Bu beyitten sonraki beytin ūzeri çizilerek iptal edilmiſtir. İptal edilen beyit ſudur:
“Yanmıſ mı yoğsa sende midir bende yoğ hele
Bu albden su’āl ne sende ne bende var”

- 3 Dā'ım vişāl-i yāri taḥayyüldeyiz gönül
Endīşe-i muḥāl ne sende ne bende var
- 4 Ey dil seniñle ḳanda o dem mey-perest idik
Şimdi o ḥüsn-i ḥāl ne sende ne bende var²⁶⁷
- 5 Gördükde mäh-ı rüzedede gül-nār lebleri
Şabr etmege mecāl ne sende ne bende var
- 6 Oldu firāḳı şimdi uzun boylu Ğālibā
Ol yār-ı nev-nihāl ne sende ne bende var²⁶⁸

[G.33]²⁶⁹

Li-Müsevvidihi - Tanzīr-i Ğazel-i Fā'ıḳ Efendi Ḥazretleri

Mefā' ilün / Fe' ilātün / Mefā' ilün/ Fe' ilün

²⁶⁷ Bu beyitten sonraki beytin üzeri kurşun kalemle çizilerek iptal edilmiştir. İptal edilen beyit şudur:
“Feryādñ artdı ol güle ben gibi ey hezār
Yanmaḳda çün kemāl ne sende ne bende var”

²⁶⁸ Bu gazelin bir nazire olduğu başlıktan da anlaşılmasına rağmen, Vāşıf'ın mahlasını içeren beyit yoktur.

²⁶⁹ [G.33] 30b

- 1 Amān amān yetişir baña bu tegāfüller
Ki kalb-i zārum ile yanmada taḥammüller
- 2 Hezār-fenn ile çarpar bu şīşe-i ‘aqlı
O şekl-i mürdde böyle perī temeşşüller
- 3 Seniñ o zülfünüñ olmuş hayāli çeşmimde
Derūn-ı şīşede desteyle tāze sünbüller
- 4 Ḳabā-yı sebzini ey ğonce şoy vücūdundan
Bisāt-ı gülşene yetmez mi çeşm-i bülbüller
- 5 Nedir bu ince fiġānlar esīr-i pisterveş
Bu cāmi kılca ğomuş Ğālibā o kāküller

[G.34]²⁷⁰

Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilün

- 1 Şimdi meydān-ı muḥabbetde dil-i nā-çār bir
Mülk-i ḥüsn içre seniñ gibi daḡi dildār bir

²⁷⁰ [G.34] 30b

- 2 Hey mürüvvetsiz yeter etdikleriñ şerm ur olur
Etdigiñ üftādeñe luţfuñ ile āzār bir
- 3 Olmuş iklīm-i cemāl içre seniñ mişliñ ‘adīm
Gerçi bu gerdūnda ṭālī‘ olur meh var bir
- 4 Başa çıkmaz ey gönül olma şaşkın dil-dāde gel
Gördüğüñ her yāre²⁷¹ bağlanma yeter dildār bir
- 5 Maḥrem oldu Fıṭnat’iñ bīkr-i ‘arūsü nazımına
Eyledikde ḥamle Ğālib nīru-yı efkār bir

[G.35]²⁷²

Mefā‘ īlün / Mefā‘ īlün / Mefā‘ īlün / Mefā‘ īlün

- 1 Mül-i ğam nūş eder gönülüm aña mey-ḥāne çeşmimdir
Bilürin cāmveş pür-ḥūn yine peymāne çeşmimdir

²⁷¹ Burada daha evvel “Her civān-ı dehre” yazılı iken üzeri çizilmiş ve mısraın altına yukarıya alınan kısım yazılmıştır.

²⁷² [G.35] 30b

- 2 Muḥīṭ olmuş o şem^ç -i rūyī fānūs-ı ḥayālīm baḳ²⁷³
Ne ma^ç nīdir ki yanmağa yine pervāne çeşmimdir
- 3 Eger müjgānlarıñ peykān ederse ol kemān ebrū
Dil ü sīnem degildir lāyık ol iḥsāna çeşmimdir
- 4 Bu ḥūn-ālūd aḳan göz yaşıdır baḥr-ı belā şanma
Vücūd iḳlīmīni cümle veren ṭūfāna çeşmimdir
- 5 Naẓar kıl ḥālīme iḡmāz-ı ^ç ayn etdiñ yeter ey meh
Ki zīrā āb-baḥşım bu dil-i sūzāna çeşmimdir
- 6 Naẓar kıldı ṭutuldu ḥalḳa-i zencīr-i zūlfünde
Benim ḥāşā degildir bu dilim dīvāne çeşmimdir

[G.36]²⁷⁴

Li-Muḥarririhi

Mefā^ç īlün / Mefā^ç īlün / Mefā^ç īlün / Mefā^ç īlün

²⁷³ “Bak” kelimesinin yerinde daha evvelden “çün” varken bu kelimenin üzeri karalanmıştır.

²⁷⁴ [G.36] 30b

- 1 Fünün-1 şīve vü nāzı o yār-1 bī-vefādan şor
Şorarsañ ol perī-rūya hemān resm-i cefādan şor
- 2 Şaķıñ zevķ u şafādan şorma ‘ uşşāķ-1 dil-efgāra
Anıñ cānānesinden çekdiği cevır ü ezādan şor
- 3 O şūh-1 ser-keşıñ teşhīri maṭlūbuñ ise ey dil
Anı şeb-tā-seher feryād ile Ḥaķķ’a du‘ ādan şor
- 4 Eger ister-iseñ genc-i füyüzāt-1 İlāhī’yi
Anı peygūle-i vīrānede sen bir gedādan şor
- 5 Fenādır soñrası çarpılma Ğālib her perī-rūya
Vefası var mıdır yoķ mu anı sen ibtidādan şor

[G.37]²⁷⁵

Li-Müsevvidihi

Mefā‘ ilün / Fe‘ ilātün / Mefā‘ ilün/ Fe‘ ilün

- 1 Göñül göñül saña elbette bir civān bulunur

²⁷⁵ [G.37] 31a

- Yolunda cān verecek yār-ı mihrībān bulunur
- 2 Ne-dem ki eylerim ol şūhu öpmege niyyet
Hemān o hañçer-i hūnrīz der-miyān bulunur
- 3 Şehīd etmededir ʿāşıkānın ol hūnī
Henüz aransa ser-i hañçerinde kan bulunur
- 4 Gönül yeter ne bu endīşe-i hıred-fersā
Cihānda saña da bir yār-ı rāzdān bulunur
- 5 Kemān kaşları atdıçça tır-i müjgānın
Açılsa sine-i ʿāşıkda bir nişān bulunur
- 6 ẖulūb ehli bulunmaz anı gözet Ğālib
Saña felekde nice yār her zamān bulunur

[G.38]²⁷⁶

Li-Müsevvidihi

Mefāʿ ilün / Feʿ ilātün / Mefāʿ ilün/ Feʿ ilün

²⁷⁶ [G.38] 31a

- 1 Dem-â-dem etdigim âh u figân âteşdir
Derûn-ı dilde efendim yanan âteşdir
- 2 Kaçınmam âteş-i ‘ aşk-ı bütândan zîrâ
Semender-i dilime âşiyân âteşdir
- 3 Seni o yâr eger aldadırsa daği gönül
İnanma öpme yanağın amân âteşdir
- 4 Hâzer kıl alma sözüm diñle âhımı ey şüh
Bütün cihânı yaçar ol yaman âteşdir
- 5 Muhabbetiñle gider baħr-ı nâra dek yanarağ
Fezâ-yı dilde olan kârbân âteşdir
- 6 Saña nice edeyim zâhid ‘ aşkı ben ta‘ rif
Derûn-ı sînede ol bir nihân âteşdir
- 7 Şaķıñ şaķıñ ki yanar hâme Ğâlib ol şūhuñ
Mütûn-ı ‘ aşkını şerh ü beyân âteşdir

[G.39]²⁷⁷

Yā-Feyyāz

Mef' ūlü / Fā' ilātü / Mefā' ilü / Fā' ilün

- 1 Gördüm o serv boyu hırāmān olup gelir
Ağyār anıñ yanınca şitābān olup gelir
- 2 Deşt-i muḥabbetde gezen ' aşıqān çü Qays
Pāyına şimdi silsile-cünbān olup gelir
- 3 Mecrūḥ tiğ-i ğamzeñ ile ğālibā gönül
Zirā ki ağlayarak o nālān olup gelir
- 4 Bir kerre farkı var mı baq ol nehr-i hūndan
Eşkim ki ḥāk-i pāyına pūyān olup gelir
- 5 Ey şāḥ-nāz bāğ-ı melāḥat zamānıdır
Sebz-i ḥaṭıñ numūne-i reyḥān olup gelir
- 6 Ğālib nazīre kim diye bu nev-neşīdeme

²⁷⁷ [G.39] 31a

Ṭab‘ım benim ki Fā‘iḳ-i aḳrān olup gelir

[G.40]²⁷⁸

Yā Feyyāz

Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilün

- 1 Yār ‘aceb şimdi enīs-i ‘āşıḳān olmuş mudur
Dīde-i aḡyārdan ol-meh nihān olmuş mudur²⁷⁹
- 2 Ṭālib-i vaşl olduḡumda vaḳti var dedi o şūḡ
Āh bileyim ben ‘aceb-kim ol zamān olmuş mudur
- 3 Yār ile ol şūḡ-ı tācir-peççe hem-pister midir
Müşteri vü māh beyninde ḳırān olmuş mudur
- 4 Gerçi derler tār-ı zūlf-i yārdan bārīkdir²⁸⁰
Hīç zencīr-i cününü bir ḳıran olmuş mudur

²⁷⁸ [G.40] 31b

²⁷⁹ Bu mısradan önce, “Çeşm-i aḡyār” yazılmış biraz boşluk bırakılarak da “nihān” yazılmıştır. Fakat daha sonra bu denemenin üzeri çizilerek alt satıra geçilmiş ve yukarıya alınan mısra yazılmıştır.

²⁸⁰ Vezne uymayan “Tār-ı zūlf-i yārdan bārīkdir derler” mısraı var iken, bu mısram üzeri çizilerek yukarıdaki mısra yazılmıştır.

- 5 Tıfl iken kılmışdı kıaddim çille-i cevri düta
Şimdi bilmem togrusu kaşı kemān olmuş mudur
- 6 Ben o tıflıñ ne olacağın bilir iken yine
Ġalibā görsem ki gönlümce civān olmuş mudur
- 7 Gözüne görünecek Ġalibā ol tıfl için²⁸¹
Dil demiş görsem ki gönlümce civān olmuş mudur

[G.41]²⁸²

Li-Müsevvidihi

Mefā' ilün / Fe' ilātün / Mefā' ilün/ Fe' ilün

- 1 O hāli gördü ki dil rūy-ı yāre düşmüşdür
Mişāl-i dāğ ki kalb-i hezāra düşmüşdür
- 2 Niyāz resmini gönlüm hezārı etdi tamām
Terahhüm eylemek ol gül-^c izāra düşmüşdür

²⁸¹ Bu mısradā vezin bozukluğu vardır.

²⁸² [G.41] 31b

- 3 Ne rütbe yandı baķıñ nār-ı āh-ı ‘āşıkdan
Derūn-ı dūzaķa kim bir Őerāre dūşmūşdur
- 4 Tena‘‘üm etmege h‘ān-ı ser-i vişālınden
Raķīb-i seg-menişān pāy-i yāre dūşmūşdur
- 5 Bulunca dürr-i girān-māye-i muķabbeti hep
Şināverān-ı ķaķıķat biķāra dūşmūşdur
- 6 Ruķunda ķāl-i siyāhı o yāriñ ey Ğālib
Mişāl-i ‘anber-i mūşķīn ki nāra dūşmūşdur

[G.42]²⁸³

Li-Rāķimihi

Mefā‘ ilün / Fe‘ ilātün / Mefā‘ ilün/ Fe‘ ilün

- 1 Baķılsa ğamzelerinde henūz ķan ğorünür
O iki dādesi de bir belā-yı cān ğorünür
- 2 Siyāh ũurreleriñ ķaķıñ üzre ey meh-rū

²⁸³ [G.42] 31b

Benefşezârda gŷyā ki bir yılan görünŷr²⁸⁴

3 Bir āh ederse cihānı ħarāb eder ‘āşık²⁸⁵

Egerçi şŷret-i zāhirde nā-tŷvān görünŷr

4 Ĥarābezārlığı ġālibā cihān eviniñ²⁸⁶

Bağılsa dīde-i ‘ibretle ān-be-ān görünŷr

5 Benem o ġavṭa-ħor-ı kŷlzum-i melāmet kim

Kimine lŷccesi tŷfāndan nişān görünŷr

6 Ne rŷtbe cevriñ ile dil-ħarāb ise Ġālib

Yine yanında feraħnāk u şād-mān görünŷr

[G.43]²⁸⁷

Yā Feyyāz-ı Muṭlaḡ

Fā‘ ilātŷn / Fā‘ ilātŷn / Fā‘ ilātŷn / Fā‘ ilŷn

²⁸⁴ Beytin yan tarafına harekelenerek “iki yılan”, onun yanına da “iħtimāl” yazılmıştır.

²⁸⁵ Mısraın sonuna, “iħtimāl” notu dŷřŷlerek “Yaḡar yıḡar ‘āşık” yazılmış; “yaḡar” ve “yıḡar” kelimeleri ise harekelenmiştir.

²⁸⁶ Mısra, “Ĥarābe-zārlığı bu cihān-ı berbādın” iken, “ħarābe”den sonraki kısım çizilerek ŷzerine “maḡṭa‘” yazılmış ve yukarıdaki mısra yan tarafa eklenmiştir. Ayrıca yeni yazılan mısradaki “eviniñ” kelimesi harekelenmiştir.

²⁸⁷ [G.43] 32a

- 1 ‘ Āşıkıñ dünyāda ne māl u ne ‘ izz ü cāhı var
Yār elinden dā ’imā feryād u zār u āhı var
- 2 Luṭf-ı şeyḫ ü zāhide yoḫdur benim-çün ihtiyāc
‘ Aşḫ derler göñlümüñ bir mürşid-i āgāhı var
- 3 Teng şanma ehl-i Ḥaḫḫ’ıñ sen fezā-yı ḫalbini
Mevzi’ -i sūy-ı Cenāb-ı Ḥaḫḫ olur şeh-rāhı var
- 4 Dil kibār-ı ‘ aşra ḫaṭ’ ā etmez ‘ arz-ı ihtiyāc
İki ‘ ālemde anıñ ancaḫ ulu Allāh’ı var
- 5 Eşḫ-i ḫūnbārı edip bāde ḡamı nuḫl eyleyip
Külbe-i aḫzān derler ḫalbiñ ‘ işretgāhı var
- 6 Ben naşıl tefhīm ḫılam ‘ āşık olduğum saña
Saña göñlü Ġālib’ıñ ey māh-rū vallāhi var

[G.44]²⁸⁸

Dīger Ğazel

Mef' ūlü / Fā' ilätü / Mefā' ilü / Fā' ilün

- 1 Dil ol siyāh kākülünüñ mübtelāsıdır
Şāyestedir ço çeksin o başı belāsıdır
- 2 Bir dil ki ' aşk-ı yār ile eylerse imtizāc
Bir murğdur ki āteş-i dūzağ ğıdāsıdır
- 3 Bezm-i muḥabbete kōmaz idim velākin āh
Beni eden ihāfe o şeyḫiñ ' aşāsıdır
- 4 Her kimi eyler ise felek pāy-māl u pest
Anda olan bu fażl u hūner muḳtezāsıdır
- 5 Zehr-i sitemle etse de rencide vü zebūn
Ma' cūn-ı la' li ḥaste-i ' aşkıñ devāsıdır
- 6 Dil ni' met-i liḳāsına sīr oldu şimdicek

²⁸⁸ [G.44] 32b

Bir buse eyledi ki recā dış kirāsıdır

- 7 Bu nev-neşīdi böyle leṭāfetde Ġālib’iñ
Bir demde ṭarḥ-ı ṭab^c -ı ma^c ārif-şināsıdır

Fī Ḥarf-i’z- Zā’

[G.45]²⁸⁹

Fā’ ilātün / Fā’ ilātün / Fā’ ilātün / Fā’ ilün

- 1 Dergeh-i pīr-i muġāndan dūr u mehcūrlardanız
Nālemizden el-ḥazer biz ḳalbi meksūrlardanız
- 2 Gelmesin sālūs-ı bī-ġam bezm-i rind-i pūr-ġama
Bilmesin biz kim mey-i minā-yı mey-ḥorlardanız
- 3 Nūş-ı cām-ı cūr^c anıñ ḥıllinde fetvā vermişiz
Biz o kār-ı ḥüsn ile dāreynde maġfūrlardanız
- 4 Neyleriz şimden-gerü derd ü ġam-ı dünyāyı biz

²⁸⁹ [G.45] 33a

Bir mehiñ ʿ aşkıyla ʿ ayş u nūşa mecbūrlardanız

5 Sāḳiyā ketm eyleme bir cām ver Allāh için
Defter-i ʿ uşşāk içinde biz de meşṭūrlardanız

6 Çāk çāk etsem girībānım beni ʿ ayb etmeyin
Zühdiyā yār-ı sitemkār ile maʿ zūrlardanız

[G.46]²⁹⁰

Ve lehü

Feʿ ilātün / Feʿ ilātün / Feʿ ilātün / Feʿ ilün

1 Yārdan dūr olanıñ gön̄lüne rāḫat gelmez
Zār u zār ağlamadan çeşme ferāḡat gelmez

2 Ḥastedir dil seniñ o dīde-i bīmārıñ için
Sen devā kııl ki ṭabībim dile şıḫḫat gelmez

3 Raḫm edip dīde-i giryānıma dolāb ağlar
Zāhidiñ taş gibi gön̄lüne rikḫat gelmez

²⁹⁰ [G.46] 33a

4 Meclisiñden ki efendim o zamān dūr oldum

Ġayrı dilberler ile destden ülfet gelmez

5 Şöyle maḥzūn ki Ġālib ḳuluñ ol cānibden

Bir ḥaber gelmeyicek cāna meserret gelmez

[G.47]²⁹¹

Ve lehü

Fe^ˆ ilātün / Fe^ˆ ilātün / Fe^ˆ ilātün / Fe^ˆ ilün

1 Deyr-i ^ˆaşḳında anıñ şabr-ı dil ü cān uyumaz

Küfr-i zülfün²⁹² ḥıyalı sīnede ĩmān uyumaz²⁹³

2 Ey siyeh dil ne-ḳadar ḥ^ˆāb bu zulmetde uyan

Baḳsaña encüm-i raḥşān bile bir ān uyumaz

3 Çeşm-i şūḥunda anıñ eyleyemez fitne ḳarār

²⁹¹ [G.47] 33a

²⁹² Bu kelime önceden “zülfün” iken, daha sonra üzeri çizilerek “zülfün” olarak yazılmıştır.

²⁹³ “Müjde-i vuşlat-ı dildār ile bu cān uyumaz” mısramın üzeri çizilmiş, yerine yukarıdaki mısra yazılmıştır.

Şāhib-i ḥāne ki cellād ola miḥmān uyumaz

- 4 Ḥased-i la^ʿ l-i leb-i yārim ile ḳan aḡlar
Der eṣim ıḳdı ḳızıl la^ʿ l-i Bedaḥşān uyumaz
- 5 Çeşm-i pür-fitne uyur şular uyur düşmen uyur
Pister-i ^ʿaşḳda bu ḥaste-i hicrān uyumaz
- 6 Derse kim Ġālib'in ĩmānına vaşlım veririm
Küfr-i zülfün tıyali sinede ĩmān uyumaz²⁹⁴

[G.48]²⁹⁵

Ve lehü

Fe^ʿ ilātün / Fe^ʿ ilātün / Fe^ʿ ilātün / Fe^ʿ ilün

- 1 Nüş-ı mey baña o mey-ḥānede semdir sensiz
Keyfi aḡu gibidir neş^ʿesi ḡamdır sensiz

²⁹⁴ Bu beyit,

“Ey şanem ḥasret-i dīdār-ı feraḥ-baḥşıñla

Deyr-i ^ʿaşḳıñda seniñ Ġālib-i nālān uyumaz” iken, her iki mısram da üzeri çizilmiş, yerine yan tarafına metne alınan beyit yazılmıştır.

²⁹⁵ [G.48] 33a

2 ‘Ayš u nūş etme bu dünyāda ḥarām oldu baña

Olsa devvār-ı felek meclis-i Cem’dir sensiz

3 Sebze-i ḥaṭ gelicek yāda çemende cānā

Dīde-i ḥasretime ḥār-ı elemdir sensiz

4 Seyr-i gülzāra gidersem daḥi ben vaḳt-i bahār

Tārlar māni‘-i reftār-ı ḳademdir sensiz²⁹⁶

5 Saña söylerdi dil-i zārını Ğālib bir bir

Şimdi hem-rāz ḥayālīñle ḳalemdir sensiz

[G.49]²⁹⁷

Li-Muḥarririhi

Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilün

1 ‘Āşıḳ-ı şūrīdeyiz dildārdır eglencemiz

Olmayınca yār āh u zārdır eglencemiz

²⁹⁶ 3 ve 4. beyitler yerleri yanlarına konulan numaralar vasıtası ile deĝiştirilmiştir. Biz de bu iki beyti bu numaralandırmaya göre sıraladık.

²⁹⁷ [G.49] 33b

- 2 Kām-ı dil üzre ‘aceb bir gerdiş eyler mi diyü
Rûz u şeb bu günbed-i devvârdır eglencemiz
- 3 Hâk anıñ eksikligin göstermesin dâ’im bize
Künc-i fûrkatde dil-i ğam-ı̇vârdır eglencemiz
- 4 Sübha-gerdân olmadır zâhidleriñ eglencesi
‘Âşıkız biz de hayâl-i yârdır eglencemiz
- 5 Ğâlib el çeksek nola biz halkdan Ferhâdveş²⁹⁸
Şâ’iriz şîrîni-i güftârdır eglencemiz
- 6 Ol bütûñ zülfün görüp peyveste-i müy-ı miyân
Deyr-i nâr-ı ‘aşkda zünnârdır eglencemiz

[G.50]²⁹⁹

Dîger

Mef’ülü / Fâ’ilâtü / Mefâ’îlü / Fâ’ilün

²⁹⁸ “Biz ğam-ı dünyâdan âzâd olsağ ey Ğâlib nola” mısraının üzeri çizilerek, yerine bu mısra yazılmıştır.

²⁹⁹ [G.50] 33b

- 1 Biz kim ğarīk-i baħr-ı fenā Mevlevīleriz
Hem sāħil-i vişāle sezā Mevlevīleriz
- 2 Zāhid güzelce rikķat ile baķ gedāmıza
Biz pādişāh-ı mülk-i ğmā Mevlevīleriz
- 3 Ğaķ ‘afv eder ne rütbede var ise cürmümüz
Biz söyledikde rüz-ı cezā Mevlevīleriz
- 4 Tār-ı Ğarīrden daħi bārīk resmimiz
Zīr-i ‘abāda gerçi ķabā Mevlevīleriz
- 5 Beyhūde girmedik hele biz zīr-i Ğırķaya
Bizler muħibb-i Āl-i ‘abā Mevlevīleriz
- 6 Bir ney de çok mudur bize biz derd-i ‘aşķ ile
Muħtāc-ı ittikā-yı ‘aşā Mevlevīleriz
- 7 Baķ sāyesinde pīrimiziñ def ü ney çalıp
Biz şāhib-i sūrūr u şafā Mevlevīleriz

- 8 Ğālib Cenāb-ı Hāzret-i Şems'in kulu olup
Fāriğ-nişin-i her dü-serā Mevlevileriz

Fī Harfi's-Sīn

[G.51]³⁰⁰

Fe' ilātün / Fe' ilātün / Fe' ilātün / Fe' ilün

- 1 Ey cefā-piše beni eyleme yārāna kıyās
Meded öldürme beni eyleme mārāna kıyās
- 2 Şem' -i bezm-i ruḥ-ı cānānede yandım bu gece
Göriccek eyledi emşāline pervāne kıyās
- 3 Kūh u deştde göriccek şanma kerem kıl Mecnūn
Ben seniñ 'āşıkınam eyleme dīvāne kıyās
- 4 Ḳadd-i bālāteriñi gördüler 'uşşākıñ o dem
Dediler maḥz-ı ḥaṭā serv-i ḥırāmāna kıyās

³⁰⁰ [G.51] 33b

5 Kāle-i vaşla giderken beni urdu ğamzeñ

Eyledim dīde-i ‘ ayyārını mestāne kıyās

6 Zühdiyā kıılma fedā cānını rāhıñda anıñ

Etme o şūḥ-ı cefā-piṣeyi cānāna kıyās

Fī Ḥarfi’ş-Şīn

[G.52]³⁰¹

Mefā‘ ilün / Mefā‘ ilün / Mefā‘ ilün / Mefā‘ ilün

1 Ruḥuñ şevkıyle göñlüm oldu cānā bir niyār āteş

Anıñ-çün eylerim āh eyledikce ben nişār āteş

2 Ben āteş-meşreb oldumsa ‘ aceb midir muḥabbetle

Semender gibi cāyımdır benim leyl ü nehār āteş

3 Nedir ol-şūḥla germiyyetiñ söyle nihān etme

Olur peydā seniñ de penbe-i sineñde var āteş³⁰²

³⁰¹ [G.52] 34b

³⁰² Mısra, “Seniñ de penbe olur peydā sineñde var āteş” iken konulan takdim-tehir harfleri vasıtasıyla düzeltilerek yukarıdaki şeklini almıştır.

4 Tuşuşduğ bağı-i zũfünden teselsũller beyān etdik

Ķarār etdik [ki] zũfüñ ĉini dũd olmuş   izār āteş

5 Nola āteş Őaĉarsa bũyle Ői  r-i āteşin-ile

Bu āteş-tab  -ile Ğālib yine bir Őũĥ arar āteş

[G.53]³⁰³

Li-Muĥarririhi

Mef   lũ / Fā  ilātũ / Mefā   lũ / Fā  ilũn

1 Bilmez idim ki yār   aceb bĩ-vefā imiş

Şũretde raĥmi ĉoĥ gũrũnũr dil-rũbā imiş

2 Yoĥdur cihānda kimse ile derdi  lfetim

Ol ĝonce-leb meger ki hezār-āşinā imiş

3  İd oldu bũse var diyũ Őād olma kim gũñũl

 mmĩd-i bũs-ı pāyını etmek ĥaĥā imiş

³⁰³ [G.53] 34b

- 4 Zencir-i zülfü bu dile göstermeden merâm
Evvel alıp da ‘aqlımı sonra fedâ imiş
- 5 Kâfir de olsa hâline rahm eyler ‘âşıkıñ
Allâh nâr-ı hasrete yanmağ belâ imiş
- 6 Çün ‘arşa degdi egledigiñ âh Gâlibâ
Allâh’a yârdan ğ[arazıñ işti]kâ imiş

Fî Harf-i’l-Ġayn

[G.54]³⁰⁴

Li-Müsevvidihi ez-za‘îf

Mefâ‘ ilün / Fe‘ ilâtün / Mefâ‘ ilün/ Fe‘ ilün

- 1 Sen olma ey gül-i ter baña nâzdan fâriğ
Tek olmayam saña ben de niyâzdan fâriğ

Maṭla‘-[ı Dîġer]

³⁰⁴ [G.54] 35a

- 2 Ne oldu baña o ğaddâr nâzdan fâriğ
Ne oldu göñlüm o yâre niyâzdan fâriğ
- 3 Felekde güş edicek Zühre nâle-i ‘ aşkıım
‘ Aceb mi destini eylerse sâzdan fâriğ
- 4 Verirse âb vişâliñ bu alb-i sũzâna³⁰⁵
Nice olur dil o³⁰⁶ sũz u gũdâzdan fâriğ
- 5 Perestiş eyle dü-ebrũ-yı yâri mihrâb et
Olur mı hĩç müselmân namâzdan fâriğ
- 6 Saña çok olur anıñ bezm-i vaşlı ey Ğâlib
Gel-imdi sen de dili eyle azdan fâriğ

³⁰⁵ “vişâlin” den sonra yazılmış olan “yanan dil-i zâra”nın üzeri çizilerek yerine yukarıya alınan “bu alb-i sũzâna” yazılmıştır.

³⁰⁶ “Olur mu ‘ aşık o”nın üzeri çizilerek yerine metne aldığımız “Nice olur dil o” yazılmıştır.

Fī Harf-i'l-Kāf

[G.55]³⁰⁷

Li-Muḥarririhi

Fe^ç ilätün / Fe^ç ilätün / Fe^ç ilätün / Fe^ç ilün

- 1 Z̤ulmet-i ğamdayım encüm gibi giryān olarak
Bezme gel bu gece ey mäh ŧitābān olarak
- 2 Luṭf ile söyle raḳībān-ı ḥara nādim olup
Eyle dūŧnāmını ^ç uŧŧāḳına iḥsān olarak
- 3 Üzme bismilgeh-i ^ç aŧḳıñda müjeñle cānım
Tīĝ-i ebrūñ ile kes başımı ḳurbān olarak
- 4 Murĝ-ı dil Ḳāf'a ḳadar gezse cihānı bulamaz
Nām-ı ^ç Anḳā gibidir dünyede cānān olarak
- 5 Zūhdiyā ŧūret-i dīvār gibi ḳaldı meded
Deyr-i ^ç aŧḳıñda gönül ol büte ḥayrān olara

³⁰⁷ [G.55] 36a

[G.56]³⁰⁸

Ve lehü

Mef' ülü / Fā' ilätü / Mefā' ilü / Fā' ilün

- 1 Şimdi serimde āh benim āşiyān-ı ' aşk
Çondu fezā-yı sīnem[e] de kār-bān-ı ' aşk
- 2 Āteşdir āteş oldu amān varma yanına³⁰⁹
Ser-tā-be-pā yaçar seni yokdur amān-ı ' aşk
- 3 Serler ki gitdi kūy-ı dil-ārāda ' aşkdan
Der-gerdenimdir şimdi o bār-ı girān-ı ' aşk [?]³¹⁰
- 4 Pīr ü civān kıaddini elbet dütā eder
Olmaz keşīde āh o saht kemān-ı ' aşk
- 5 Ey dil çü Kıays-ı ' aşk-ıla deşte kıoma kıadem
Elbette rüz-gāra gider her devān-ı ' aşk

³⁰⁸ [G.56] 36a - 36b

³⁰⁹ “Āteşdir ey dil varma hāzer nezdine anın” mısramın üzeri çizilerek yerine sayfanın kenarına yukarıya alınan mısra yazılmıştır.

³¹⁰ Bu mısra vezne uymamaktadır.

- 6 ‘Uşşāk s̄ir-i şerbet-i ‘aşk oldular bütün
Çünkü kuruldu s̄ineme mebz̄ul ḥ̄ān-ı ‘aşk³¹¹
- 36b 7 Dilde o rütbe eyledi temk̄in ‘aşk kim
Dā’im derim ki k̄alması ğayrı mek̄ān-ı ‘aşk
- 8 Ğālib s̄ükūt eylesin ol ḥ̄āme kim yeter
Pür-s̄üz kıldı ‘ālemi āteş-zebān-ı ‘aşk
- 9 Etmem s̄ükūt ‘aşk-ıla bir z̄āt-ı kāmili
Bir iki beyt medḥ edeyim bā-dehān-ı ‘aşk
- 10 İşte o z̄ātūñ ism-i şerīfi³¹²
Zāhirdir ‘ilmi herkese hem-çün nihān-ı ‘aşk
- 11 Meydān-ı ehl-i dilde o çāpük s̄üvārdır
Der-destidir anıñ hem o nevk-i ‘inān-ı ‘aşk

³¹¹ “Dā’im derim ki k̄alması ğayrı mek̄ān-ı ‘aşk” mısraının üzeri çizilerek yerine yukarıya alınan mısra yazılmıştır.

³¹² Ğālib, buraya gelecek isim kısmını boş bırakmıştır.

12 Ey hāme ğayrı söyleme teng oldu kâfiye
Eyle du‘ â-yı ‘ömrünü bā-ħurde-dān-ı ‘aşk

13 Dā’im şafāda ol bu gülistān-ı dünyede
Tā erdirince aña ħazān bāğbān-ı ‘aşk

[G.57]³¹³

Dīġer

Fe‘ ilātün / Fe‘ ilātün / Fe‘ ilātün / Fe‘ ilün

1 İbtidā nāmımı dīvāne kōdu cilve-i ‘aşk
Şoñra ol-yār ile bī-gāne kōdu cilve-i ‘aşk

2 Çīn-i ħaṭda görünen ħāl degildir zannım
Şayd-ı murġ-ı dile bir dāne kōdu cilve-i ‘aşk

3 Baħt-ı ‘aşıķda niyāz etmegi gördükde şavāb
Nāz ede ħişse-i cānāna kōdu cilve-i ‘aşk

4 Ğālib’iñ ħāl-i dil-i zārına nisbet güyā

³¹³ [G.57] 36b

Ƙıŝŝa-i Ƙays'ı bir efsâne Ƙodu cilve-i   aşƘ³¹⁴

Fî Ĥarf-i'l-Kâf

[G.58]³¹⁵

Mefâ' ilün / Fe' ilâtün / Mefâ' ilün/ Fe' ilün

- 1  ü bülbül etdi beni ol piy le-i gül-reng
Der n-ı s nemi Ƙıldı  ü l le-i gül-reng
- 2 Ĥum-ı ŝar bda   aksin görünce ol s Ƙi³¹⁶
İĥ ta etdi demiş m hı h le-i gül-reng
- 3 Ne Ƙan içirdi ba a cevr ile o ness cım
Benim bu s necigim Ƙıldı k le-i gül-reng
- 4   Aceb alır mı diyü reng-i r yunu y ri 

³¹⁴ Ė lib  c nc  beyit ile bu mahlas beyti arasına iki beyit yazılacak kadar boşluk bırakmıştır. Muhtemelen daha sonra tamamlamak istemiş, fakat tamamlayamamıştır. Böylece bu gazel, mahlas beytiyle beraber 4 beyitlik tamamlanmamış bir gazel olarak karşımıza çıkmaktadır.

³¹⁵ [G.58] 37a

³¹⁶ “Ĥum-ı ŝar ba düşünce o s Ƙi-i gül-ruĥ” mısramın üzeri çizilerek yerine yan tarafa yukarıya alınan mısra yazılmıştır. *H timet 'l-Eş' r'* da ise, bu üzeri çizilen mısra yer almaktadır.

Ođundu bu gece yazmız risāle-i gūl-reng

5 Bezimde řerm-ile çūn derledikçe cānānım
Gūl-i ruđunda olur hep çū jāle-i gūl-reng

6 Te³essūf etme dilā rūyu soldu cānānıñ
řıyām eyledi geldi izāle-i gūl-reng

7 Ne dem ki ğamze-i ħūnrīzi řaşd-ı cān eyler
Olur fütādelerine nevāle-i gūl-reng

8 Bu řeb bezimde idi çūn o māh-rū Ğālib³¹⁷
Alındı ħařı-ı ruđundan maķāle-i gūl-reng

[G.59]³¹⁸

Li-Kātibihi

Fe^c ilātūn / Fe^c ilātūn / Fe^c ilātūn / Fe^c ilūn

1 Yaralar açdı benim sīneme mūjġānlarıñ

³¹⁷ Bu gazelin 4 beytinin yer aldığı *Hātımetü'l-Eş'âr*'da bu beytte mahlas Zühdi'dir.

³¹⁸ [G.59] 37a - 37b

Var ola sevdiceğim baña bu ihsânlarıñ

2 Şanma bî-ṭâḳat imiş deyiben ey ғаşı yâ
Sîne-i Rüstem'e de işler o peykânlarıñ³¹⁹

3 Sübḥa-gerdân oluruz yâr seniñ ismiñle
Âh bilseñ ne çeker 'âşık-ı giryânlarıñ

37b 4 Şimdi kânûn u mürüvvet bu mudur cânânım
Ḳandadır 'aşkıñ ile ḥasteñe dermânlarıñ

5 İsterim Ḥaḳ'dan anı Ğâlib-i nâ-çâr gibi
Saña şâdık ola hep 'âşık-ı nâlânlarıñ

[G.60]³²⁰

Tanzîr-i Ğazel-i Vâşif Begdir Enderûn-ı Hümâyûn

Fe' ilâtün / Fe' ilâtün / Fe' ilâtün / Fe' ilün

1 Ḥod-perestim saña ḥayrân olan işte ḳuluñ

³¹⁹ “Ol süḥanlar ki kemân-ı sitemiñden geldi
İşledi tâ cigere çıkmaz o peykânlarıñ” beytinin üzeri çizilmiştir. Onun yerine, “şah”
yazılarak doğruluğu belirtilen yukarıya aldığımız beyit yazılmıştır.

³²⁰ [G.60] 37b

Deyr-i ʿ aşkıñdaki menfūr-ı cihān işte ҡuluñ

2 Haste çeşmiñ yerine ben vereyim cānı saña
İşte tīr-i müjeler işte kemān işte ҡuluñ

3 Bu ʿ acebdir ki Һarīde olur iken bende
Seni naqd-i dil ü cānıyla alan işte ҡuluñ

4 Ey ҡulođlu saña ҡulluđdayım Allāh ʿ alīm
Serim ortaya ҡodum aña nişān işte ҡuluñ

5 Ҙaңısm eyler iseñ eyle helāk ey bī-dād
Geldi bismilgehiñe işte bu cān işte ҡuluñ

6 ʿ Āşıkıñ sūzişini şanma Һarīq-i ʿ āde
Dil-i Ğālib gibi yanmağda her ān işte ҡuluñ

[G.61]³²¹

[...] ³²²

Fe^c ilātün / Fe^c ilātün / Fe^c ilātün / Fe^c ilün

1 ‘ Āşık-ı zār hemān cevre taḥammülde gerek

Aña dildār-ı cefākār teğāfülde gerek

2 Olmayınca leb ü ruḥsārīñ olur mu mey nūş

Meclis-i ‘ ayşımıza gül de gerek mül de gerek

3 Biz fiğān eylemeyiz cevriñ ile ey gül-ruḥ

Öyle küstāḥ reviş bāğda bülbülde gerek

4 Her kim isterse ola cevri-i felekden maḥfūz

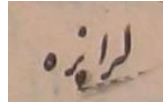
Dā ’imā bāb-ı İlähī’ye tevekkülde gerek

5 Gāh ‘ uşşāka geh ağıyāra eder ‘ arz-ı vişāl

Ġālibā ṭab^c -ı dil-ārā da temāyülde gerek

³²¹ [G.61] 37b

³²² Okunamayan kısım şu şekilde yazılmıştır:

Fî Hârf-i'l-Lâm

[G.62]³²³

Mef'ülü / Mefâ'îlü / Mefâ'îlü / Fe'ülün

- 1 Ben şohbet-i cânân ile mesrûr idim evvel
Bir 'âşık-ı muğbil diyü meşhûr idim evvel
- 2 Dür olmağı³²⁴ fikr eylemez idim ben o mehden
Ben yâr-ı vefâdârıma mağrûr idim evvel
- 3 Kârım gece gündüz benim âh olmaya mı âh
Ben defter-i 'uşşâkına meşhûr idim evvel
- 4 Gönlüm nice bu âteş ile yanmaya tursun
Def' eylesem ağıyarı da mağrûr idim evvel
- 5 Pâ-mâl isem ağıyar yanında nola Zühdi

³²³ [G.62] 38a

³²⁴ “Dürîligi” kelimesinin üzeri çizilerek yerine yan tarafına “Dür olmağı” yazılmıştır.

Ben raġbet-i dildār ile maġdūr idim evvel

Fī Ĥarf-i'l-Mīm

[G.63]³²⁵

Fe^c ilātün / Fe^c ilātün / Fe^c ilātün / Fe^c ilün

- 1 Yāre kār eylemedi āh-ı seġerden geġdim
Başım ortaya koyup ben de bu serden geġdim
- 2 Müje-i ħanġerini şundu dile luġf etdi
Hele ġalġide-be-ġün ceyş-i kederden geġdim
- 3 Fes açığında görüp ħayl-i siyeh perġemini
‘Arabistān’a daġı Ĥīn’e seferden geġdim
- 4 Yār gitdiyse dil-i zāra ħayālin verdi
Nola gelmezse şabā ben de ħaberdan geġdim
- 5 Varmadım yanına ol piġ ü kemend-i zülfüñ

³²⁵ [G.63] 39a

Zühdiyâ gön̄lüm ile bīm ü haṭardan geçdim

[G.64]³²⁶

Li-Müsevvidihi

Mef' ulü / Fā' ilätü / Mefā' ilü / Fā' ilün

- 1 Şanma en̄n etmeden āvāredir gön̄ül³²⁷
Yanmağla nār-ı ' aşkıña pür-yaredir gön̄ül
- 2 Mūy-miyānın serv gibi kuçsam ol mehiñ³²⁸
Ebrū dü-nīm eylese bī-çāredir [gön̄ül]³²⁹
- 3 Hīç ṭayanur mı ḥaṇçer-i ḥūñḥ'ār u tīzine
Şemşīr-i ğamzelerle ki şad-pāredir gön̄ül³³⁰

³²⁶ [G.64] 39a

³²⁷ Gazelin redifi başka bir kelime iken, üzerleri karalanarak “gön̄ül” kelimesi ile değiştirilmiştir. Üzerleri karalanan kısım okunamamaktadır.

³²⁸ Vezin bozuktur.

³²⁹ Bu beytin tamamının üzeri çizilmiştir. Beytin yan tarafına “Mūy-ı miyān-ı yāri ku...” ve “Ma' zūr ṭut bu ya(?)” kelimeleri yazılmıştır. Fakat bu yazılan kelimeler bir mısra oluşturmamaktadır. Çalışmada üzeri çizilen kısımları dipnotta gösterme yolundan gitmiştik. Fakat burada iptal edilen beytin yerine yazılanlar okunamadığı için, üstü çizilen kısımları ana metne dāhil etmeyi uygun gördük.

³³⁰ “Etme hücūm ḥaṇçer edip ceyš[?]-i kirpigiñ
Nār-ı muḥabbetiñ ile şad pāredir [gön̄ül]” beyti çizilerek yan sütuna bu beyit yazılmıştır.

4 Yandı o rütbe şevk-ı hayāl-i haṭṭıñla kim³³¹

Deycūr-ı şeb gibi hele kabkaradır gönül

5 Ğalib hezārveş nola zār etse āh-ile

Yanmağla nār-ı ‘aşkıñna pür-yaredir gönül

[G.65]³³²

Li-Muḥarririhi

Mef’ülü / Mefā’ ilü / Mefā’ ilü / Fe’ ülün

1 Zülfüñ degil ol rūyla sünbüdür efendim

Rūyuñ degil anlar daḥi bir güldür efendim

2 Ben ḥançer-i ebrūlara ser vermeyeyim

Etdikleriñ [‘uşş]āka teğafüldür efendim

3 Lāyıķ degil aḡyār-ı deniyle bile gitmek

‘Uşşāk-ı vefā-ḥ’āhına bu züldür efendim

³³¹“ Şevk-i hayāl-i haṭṭıñ ile yandım ol-ķadar” mısraının üzeri çizilerek, yerine bu mısra yazılmıştır.

³³² [G.65] 39b

- 4 Ta' ciz eder ise seni feryād ile gönüm
Ma' zür ola gül rüyuña bülbüldür efendim
- 5 Feryād nedir böyle hışımnāk ğazablar
Bir kerre tebessümle beni güldür efendim
- 6 Mecnün gibi kuyuñda gezerse nola Ğālib
Zülfüñ aña zencir-i teselsüldür efendim

[G.66]³³³

Li-Müsevvidihi

Mef' ülü / Mefā' ilü / Mefā' ilü / Fe' ülün

- 1 Ey meh baña cevr eyleme cānımdan uşandım
Pervāne gibi şu' le-i ruhsārına yandım
- 2 Bir ben gibi ' aşık mı olur t̄ali' i menhūs
Bir buse niyāz etmege ' id oldu utandım

³³³ [G.66] 39b

- 3 Geldi gönüle âteş-i ‘ aşkıñla arâret
Ol teşne-dilimle bu gece eşkime andım
- 4 Üftâdelerin cümle arâb eyledi çeşmiñ
Ben anzeleriñden hele Allâh’a ayandım
- 5 Gülzâra varıp seyr ederek lâleyi gördüm
Meclisdeki sâķi ile peymâneyi andım
- 6 Etdimdi bu şeb ‘âbda ol-mâhı der-âġuş
Mesrûr idi gönلüm hele eyvâh uyandım
- 7 Gördüm o mehiñ dîde-i bîmârını şordum
Ölmüş dediler Ğâlib’e billâh inandım

[G.67]³³⁴

Li-Muħarririhi

Fe‘ ilâtün / Fe‘ ilâtün / Fe‘ ilâtün / Fe‘ ilün

- 1 Yârsız meclis-i bî-revnaķı biz neyleyelim

³³⁴ [G.67] 39b

Teşne-i vaşlı olan cānı nice meyleyelim

2 Perde-derrende hicāb olsa o ḥānende güzel
Būselikden tutarak biz anı heyheyleyelim

3 Kāle-i ḥüsnüne bāzār-ı muḥabbetde hemān
Dil verip cümleden evvelce peşin peyleyelim

4 Tīğ-i zehr-i sitemiñ temren-i müjgānlarıñ-ile
Dāğ-ber-dāğ olan sīnemizi keyleyelim

5 Çeşm-i bīmārıñ içünmüş dil-i Ğālib ḥaste
Söyle bir çāre o nā-çāra devā eyleyelim

[G.68]³³⁵

Li-Müsevvidihi

Mefā' ilün / Fe' ilātün / Mefā' ilün/ Fe' ilün

1 Nażar kılnca o nūr-ı cemāle dīdelerim
Getirdi zūlmet-i cevriñ ḥayāle dīdelerim

³³⁵ [G.68] 39b - 40a

Maṭla‘ -1 Dīġer

- 2 Alınca ḥaṭṭ-ı ‘ ızārīñ ḥayāle dīdelerim
Yazar mebhāḥiṣ-i ‘ aṣḩa risāle dīdelerim
- 3 Bilindi derd-i nihānı siriṣk-i ālinden
O māha yer ḩomadı ḩiḩ su ‘āle dīdelerim
- 40a 4 O rütbe girye-künānım ki la‘l-i dil-ber iḩün
Leyāl ü rüz döner ṩās-ı ala dīdelerim
- 5 Bilir iken daḩi pür-ḩün çeṣminiñ siḩrin
ḩapıldı neyleyeyim āh o āle dīdelerim
- 6 ‘ Aceb siler mi diyü eṣk-i çeṣm-i ḩünbārım
Baḩar elinde olan dest-māle dīdelerim
- 7 Unutdu tāri-i hecrin³³⁶ o ṣūḩuñ ey Ğālib
Naḩar ḩılınca o nūr-ı cemāle dīdelerim

³³⁶ Bu kısım “tāri-i hecr ü firāḩını” iken “ü firāḩını” kısmının üzeri çizilmiş, hecr kelimesine “in” eklenmiş ve mısra bu yeni anlama göre tamamlanmıştır.

[G.69]³³⁷

Li-Muḥarririhi Tanzīr-i Ġazel-i Mīr Nebīl Efendi Raḥmetu'llāhi

‘Aleyhi Raḥmetihī ve’s-Si‘atihī

Fe‘ilātün / Fe‘ilātün / Fe‘ilātün / Fe‘ilün

- 1 Nār-ı ḥasretle yanarım aña mı acıyayım
Baña raḥm etmez o yārim aña mı acıyayım
- 2 Āteş-i ‘aşka düçārim aña mı acıyayım
Elem-i hecr ile zārim aña mı acıyayım
- 3 Beni ğamz eylediler şimdi gözünde degilim
Nīm-nigāh etmez o yārim aña mı acıyayım
- 4 İbtidā rāhına ihdā-yı dil ü cān etdim
Şimdi hiç kalmadı varım aña mı acıyayım
- 5 Tevbe verdi baña bu gece şarāba zāhid
[...] ³³⁸ çıkarım aña mı acıyayım

³³⁷ [G.69] 40a

³³⁸ Bu kısım silinip karalandığı için okunamamaktadır.

- 6 [Z]ülf-i şeb-günü gecem hıtt-ı siyeh-fâmı günüm
Böyledir leyl ü nehârim aña mı acıyayım
- 7 [...] ³³⁹me geldikçe o meh bîm-i raķibi çekerek
Gitdi hep şabr u kararım aña mı acıyayım
- 8 Neş'e buldum leb-i mey-günunu bûs etdim lîk
Gitmedi hiç humârim aña mı acıyayım
- 9 Ateş-i 'aşk dilim yaķdı şebâbiyyetde
Çü hazân geçdi bahârim aña mı acıyayım
- 10 Ta'n-ı aġyâr ile düşünâm-ı dil-ârâ tursun
Cevr-i çarh-ıla nizârim aña mı acıyayım
- 11 Aramaz Ğâlib'i ol şüh-ı sitemger bilirim
Ben anı dâ'im ararım aña mı acıyayım

³³⁹ Bu kısım silindiği için okunamamaktadır.

[G.70]³⁴⁰

Li-Müsevvidihi

Fe^ç ilâtün / Mefâ^ç ilün / Fe^ç ilün

- 1 ^ç Āşıkım yār nidügin bilmem
Yanarım nār nidügin bilmem
- 2 Yandı pervâne-i dilim ammā
Nāle vü zār nidügin bilmem
- 3 Bezm-i meyde olup o la^ç l lebiñ
Nuql-ı gül-nār nidügin bilmem
- 4 Ben o rüsvā-yı ^ç aşkıñam ki seniñ
Şerm-ile ^ç ār nidügin bilmem
- 5 ^ç Aşkı efsâne eylerem Ġālib
Ṭarz-ı eş^ç ār nidügin bilmem

³⁴⁰ [G.70] 40a

Başka bir derde düçâr eylemeyem ba' de'l-yevm

Fî Harf-i'n-Nûn

[G.72]³⁴²

Fe' ilâtün / Fe' ilâtün / Fe' ilâtün / Fe' ilün

1 Sûy-ı vaşla sühan açmazsñ eyâ gonce dehân

Bâri bu bülbülü söylet ki desin âh u amân³⁴³

2 Eyledi mülk-i dili gâret ü yağmâ çeşmiñ

Ġamzeñe eyle recâ etmeye havfım pür-kan

3 Ne füsün etdi baña sâhir-i zülfün bilmem

Şeb ü rûzum bir olup başıma ' âlem zindân

4 Geceler şubha kadar cünbiş ederdik şimdi

Ne revâ gûşe-i fûrkatde edem âh u figân

5 Böyle hicrânla rûz u şebim eylerse güzer

³⁴² [G.72] 41a

³⁴³ Mısrada “figân” kelimesinin üzeri çizilerek yerine “amân” yazılmıştır.

Zühdiyā mevtine hāzır ola cümle yārān

[G.73]³⁴⁴

Li-Muḥarririhi

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün

- 1 O şūḥ-ı zālimi gördükde bu cān gösterir kendin
O göstermezse tīg-i ğamzeden kan gösterir kendin
- 2 Benim ser-pençe-i müjgānım oldu ey perī şāne
Niçün gīsūlarıñ böyle perişān gösterir kendin
- 3 Bu cismim mūrveş kaldı anıñ sevdā-yı ḥaṭṭıyla
Çün ol meh taḥt-ı ḥūbiye Süleymān gösterir kendin
- 4 Arar ṭarar dilim ol zūlf-i şeb-būyuñ seniñ lākin
Dilimde kara sevdālar nümāyān gösterir kendin
- 5 Yine ol bī-vefāyı gördü Ğālib Ḥaḫḫ'a ḥamd olsun
Eḥibbāya anıñ-çün şād u ḥandān gösterir kendi

³⁴⁴ [G.73] 41a

Fî Harf-i'l-Hâ'

[G.74]³⁴⁵

Fe' ilâtün / Fe' ilâtün / Fe' ilâtün / Fe' ilün

- 1 Bağmaz ol şem'-i şeb-efrüz bu pervânesine
Resen-i zülfünü taşmaz bile dîvânesine
- 2 Yine dil eyler o bî-dâddan ümmîd-i hâlâş
Katl-i 'uşşâka yemîn etmiş o üç dânesine [?]
- 3 Şavıp ağıyarı bu şeb yâr ile peymân etdik
Ki gidip zevk edelim biz Şavâ [?] mey-hânesine
- 4 Âl edermiş meger ol hançer imiş şad eyvâh
Urulur her gören ol ğamze-i mestânesine³⁴⁶
- 5 Böyle ma' mür beyitlerle anı medh etsem
Ne olur gelse o meh Gâlib-i vîrânesine

³⁴⁵ [G.74] 42a

³⁴⁶ Sayfanın yan tarafına bu mısraa alternatif olarak "Urulunca gören ol ğamze-i mestâne" yazılmıştır.

[G.75]³⁴⁷

Li-Müsevvidihi

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 Nüş edip mey çeşm-i mest-i yār geldi hāṭıra
Māhı gördüm 'arız-ı dildār geldi hāṭıra
- 2 Geh 'izārın būs edip geh ğabğabiñ etdim niyāz
Vaşla dā'ir böyle bir efkār geldi hāṭıra
- 3 Rūy-ı yāri ben dem-i sermāda gördüm zann-ıla
Nev-bahār olmuş dedim gülzār geldi hāṭıra
- 4 Yāri tenhā buldum ammā ḥavf edip būs etmedim
Āh kāfir ğamze-i ğaddār geldi hāṭıra
- 5 Kāmımız zann eyleme ibrām-ı vuşlatdır saña
Sen muḳaddem etdiğiñ ikrār geldi hāṭıra
- 6 Ben o şūḥuñ verdiği peymāneyi nüş eyledim

³⁴⁷ [G.75] 42a

‘ Afv-ı Hakk’a sonra istiğfâr geldi hâtıra

7 Naqd-i cânı verdim ol-şühun reh-i vaşında ben
Etdi red şimden-gerü dînâr geldi hâtıra

8 Ol perî-rû çün raķīb-i dîve eyler iltifât
Def için ol kâfiri ezkâr geldi hâtıra

9 Yâre teşbîh eyledim âhûyı gördüm deştd
Şîvelerle etdigi reftâr geldi hâtıra

10 Güft-gû eyler iken Zühdî dil-i me’yûs ile
Hâle enseb böyle bir eş’âr geldi hâtıra

[G.76]³⁴⁸

Li-Muḥarririhi

Fe’ ilâtün / Fe’ ilâtün / Fe’ ilâtün / Fe’ ilün

1 Ğâret etdi dil ü îmânımı kâfir ğamze
Bağlamışdır reh-i efkârımı sâḫir ğamze

³⁴⁸ [G.76] 42b

- 2 Öyle ālūde-be-ḥūn ḥı̄şm ile etdikçe nazar
Ḳan ḳuşandırmada ʿ uşşāḳına māhir ğamze
- 3 Bunca erbāb-ı dili yaralayıp faḥr eyler
Ḥaṇçeriñ nevkine şibhinde de fāḥir ğamze
- 4 Altına aldı o ḥaṭṭı şeh-i ḥūbāndandır
Fitne ser-leşkeri oldu hele āḥir ğamze
- 5 Ğālibā Aşmalı Mey-ḥāne’de biz başıldık
Duḥter-i rezde söz etmiş idi vāfir ğamze

[G.77]³⁴⁹

Li-Müsevvidihi

Fāʿ ilātün / Fāʿ ilātün / Fāʿ ilātün / Fāʿ ilün

- 1 Verme ruḥşat ğamze-i ḥūnhāra Allāh ʿ aşḳına
Açmasın sinemde cānā yara Allāh ʿ aşḳına

³⁴⁹ [G.77] 42b

- 2 Kanda aldı ol-peri endişede oyma bizi
Bir haber ver ey řabā ben zāra Allāh  aşına
- 3 Tiĝ-i ĝamzeyle řehid etsin teĝāfūl etmesin
Söylesin ol źālim ü ĝaddāra Allāh  ařına
- 4 Mest olup la l-i lebiinden yār hayrān olmuşum
Tesliyet-baĝř ol dil-i nā-āra Allāh  aşına
- 5 Zühdü'ye mu tād cevri etseñ de terk etmez seni
İ timād etme şaın aĝyāra Allāh  aşına
- 6 Sāiyā aldım ayada gözlerim peymānede
Destiñi şun sāĝar-ı ser-řāra Allāh  aşına

[G.78]³⁵⁰

Li-Müsevvidihi

Fe ilātün / Fe ilātün / Fe ilātün / Fe ilün

- 1 Ba dezā baña vefādār olur inřā 'allāh

³⁵⁰ [G.78] 42b

- Luṭfu aġyāra hep āzār olur inṣā 'allāh
- 2 Eşk-i çeşmim görüp aġyār ile etmez ülfet
Raḥm edip bendesine yār olur inṣā 'allāh
- 3 Sünbül-i zülfünü ' anber gibi teşmīm edelim
Tārı aġyāra anıñ mār olur inṣā 'allāh
- 4 Ne çeker ' aşık-ı nā-kāmıñı öğrenmek için
O da bir şūḥa giriftār olur inṣā 'allāh
- 5 Ḥande eyler göricek ḥāl-i dil-i nālānım
Miḥnet-i ' aşk da baña sār olur inṣā 'allāh
- 6 Zühdiyā çekme elem dūr iseñ ol āfetden
Bezm-i vaşlı saña bisyār olur inṣā 'allāh

[G.79]³⁵¹

Ve lehü

Mef' ülü / Mefā' ilü / Mefā' ilü / Fe' ülün

³⁵¹ [G.79] 42b

- 1 Ayrılmayayım h̄āk-i derinden kovulunca
Terk etmeyeyim dāmenini vaşlı bulunca
- 2 Hep cānıma minnetdi velī cevr ü cefası
H̄ūn oldu ciger dīde-i h̄ūnī sūzülünce³⁵²
- 3 Ta‘ n eyleme bī-rahm diyü haqqına yāriñ
Eyler o meh ‘ uşşāqına ihsānı yolunca
- 4 İnkār edemem luṭf-ı firāvānını lâkin
Dil hānesi ta‘ mīr olunur mu bozulunca
- 5 Bil qadrini ey kāfir esīr olmuş iken dil
Bir ben gibi çāker bulamazsıñ ben ölünce
- 6 Būs eyledim ol gonce lebiñ pāyını Zühdi³⁵³
Mānend-i h̄azān oldu tenim nā ‘ il olunca

³⁵² Bu beyitten sonra yer alan

“Cān-ı za‘ fla bī-tāb aña k̄ā‘ ilim ammā

Ta‘ kīb ediyor birbirin eşkim dökülünce” mısraı üzeri çizilerek iptal edilmiştir.

³⁵³ “Būs eyledim ammā o mehiñ pāyını Zühdi” mısraının üzeri çizilerek yerine sayfanın yan tarafına bu mısra yazılmıştır.

[G.80]³⁵⁴

Li-Müsevvidihi

Mef'ülü / Mefā' ilün / Fe'ülün

- 1 Ey haṭṭ-ı ruḥuñ kitāb-ı 'işve
Var mı 'acebā şevāb-ı 'işve
- 2 Ol ğamze-i mest cān-sitāndır
Dünyāyı kılan ḥarāb-ı 'işve
- 3 Dün gördim o āfitāb-ı nāzım
Çekmiş ruḥuna niḳāb-ı 'işve
- 4 [...] ³⁵⁵ karşı turur niġāh-ı yāre
Mest etmiş anı şarāb-ı 'işve
- 5 Ğālib ne bu çekdiğin cefālar
Hep saña mıdır ḥiṭāb-ı 'işve

³⁵⁴ [G.80] 43a

³⁵⁵ Bu kısım sayfa yırtıldığı için okunamamıştır.

[G.81]³⁵⁶

Li-Muḥarririhi

Mefā' ilün / Fe' ilātün / Mefā' ilün/ Fe' ilün

- 1 [...] ³⁵⁷ dimāgā şarāb-ı sebū-yı mey-ḥāne
Dil-i nizārim eder ārzū-yı mey-ḥāne³⁵⁸
- 2 Mey içmez ise daḥi neş'edār olur elbet
Verir neşāṭ dile güft-gūy-ı mey-ḥāne
- 3 Perestiş et ki dü-ebrū-yı sākıdır miḥrāb
[...] ³⁵⁹ aşkı-ile gel al vuzū-yı mey-ḥāne
- 4 Firāḳ-ı bāde-i la' liñ ki baḡrım eyledi ḥūn
Nice ben eylemeyem cüst-cūy-ı mey-ḥāne
- 5 Muḥibbi cümle müselmān olunca meykedeniñ
' Aceb mi kāfir olursa ' adū-yı mey-ḥāne

³⁵⁶ [G.81] 43a

³⁵⁷ Burası bazı harfler silindiği için okunamamıştır.

³⁵⁸ Bu mısra vezne uymamaktadır.

³⁵⁹ Bulduğu kısım yırtılıp koptuğu için kelime okunamamıştır.

6 Alınca himmet-i rindānı Ğālibā sa‘y et
Dem-ā-dem eyle teveccüh be-sūy-ı mey-ḥāne

[G.82]³⁶⁰

[...] ³⁶¹

Mefā‘ ilün / Fe‘ ilātün / Mefā‘ ilün/ Fe‘ ilün

1 Tıyurmaz āteş-i ‘aşkın cihāna pervāne

Alır mı sūz-ı derūnun lisāna pervāne

2 Tamām etmedi sūzān beni diyü her şeb

Cenāb-ı şem‘ e bulur bir bahāne pervāne

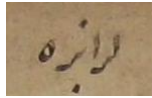
3 Nefesleyip dil-i sūzānı vermedi ruḥşat

Ṭarīḳ-i ‘aşḳda bir kez fiğāna pervāne

4 Amān amān diyerek būselikde etdi qarār

Edince sūz-ı dil için terāne pervāne

³⁶⁰ [G.82] 43a

³⁶¹ Okunamayan kısım şu şekildedir:

5 Bilince zevkini herkes yanar diyü Ğālib
Tuyurmaz āteş-i ‘aşkın cihāna pervāne

[G.83]³⁶²

Li-Kātibihi

Fe‘ ilātün / Fe‘ ilātün / Fe‘ ilātün / Fe‘ ilün

1 Gireli pīr-i muġāniñ ulu mey-ĥānesine ³⁶³
Ĥased etmem felegiñ sâġar u peymānesine

2 Ĥased ol ‘āşığa kim gūşe-i fürkatde anıñ
Cūylar reşk edeler girye-i mestānesine

3 Çekerim her ne kadar cevır ü cefā eylese de
Mā’ ilim āh anıñ tavr-ı lewendānesine

4 Sen ĥarāb añlama kim cāygeh-i rindānı
Degmez eyvān-ı cihān gūşe-i virānesine

³⁶² [G.83] 43a

³⁶³ Beytin hemen saġına, ilk mısraın yanına gelecek şekilde “iĥtimāl”, ikinci mısraın yanına gelecek şekilde de “ġıbtā” yazılmıştır.

- 5 Küşte-i tîg-i dü-ebrūsudur ol hūnriziñ
Ġālib’iñ ehl-i cihāndan daḡi pervā nesine

Fī Ḥarf-i’l-Yā’

[G.84]³⁶⁴

Fā’ ilātün / Fā’ ilātün / Fā’ ilātün / Fā’ ilün

- 1 Ehl³⁶⁵-i ‘aşkıñ sūzişin iṭfā edermiş cām-ı mey
Yaralı gönülleri i’lā edermiş cām-ı mey
- 2 Gūşe-i mey-ḡānede bir rind nūş etse anı
Pādişehlerden daḡi vālā edermiş cām-ı mey
- 3 Yāri aḡyār ile gördükde içerse ‘āşığı
Ḳanlı bıçaqlılığı imlā edermiş cām-ı mey
- 4 Mest edip bīmār u hūn-ālūd çeşmin yārimiñ
‘İşve-i cānānemi ra’ nā edermiş cām-ı mey

³⁶⁴ [G.84] 44a

³⁶⁵ “nār” kelimesinin üzeri çizilerek yerine “ehl” yazılmıştır.

- 5 Ğālib ʿazl olduđda rūy-ı yārimiñ rengi hemān
Emr edip pīr-i muġān ibķā edermiş cām-ı mey

[G.85]³⁶⁶

Li-Müsevvidihi³⁶⁷

Feʿ ilātün / Feʿ ilātün / Feʿ ilātün / Feʿ ilün

- 1 Ne zehir yuğduruyor zülfü baña mār gibi
Toladı boynuma āh ʿař anı nā-ĉār gibi
- 2 Vaʿ de-i buse-i ʿīd-ile dilā cānāniñ
Eyledik rüze-i hecr ü ġama iftār gibi
- 3 Geĉdi ʿömrüm yine şadd āh řitāb eyleyerek
Ğālibā bu gece hem-meclis-i aġyār gibi
- 4 Dil ki yanıp yağılır āteř-i ruřsāriñdan
Āb-ı vařl-iĉün eder sūziřiñ iřhār gibi

³⁶⁶ [G.85] 44a

³⁶⁷ Başlık daha evvel “ve leh” iken, sonradan üstü ĉizilmiř ve “Li-Müsevvidihi” olarak deġiřtirilmiřtir.

- 5 Bir nigāh etmege yoğ tābı gücenme ey dil
Dīdesi yārimiñ ol rütbede bīmār gibi
- 6 Nāzır olma kerem-i keff-i li ’ām-ı ğadra
Neşvesi yoğdur anıñ kāse-i cerrār gibi
- 7 Etsin aĥbāb bu nev-güfteyi Ğālib tanzīr³⁶⁸
Pek degilse daĥı tanzīre sezādār gibi

[G.86]³⁶⁹

Li-Muĥarririhi

Mef’ ūlū / Mefā’ ilün

- 1 Eşkim ki revān bāşed
Baĥr olsa bulanmaz mı
- 2 Ger ĥāl-i çünān bāşed
Ol yār inanmaz mı

³⁶⁸ “tanzīr” kelimesi sonradan eklenmiştir.

³⁶⁹ [G.86] 44b

- 3 Bî-dür-ı lebet cānā
Meyhāne-i mā tenhā
- 4 ‘Uşşāk-ı tu müheyyā
Geldin diyü yanmaz mı
- 5 Faḥr est ki tu-rā ey cān
Men pūyem ü ser-gerdān
- 6 Ağyār me-rā ḥandān
Gelsin diyü yanmaz mı
- 7 Yā Rab çe sūḥan gūyem
Zev buse-i yek cūyem
- 8 Şūyem ze-ḥayā rūyem
Ġavgāya şıġanmaz mı
- 9 Dūstān ne-şevēd şādık
Cüz-i āh-ı dil-i ‘āşık

- 10 Bā zūlf-i tuem lāyık
Küfründen uşanmaz mı
- 11 Nefs est merā [...]
Dih sa‘y merā bercid
- 12 Yā Rab be-nümā mürşid
Dil yara azanmaz mı
- 13 Őevhemdem-i ehl-i dil
Gūşiş kün vü Őū kāmil
- 14 İn nefsi ‘adem sāhil
Hā’ı ‘aceb anmaz mı
- 15 Ğālib ne Őūd āzād
Ez derd-i hem ne Őād
- 16 Kāreş heme Őud berbād
İbāli uyanmaz mı

[G.87]³⁷⁰

Li-Müsevvidihi

Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilün

- 1 Zâhidâ bir sırr u hikmetdir külâh-ı Mevlevî
Gerçi kim zâhirde şûretdir külâh-ı Mevlevî
- 2 Şanma devlet dünyede câh u menâşıbdır hemân
Re's-i dervişâna devletdir külâh-ı Mevlevî
- 3 Şûfiyâ [...] ³⁷¹den tertîb olunmuşdur velî
Ehl-i 'aşka cây-ı vaḥdetdir külâh-ı Mevlevî
- 4 Setr eder 'ayb-ı mazâhir ü mebâṭını daḥi
Sûy-ı Hâḳ'dan 'ayn-ı raḥmetdir külâh-ı Mevlevî ³⁷²

³⁷⁰ [G.87] 44b

³⁷¹ Mürekkep silindiği için bu kısım okunamamıştır.

³⁷² Bu beyitten sonra yer alan mahlas beyti tamamen silinmiştir.

[G.88]³⁷³

Li-Muḥarririhi

Fe^ˆ ilātün / Fe^ˆ ilātün / Fe^ˆ ilātün / Fe^ˆ ilün

- 1 K̄an ile d̄idelirim geh boşalıp geh t̄oldu
Aḳaraḳ ḥāk-i der-i yāre ḳadar yol buldu
- 2 Nev-dem̄ide ḥaṭ-ı sebzın göricek r̄uyunda
Kederinden dil-i d̄ivāne ne otlar yoldu
- 3 Bār-ı ˆ aşḳ-ıla d̄ütā olmuş-iken ḳāmet-i dil
Yine şahrā-yı cünūna ne-ˆ aceb t̄oḡruldu
- 4 Derd-i ḥasretle hele kendimi ben ḡayb etdim
Şorduḡum yoḳ dil-i āvāreyi bilmem noldu
- 5 Sāye-i ḥazret-i ˆ aşḳa şıḡınıp Ġālib-i zār
Bār-ı derd ü miḥen-i dehri atıp ḳurtuldu

³⁷³ [G.88] 44b

[Ms.1]³⁷⁴

Li-Muḥarririhi Müstezād

Mef' ūlü / Mefā' ĩlü / Mefā' ĩlü / Fe' ūlün Mef' ūlü / Fe' ūlün

1 Dil kim o mehiñ şu' le-i ruḥsārĩn anupdur

Beyhūde yanupdur

Ol-şūḥ-ı sitemger beni bĩ-gāne şanupdur

Benden uşanupdur

2 Başlarsa ne-dem dilde olan ' aşḫ ḥurūşa

Deryā gele cūşa

Çeşmim ki bükā eylese ŋanlar boşanupdur

Cūlar bulanupdur

3 Bĩ-māye mi şandiñ dilim ey peççe-i tācir³⁷⁵

Vaşlıñ umar iken³⁷⁶

Sermāye-i ' aşḫĩnla gōñül ğam ŋazanupdur

Baḫtı kapanupdur

³⁷⁴ [Ms.1] 30a - 30b

³⁷⁵ “peççe-i tācir” yerine daha evvelden yazılan “māh-liḫā sen”in üstü kurşun kalemle çizilmiştir.

³⁷⁶ Bu kısmın üstü kurşun kalemle çizilmiştir. Yerine başka bir şey yazılmadığından üstü çizilen kısmı almayı uygun gördük.

[KİTİÇ ALAR]

[Kt.1]³⁷⁸

Fe^ç ilātün / Fe^ç ilātün / Fe^ç ilün

- 1 Tāzelendi yine eski derdim
Gördüm ol-şūhu hemān cān verdim
- 2 Zıkr-i vaşlñ ederek her şeb ü rüz
Postumu tekye-i ç aşğa serdim

[Kt.2]³⁷⁹

Li Rāsimihi

Fe^ç ilātün / Fe^ç ilātün / Fe^ç ilātün / Fe^ç ilün

- 1 Rişte-i ç aşkı dilā yār ile sen sağ eyle
Her gece tā-be-seher göz yaşñ ırmağ eyle

³⁷⁷ Bu kısmın yan tarafına “Cānım uzanupdur” yazılmıştır. Vezin bakımından uygun gözüken bu kısmın bir alternatif olarak yazıldığı düşünülebilir.

³⁷⁸ [Kt.1] 17b

³⁷⁹ [Kt.2] 17b

- 2 Şem^ç -i ruhsârına yaq kendiñi pervâne gibi
Gül olup nâr-1 muhabbetde yüzün ağ eyle

[Kt.3]³⁸⁰

Fe^ç ilâtün / Fe^ç ilâtün / Fe^ç ilâtün / Fe^ç ilün

- 1 Her ne etdiyse baña ğamze-i ğaddâr etdi
Bu dil-i hasteyi zaħm ile dil-efġâr etdi

- 2 Ğālibā añlamış ol-şūh benim yandığıımı
Būs-1 pāyın diledim hışm ile āzār etdi

[Kt.4]³⁸¹

Lehü

Fā^ç ilâtün / Fā^ç ilâtün / Fā^ç ilâtün / Fā^ç ilün

- 1 Bāġda gül zıkr olunsa rüy-1 hūbāndır ġaraż
Sünbülü yād etmeden ġisū-yı cānāndır ġaraż

³⁸⁰ [Kt.3] 18a

³⁸¹ [Kt.4] 18b

- 2 Şanma kim beyhūde āh eyler dil-i ḥastem ṭabīb
Derdin i' lān etmeden ümmīd-i dermāndır ğarāz

[Kt.5]³⁸²

Ḳıṭ' a-i Merṣiye

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün

- 1 Eder zīr-i zemīne bir gün ilḳā ḥāk eder cismin
Murādı üzre de eylerse gerdiş ādemiñ gerdün
- 2 Yatarken pister-i nerm içre cism-i Āmine Ḥanım
Nihāyet eyledi ḥāk-i siyāha cisini medfün

[Kt.6]³⁸³

Ḳıṭ' a

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 Bi'smi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm

³⁸² [Kt.5] 19a

³⁸³ [Kt.6] 19a

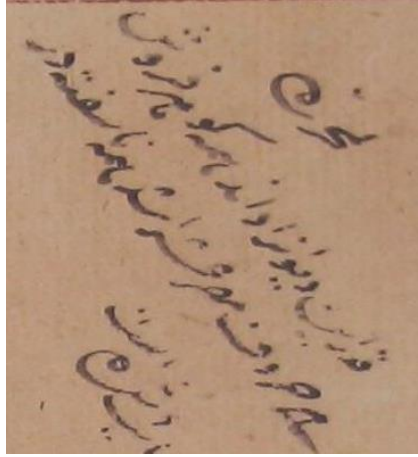
Çetr-i ser-sûre-i nazm-ı kerîm

- 2 Zıll-ı Hudâ Hazret-i Maḥmūd Hân
Sāye-i Haḫḫ'da ola dā'im muḫîm

Lİ-MUḤARRİRİHİ - EBYÂT U MEṬÂLİ'

[Mf.1]³⁸⁴

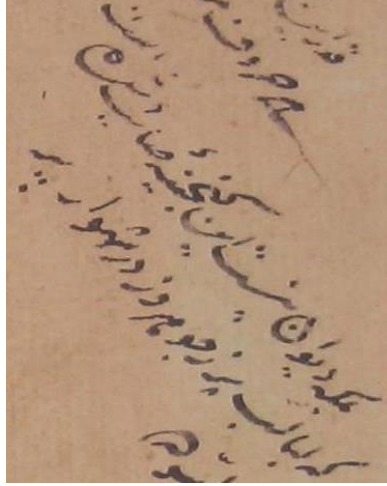
Li-Muḥarririhî

[Mf.2]³⁸⁵

³⁸⁴ [Mf.1] 17b

³⁸⁵ [Mf.2] 17b

[Ml.1]³⁸⁶

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

Ey teğāfül kişveri evrengine eden cülūs

Ḳatl-i 'uşşākān için kūyuñda dün çalındı kūs

[Mf.3]³⁸⁷

Fe' ilātün / Fe' ilātün / Fe' ilātün / Fe' ilün

Kişi neylerse bulur ğam yeme ḥāk üzre iseñ

Bir zamān ola ki bu yere felekler de geçer

³⁸⁶ [Ml.1] 17b

³⁸⁷ [Mf.3] 17b

[Mf.4]³⁸⁸

Mef̄ ülü / Fā' ilätü / Mefā' ilü / Fā' ilün

Bezm-i şafāya gelmediñ ey meh bu şeb niçün

Dillerde inkisāf ne sende ne bende var

[Ml.2]³⁸⁹

Li-Rāqimihi

Mef̄ ülü / Mefā' ilü / Mefā' ilü / Fe' ülün

Ol sīm-beden olmadı sīm ü zere muhtāc

Olduğ anı şayd etmeg-içün hañçere muhtāc

[Mf.5]³⁹⁰

Ve lehü

Mef̄ ülü / Mefā' ilü / Mefā' ilü / Fe' ülün

Öldür beni gösterme baña şubḥ-ı vişāliñ

Ḥün-ı şafağa gel kerem et qanıma qatma

³⁸⁸ [Mf.4] 17b

³⁸⁹ [Ml.2] 17b

³⁹⁰ [Mf.5] 17b

[Ml.3]³⁹¹

Lehü

Mef' ülü / Mefā' ilü / Mefā' ilü / Fe' ülün

Zencir edelim zülfünü divâne-i 'aşkıız

Süzân olalım şem' ine pervâne-i 'aşkıız

[Ml.4]³⁹²

Lehü

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

'Aşk ile kühsâr u hāmün cāy-ı arāmdır baña

Seng-i ta' n-ı halk şimdi cevher-i kâmdır baña

[Mf.6]³⁹³

Lehü

Mef' ülü / Mefā' ilü / Mefā' ilü / Fe' ülün

Ey dil bu kadar cevri felekden mi şikâyet

³⁹¹ [Ml.3] 17b

³⁹² [Ml.4] 17b

³⁹³ [Mf.6] 17b

Ağyardan çekdiğin ālāmı nidersin³⁹⁴

[Ml.5]³⁹⁵

Lehü

Mefā' ilün / Fe' ilātün / Mefā' ilün/ Fe' ilün

Cefā-yı yāre kafādār olan gönülcegizim

Belā-yı ' aşk ile nā-çār olan gönülcegizim

[Mf.7]³⁹⁶

Lehü

Fe' ilātün / Fe' ilātün / Fe' ilātün / Fe' ilün

Görmedim sen gibi bir çeşm-i siyeh zülf-i sevād

Dilerim ben gibi zülfün de perişān olsun

[Ml.6]³⁹⁷

³⁹⁴ Bu mısra vezne uymamaktadır.

³⁹⁵ [Ml.5] 17b

³⁹⁶ [Mf.7] 18a

³⁹⁷ [Ml.6] 18a

Lehü

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

Ağladım vāfir dilimle ḥasb-i ḥāl etdim bu şeb

Dāmen-i şubḥa hele ḳan döküdüm al etdim bu şeb

[Ml.7]³⁹⁸

Lehü

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün

Hele ol kāfiriñ bir kerre ben zār olduğun görsem

Düşüp bir zālīm ü ğaddāra bizār olduğun görsem

[Ml.8]³⁹⁹

Lehü

Fe' ilātün / Mefā' ilün / Fe' ilün

Ey felek ey felek yeter bu ezā

Senden Allāh'a eylerim şekvā

³⁹⁸ [Ml.7] 18a

³⁹⁹ [Ml.8] 18a

[Mf.8]⁴⁰⁰

Lehü

Mef̄ ülü / Fā̄ ilätü / Mefā̄ ilü / Fā̄ ilün

Yād eyledikçe ism-i şerîfîñ seniñ gönül

Irmağ eder sirişkimi cüy-ı çemen mişāl

[Ml.9]⁴⁰¹

Lehü

Mef̄ ülü / Fā̄ ilätü / Mefā̄ ilü / Fā̄ ilün

Eyler derün-ı ʿ aşıkı pür-hün şadā-yı ney

Eyler nevāsız ʿ aşıkı ğamdan nevā-yı ney

[Ml.10]⁴⁰²

Lehü

Fā̄ ilätün / Fā̄ ilätün / Fā̄ ilätün / Fā̄ ilün

Dil ħarāb olmaz mı-kim sevdā-yı zülfü serdedir

⁴⁰⁰ [Mf.8] 18b

⁴⁰¹ [Ml.9] 18b

⁴⁰² [Ml.10] 18b

Yandı gönlüm şimdi bir âteş gibi esmerdedir

Lehü

[Mf.9]⁴⁰³

Fe' ilätün / Fe' ilätün / Fe' ilätün / Fe' ilün

Hasb-i hâl etmege bir yâr-ı vefâ-dârım yok

Çanda bulsam dil-i bî-çâre gibi bir meksür

[Mf.10]⁴⁰⁴

Lehü

Fâ' ilätün / Fâ' ilätün / Fâ' ilün

Çullara sen böyle cevri etmez idiñ

Çorçarım sen infi'âl etdiñ baña

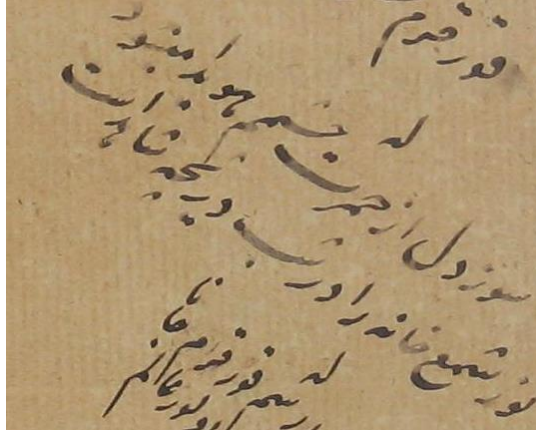
[Mf.11]⁴⁰⁵

Lehü

⁴⁰³ [Mf.9] 18b

⁴⁰⁴ [Mf.10] 18b

⁴⁰⁵ [Mf.11] 18b

[Mf.12]⁴⁰⁶

Lehü

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün

Firākîñ âteşiyle âh edersem orarım cānā

Yanar dūnyā vü mā-fihā arāb-ābād olur 'ālem

[Mf.13]⁴⁰⁷

Lehü

Mef' ulü / Fā' ilātü / Mefā' ilü / Fā' ilün

Ruhsār-ı tāb-nākiñ efendim urur iken

' Uşşāk şimdi mihr-i dirāsānı neylesin

⁴⁰⁶ [Mf.12] 18b

⁴⁰⁷ [Mf.13] 18b

[Mf.14]⁴⁰⁸

Lehü

Mef' ülü / Fā' ilätü / Mefā' ilü / Fā' ilün

Ġälib olursa tab' ima tevfiķ-i Hāķķ enīs

Dīvānı ile ŧi' r-i ŧiħir-zāyı benden al

[Mf.15]⁴⁰⁹

Lehü

Mefā' ilün / Fe' ilätün / Mefā' ilün/ Fe' ilün

Ne rütbe tār ise de ŧām-ı hecriñ ey meh-rū

Gönül ŧu' ā-i ħayāliñle rüŧenāda gezer

[Ml.11]⁴¹⁰

Lehü

Mef' ülü / Fā' ilätü / Mefā' ilü / Fā' ilün

Naķŧ etdi ħattıñ āyetini kil-k-i la' l ile

⁴⁰⁸ [Mf.14] 18b

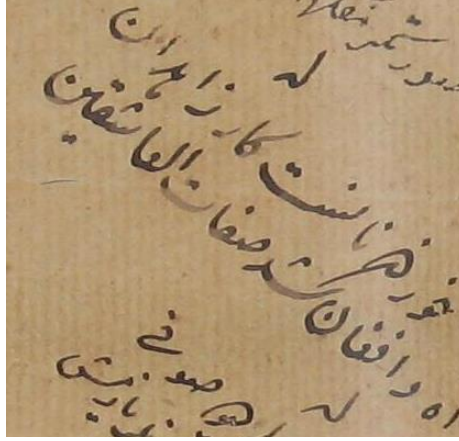
⁴⁰⁹ [Mf.15] 19a

⁴¹⁰ [Ml.11] 19b

Şuretger-i mütefekküre levh-i hayâlde

[Ml.12]⁴¹¹

Lehü

[Mf.16]⁴¹²

Lehü

Mefâ' ilün / Fe' ilätün / Mefâ' ilün / Fe' ilün

Ço kı̄l u kı̄li yeter 'ālimim diyü şūfī

Kitāb-ı hüsn-i haṭ-ı yāre baḡ neler yazmış

[Mf.17]⁴¹³

⁴¹¹ [Ml.12] 19a

⁴¹² [Mf.16] 19a

Beyt

Fe' ilātün / Fe' ilātün / Fe' ilātün / Fe' ilün

‘Ayş u ‘ışretde iken ehl-i şafā gülşende

Şaḥne-i şavm gelip başdı meded bī-hengām

[Mf.18]⁴¹⁴

Dīger

Mef' ūlū / Fā' ilātū / Mefā' ilū / Fā' ilün

Ḥum-ḥāne-i muḥabbeti şanma tehī gönül

Ehl-i dü-'ālem içse dükenmez şarābı var

[Mf.19]⁴¹⁵

Dīger

Fe' ilātün / Mefā' ilün / Fe' ilün

Eşkim olduḡda bezm-i ġamda şarāb

Aña laḡt-ı ciger kebāb yeter

⁴¹³ [Mf.17] 19a

⁴¹⁴ [Mf.18] 32a

⁴¹⁵ [Mf.19] 32a

[Ml.13]⁴¹⁶

Yāhūd

Fe^ç ilātün / Mefā^ç ilün / Fe^ç ilün

Eşk bezm-i ğama şarāb yeter

Aña laht-ı ciger kebāb yeter

[Ml.14]⁴¹⁷

Yā Feyyāz - Li-Müsevvidihi

Fā^ç ilātün / Fā^ç ilātün / Fā^ç ilātün / Fā^ç ilün

Haṭ gelip rūyuñ efendim pür-ğubār olmuş gibi

Sīne-i ^çāşık kederle dāğdār olmuş gibi

[MİŞRA^ç]

[Mr.1]⁴¹⁸

Mışra^ç

Fe^ç ilātün / Fe^ç ilātün / Fe^ç ilātün / Fe^ç ilün

⁴¹⁶ [Ml.13] 32a

⁴¹⁷ [Ml.14] 44b

⁴¹⁸ [Mr.1] 18a

‘ Ālem-i ābı sen ol şāğara şor şorma baña

[TAMAMLANMAMIŞ MANZUMELER]

[TM.1]⁴¹⁹

Lehü

Fe‘ ilātün / Fe‘ ilātün / Fe‘ ilātün / Fe‘ ilün

1 Etmediñ bu dil-i vīrāneme bir kerre hıṭāb
Söyle ey şūḥ-ı cihān söyle yeter etme hicāb

2 Kalmadı nuṭḡa mecāli dil o rütbe bī-tāb
Sitem ü cevriñ ile hāne-i dil oldu ḥarāb

3 ⁴²⁰

Göreyim rüyunu bir kerre gel et ref‘ -i niḡāb

[TM.2]⁴²¹

Lehü Ḥamdiyye-i Nā-tamām

⁴¹⁹ [TM.1] 18a

⁴²⁰ Burada bir mısralık boş yer bırakılmıştır.

⁴²¹ [TM.2] 18a

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Fe' ülün

1 Baña ğaybından aç bir bāb yā Rab

Baña göster cemāli k'ola lā-rayb

2 Seniñ ğamdiñla ğüyā kıl zebānım

Ṭola şehd-i şehādetle dehānım

3 Baña bir nuṭḡ-ı cān-baḡş oğu pür-ğuş

Ki ğalbime gelince ede bī-huş

4 Bu çeşm-i tīrekāra sen ğayā ver

Ki kıldı kendi gibi rüyum āḡır

[TM.3]⁴²²

Ġazel-i Nā-tamām⁴²³

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

1 Al-ı ruḡsārımıla āl etdiñ baña

⁴²² [TM.3] 18b

⁴²³ 3 beyti bulunan, “nā-tamām” olarak isimlendirilen bu gazelin yan tarafına “Tām olup ğarfü'l-elif’e taḡrīr olmuştur” notu düşünmüştür. Nitekim, gazelin tamamlanmış hali gazeller bölümünde mevcuttur.

Gūyiyā ʿ arzı-ı cemāl etdiñ baña

2 Hem esīr-i pister etdiñ cevr ile
Hem gelip hātır su ʿāl etdiñ baña

3 Gāh mecnūn gāh ʿ āķildir bu dil
Ben de bilmem sen ne hāl etdiñ baña

[TM.4]⁴²⁴

Yā Feyyāz ve Yā Mülhim

Mef ʿ ūlü / Fā ʿ ilātü / Mefā ʿ ilü / Fā ʿ ilün

1 Devr-i ruḡunda batdı anıñ tām-ı āfitāb
Oldu ŧikeste gördü lebin cām-ı āfitāb

2 Eṭrāf-ı kūyunu o felek-meşrebiñ müdām
Devr eylemekde ḡalmadı ārām-ı āfitāb

[TM.5]⁴²⁵

⁴²⁴ [G.4] 24b

⁴²⁵ [TM.5] 27a

Yā Mülhim ve Yā Feyyāz

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 Çeşm-i bādāmīñ nigāhı gönlüme her bār telh
Hîç gelir mi ' aşıkā yār etse de āzār telh

[TM.6]⁴²⁶

- 1 Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

Nev hilāli eylemiş bir tîğ-i cevherdār çarh⁴²⁷

Sīne-i ehl-i dile devr etdirir her bār çarh

- 2 Ser-nigün etme anı işden midir yok ittifāk

Nāle-i ' uşşākdan elbet olur bīzār çarh

[TM.7]⁴²⁸

Yā Feyyāz ve Yā Mülhim

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

⁴²⁶ [TM.6] 27a

⁴²⁷ Bu manzumenin sol tarafına “yāhūd nā-çār” yazılmıştır. Son mısraın hemen yanına yazıldığı için, “bīzār” kelimesine bir alternatif olarak yazıldığı düşünülebilir. Sağ tarafa ise aynı kafiyede kelimeler yazılmıştır. Bunlar sırasıyla [..]ār, [...]zār ve nā-çār'dır.

⁴²⁸ [TM.7] 32a

1 Geh ḥarāb eder gönül qaşrın gehī ta' mīr eder

Kendüye ol şüh-ı neccārım bizi dil-gīr eder

2 Çok mu ey dil ol kemān-ebrū saña etse cefā

Çok temelli 'āşıkı kıddi dütā bir pīr eder

[TM.8]⁴²⁹

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

1 Dāğ-ber-dil yā da sīne-i ciger-sūzān olup

Ḥamd ola sāyeñde oldum kāmkar-ı intizār

2 Gördüğün yoksa eger seyr eyle ey serv-i revān

İki çeşmimden boşandı cūybār-ı intizār

[TM.9]⁴³⁰

Mefā' ilün / Fe' ilātün / Mefā' ilün/ Fe' ilün

⁴²⁹ [TM.8] 32b

⁴³⁰ [TM.9] 34b

1 Cevāb-ı vuşlatı ol yār baña zer yazmıŝ⁴³¹

2 o ıl u alı yiter    limim diyü ŝ f 

Kit b-ı hüsn-i ha-ı y re ba neler yazmış

[TM.10]⁴³²

Mef   l  / Mef   l  / Mef   l  / Fe   l n

1 Efs n oumak eŝm-i sihirkarına maŝ ŝ

 c d-ı hiyel amze-i mekk rına maŝ ŝ

2 Meryem Ana'nın başı i n söyle ki ey b t

 hy -yı gönül   İsi-i g ft rına maŝ ŝ

[TM.11]⁴³³

Fe  il t n / Fe  il t n / Fe  il t n / Fe  ilün

1 Fikr-i teb-h le-i la  li n ne siyeh d rd olmuş

⁴³¹ Bu mısradan sonra bir mısralık kadar yer bırakılarak sonraki beyte geilmiŝ, şiir tamamlanamamıŝtır.

⁴³² [TM.10] 34b

⁴³³ [TM.11] 35a

Görünür eyledigim nâlede mânende-i dâğ

2 Hıa-ı rüyuñdaki hâliñ için etdikce dil âh
Oldu her bir şereri hâlede mânende-i dâğ

3 Diğğat edince güle merdüm-i çeşm-i bülbül
Görünür ' aksi ter-i jâlede mânende-i dâğ⁴³⁴

[TM.12]⁴³⁵

Yâ Mülhim ve Yâ Feyyâz

Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilün

1 Dil olup sîr-âb âb-ı bâdeden
Parladı hem âb u tâb-ı bâdeden⁴³⁶

2 Dün çağınca al al oldu yüzüm
Pek şıķılmışdım hiçâb-ı bâdeden

⁴³⁴ Bu gazel tamamlanmamıştır.

⁴³⁵ [TM.12] 41a

⁴³⁶ Beyitteki mısraların yeri yanlarına konulan sayılar vasıtasıyla değiştirilmiştir.

[TM.13]⁴³⁷

Li-Muḥarririhi

Mef' ūlü / Fā' ilätü / Mefā' ilü / Fā' ilün

- 1 Zevk u neşâtı çok aradık biz zamānede
Bulduq şafā-yı ḥâtırı āḥir çeġānede
- 2 Germ-ülfet idik evvel efendim seniñle biz
Kışdan beri nedir bu bürüdet miyānede

⁴³⁷ [TM.13] 43b

METNİN TIPKIBASIMI

تغیبات حضرت علی علیه السلام

شیخ محمد کوثر در بیان اول آن چون جوانی بخت در
دلش بر مشربان شنی می نیمید در
باعت ناکند و در اول و فوایم جسد در
سویای ای سخنش همایم جسد در
غشقی بود و در نه و فوایم جسد در

صیحه دل فایم و شقیه دل بدام
امعاج فایم و شقیه دل بدام
لله و شقیه دل بدام
نهاد و شقیه دل بدام
دیک ای جسد در فوایم جسد در
از نو بر سر و شقیه دل بدام
چیزی که فوایم جسد در
عاشق تو فوایم جسد در
بن ای که شقیه دل بدام
بمان ای شقیه دل بدام

که فوایم جسد در
عاشق تو فوایم جسد در
بن ای که شقیه دل بدام
بمان ای شقیه دل بدام

تغیبات حضرت علی علیه السلام

بمان ای شقیه دل بدام
عاشق تو فوایم جسد در
بن ای که شقیه دل بدام
بمان ای شقیه دل بدام

بمان ای شقیه دل بدام
عاشق تو فوایم جسد در
بن ای که شقیه دل بدام
بمان ای شقیه دل بدام

بمان ای شقیه دل بدام
عاشق تو فوایم جسد در
بن ای که شقیه دل بدام
بمان ای شقیه دل بدام

تغیبات حضرت علی علیه السلام

بمان ای شقیه دل بدام
عاشق تو فوایم جسد در
بن ای که شقیه دل بدام
بمان ای شقیه دل بدام

بمان ای شقیه دل بدام
عاشق تو فوایم جسد در
بن ای که شقیه دل بدام
بمان ای شقیه دل بدام

بمان ای شقیه دل بدام
عاشق تو فوایم جسد در
بن ای که شقیه دل بدام
بمان ای شقیه دل بدام

تغیبات حضرت علی علیه السلام

بمان ای شقیه دل بدام
عاشق تو فوایم جسد در
بن ای که شقیه دل بدام
بمان ای شقیه دل بدام

بمان ای شقیه دل بدام
عاشق تو فوایم جسد در
بن ای که شقیه دل بدام
بمان ای شقیه دل بدام

بمان ای شقیه دل بدام
عاشق تو فوایم جسد در
بن ای که شقیه دل بدام
بمان ای شقیه دل بدام

الحمد لله
 از روز چشمه که در راه بود
 سر از چشمه چنانکه در راه بود
 صد روز در راه بود
 سر از چشمه چنانکه در راه بود
 در راه که سر از چشمه
 بود چنانکه در راه بود
 چو تا به سر آمد اما به
 الله
 این قصه ها در راه بود
 بخیر بر خدای تعالی
 و ایمان و اله که در راه بود
 الله
 بخیر از چشمه او را
 کرد چنانکه در راه بود
 قصه که در راه بود
 الله
 کرد از چشمه او را
 که در راه بود
 غایب از چشمه او را
 سر از چشمه او را

سید احمد بن محمد
 الحمد لله
 از چشمه او را
 سر از چشمه او را
 صد روز در راه بود
 سر از چشمه او را
 در راه که سر از چشمه
 بود چنانکه در راه بود
 چو تا به سر آمد اما به
 الله
 این قصه ها در راه بود
 بخیر بر خدای تعالی
 و ایمان و اله که در راه بود
 الله
 بخیر از چشمه او را
 کرد چنانکه در راه بود
 قصه که در راه بود
 الله
 کرد از چشمه او را
 که در راه بود
 غایب از چشمه او را
 سر از چشمه او را

فوائد غیرتی

اولی هر مردی که بی اختیار با
باید از او بر سر می آید
خوش شکر او بود که او را از
اولی از او بود که او را از
تا از دست می نهد و او را از
ناله آه ایادیم اولی او را از
نوش که در کف او بود که او را از
سوی ترکت از آن کف از
او می نهد که او را از
دست می نهد که او را از
است که او را از
تعدی کرد که او را از

دفع

است که او را از
بن یا از او که او را از
برنج هم که او را از
تعدی او را از
شکر او را از
دستی او را از
ساق او را از
دلی او را از
تیم او را از

دفع

رنگ دشمنه خان شود که او را از
دانش زمین که او را از
بوم که او را از
چنان که او را از
سعی که او را از
طیبات او را از
شیرانی که او را از
هاریا که او را از
کش او را از
الی که او را از

دفع

ای شیخ ایام و دست و دانی بجا
ایتمش که او را از
بوله که او را از
خان که او را از
بن که او را از
فردی که او را از
عجیب که او را از
بن که او را از
غالب که او را از
ای وضع که او را از

باغ مشکه هزار بار دوزخ ادا ميشود
 نصر جوی زور و مسلک خرافت پند تو ب
 غایب طلب سرور می سخن بر داران چون
 وادی تپیلور و چلی شتاب پند تو ب
 مسوگم افتر
 سرزمین عاشق غم خوار معرود نزارب
 اهل ازم ادا کا نجس جود نزارب
 زار ادا سوگر کسی چند عاری آب محو
 بقی آن زن بنگار سینه خطب ز نزارب
 نشسته دیکه و دور هر دو سده و ناسته
 عمل جانم اید البته تو اندر نزارب
 پیشه زبده عشاق مستور بسین فلک اید
 عارفه علی حقیقت طبع اود نزارب
 پیشه بون ایدی بو کجی کلمه بسینه
 قلب در اورد و ما بر جمله بند نزارب
 بحر غم قیدی متوج بر اقیان اول پیش
 ساقی شیر بخت زبک چون دوز نزارب
 هر کس در دوزخ سخن بگفته علاج
 قالی جنبش استماعی خلق عالمه نزارب

هر روضه تیرک ام اقیاب
 ارج شکسته کور درین عالم اقیاب
 اطاق کو بر درانک سیرت عدل
 هر املکه فالکای ارام اقیاب

در وقت بیخوشی که چو تو بجان او است
 اگر اوله سریه با حوش تیره ای کا کوز اوست
 ازین سخن شمشیر سطلی که ای عاقل
 اهل کرامت اولوب من ناله شکر می کردی
 ز عاقبت بیخوشی که چو تو بجان او است
 دیت سینه خرازم بود و عشا نه عشا اوست
 دایه زنده چیل سه راه زور و غم کلک است
 مدرف تیغ کاسن با طر بند زوری کوز اوست
 دایه کجی نوزخ به هوش و وصل الحیق
 کلک سینه خرازم بود و عشا نه عشا اوست
 در وقت بیخوشی که چو تو بجان او است
 اگر اوله سریه با حوش تیره ای کا کوز اوست
 ازین سخن شمشیر سطلی که ای عاقل
 اهل کرامت اولوب من ناله شکر می کردی
 ز عاقبت بیخوشی که چو تو بجان او است
 دیت سینه خرازم بود و عشا نه عشا اوست
 دایه زنده چیل سه راه زور و غم کلک است
 مدرف تیغ کاسن با طر بند زوری کوز اوست
 دایه کجی نوزخ به هوش و وصل الحیق
 کلک سینه خرازم بود و عشا نه عشا اوست

در وقت بیخوشی که چو تو بجان او است
 اگر اوله سریه با حوش تیره ای کا کوز اوست
 ازین سخن شمشیر سطلی که ای عاقل
 اهل کرامت اولوب من ناله شکر می کردی
 ز عاقبت بیخوشی که چو تو بجان او است
 دیت سینه خرازم بود و عشا نه عشا اوست
 دایه زنده چیل سه راه زور و غم کلک است
 مدرف تیغ کاسن با طر بند زوری کوز اوست
 دایه کجی نوزخ به هوش و وصل الحیق
 کلک سینه خرازم بود و عشا نه عشا اوست

خوارشاه صحنه ها کف ازین صحنه
 بود چون کوه زدن چنگیز خان از صحنه
 اوله خوارشاه که تفریح مسکنه الامان
 عتق و دلفن را که انغمز صحنه صحنه
 تمام ابرار کشت دار کیندن اردو کیم
 کور و عتاب و کشت برین صحنه صحنه
 خاک زین تفریحه خوارشاه با صحنه صحنه
 عتق تی زار که اوله خوارشاه صحنه صحنه
 مستغنی از علی صحنه صحنه
 هم او یار و مو صحنه صحنه
 هر کس نهان ساز و دیو و ملک و کوه کوه
 سهر سهر و دوزخ صحنه صحنه
 هر که درین صحنه صحنه
 سیدیه نام صحنه صحنه
 نظار صحنه صحنه
 شکر ریحون ایدر آب صحنه صحنه
 آب خاک ایدر آب صحنه صحنه
 شکر صحنه صحنه
 چو خوارشاه صحنه صحنه
 اوله خوارشاه صحنه صحنه

شوق صحنه صحنه
 هفت و زدن صحنه صحنه
 کور و عتاب صحنه صحنه
 رکنده صحنه صحنه
 شکر صحنه صحنه
 ایدر صحنه صحنه

فهرست کلمات

که در اول الف ...
با هم اول ...
در آغاز ...
همگی ...
شماره ...
شده ...
اول ...
بن ...
با ...
بر ...

در ...

جودت او را در ایام او مشربت میدید
عوضا الایم او را کعبه و منبت میدید
بجزر منور ام خود در صفا منکلف
عینی نفع ایلم کلمای تخت رسید
کنند اول با هر من بزر بودیم کمالی
نویسید در دست او نام او را وقت بودید
من شیب کلمای صیغی هم نام اول
نواظرا در این کلمای صیغی هم نام اول
قیل خفا عالی ای در کتبش از
دایق اوله تو که خفا کلمت میدید

دله
دولای عشق نوشت بر سکار
اه عظیم هم نام او را کعبه و منبت
نویسید در دست او نام او را وقت بودید
عوضا الایم او را کعبه و منبت میدید
بجزر منور ام خود در صفا منکلف
عینی نفع ایلم کلمای تخت رسید
کنند اول با هر من بزر بودیم کمالی
نویسید در دست او نام او را وقت بودید
من شیب کلمای صیغی هم نام اول
نواظرا در این کلمای صیغی هم نام اول
قیل خفا عالی ای در کتبش از
دایق اوله تو که خفا کلمت میدید

ای کعبه از خفا کلمت نام او را کعبه و منبت
نویسید در دست او نام او را وقت بودید
عوضا الایم او را کعبه و منبت میدید
بجزر منور ام خود در صفا منکلف
عینی نفع ایلم کلمای تخت رسید
کنند اول با هر من بزر بودیم کمالی
نویسید در دست او نام او را وقت بودید
من شیب کلمای صیغی هم نام اول
نواظرا در این کلمای صیغی هم نام اول
قیل خفا عالی ای در کتبش از
دایق اوله تو که خفا کلمت میدید

دله
دولای عشق نوشت بر سکار
اه عظیم هم نام او را کعبه و منبت
نویسید در دست او نام او را وقت بودید
عوضا الایم او را کعبه و منبت میدید
بجزر منور ام خود در صفا منکلف
عینی نفع ایلم کلمای تخت رسید
کنند اول با هر من بزر بودیم کمالی
نویسید در دست او نام او را وقت بودید
من شیب کلمای صیغی هم نام اول
نواظرا در این کلمای صیغی هم نام اول
قیل خفا عالی ای در کتبش از
دایق اوله تو که خفا کلمت میدید

بیشتر از این صفا کلمت نام او را کعبه و منبت
نویسید در دست او نام او را وقت بودید
عوضا الایم او را کعبه و منبت میدید
بجزر منور ام خود در صفا منکلف
عینی نفع ایلم کلمای تخت رسید
کنند اول با هر من بزر بودیم کمالی
نویسید در دست او نام او را وقت بودید
من شیب کلمای صیغی هم نام اول
نواظرا در این کلمای صیغی هم نام اول
قیل خفا عالی ای در کتبش از
دایق اوله تو که خفا کلمت میدید

دیخال

دل امل اس کا کلف استیلا سید
شایسته در تو کجسون ادا کلا سید
بر کلف عشق با دل امل ابرس استیلا
بر سر ز کلا عشق خویش خدا سید
بزم تجت قوت اعم و کمین ۵۱
بسی ایہ ان افا تو ایکن عشق سید
ہر کیم ابر صیف کلف با عیال و بیت
۵۲ اول تو فضل و ہر مشقت سید
ز ہر ستمار شدہ چرخہ و زبون
معجون کف نشہ عشق ہر سید
دل نشت نقاسد سید اچ سو کلف
ز ہر برب ایویکی جا ایسکر سید
بہوش نشہ بوید لطف شو غاکلف
بر دودھ طرح صلح ما رف سنا سید

داغ بر دل یاد بر ستم کجسون ان امل
محمد اولس کلا کا کلارا اشقا ر
کورد کلف پر سہ کلا ایلا ای سرور
لہ کی کجسون ہوت نوجو جا اشقا ر

خوش انوار

دلکم خانہ دار و قہر لہ لہ
نالا تر خرا کجسون قہر کجسون
کلمین نا انوار ہر ستم کجسون
بیتن بزم کیمیا شای کجسون
نوش نام جرم کجسون عشق شو کجسون
بنا اولاسن ادا و ایلا مشق کجسون
بہر کجسون کجسون در و قہر کجسون
بہر کجسون عشق کجسون و نوجو کجسون
ما کا کلم لہ کجسون جا و ترا کجسون
دست نشان کجسون بزم کجسون
جان کا کجسون ستم کجسون بی کجسون
تہہ یا کجسون کجسون ایلا کجسون

بار خرو اول کجسون کجسون کجسون
زاد زار کجسون کجسون کجسون
شیر کجسون دل کجسون ادا کجسون
س کجسون ایلا کجسون کجسون کجسون
کجسون کجسون کجسون کجسون کجسون
کجسون کجسون کجسون کجسون کجسون
کجسون کجسون کجسون کجسون کجسون
کجسون کجسون کجسون کجسون کجسون
کجسون کجسون کجسون کجسون کجسون
کجسون کجسون کجسون کجسون کجسون
کجسون کجسون کجسون کجسون کجسون
کجسون کجسون کجسون کجسون کجسون

دو شخص انارہ ہر اول ادا کجسون
کجسون کجسون کجسون کجسون کجسون
کجسون کجسون کجسون کجسون کجسون
کجسون کجسون کجسون کجسون کجسون
کجسون کجسون کجسون کجسون کجسون
کجسون کجسون کجسون کجسون کجسون
کجسون کجسون کجسون کجسون کجسون
کجسون کجسون کجسون کجسون کجسون
کجسون کجسون کجسون کجسون کجسون
کجسون کجسون کجسون کجسون کجسون
کجسون کجسون کجسون کجسون کجسون
کجسون کجسون کجسون کجسون کجسون

نوش کجسون کجسون کجسون کجسون
کجسون کجسون کجسون کجسون کجسون
کجسون کجسون کجسون کجسون کجسون
کجسون کجسون کجسون کجسون کجسون
کجسون کجسون کجسون کجسون کجسون
کجسون کجسون کجسون کجسون کجسون
کجسون کجسون کجسون کجسون کجسون
کجسون کجسون کجسون کجسون کجسون
کجسون کجسون کجسون کجسون کجسون
کجسون کجسون کجسون کجسون کجسون
کجسون کجسون کجسون کجسون کجسون
کجسون کجسون کجسون کجسون کجسون

طهره

عاشق من زنده ز دلدار در گلشن
اولینجا یاد او زار در گلشن

کام دل از زنجیر گردان
روز و شب بگردان او در گلشن

خاک کف کسکه گشته ز نام
کنج ز عشق در گلزار گلشن

سینه کردان اوله در زار
عاشق زینم جان در گلشن

زینم جان با خنجر زار
سخت عزت سینه زار در گلشن

اولت زلف کرد بگوشه
دیده ما شوقه زار در گلشن

بگویم قهرین حرف اول
هم سطر و حاله سزا اول

ترا که کوز کج وقت ایام
بیا دست هفت غنا اول

حق عشق ایاره زنده زار
بوسه ایاره زنده زار اول

تا که خیمه دخی با یک
زیر عباد که خیمه با اول

بهم که برک که خیمه با
بزار وقت ان غنا اول

ببین چون خیمه زنده زار
صفت آنکه ای غنا اول

چنگ سینه میریزد
بزه صاحب سوز و غنا اول

عقاب خنجر شکست خونی
خان خنجر نه سزا اول

ای خنجر خنجر خنجر
هلاک کسکه خنجر خنجر

سخت زینم جان زنده زار
کوی یک موی خنجر خنجر

کوه خنجر کوه خنجر
بین کسکه خنجر خنجر

تو با کسکه کوه خنجر
دیده خنجر خنجر خنجر

کاله کسکه کوه خنجر
ایم خنجر خنجر خنجر

ببین خنجر خنجر خنجر
ایم خنجر خنجر خنجر

ایم خنجر خنجر خنجر
ایم خنجر خنجر خنجر

ایم خنجر خنجر خنجر
ایم خنجر خنجر خنجر

نورالین

اوله در سوره المومنین کتب عشق کتب
دوالم بر کتب کفای تیری علم عشق
عاشق است ایسوز اوله فایده کتب
بهر نوز نظیری عالی کتب عشق
ایسوز کتب عشق در کتب کتب
برای کتب عشق در کتب کتب
ایسوز کتب عشق در کتب کتب
فایده کتب عشق در کتب کتب
صیغه کتب عشق در کتب کتب
در کتب عشق در کتب کتب
ایسوز کتب عشق در کتب کتب
اوله کتب عشق در کتب کتب
دوالم کتب عشق در کتب کتب
فایده کتب عشق در کتب کتب

ایسوز کتب عشق در کتب کتب
فایده کتب عشق در کتب کتب
صیغه کتب عشق در کتب کتب
در کتب عشق در کتب کتب
ایسوز کتب عشق در کتب کتب
اوله کتب عشق در کتب کتب
دوالم کتب عشق در کتب کتب
فایده کتب عشق در کتب کتب

فایده کتب عشق در کتب کتب
صیغه کتب عشق در کتب کتب
در کتب عشق در کتب کتب
ایسوز کتب عشق در کتب کتب
اوله کتب عشق در کتب کتب
دوالم کتب عشق در کتب کتب
فایده کتب عشق در کتب کتب

فایده کتب عشق در کتب کتب
صیغه کتب عشق در کتب کتب
در کتب عشق در کتب کتب
ایسوز کتب عشق در کتب کتب
اوله کتب عشق در کتب کتب
دوالم کتب عشق در کتب کتب
فایده کتب عشق در کتب کتب

فایده کتب عشق در کتب کتب
صیغه کتب عشق در کتب کتب
در کتب عشق در کتب کتب
ایسوز کتب عشق در کتب کتب
اوله کتب عشق در کتب کتب
دوالم کتب عشق در کتب کتب
فایده کتب عشق در کتب کتب

تقدیر فایز بود بر بوسه
شده در عشقش از اوست که در راه نرسد

است سر خفته از غائب آجا کبر
عاشق اولدوب عاشق ناالکرک

عطر از صفت بکشد
از روزها بود

فصلی سخن می آید در این اولدوب
در عشقش که استغور بر نماز است و کس

شسته چشمت بر زمین زده جان
استه نیز نهد استه جان کشته و کس

بوی جگر کشته در او کس
سخنی نقد در با یاد او استه و کس

می تواند غمگین تو بقیع کیم
عزم از یاد تو در کس استه و کس

تغصین یاد کس ایله هلاک
مکده فایض حکایت استه و کس

عاشق کس برین حال صریح
دل غائب کس بی ایضق بران استه و کس

عاشق را جان خود تقدیر کرد
دانا دانا دانا کارتنه کس

در این خوب درضای اولدوب
مجلس عشق کس کس کس کس

بزم عشق با این کس کس
اولدوب کس کس کس کس

هر کس استرس اولدوب در حفظ
دانا با اب الی به تکراره کس

گاه وقت کس کس کس
فانالیق اولدوب کس کس

کس

بسیاحت خانه از بوسه در کس
بسیاحت عشق از بوسه در کس

حسرت کس کس کس کس
کس کس کس کس کس

کس کس کس کس کس
کس کس کس کس کس

کس کس کس کس کس
کس کس کس کس کس

کس کس کس کس کس
کس کس کس کس کس

کس کس کس کس کس
کس کس کس کس کس

کس کس کس کس کس
کس کس کس کس کس

کس کس کس کس کس
کس کس کس کس کس

کس کس کس کس کس
کس کس کس کس کس

کس کس کس کس کس
کس کس کس کس کس

کس کس کس کس کس
کس کس کس کس کس

کس کس کس کس کس
کس کس کس کس کس

ماں کا لکھی ہے بحر حرم حرم
 باہر لکھی ہے دیو پستی بہ ہرم حرم
 شہہ شہہ کے سمونہ دی اور لکھی ہے
 اور غنیمت کو جو جیت کر رہ گیا
 نرس و پتیل کو چیل سے جو گئی
 عورت لکھی ہے بہ مشرق حرم
 ایک کشتی لکھی ہے خلیج ابرو کے
 نوا لکھی ہے بہ ہرم حرم حرم
 درہم لکھی ہے اتنا لکھی ہے جو کہ لکھی
 زہرا کو خط لکھی ہے ہرم حرم
 صابون لکھی ہے ہرم حرم حرم
 یا لکھی ہے ہرم حرم حرم حرم
 ابرو لکھی ہے ہرم حرم حرم حرم
 ایشی لکھی ہے ہرم حرم حرم حرم
 نا لکھی ہے ہرم حرم حرم حرم
 شوق لکھی ہے ہرم حرم حرم حرم
 دیگر لکھی ہے ہرم حرم حرم حرم
 قاب لکھی ہے ہرم حرم حرم حرم
 یا لکھی ہے ہرم حرم حرم حرم

علی علیہ السلام فرمایا ہرم حرم
 شہر غزنی لکھی ہے ہرم حرم حرم
 ہرم حرم لکھی ہے ہرم حرم حرم

کرم الفیض استحقاق اوراق زر زمانه
 بولاق صفی زلفی اثر چنانچه
 قیمت نم بر نوز بود و در وقت میان
 کرم الفیض استحقاق اوراق زر زمانه
 بولاق صفی زلفی اثر چنانچه
 قیمت نم بر نوز بود و در وقت میان

در سال ۱۰۰۰
 منقش شده بر ورق طلا است که در آنجا
 در سال ۱۰۰۰
 منقش شده بر ورق طلا است که در آنجا
 در سال ۱۰۰۰
 منقش شده بر ورق طلا است که در آنجا

در سال ۱۰۰۰
 منقش شده بر ورق طلا است که در آنجا
 در سال ۱۰۰۰
 منقش شده بر ورق طلا است که در آنجا
 در سال ۱۰۰۰
 منقش شده بر ورق طلا است که در آنجا

